الإعلام بتوضيح نواقض الإسلام

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަ ކަންތައްތަކުގެ ޝަރަޙަ

للإمَامُ المجَدِّد شَيْخ الإسْلَام مُحَّمد بن عبد الوهَّاب -رحمه الله-

ލިޔުއްވީ:

ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބިން މަޙްމޫދު ޢަބްދަރިރި

-فك الله أسره-

ތަރުޖަމާކުރީ:

أبو عبد الله عبد الرحيم المدني

الإعلام بتوضيح نواقض الإسلام

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަ ކަންތައްތަކުގެ ޝަރަހަ

للإمام المجدِّد شَيْخ الإسْلَام مُحَمَّد بن عبد الوهَّاب -رحمه الله-

ލިޔުއްވީ:

ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބްނު މަރްޒޫޤު އައްޠަރީފީ

-فك الله أسره-

އެކުލަވާލީ:

أبو عبد الله عبد الرحيم المدني

بسم الله الرحمن الرحيم

ވުޝަހޮކިވާ ވުދަރުކިވުން

މުތަރުޖިމުގެ މުޤައްދިމާ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

أَمَّا بَعْدُ:

ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ސަނަދުން ގުޅިގެންވާ "އަލް ސިލްސިލަތުލް އައްވަލިއްޔާ"ގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ ޙަދީޘް، ވަރަށް ގިނަ ޙަދީޘް އިލްމުވެރިން މަދީނާގައި ކިޔަވައިދެއްވާ އަޅު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި މަސްޖިދުއް ނަބަވީގައި ޝައިޚް ސާލިޙް އަލްޢުބައިލާނީ އަދި މަދީނާގެ ކިބާރު އިލްމުވެރިޔާ ޝައިޚް ޢަބްދު ރައްޒާގު އަލްބަދުރު حفظهم الله ހިމެނެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

("الرَّاحِمُوْنَ يَرْحُمُهُمُ الرَّحْمنُ إِرْحَمُوا، مَنْ فِيْ الأَرْضِ، يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ")[1]

މާނައީ: "الله ރަޙްމަތްލާ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައެވެ. ބިންމަތީގައިވާ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްލާށެވެ. އުޑުގައިވާ ފަރާތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާނެއެވެ."

1 رواه الترمذي و صحيحه الألباني.

މި ޠަރީފީގެ ޝަރަހާގައި ޝައިޚް ވިދާޅުވާ ޢަޤީދާއިރުމެވެ. ބިނާކުރީގައިވާ ފަރާތްތަކަށް ރަނގަޅުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ޝަރުޢީ އިލްމު މިސްކީނުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުން ހިފުނުމެވެ. ސަބަބަކީ އިމާމް އަޙްމަދު رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން ކާފިރުކަމަށްވެދާ އިލްމުވެރިން އިސްލާމަށް ބޭނުންތެރި ހިފާށެވެ. އެހެނީ، ކާފިރުކަމާ ބޭނުންވެރި ދުވަހަކު ދުރުވުމުންނެވެ. އެކަމަކު އިލްމު ކަމެއް ވަޒަނުކު ކަމެއް ހިނގާލާކަމާ ބޭނުންތެރިކަމެވެ. އެގޮތުން މިފަދައިގޮތުގައި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ލިޔުއްވާފައިވާ " نواقض الإسلام" (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައް) މިފޮތަކީ ރިސާލާގެ، ޝަރަހައިގެ ގޮތުގައި ޝައިޚް ޢަބްދުލްޢަޒީޒް އައްޠަރީފީ فَكَّ الله أسرة ލިޔުއްވާފައިވާ ޝަރަހައެވެ.

މިފޮތަކީ އިސްލާމީ ޢުއްމަތަށް އިޞްލާޙާ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތަކާ ޤަވާޢިދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމަށް ރިސާލާއަކެވެ. ޝައިޚް ޢަޒީޒު އެކަމުގެ ތަފްސީލުތަކެއް ޝަރަހާގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި މިފޮތަކީ މިފޮތުގެ ޝަރަހާގައި ލިޔުއްވާފައިވާ އެންމެ ފުރިހަމަ އެއްޗެކެވެ. އަދި މިޒަމާނުގައި މި ޒަމާނާ ގުޅިގެންވާ ވާހަކަ މުހިއްމު ފޮތެއް ކަމުގައެވެ. އެހެނީ، މިސްކީނުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވާ ކަންތައްތައް އެނގުމަކީ އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ދީން ގެއްލޭ ކަންކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް ދީން މަގުގައި ދެމިތިބުމަށް ފުރުޞަތު ސަލާމަތުވެ އެކަން މިންވަރަށް ފުރުޞަތެއް ވެއްޖެނަމަ ނުދިނުމަކަށް އޮތީ މަގެވެ. ޢުމަރު ގެންގުޅުއްވާކަމުގައި ޙުޛައިފާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"عَرَفْتُ الشَّرَّ لا لِلشَّرِ وَلَكِنْ لِتَوَّقِيهِ

وَمَنْ لَايَعْرِفُ الشَّرِ مِنَ الْخَيْرِيَقَعُ فِيْهِ"

މާނައީ: "ނުބައިކަންކަން ދެނެގަތުމީ ނުބައި ކަންކަން ކުރާކަށްނޫނެވެ. ނަމަވެސް، އެކަންކަމުން ސަލާމަތްވުމަށެވެ. އަދި ހެޔޮކަންކަމުގެ ތެރެއިން ނުބައިކަން ނުދަންނަމީހާ ނުބައިކަމަށް ވެއްޓޭ ހުއްޓެވެ."

އަދި ޙައްދާއި ނުލައި މީސްތަކުން ތަކްފީރުކުރުމުގެ ފިތުނައިންވެސް ސަލާމަތްވެވޭނީ ވެސް އެކަމުގެ ބަޔާން އިލްމު ލިބި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކަށް ރުޖޫޢަވުމުންނެވެ. އެހެނީ. ތަކްފީރަކީ ބަރުދާއި ނުރައި ވަރަށް ނުރައްކާތެރިވެގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ ޚަޠަރުކަމެކެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(أَيُّمَا رَجُلٍ قَالَ لِأَخِيهِ يَا كَافِرُ. فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا) [2]

މާނައީ: "މީހަކު އޭނާގެ އަޚާގެ މައްޗަށް އޭ ކާފިރު ބުނެފިނަމަ، ފަހެ އެކަކު އެބަސް އެކަކުގެ މައްޗަށް ރުޖޫޢަވާނެއެވެ."

މި ޙަދީޘުގައި މިވަނީ ބޮޑު ކުފުރު ނޫންކަމުގައި ވިޔަސް ކުފުރުވާކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން އެނގިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.

ދުޢާއަކީ މިފަދަ ޖަރީމާއިން ސަބަބަކީ އަޑީގާ މީސްތަކުންނަށް ސަލާމަތްކޮށް ﷲ ގެ ދީނުގެ މަގުމަތީގައި ސާބިތުވެގެން ބައްއެކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ދެމެހެއްޓެވުމެވެ.

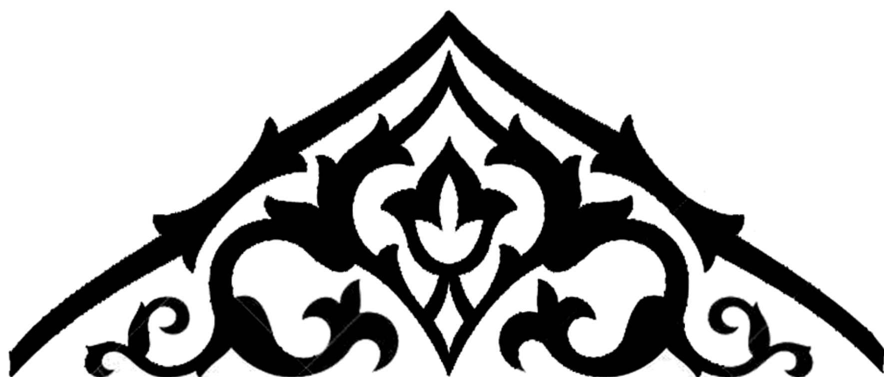
[2] رواه البخاري في صحيحه.

އަދި މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ކުށެއްވާނަމަ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުންނެވެ. އަދި މިއީ ހުރިހާ މަސައްކަތުގައި ފަދައިން މިފޮތް ކިޔައި ފައިދާ އުފުލާ މުސްލިމުންނަށް ހުރިހާ ދެއްވާށިއެވެ. އަދި މިފޮތަކީ اللهގެ ރިޟާއަށް ވަގުފުކުރެވޭ. ކޮންމެ މުސްލިމަކަށްވެސް މިފޮތް ބަހައި ދޫކުރުމުގެ ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ.

ولا حول ولا قوة إلا بالله وبه نستعين

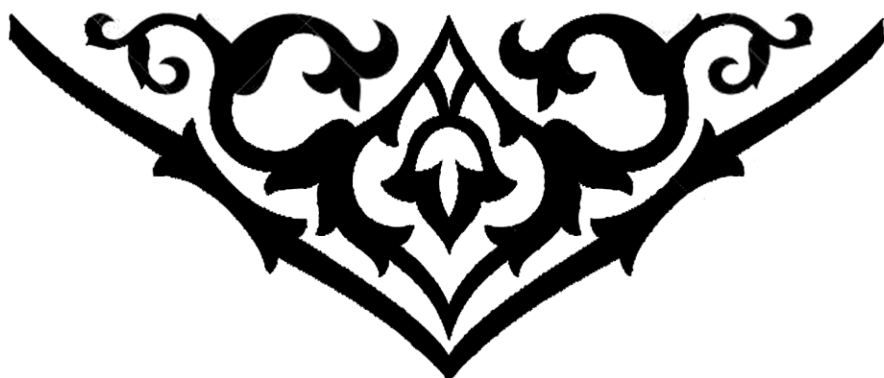
وأصلي وأسلم على نبينا المصطفي و آله وصحبه أجمعين. آمين.

أبو عبد الله عبد الرحيم المدني.

ޝެއިޚު ޢަރީފީ حفظه الله

ގެ މުޤައްދިމާ

ޝައިޚު ރައްޔިސް حفظه الله ގެ މުގައްދިމާ

الحمد لله أحمده حق حمده، وأصلي وأسلم على نبيه وعبده، وعلى آله وصحبه.

أما بعد:

ތަރެ الله تعالى ވަނީ އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުގައި ހިފަހައްޓައިގަތުމާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ތަބަޢަވުން އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ބުއްދީގެ ރައްދުތަކުން ޙަސްބަސްތުލާ ސިޔާސީގޮތެއް ބޮޑުމަގެވެ. އަދި އެއީ ޗޮކަލަތުގެ ކަންކަމުން ޗޮކަށް އަމިޔާމަން ނުކުރާ އަމިޔާމުވެ. އަދި ނަފްސުތަކުގެ ރައްކާތެރިކަމެވެ. އަދި ހިތްތަކުގެ ދިރުމެވެ. އެ ޝަރީޢަތުގައި ހިފަހައްޓައިފި މީހަކު ނަޖާތްވެއްޖެއެވެ. އަދި އެޝަރީޢަތުން ދުރުވެއްޖެ މީހަކު ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

އެޝަރީޢަތުން އިންހިރާފުވާ ގޮތްތަކާ މީހުންނަށް ދެނެގަތުމަށް ނުސީދާގޮތުން ކުރިމަތިވާ ހިތްތަކުގެ ދުރުމުން މަޢުލޫމާތުދޭންނެވެ. ދެންފަހު އެއަށް އެއްގޮސް (އަސްމާޢު އަދި ޞިފާތުގައެއް) ގުނުވައް ޖިބިގެންނާ ޙަލާލުގައި އުބައިދުރުން ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި އެބަދުތަކާއި ވިދިން ފިޔަވައިދާނިދު، އެބަދުތަކައްވެސް މަދުވެގެންދާނީ ބަދުތަކަކަން އުބައިދުރުން ނުދި ގެބުލުވިއެވެ. އަދި އުޖޫރާއި ބިން ދުވިގެންވާ ހިނދުކާ، ދުވިގެންވާނީ ޝަރީޢަތުގެ ނަފްސުބާއިގުދު އުބައިދުރުން ޢަމަލުކުރެވެ (ސަލާމަތްކަމެއް ނުދިނުވެ).

އެއަށްފަހު ދަންނާށެވެ! މިޒަމާނުގެ އަސްލަފު އިމާމު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ ރިސާލާ ޝަރަހަކުރުން އަހުރެން އެދިގަތުމުން

އިމްތިޙާނު ދިރިއުޅުމާ ދަރުސްތަކެވެ. ދުނިޔަށް އައީ މަންފާއާއި ފައިދާ ޙިކްމަތްއިރުޝާދުމަން އެދިގެން އެދަރުސްތަކުގެ ގުޅުމުގަން ބައެއް އަޅުން ބޭނުންވެއެވެ. އެކަމަށް އައީ ފައިދާ ފުރިހަމަވެގެންވުމަށްކައި އެދަރުސްތަކަން އިސްލާމްކުރުވި، އަދި އުނިއިތުރުކުރުވިފައިވާނެއެވެ.

މިޚްލޫޤައި ޝާމިލުވެގެން މިވާ އަބުދުތަކާ ފަށް ދީނާއި މިއްލަތުގެ އަސާސެވެ. އަދި އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ ގާތަށް الله تَعَالَىٰ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާ، އަދި ދެވަނީ (ދުނިޔާއި އާޚިރަތް) ބާވައިލެއްވި މިއަބުދުތަކެއް ބަޔާންކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި މިސްކީނުން ދޮބައްޔަކަށް (ކާފިރުންނާއި މުސްލިމުންނަށް) ބައްސަވާއެވެ. އަދި ދުލުންނާއި ޖިންސީން އެއަބުދުތަކާ ފެއިމުކުރުމަން الله تَعَالَىٰ އަމުރުކުރައްވައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾[3]

މާނައީ: "އަދި ޖިންނީންނާއި އިންސީން ތިމަންއިލާހު އަޅުކަންކުރަން މެނުވީ ނުހައްދަވަމުއެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ:

(إِلَّا لِيُقِرُّوا بِعِبَادَتِي طَوْعًا أَوْ كَرْهًا.) [4]

މާނައީ: "(އެބަހީ:) ރުހިގެންވާ ގޮތުގައި ނުވަތަ ނުރުހިގެންވާ ގޮތުގައިވެސް

3 الذاريات : 56

4 تفسير الطبري: 554/21، وابن كثير: 425/7

ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުވެތިކަމަށް އެބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިވުމަށްޓަކައި ދެންނެވީއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އިބްނު ޖަރީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައެވެ.

އަދި އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި، ދުނިޔޭގައިވެސް އެބަހުރިކަން އެއްވެސް ނަސީބެއް ލިބިގެންނުވާ އެތައް ބަޔަކު، މިއަސްލުމަށް ދުގުރާކަން ގަދައަޅާ މަސައްކަތްކުރިއެވެ. ސާފު ބަޔާނަކާއި އިޝްތިހާރުގެ ވަރުބަރުހާނުން. (އެދީނުނަމަކާއެއްގެ ބޭނުކަމުން) އާދޭ އެއްބަޔައި އަނެއްބަޔައި ކުރެއްސާ ބާލާދައި އަންނަ ފިޔަވައިގެ ރޫޙާނީކަމެއްގެ ދެކޭގައިއެވެ. އެފިޔަވައިކާއި ސަލާމަތްތެރިކަން ހޯދަން އެދިގެން އިލާހަކަން ނިސްބަތްވާ އެބަޔަކު ބަރަކާތްވެސް ބަޔާންކުރުމުން ހުރުޖަ އެކަކު ވެދެންނެވެ. އެކަކުރުގެ ދެތިން ބާއްޖަ ފިޔަވައިގެ، އެބައިމީހުންގެ ދީން އޮޅުއްޖަހާލަން ތިންތިރެވެ. ބޭފުޅަކު ދަމާހާ ދީން ރައްކާތެރިކުރުމުގެ މަތިން ދެކޭގައެވެ. އެހެނީ ހުރިހާ ދީނަކާއި ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި، ދެދުވަސް ދީނަށް ގާތް ބަހަނާ ދެކޭވެ. އެއްބަޔަކު ރައްކާތެރިކުރުމަށް މިސާލަކުން އެދުނު ދީނަށް ދެކޭގައިއެވެ. އަދި ދީން ރައްކާތެރިކުރުމުގެ މައްޗަށް ނަޒަރުދީފައިވާ މިޖެހޭގޮތަށް މިސާލުގެ ސަބަބުން ދެކެއެވެ.

الله تعالیٰގެ ޝަރީޢަތުގައި ފާޅުވެގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދީނުގައި ރައްކާތެރިކުރުވިގެންނެވެ. ދެންފަހު އެކަލާނގެ ދީން ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ޤާނޫނާއި ވެރިކަން ކިޔަމަންތެރިކުރުމު މިފަދަކަން، الله تعالیٰ އެކަލާނގެ ޤާނޫނާއި ވެރިކަން ރައްކާތެރިކުރުވެގެން ދާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމާއި ގާތް ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ދީން ހިންގަން ޤާނޫނުތަކަށް ޙަވާލުވުމުގެ މަގާމު އެކަލާނގެ ޤާނޫނާއި ވެރިކަން الله تعالیٰ ގެއްލެނިވި ރައްކާތެރިކުރެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދީނުން އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް

އޭނާއަށް ބާރީ ނުވާފުއްޓެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ މިބަސްފުޅުން ހާޒިރުކުރާ ވާނީ މިއީއެވެ:

(...احْفَظِ الله يَحْفَظْكَ...) [5]

މާނައީ: "ތިބާ الله އަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެއިރުން އެކަލާނގެ ތިބާ ރައްކާތެރިކުރައްވާނެއެވެ..."

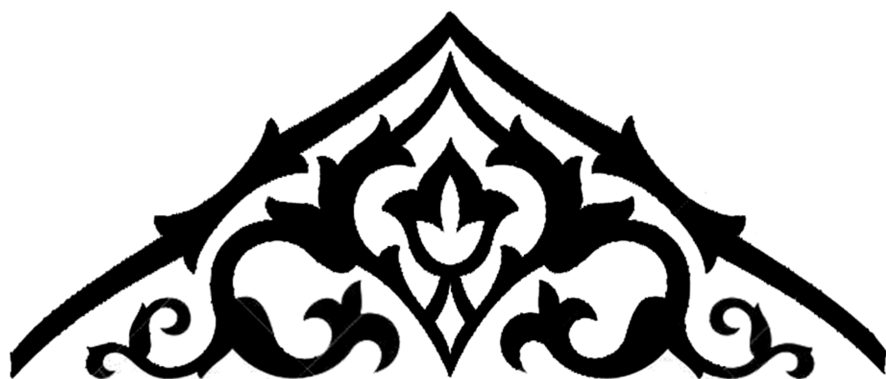
އަދި ޝަރުޢީ ދަރުމުން ވަސީ ކުރި ޢަމަލުތަކާއި ވަރުގަދަކަން ސަރު.

(ތަރުޖަމާކުރީ) ސިރާޖުއްދީން އިބްރާހީމްއަބްދުލްޤާދިރު الله އެވެ. އެކަލާނގެ ހަމަހަމަކުރުން ފުރުޞަތެވެ. އަދި ވަކިކުރުމުގެ އިލްމުކަމުގައި އެކަލާނގެ ހުރަކާތްއެވެ.

1424/3/4ހ

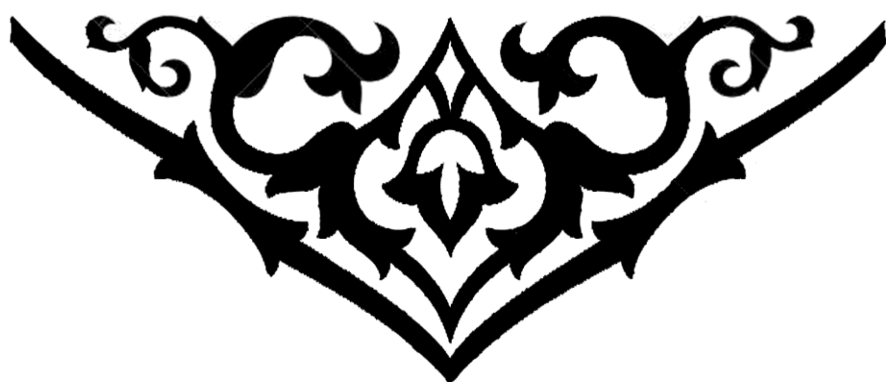
---

[5] رواه الترمذي: 2516

[illegible]

[illegible]

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަ ކަންތައް

ރަޙްމާނުވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. ދަންނާށެވެ! އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައް ދިހައެކެވެ:

***ފުރަތަމައީ: الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:**

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ [6]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ..."

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾ [7]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އޭނާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އޭނާގެ އުޅޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަޞްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި އާދޭ ތިރީގައި الله ވިދާޅުވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަމިހުންވެއެވެ. އޭގެ

[6] النساء: 48

[7] المائدة: 72

ޖިންނިންނަށް ނުވަތަ ޤަބުރަށް ކަމުގައިވިޔަސް ވިޔަސްމެއެވެ."

*ދެވަނަ: އެމީހަކާއި الله އާއި ދެމެދު މެދުވެރިންތަކެއް ހަމަޖައްސާ، އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކޮށް އަދި އެފަރާތްތަކުން ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް އެދި، އެފަރާތްތަކަށް ވަކީލުކޮށްފި މީހާ އިޖްމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.

*ތިންވަނަ: މުޝްރިކުން ކާފިރުނުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުޞޫލާއި ގޮތް) ޞައްޙަކޮށް ތަސްދީޤުކޮށްފި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

*ހަތަރުވަނަ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ތެދުމަގު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ މަގު މާފުރިހަމަވީގޮތަކަށް، ނުވަތަ އެހެނިހެންގެ ޙުކުމްފުޅު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ ޙުކުމް މާރަނގަޅުކަމަށް ޤަބޫލުކޮށްފި މީހާ، އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙުކުމްފުޅުގެ މައްޗަށް ޠާޣޫތުންގެ ޙުކުމް އިސްކުރާ މީހުން ފަދަ، އޭނާއީ ކާފިރެކެވެ.

*ފަސްވަނަ: ރަސޫލާ ﷺ އަކަމަނާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުރުހިއްޖެ މީހާ -އޭނާ އެކަމަކަށް ޢަމަލުކުރިކަމުގައިވިޔަސް- ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.

*ހަވަނަ: ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދީނުގެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ޘަވާބަކަށް ނުވަތަ ޢަދާބަކަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކޮށްފި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [8]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

***<u>ހަތްވަނަ:</u> ސިހުރުހެދުމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި އިސްތިރި ވަރިޢާލު ހިމެނެއެވެ. ފަހެ އެކަންކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެކަމަށް ރުހިއްޖެ މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅެވެ:**

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾ [9]

މާނައީ: "..ތިމަންމެން ވާކަން ކަށަވަރީ (އިމްތިހާނަކަށް ހުރި ދިންވަރެއް ބެއްލެވުމުގެ ގޮތުން ގެނުވެރި ކުރައްވާފައިވާ) އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ފަހެ (އެ ދަސްކޮށްދޭން) ކާފަރުންނަށް ވިދާޅުވެ (ނަސޭހަތްދެއްވުމަށް ފަހުގައި) މެނުވީ، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެބޭކަލުން އުނގަންނަވައެއް ނުދެއްވައެވެ..."

[8] التوبة: 65-66

[9] البقرة: 102

*އަށްވަނަ: މުޝްރިކުންނަށް ވާގިވެރިވެ، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެހީތެރިވުންނަށް އެހީތެރިވެދިނުމެވެ. ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ.﴾ [10]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ."

*ނުވަވަނަ: މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ހުސްވެގެންވާން ނިކުންނަށްވުމަށް ތަނަވަސްކަމެއް ވާފަދައިން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް ބައެއް މީސްތަކުންނަށް ތަނަވަސްކަމެއްވާކަމަށް ގަބޫލުކުރުމީ ވެސް ކާފިރުވުމެވެ.

*ދިހަވަނަ: الله تَعَالَىٰ ގެ ދީނުން މުޅިން އަނބުރާލުމެވެ. އެދީން ދަސްނުކޮށް އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުކުރުމެއް ނުކުރުމެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴾ [11]

[10] المائدة: 51

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުން، ދެން އޭ އާޔަތްތަކަށް ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގަތް މީހަކަށްވުރެން އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވާހުށީމެވެ."

އިސްލާމްކަންގެއްލޭ މިހިރާ ކަންތައްތަކުގައި ސަމާސާއަކަށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ސީރިއަސްކޮށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ބިރުގަނެގެން އެކަންކުރާ މީހާއި އެއްވެސް ފަރަގެއްނުވެއެވެ. މަޖުބޫރުވެއްޖެ މީހާ ފިޔަވައެވެ.

އަދި އެހިރާ ކަންތައްތަކީ އޭގެ ނުރައްކާ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި (މީސްތަކުން) އެކަންތަކަށް ވެއްޓުން އެންމެ ގިނަވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ، މުސްލިމުމީހާ އެކަންތަކާއިމެދު ހިޔާލުކޮށް، އަދި އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް އެކަންތަކާއިމެދު ބިރުވެތިވާންޖެހެއެވެ.

الله تَعَالَىٰ ގެ ކޯފާއާއި އެކަލާނގެ އިހާނެތިވެގެންވާ އުޤޫބާތް ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކުން އަޅުގަނޑުމެން ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް الله ގެ ހަޟްރަތުން އެދި ދަންނަވަމެވެ.

وصلى الله على خير خلقه محمد، وعلى آله وصحبه وسلم.

[11] السجدة: 22

ރުޙަނޮށިޖު

ވިލާދުވިނެވެ.

މުޞައްނިފު ވިދާޅުވިއެވެ:

"ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. ދަންނާށެވެ! އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައް ދިހައެކެވެ."

މުއައްލިފު ފަށްޓަވާފައި އޮވަނީ ބިސްމިއްލާހުންނެވެ. އެއީ ޢިއްޒަތްތެރި ފޮތް (ޤުރުއާނަށް) ތަބަޢަވެގެންނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ، ސަޙީޙް ޙަދީޘްތަކާއި އަދި އުސޫލުން އެގޮތަށް ކަމެއްގައި އެކަށީގެން ބިސްމިން ފަށްޓަވާފައިވާތީ ތަބަޢަވެގެންނެވެ. އަދި ބިސްމިން ފެށުމަކީ އަޚްލާޤީ އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ އަރިހުން ބަޔާންފުޅުވެސް އައިސްފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބަސްފުޅު ޘާބިތުވެގެން ނުވެއެވެ. އެގޮތުން އަލްޚަޠީބު، އަޚްލާޤުއްރާވީ ޖާމިޢުގައި، މުބައްޝިރު ބިން އިސްމާޢީލް އަރިހުން، އަލްއައުޒާޢީގެ އަރިހުން، އައްޒުހްރީގެ އަރިހުން، އަބޫ ސަލަމާގެ އަރިހުން، އަބޫހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރަސޫލުއްލާހު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބަޔާންފުޅުގައިވެއެވެ:

«كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْطَعُ» [12]

މާނައީ: "ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ الله އިސްމުފުޅުން ފަށައިނުގަންނަ ކޮންމެ ބޮޑު މުހިއްމު ކަމެއް، ފަހު އެކަމެއް (ގެ ބަރަކާތް) ކަނޑާލެވިގެންނެވެ."

މިއީ މުންކަރު ހަބަރެކެވެ. ހާފިޒުންވަނީ މިބަޔާނީ ބަލިކަމާއިބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އަދި މިބަޔާނީގައި ޝައްކުވެގެންވާ ޒަޢީފު މުރްސަލު ރިވާޔަތެއްކަމުގައި ބުނެފައެވެ. އަދި އެއީ

---

[12] الجامع لأخلاق الراوي: 69/2

ބިސްމިގެ ތަފްޞީލް ނުލައިއެވެ. އެބަސްފުޅުވަނީ މުންކަރުވެގެންނެވެ. މުބައްޝިރު ބިން އިސްމާޢީލަށް އެރިވާކުރުމުގައި ވަނީއެއް އަދާ، ބިސްމިގެ ތަފްޞީލް ލައިގެން ރިވާކުރީއެވެ. އަދި އަލްވަލީދު ބިން މުސްލިމްއާއި، ބަޤިއްޔާއާއި، ޚާރިޖާ ބިން މުޞްޢަބާއި، ޝުޢައިބް ބިން އިސްޙާޤާއި، މުޙައްމަދު ބިން ކަޘީރާއި، އަލްމުޢާފާ ބިން އިމްރާނާއި، ޢަބްދުލްޙަމީދުންނާއި އަދި އެހެނުން ޖަމާޢަތެއްގެ ބޭކަލުން، އަލްއައުޒާޢީގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ މުރްސަލްކޮށެވެ:

(كُلُّ أمر ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ بِالْحَمْدِ لله...) [13]

މާނައީ: "ﷲ އަށް ޙަމްދުކުރުމާއިނުލާ ފެށޭ ކޮންމެ ބޮޑު މުހިއްމުކަމެއް...."

އަދި ބިސްމިގެ ތަފްޞީލް ލައިގެން ރިވާކޮށް ސުނަނަށް އެރިވާޔަތް ނިސްބަތްކުރި އައްޖަރީލީއާއި، އަލްއިރާޤީއާއި، އައްސުޔޫޠީއާއި އަދި އެހެނިހެން މީހުންނަށްވުރެ އެކަމުގައި ވަރުގަދަ އަރާފައެވެ. އަދި ފަހުގެ ބައެއް މީހުން ފަސޭހަކަމާއެކުގައި އެބައިތިބީ ޙަސަނުކުރައްވާ ދޭށިފައިއެވެ.

އެހެންކަމުން އިސްލާމީ ދަޢުވަތުގައި ބިސްމި ކިޔުމަކީ އަސްލު ސާބިތުވެގެންވާކަމެކެވެ. އެހެންކަމުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ފޮނުއްވި ލިޔުއްވުންތަކުގައި އަދި އެންމެހާކަންކަމުގައިވެސް ބިސްމިން ފެށުންވަނީ ސާބިތުވެގެންނެވެ. އެގޮތުން ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް، ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން، އަބޫ ސުފްޔާން رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ނަޤުލުކުރެއްވިއެވެ:

[13] مصنف ابن أبي شيبة: 26683، ورواه أبو داود: 4840، وابن ماجه: 1894

(...أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَتَبَ إِلَى هِرَقْلَ «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ...)[14]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ހިރަޤްލަށް ލިޔުއްވިއެވެ: 'ރަޙްމާނުވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން ރޫމްކަރައިގެ ރަސްގެފާނު ހިރަޤްލަށް..."

'ނަވާޤިޟު' (ގެއްލުވާކަންތައްތައް) އަކީ 'ނާޤިޟު' (ގެއްލުވާކަންތައް) ގެ ޖަމްޢުއެވެ. އަދި އޭގެ މާނައަކީ: ބާޠިލުކުރާ ފަސާދަކުރާ ކަންތަކެވެ. އެއްވެސް ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަންތައް ދުރުވެރިވާއިރަން އެކަމެއް ބާޠިލުކުރާ ފަސާދުކުރާ ކަންތަކެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

﴿... كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا... ﴾[15]

މާނައީ: "...ހުއިގެފަދައި، ބޯދިއަގައި ހަރުކުރުމަށްފަހު، އެތިއެތިކޮށްގެން އެ ކޮރަށް ހަލާކުކޮށްލި ކަނބަލުގެ ފަދައިން..."

އެބަހީ: އެފަސާދުކުރާ ބާޠިލުކުރާތަކެވެ. އެއީ އެކަންތައްތައް ކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ ވުޟޫ ބާޠިލުވެ، ވުޟޫ އިޢާދަކުރުން ލާޒިމުވެގެންވާ ވުޟޫގެ ނަވާޤިޟުތައް ފަދައިންނެވެ. އިސްލާމްކަމުގެ ނަވާޤިޟުތައްވެސް ވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަންތައްކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ އިސްލާމްކަން ބާޠިލުވެ ފަސާދުވެގެންދެއެވެ. އަދި މުރުތައްދުވައި

[14] رواه البخاري: 6260، ومسلم: 1773

[15] النحل: 92

މުޝްރިކު ޢަމަލުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ.

މުޢައްލިފު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތަކުގެ ޢަދަދަކީ ދިހަކަމަކެވެ. އަދި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައް އެއަށްވުރެ ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން މުޙައްމަދުބުނުއާއި ބުނުމުގެ ޤާބުޢަބްދުލްކަރީ، އެކަންތަކެއް ކުރުމުން މުސްލިމުމީހާ އެކަމުގެ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެ އަދި އެކަމުގެ ޙުކުމް އިޙްސާނު ވެސް ހިމެނޭ ކަންތައްތަކުގެ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެގޮތުގެ ތެރެއިން މުއައްލިފު ބުނުކުރުއްވާފައި އެވަނީ އެކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެއްގޮތް ނުކުރައްވާތީ، އަދި އެގޮތް (ނުބަޢިކަން) ބޭނުވެގެންވާ، އަދި އެގޮތް ގިނައިން މިހުން ފެއްޓި، އަދި އިޖްމާޢުވެރިން އެކަންތައްތަކެއް މަޢްލޫމް އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ކަންތަކެވެ.

އެގޮތުން ހަނބަލީންގެ މާލިކީންގެ ޝާފިޢީންގެ ހަނަފީންގެ އިލްމުވެރިން، ފިޤުހު ފޮތްތަކުގައި މުރުތައްދުވާމީހާގެ ޙުކުމް ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ބާބުގެ ނަމުގައި ބާބެއް ކަނޑައަޅުއްވައެވެ. އަދި އެބާބުގެ ތެރެއިން އިޖުމާޢީ އަދި ބަޔާ ޙަމަލުގެ ކުފުރުގެ ވައްތަރުތަކާއި ބާވަތްތައް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެކަންތަކަކީ އެކަންތަކެއް ކަރައިގަނޑަ މުސްލިމުމީހާ، އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ނުކުތުމުން ފަހު އިޖްމާޢުކުރުގެން އެއް މީހާ އެކަންތައް ބޭނުންކުރައްބެވެ. އިމާމުންގެ ބޭބޭފުޅުން މިބާބުގައި އެގޮތް ފުޤަހާއު ލިޔެ، އަދި އެގޮތް ބަލިސިފަކަމު ޝުރޫޠުތަކާއި ވައްތަރުތަކުގެ ބާވަތްތަކާއި ބަޔާނުކުރައްވާނެވެ. ފަހަ މިބާބުގެ ދަށުގައި އެބާފުޅުގެ ބޭނުމަކީ އެކަމުގެ ޝުރޫޠުތައް ބަޔާންކުރައްވާފައިއެވެ.

މިތަނުގައި ދެންނެވުން ވާޖިބުވެގެންވާ އެއްކަލަކީ: ވަކިކަމެއް އެއީ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަމެއްކަމަށް ދަލީލުވުން ދަލީލުކޮށްދީފައިވާ އެކަމުން (އިސްލާމްކަން ގެއްލުން) ލާޒިމްވުމަށްޓަކައި އިސްތިހްލާލުކުރުން (އެބަހީ: އެކަންތަކެއް ހުއްދަކަމެއްކަމުގައި ދެކުން) ޝަރުޢީގޮތުން ފެއްދުމަށް އެއްވެސް ޝަރުޠެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމަކަށްވާނަމަ ޒިނޭކުރުމާއި، ރިބާއާއި، ވައްކަންކުރުމާއި، ބަނގުރާއި ނުވާ ނަފްސެއް ދޮގުހެދުމާއި އުސުރުން ކަންތަކުގެއިތުރުން އެފަދައިން ބޭނުންވިޔަސް. އެހެނީ މިކަންތަކަށް ދެބާވަތެއްވެއެވެ: އެއީ އަނގާ މިކަންތައް ހުއްދަކުރުމުން ކާފަރުވެވޭނެއެވެ. އަދި އަނގާ މިކަންތައް ހުއްދަނުކުރާކަމުން ކާފަރުނުވެވޭނެއެވެ.

އެހެނީ މިކަންތައް ހުއްދަކަމެއްކަމުގައި ދެކުމީ ކާފަރުވުމެވެ. އެއީ އަނގާ މިކަންތައް އަހައިންގަތް ކަލުގައިވިޔަސްގެއްއެވެ. އަދި ނަވާޤިޟުތަކަށް (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތަކަށް) އަހައިގަތުމަކީ އާދާ އެކަންތަކަށް ހުއްދަކަމުގައި ނުދެކުނަސް ކާފަރުވެވެއެވެ. އެހެންކަމަކަށްވާނަމަ (އެބަހީ: އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތަކަށް އަހައިގަތުމުން ކާފަރުވުމަށް އެކަންތަކަށް ހުއްދަކަމުގައި ދެކުން ޝަރުޠުކުރުންވާނަމަ) މިކަންތައް ނަވާޤިޟުގެ (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައް) ކިޔުމުގެ މާނައަށްވެއެވެ. އެހެނީ (އެފަދައިން ބޭނުންވަނީ) ނަވާޤިޟަކަށްވާކުރި އެހެން ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން އެކަންތަކެއް ހުއްދަކުރުމެވެ.

މިކަންތަކަށްވުރެ ބާރުލާކަން ނަތީޖާއި، ބުއްދަކާ ދާއިމްކުރުމުގެ ނޫވާރިދުތަކާއި އުސޫލުތަކުގައި ޝަރުޢުވެގެންނެވެ. މިއީ އެވާރަކަމަށް ދައުލަތުގެ ދަރަނިވެރިކަމުންނެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ފުރަތަމަ ކަންތައް

" ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ." އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ [16]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ..."

﴿ ...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾ [17]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހަކު އުޅޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލުންވެއެވެ. އޭގެ ޖިންނިންނަށް ނުވަތަ ޤަބުރަށް ކަތިލުމާއި މިހެންނެވެ."

---

16 النساء: 48

17 المائدة: 72

ޝިރުކަކީ: الله تَعَالَىٰ ގެ ޚުޞޫޞިއްޔަތުތަކާއި އެކަލާނގެ އިލާހުވަންތަކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ހެދުމެވެ. އަދި އެންމެ ގިނައިން ޝަރީކު ކުރުންވަނީ އުލޫހިއްޔަތުގައެވެ.

އަދި ޝިރުކަކީ الله تَعَالَىٰއަށް އެފާފައަކުން އުފެދުވުން އެންމެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެވެ. އަދި އެއީ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ތަރިމާ ބޮޑުފާފަތަކުގެ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި މުޝްރިކު މީހާ ބޮޑުކާފަރެއްގެ ދުނިޔެ މުޝްރިކުންނާ ހަމަ الله تَعَالَىٰ ވަޙީ އެކަލާނގެ ނަފުސުގެ ކަންތައްތަކެވެ. އެކަލާނގެއާ ބައިވެރިކުރާ މީހުން ކަމާއެކު ޝިރުކާ ދިމާލުން އެކަލާނގެ ކުރިމަތިލާ މީހާ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ 18

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ..."

އަދި އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާވެރިކަމެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

18 النساء: 48

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ [19]

މާނައީ: "އެއުރެންނަކީ، އީމާންވީމީހުން، އެއުރެންގެ އީމާންކަމުގެ ތެރެއަށް އަނިޔާވެރިކަމެއް ނުލާ މީހުންނެވެ. އަމާންކަންލިބީ، އެއުރެންނަށެވެ. އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ."

އަހްމަދުއާއި ބުހާރީއާއި މުސްލިމް، ސުނަނުތިރުމިޒީގެ ތެރެއިން، އިބްނުމާޖާގެ ތެރެއިން، އަހްމަދުގެ ތެރެއިން، އަބްދު الله (ބިން މަސްޢޫދު) رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވައެވެ:

(لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا﴾ إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ شَقَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالُوا: أَيُّنَا لَمْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَيْسَ كَمَا تَظُنُّونَ، إِنَّمَا هُوَ كَمَا قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ: ﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾) [20]

މާނައީ: "الله تعالى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއިރު: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا...﴾ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ މައްޗަށް އުނދަގޫކަމެއް

[19] الأنعام: 82

[20] رواه البخاري: 6937، ومسلم: 124، وأحمد: 4240

ބޭކަލަކަށްވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ: 'އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިނުވަނީ ކޮބާހެއްތޯ!' އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހިތާ ގޮތަކަށްނޫނެވެ. އެކަންވަނީ ވާކަން ކަށަވަރީ ލުޤްމާން، އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ:

﴿...يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ [21]

މާނައީ: "...އޭ ދަރިފުޅާއެވެ! الله އަށް ތިބާ ޝަރީކުންނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޝަރީކުކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.""

އިމާމް އަޙްމަދާއި، ޝައިޚައިނުން (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް) މުސްނަދުގެ ރިވާޔަތުން، އަބޫ ވާއިލްގެ އަރިހުން، ޢަމްރު ބިން ޝުރަޙްބީލްގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله (ބިން މަސްޢޫދު) رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ الله؟ قَالَ: «أَنْ تَجْعَلَ لله نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ» قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ...) [22]

މާނައީ: "އަހުރެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރީމެވެ: 'الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'އެކަލާނގެ ތިބާ ހެއްދެވިކަލާނގެކަމުގައިވާހިނދު، ތިބާ އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ލެއްވުމެވެ.'

---

[21] لقمان: 13

[22] رواه البخاري: 4477، ومسلم: 86، وأحمد: 4131

އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަންތައް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ..." މިހެދިފޮވެ.

އެންމެ ބޮޑު ފާފަކަމުގައި، އެންމެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަނިޔާކަމުގައި، އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ބޮޑުފާފަކަމުގައި އެކަންތައް ނުވާނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ! އަދި އެއީ މަޚްލޫޤުންނާއި ޚާލިޤުވަންތަ އިލާހު ވައްތަރުކުރުމެވެ. އެއީ [illegible] [illegible]. އަދި الله تَعَالَى އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެހެންކަމުން ފަހެ الله އާއި އެކު އެހެން [illegible] ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކޮށްފި މީހާ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި [illegible] [illegible] ބަރާބަރުކޮށްފިއެވެ. [illegible] އަދި އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅު އެކަމަކުން [illegible] ކަންތައް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] الله تَعَالَى [illegible]:

﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [23]

މާނައީ: "الله ގަންދީބަސްދަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންވަނީ، ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމަހަމަކޮށްގެން ތިމަންމެން އުޅުނު ހިނދުގައެވެ."

އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

23 الشعراء: 97-98

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [24]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝަރީކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހާގެ އެނބުރިދާނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި އޭނާގެ ހުރިހާ ޢަމަލެއްވެސް ބާޠިލުވެގެންދެއެވެ:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [25]

މާނައީ: "...އަދި އެބައިމީހުންވެސް ޝަރީކުކުރެއްވިނަމަ، އެބައިމީހުން ކޮށްއުޅުއްވި ޢަމަލުތައް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބާޠިލުވެދިޔައީސްކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...﴾ [26]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ޝަރީކުކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖައީސްކަން ކަށަވަރެވެ..."

---

24 المائدة: 72

25 الأنعام: 88

26 الزمر: 65

އާދަމުގައި ދެވާ ބަދަލު، އަޅާގެ ހުރިހާ ޢަމަލުތައް ޝާމިލުކުރެއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކު ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފާފައެއް ހުރިހާ ސާލިޙު ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްނުލައެވެ.

އަދި މުޝްރިކުންގެ ލޭއާއި މުދާވަނީ ޙަލާލުވެ ހުއްދަވެގެންނެވެ. އެއީ ދީނުންނިކުމެއްޖެއި އަބުދުގެ އަހުލުވެރިންނަކަށް ޝަރީޢަތުން އިސްލާމީދީނާ ކުރުމުގެ ބަޔާނު ކިޔަވައިއެވެ:

﴿...فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ...﴾[27]

މާނައީ: "...ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުޝްރިކުން ފެނުނު ކޮންމެ ތަނަކުން، ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެން ޤަތުލުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެން ހިފާށެވެ! އަދި އެއުރެން ހިސާރުކުރާށެވެ! އަދި (އެއުރެން އަޅުވައިގަނެވޭނޭ) ކޮންމެ ތަނެއްގައި އެއުރެން އަޅުވައިގަތުމަށްޓަކައި، ހުށަހަޅައި ތިބޭށެވެ!..."

الله އާއި ޝިރުކު ކުރުން ދެބައިބަޔަކަށް ބެހެއެވެ:

1- ބޮޑު ޝިރުކެވެ.

2- ކުޑަ ޝިރުކެވެ.

[27] التوبة: 5

-ފުރަތަމަ ވައްތަރުކަމުގައިވާ ބުދު ޝިރުކަކީ: މިއްލަތުން ބޭރުކުރާ، އޭގެ އަޅުކަންވެރިޔާ އޭނާގެ ޝިރުކުން ތައުބާނުވާ ހާލު الله އާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ނަރަކަގައި ދާއިމަން ދިރިއުޅުމަށް ގެންދެވިދާނޭ ޝިރުކެވެ. އަދި އެއީ ޤާދިރުވަންތަ އިލާހު ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރެއިން ވައްތަރެއް އަދާކުރުމެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި ސާލިހުންނާއި ވަލީވެރިންގެ ޤަބުރުތަކަށް ނުވަތަ ޖިންނިންނާއި ޝައިޠާނުންނަށް އުޟްޙިއްޔާކުރުމާ ބާލު ނުވަތަ އެފަރާތްތަކަށްޓަކައި ގަންނަ ބިރަކަށްޓަކައި އެފަރާތްތަކަށް ޤުރުބާންކުރުމާއި، ޤަބުރުތަކުގެ އަޅުވެރިންނާއި ޖިންނިންނާއި ޝައިޠާނުން އޭނާއަށް ގެއްލުމެއްދޭނެކަމަށް ބިރުގަންނަ ކަމަށްޓަކައި އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާ ބިރުގަތުމާއި، އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރެވޭނީ ޙަމްދުކުރެއްވުމަށްވާ ގެއްލުމެއް ދުރުކޮށްދިނުމަށް އަދި ފައިދާއެއް ހާސިލުކޮށްދިނުމަށް الله ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އެދުންވެރިވުންފަދަ ކަންކަމެވެ. މިއީ މިޒަމާނުގައި ސާލިހުންގެ ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި މުސްލިމުންގެ ގިނަ ބަޔަކު ކުރަމުންދާ ކަންކަމެވެ.

الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ [28]

---

[28] يونس: 18

މާނައީ: "އެއުރެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެއެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ވާހަކައިން ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ހަބަރުދެނީހެއްތޯ؟ އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި މިއީ ޢުލަމާއުންގެ އިޖްމާޢު ކަށަވަރު އެއްބަސްވެވުނުކަމެކެވެ. އެބައިމީހުން ނަރަކާގައި އަރައިރުންވާހިނދު އެބައިމީހުންގެ ހަބަރު ދެއްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [29]

މާނައީ: "الله ގަންދީބަސްފުޅެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންވީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމަހަމަކޮށްގެން ތިމަންމެން އުޅުނު ހިނދުގައެވެ."ފަހެ އެއީ އަޅުކަމުގެ ޢުބޫދިއްޔަތުގައި ޚާއްޞަކުރުމާއި މަތިވެރިކަން ވާޖިބުކުރުމުގައި ހަމަހަމަ އެއްވަރުކުރުމެވެ.

- <u>އަދި ބޮޑު ޝިރުކުގެ ހަތަރު ބައިވެއެވެ:</u>

ފުރަތަމަ: ދަޢުވަތު ނުވަތަ ދުޢާކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ.

[29] الشعراء: 97-98

އެއީ الله އަށް ދުޢާކުރާ ފަދައިން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި ކަންކަމަށް އެދިކުރާ ދުޢާއިން އަޅާ ދުޢާކުރުމެވެ. ފަހެ الله تَعَالَىٰ އަށް ދުޢާކުރާ ފަދައިން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކޮށްފިމާ، ފަހެ الله އާއި ޝަރީކުކޮށްފިކަން ކަށަވަރެވެ. މިވައްތަރުގެ ޝިރުކާއި ބެހޭގޮތުން الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ [30]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން ނަވަން އަރައިގެން، އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާޞްކޮށް ޚާލިޞްކުރާ ދީނުގައި الله އަށް އެއުރެން ދުޢާ ކުރެއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެއުރެން ސަލާމަތް ކުރެއްވައި، އެއްގަމަށް ގެންނެވިހިނދު، އެއުރެން (އެކަލާނގެއަށް) ޝަރީކުކުރެއެވެ."

އެބައިމީހުން ދުޢާކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރެއެވެ.

ދެންފަހެ އިމާމްގެ ދުޢާކުރުމުގެ ބާނބުގައި ފައިދާއެއް ހޯދުން ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދުރުކުރުންކަމުގައިވާނަމަ މިއީ ސުވާލުކުރުމުގެ (ކަންކަމަށް އެދުމުގެ) ދުޢާއެވެ.

އަދި އިމާމްގެ ދުޢާގެ މަޤްޞަދަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ކުރިމަތީގައި ނިކަމެތިކަމާއި އަޅުކަމާއި ބޯހަލުއްވުން (ފުރުކުރުން)ކަމުގައި މާނަވާ މިއީ އަޅުކަމުގެ ދުޢާއެވެ.

30 العنكبوت: 65

ދުޢާގެ ދަރަޖައްތަކުގައިވާ: އަޅުކަމުގެ ދުޢާއައި ކަންކަމަށްއެދި ކުރާ ދުޢާވެސް ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުން ހައްދަވައިދެއްވާފައެވެ. ފަހެ ދުޢާއަކީ އަޅުކަމުގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވެގެންވާ އަޅުކަމެވެ. އަދި ކުއްތަށްކުރުމަކީ ޝިރުކުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ޝިރުކެވެ. ﷲ تعَالىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ... ﴾ [31]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއްވިނަމަ، (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ (އެއުރެންނާ) ކައިރިވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަސްބަވެސް ދުޢާކޮށްފިނަމަ ދުޢާކުރި މީހާގެ ދުޢާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޖާބަ ކުރައްވަމެވެ..."

އަދި އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމަށް ކަންކަމަށް އެދުމަށް އަމުރުކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾ [32]

[31] البقرة: 186

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މިވަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ! މިވަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިވަންރަސްކަލާނގެއަށް (ދުޢާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ބޮޑުވެރިވެގަންނަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު، ގެއްލުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެތެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿...وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ [33]

މާނައީ: "...އަދި، الله ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން، (ދެއްވުމަށް) ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ!..."

އިމާމް އަޙްމަދާއި ސުނަން ފޮތްތަކުގެ އަހުލުވެރިން، ޙިއްދުގެ ރިވާއިން، ތިރުމިޛީގެ ރިވާއިން، އައްނުޢްމާނު ބިން ބަޝީރުގެ އަރިހުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރައްވައެވެ:

(إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ". ثُمَّ قَرَأَ: "﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾") [34]

---

[32] غافر: 60

[33] النساء: 32

[34] رواه أحمد: 18352 ، وأبو داود: 1479، والترمذي: 3247

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ދުއާކުރުމަކީ އަޅުކަންކުރުމެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ: (އާޔަތުގެ މާނައީ:) "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުއާކުރާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުއާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް (ދުއާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ބޮޑުވެރިވެގަންނަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!)..." "

މިކަމަށްޓަކައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރަޔާސަންވެގެން ނުވާކަމުގައި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުއާކޮށްފިމާ ވާނީ މުޝްރިކެއްކަމުގައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾[35]

މާނައީ: "الله އާއިއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ދުއާކޮށްފި މީހަކު، އެކަމުގެ ވަށްކަތު އެމީހަކަށް (ޙުއްޖަ) އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތެވެ. ފަހެ، އެމީހެއްގެ ހިސާބު ބެއްލެވުން ވާކަން ކަލާނގެ، އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާހުށީއެވެ."

ދޮވަނަ: ނަބަވީ އިތުރާއި ޢާދަކުރުވުމެއް ސިފަކުރުވުމެވެ.

35 المؤمنون: 117

އެއީ އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުގައި އޭގެ އަސްލުންނެވެ (ޚުލޫޞްކަމުގައިވެސް) الله ފިޔަވައި އެހެން ޒާތަކަށް ޤަޞްދުކުރެއް ނިޔަތްގަތުން އެވެ. މިވައްޔަތުގެ ޝިރުކާއިމެދު الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[36]

މާނައީ: "ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އަދި ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމަށް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނީގެ އެއުރެންނަށް އެތަނުގައި ހަމަހަމަ ފުއްދަވައި ދެއްވާހުށީމުއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް އެތަނުގައި އުނި ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ. އެއުރެންނީ އާޚިރަތުގައި ނަރަކަ ނޫން އެހެންތަނެއް އެއުރެންނަކަށް ނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންކުރަ ކަންތައް އެތަނުގައި، ބާޠިލުވެގެންވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއުރެން ކުރިއުޅުނު ކަންތައް ބާޠިލުވެގެންވެއްޖެއެވެ."

ދުނިޔާއަށްޓަކައި ޢަމަލު ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް ވާރިދުވެގެން އައިސް ތަންތަނުގައި އަސްލަކީ އެކަމުގެ ސަބަބަކަމުގައި ވޭ ޝިރުކު ވުމެވެ.

ފަހެ އޭނާގެ ޢަމަލުން ދުނިޔެ ފިޔަވައި އެހެންކަމެއް ޤަޞްދުނުކުރާ މީހާ، އޭނާ އެދޭކަމެއް الله تَعَالَى އޭނާއަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާ، އަދި ދުނިޔެއިން އޭނާ

[36] هود: 15–16

އެބަސްފުޅުތަކުގައިވާ ދަޢުވާކުރެއްޖެވެ. އެހެންކަމަކު الله ގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި އާޔާގެ ޢަމަލުކުރަން ބާރުވެގެންނެވެ. އަދި ޙަދީޘްތަކުގައި އާޔާތަކާ ނުބައި ނުވާ ތަކެއް ނުވެއެވެ.

ދެންފަހެ، އަޅާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތަޢުލީމް ޢަމަލުކުރުމުގެ ތަރުބިއްޔަތާއި ނިޔަތަކަށް ބަލައި ނުބައި ނިޔަތްތަކެއް ވަކި އެކުވެން ދަންނަން، މިކަންތައް ވަނީ އެކަންކުރާ މީހާ މިއްޔަތުން ބާރުނުވާނޭ ކުދަ ޝިރުކުގެ ތަރައްޤީވެއެވެ. އެހެންކަމަކު އެކަންތަކުގެ ސަބަބުން އެއްމަނުގެ ތަޢުލީމް މަތިވެ، އަސްލު އުނިވެގެންދެއެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އެކަންތައް ވަކި ނަގާ އެއްމަށް ޝާސިޔާސީކޮށްގެންފައެވެ. އެއީ އާދާ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުކޮށްލާ ނުވިއެވެ.

ތިންވަނަ: ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ޝިރުކެވެ.

އެއީ ޝަރުޢުކުރުމާއި ހުކުމްކުރުމުގައި الله އާއި އެހެން ފަރާތެއް ހަމަހަމަކުރުމެވެ. އެހެނީ ފަހެ ޝަރުޢުކުރުމާއި ހުކުމްކުރުމީ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅަށް (ހާއްޞަކުރައްވާފައިވާ) ޙައްޤުފުޅުތަކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ...﴾[37]

މާނައީ: "...الله އަށް މެނުވީ ހުކުމްކުރުމުގެއް ނުވެއެވެ..."

މިބާވަތުގެ ޝިރުކާއިމެދު الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

[37] يوسف: 40

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ...﴾ [38]

މާނައީ: "ނުވަތަ ދީނުން الله އިޛްނަ ދެއްވާފައިނުވާ ކަމެއް، އެއުރެންނަށް، ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅައިދިނެ ޝަރީކުންތަކެއް އެއުރެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟..."

އެހެންކަމުން ފަހެ، الله تَعَالَىٰ ޤުރުއާނުގައި މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް، ނުވަތަ الله އާއި އެކު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް -އެއީ ޢިލްމުވެރިންތަކެއް ނުވަތަ ފަޤީރުންތަކެއް ނުވަތަ އުޅުންބަހަރުގެ މުޝްރިކުންނާ މިހާރުވިޔަސް- ޝަރުޢުކުރުމުގެ ބާރުދީ ދިބެގެންވާކަމަށް ތަރުވާކަށްދިޔ މީހާ ހުރި الله އަށް އެކަނި ޚާއްޞަވެގެންވާ ބައެއްގައި الله އާއި އެކު އެއުރެން އިޚުރާކު ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ. ހަމަ الله ގެ ހަސްތަރުމަން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް އޭނާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [39]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި، އަޅުވެރިންނާއި، މަރްޔަމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އަލްމަސީޙު (ޢީސާގެފާނު) އަދި، الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި

[38] الشورى: 21

[39] التوبة: 31

އެއުރެން ހުދުއުވެ. (ނަޞާރާ) އެއުރެންކަމުވެރިޔަ އިލާހަކަށް، އަޅުކަން ކުރެއުމަން ދެނުވީ
އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނުވީ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެއުރެން
އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން، އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ."

މިއާދަމުގެ މާނައީ ތަޤުލީދުގައި އަންޑިރުމިޢާއި އިލްމު ފަޤީރުންނާއި
އަޅުކަމާކުރިއާއި އެއިރިއެން ބާކުރުން، އަޅުދުލްސަމާދު ބިން ޖަރީރު ބިން ޢަތިއްޔު ބިން
އަތޮލްމާގެ ރިވާޔަތް، ވުސްވާޔު ބިން ސައްޔިދުގެ ރިވާޔަތް، ޢަދިއްޔު ބިން ހާތިމް ﵁
ގެ ރިވާޔަތް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(أتيت النَّبِي صلى الله عَلَيْهِ وَسلم وَهُوَ يقْرَأ فِي سُورَة بَرَاءَة ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ فَقَالَ: أما أَنهم لم يكُونُوا يعْبُدُونَهُمْ وَلَكنهُمْ كَانُوا إِذا أحلُّوا لَهُم شَيْئا اسْتَحَلُّوهُ وَإِذا حرمُوا عَلَيْهِم شَيْئا حرمُوهُ.) [40]

މާނައީ: "އަހަރެން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައީމެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނު
ބަރާއަތު ސޫރަތުގެ އާޔަތް ކިޔަވާވަޑައިގަންނަވަމުން އަވަދިވަޑައިގެން. ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...﴾ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ: 'ދެންނެވީމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން
އެބައިމީހުން އެއިރުގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިންނަށް އަޅުކަނެއް ނުކުރެއެވެ.
އެހެންނަމަވެސް އެއިރުގެ ޢިލްމުވެރިން އެބައިމީހުންނަށް

[40] رواه الترمذي: 3095، والسنن الكبرى للبيهقي: 20350، وتفسير الطبري: 417/11

ހުއްދަކޮށްދީފިއްޔާ އެބައިމީހުން އެއެއްބަސްވެ ހުއްދަކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މަނާކޮށް އެއްބަސްވެ ޙަރާމްކޮށްދީފިއްޔާ އެބައިމީހުން އެއެއްބަސްވެ ޙަރާމްކުރެއެވެ."

މިއީ ޝައިޚު ބަޔާންފުޅެވެ. އަލްއާލޫސީ ރަޙިމަހުﷲ އެހެނިހެން ޤާނޫނުން އެބަރީތާ ޝަރީޢަތްކަމުގައެވެ. އަދި އަލްއިމާމް އަޙްމަދު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ބަރީތާ ރިވާކުރެވޭ އެނގިގެންވާ މީހުންނެވެ.'

އަދި އިބްނު ޖަރީރު އަތްޠަބަރީގެ ތަފްސީރުގައި، އަޟީލް ޢަދިއްޔުބްނު ޙާތިމް އަރިހުން، ޙުޛައިފާގެ އަރިހުން މިއާޔަތާއިގުޅޭ ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...﴾ ޙުޛައިފާ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَمْ يعَبُدُوهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ أَطَاعُوهُمْ فِي الْمَعَاصِي.) [41]

'އެބައިމީހުން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއްނުކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފާފަތަކުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވިއެވެ.'

އަދި މިގޮތުން ރިވާކުރެއްވި ވިދާޅުވެއެވެ:

(...كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ.) [42]

[41] تفسير الطبري: 420/11، وشعب الإيمان: 22/12

[42] تفسير الطبري: 418/11، والسنة للخلال: 1306

މާނައީ: "...އެމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ކަމެއް ހުއްދަކޮށްދީފިއްޔާ އެބައިމީހުން އެކަން ހުއްދަކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެމީހުން ކަމެއް ޙަރާމްކޮށްދީފިއްޔާ އެބައިމީހުން އެކަމެއް ޙަރާމްކުރެއެވެ."

އަދި އަބުލް ބަޚްތަރީ ސަޢީދު ބުން ފައިރޫޒު ޙުޒައިފާގެ އަރިހުން އައިސްފައެވެ.

ﷲ تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾[43]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތާއި، ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތަށް، އީމާންވެގެން ތިބިކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށެވަޑައިނުގަންނަވަނުހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމްހިފިގަންނަން، ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިއުމަށް އެއުރެން އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރެއްދުމަށެވެ."

[43] النساء: 60

ފަހެ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި ޒިކުރަށް ބުރުއްސުމާ ދީނާއި ޖެއްސުމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އެވަނީ ނަސްދީއްވާފައިވެއެވެ.

އަދި الله ހަރާމްކުރެއްވި އެއްޗެއް ހުއްދަކޮށް، އަދި އެކަލާނގެ ހުއްދަކުރެއްވި އެއްޗެއް ހަރާމްކުރާ މީހާއަށް ތަބާވެ ކިޔަމަންތެރިވާ މީހާގެ ހާލަތުވެސް ތިރީގޮތުން ބާވަތެއްގައިވެއެވެ:

ފުރަތަމަ ހާލަތަކީ: އެބައިމީހުން الله ގެ ހުކުމްތަކު ބަދަލުކޮށް ހަލާލުކުރުމާއި ޒިކުރުވީކަން އެނގިގެން އެކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ތަބާވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއާއިއެކު އެބައިމީހުން ޝަރުޢުކުރެއްވި ފިކުރުތަކަށް ހެއްދެވުން، الله ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހަލާލުކުރުމާއި އަދި އެކަލާނގެ ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހުއްދަކުރުމާއި ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްކުރުމުގައި ތަބާވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ މިބާވަތުގެ މީހުން ބޮޑުކަމަކަށް ކުފުރުގައި ބާވަތްކަމެވެ.

ދެވަނަ ހާލަތަކީ: الله ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހަލާލުކުރުމާއި އަދި އެކަލާނގެ ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްކުރުމަށް ހާލަތް، އެކަމުގައި ތަބާވާ ކަމަށްވުރެ، އެބައިމީހުންނާއި ހަމަޔަށް ކިޔަމަންވުމެވެ. އެއީ ހަރާމްކަން ހުއްދަކުރެވޭ ހިސާބަށް ހަލާލުކަމެއް ނޫން ގޮތެއްގެ ބޭރުން ނަސޭހަތްދިނުމެވެ. އަދި ދީނީގޮތުން ހުކުމް ތުރުކުރެއްވި އިރުވެސް ބިދުއަތްކަމެއް ކަމަށް ކިއުމެވެ. މިއީ އެބައިމީހުންގެ އެއްބަސްވުންތަކުން ބާރުމިނުގައިވެއެވެ. މިއީ މުޝްރިކުންގެ އެއްވާގޮތް ކުރުމެއް ނުވާކަމެވެ.

ހާލަތުގާ ފަދައިންނެވެ. ފަހެ މިބައިމީހުންގެ ހުކުމަކީ އެބައިމީހުންނަކީ ހުރިހާކަމެއްގައި އެބުދުތަކުގެ އަޅުކުރާމީހުންގެ ހުކުމެވެ.

ޝިރުކުގެ މިވައްޓަފާތު -ޢިމާމް ޝައިޚުލް- ފަހެ ބައެއް އިމާމުންގެ އިލްމުން އުމިނަކަން ފައިދާއެއް ނުކުރި އިލްމުވެރިޔާ ވެއްޖެދުވަހެވެ. ދީން ޢާންމު ހުކުމަތް ތަބާކުރާ، الله ހުކުމްކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގައި ނުވަތަ الله ހުކުމްކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގައި ރަސޫލާ ނުވަތަ ފުރިހަމަ ގާނޫނު ސުންނަތު މިހާރު ޝަރީޢަތަށް. އެއީ ދަންޏާއި ދަރަޖަ ނުވަތަ ދުނިޔަވީ އެހެންވެސް ނުވަތަ ފުރިހަމަ ހުރިހާކަމެއްގައި ނަސޭހަތް އަރާރު ދަރުމަވެރިކަމެއްގައި ނުވެއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رَحِمَهُ الله 'މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ' (372،373/35) ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَمَتَى تَرَكَ الْعَالِمُ مَا عَلِمَهُ مِنْ كِتَابِ الله وَسُنَّةِ رَسُولِهِ وَاتَّبَعَ حُكْمَ الْحَاكِمِ الْمُخَالِفِ لِحُكْمِ الله وَرَسُولِهِ كَانَ مُرْتَدًّا كَافِرًا يَسْتَحِقُّ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَالَ تَعَالَى: ﴿ **المص. كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ. اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ** ﴾ . وَلَوْ ضُرِبَ وَحُبِسَ وَأُوذِيَ بِأَنْوَاعِ الْأَذَى لِيَدَعَ مَا عَلِمَهُ مِنْ شَرْعِ الله وَرَسُولِهِ الَّذِي يَجِبُ اتِّبَاعُهُ وَاتَّبَعَ حُكْمَ غَيْرِهِ كَانَ مُسْتَحِقًّا لِعَذَابِ الله بَلْ عَلَيْهِ أَنْ يَصْبِرَ وَإِنْ أُوذِيَ فِي الله فَهَذِهِ

سُنَّةُ الله فِي الْأَنْبِيَاءِ وَأَتْبَاعِهِمْ قَالَ الله تَعَالَى: {الم. أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ.يوَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ الله الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ} ..[44]

މާނައީ: "...އަދި އިމްތިޙާނާ، الله ގެ ދާއިމީ އަނބިޔާއުންގެ ތަބާއީންގެ ސުންނަތެއް އިންސާނުން އީމާންވީއޭ އެކަނި ބުނެގެން ދޫކޮށްލާނެ الله އަށް އެނގޭގޮތުގެ ތަބާއީންގެ ހިތްހަމަ ނޫންކަމާ ބިރުވެރިކަމާއި ބަލާލުމަށް އިމްތިޙާނު ކުރެއްވިއެވެ. އިންސާނުން ދެނެނުގަތުމަށް ވަކިކުރައްވާނެ ތެދުވެރިން އިންސާނުން ވަކިކުރެއްވުމަށެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿المص . كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ . اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ [45]

މާނައީ: "المص. (މި ޙުރޫފުތަކުގެ މާނަ ވަކިގޮތަކަށް ކަށަވަރެއް ނުވެއެވެ). ތިޔަ ފޮތް ނަބިއްޔާގެ ހިތުގައި އެއްވެސް ދެރަކޮށް ހިތާމައިން ގެނެވިއްޖެއެވެ! އަދި އޭގެ މުއުމިނުންނަށް ހިތް ހަމަޖެހުންތައް ލިބުމަށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި

[44] مجموع الفتاوى 35/372-373

[45] الأعراف: 1-3

ތޮމަރް ބިދުޢަވެރިމީހުން ބަލަހައްޓާށެވެ! އަދި ރަސޫލާގެ ޙަދީޘްގައި، އުޅުން އުޅެދިރިންތަކަކަށް ބަލަހައްޓާށެވެ! ބިދުޢަވެރިމީހުން ހަނދުމަކުރަށި، ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ."

އަދި ބަލަހައްޓުން ވާޖިބުވެގެންވާ الله އާއި ރަސޫލާގެ ޝަރުޢުން އަންގަވަން އެނގިގެންވާ އެއްޗެއް ދޫކޮށްލުމަކީ އޭނާގެ ގައިގައި ޖެހި، އަދި ބަންދުކުރެވި، އަދި ވައްތަރުތަކުގެ އަނިޔާކުރުމި، ދެން އޭނާ އެހެން ބުނުމަކީ ބަލަހައްވެއްޖެނަމަވެސް އޭނާވާނީ الله ގެ ޙަޤީޤީ ބައްޓަންވެގެންވާ މިހާރުކުރެއްވުމެވެ. އަދި ހިއްމަތަ، އޭނާގެ މަސައްކަތް الله ގެ މަގުމަތީ އަނިޔާކުރުވިނަމަވެސް ކޮށްތިރިވީމެވެ. ޖަހާ ދިރި ނަބިއްޔުންނާއި އެހާކުރުންނަށް ބަލަހިލާ މުދަކާއި الله ގެ ސުންނަތެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿الم. أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ. وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾[46]

މާނައީ: "الم. މީސްތަކުން ތިމަންމެން އީމާންވެއްޖައީމުއޭ ބުނުމުން، އެއުރެން އިމްތިޙާން ނުކުރައްވައި ދޫކޮށްލައްވާނޭކަމަށް ހިތަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ) މީހުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ

46 العنكبوت: 1–3

އިލްތިޒާމްކުރުމަށްވީމެވެ. ފަހެ (އިލްތިޒާމްކުރުމުގައި) ބުނެވިދާނެ މީހުން، ހަމަކަށަވަރުން، اللّٰه ދުށްވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދޫކޮށްލެއްވުމުން އެކަލާނގެ ދުށްވަޑައިގަންނަވައެވެ."...." މިއެވެ.

ހަތްވަނައީ: ލޯބިވުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ.

އެއީ اللّٰه އަށް ލޯބިވާފަދައިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް اللّٰه ނޫން އެހެން ބަޔަކަށް ލޯބިވުމެވެ. މިކަމުގައި މުޝްރިކުންގެ ހާލު ބަޔާންކުރައްވަމުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ...﴾[47]

މާނައީ: "އަދި اللّٰه ފިޔަވައި އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ ޝަރީކުންތަކެއް ހަދައިގަންނަ ބަޔަކު، މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. اللّٰه ދެކެ ލޯބިވާ ފަދައިން، އެއުރެން އެ ޝަރީކުން ދެކެ ލޯބިވެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުން اللّٰه ދެކެ ލޯބިވުން މާބޮޑެވެ..."

ފަހެ އެކަލާނގެ އެފަދަ ލޯބިވެރިކަމަށް ނަންދެއްވާފައިވަނީ اللّٰه ފިޔަވައި އަންދާދުންތަކެއް (ޝަރީކުންތަކެއް) ކަމުގައެވެ.

[47] البقرة: 165

އަދި ޝަރުޢުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި الله އާއި ހަމަހަމަކޮށް އެއްވެރިކޮށް ޝަރީކަކު ލާ މީހުންނެވެ. الله ދެކެ ލޯބިވާފަދައިން އެބައިމީހުން އެފަރާތްތަކަށް ލޯބިވެއެވެ. އަދި ފަހުގައި އެއަށްވުރެ އިތުރަށްވެސް ލޯބިވާނޭމެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި މުޝްރިކުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން ލޯބިކުރާ މިންވަރުވެސް ތަފާތުވެގެންނެވެ. އެހެންއެކަމަކު ޝަރުޢުގެ އަހުލުވެރިން الله އަށް ލޯބިކުރާވަރަށްވުރެ ބޮޑަށް، އަދި އެބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން ލޯބިކުރާވަރަށްވުރެ ބޮޑަށް، މުއުމިނުން الله تَعَالَى ދެކެ ލޯބިވެއެވެ.

ދެންފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށްވުރެ ބޮޑަށް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ލޯބިވެއްޖެނަމަ އެކަމާއިމެދު ރަސޫލާ ﷺ ބިރުދައްކަވާފައިވެއެވެ. އެއީ ޞަޙީޙައިގައި އާއި ދުބާރީގައި (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގައި)، އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.) [48]

މާނައީ: "އޭނާގެ ދަރިންނާއި އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާއި އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ގާތުގައި ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންމެއްނުވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކަކުވެސް އީމާންނުވެއެވެ."

[48] رواه البخاري: 15، ومسلم: 44

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުން އިހުސާންކަން ނަފީސްކުރައްވާފައިވާފަދައެވެ. ދެންފަހެ الله އަށް ލޯބިކުރާވަރަކަށްވުރެ ބޮޑަށް އެކަލާނގެ ޚިޔާލު އެހެން ފަރާތްތަކަށް ލޯބިވާޖެހޭ ބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ހުރިކަމެވެ!

އަދި ލޯބިވުމުގެ ބާވަތްތަކަކީ: އެއްބައި ދެނީ ލޯބިވެ، އަދި އެއްބައި ލޯބިވާ ކަންތަކަށްވެސް ލޯބިކޮށް، އަދި އެއްބައި ނުރުހުންވާ ކަންތަކަށް ނުރުހުންވުމެވެ. އެގޮތުން މުޝްރިކުމީހާ، އޭނާގެ އިލާހުންނަކަށް ދުވާ ބޮޑުކަމާއި ފަޅުކުރާކަމަށް ޚާއްޞަކޮށް އެއްބައި ލޯބިވެއެވެ. އަދި އޭނާ الله އަށްޓަކައި ރުޅިއަންނަނީ ދެކޭފަދަ ގޮތަކަށްވުރެ ދަނޑިވަޅެއްގައެވެ. އެއިލާހުންތަކަށް ރުޅިއަންނަ ވަރަކަށްވުރެ އެއިލާހުންތަކަށް ރުޅިއައުމެވެ. އަދި الله އަށްޓަކައި އޭނާ މުޚާލިފު ވެއްޖެނަމަ ވާހަކަ އެއިލާހުންތަކަށް ޓަކައި އޭނާ މުޚާލިފުވެއެވެ. އެކަން އެއީ ޝިރުކެއް ކަމުގައިވާ ބޮޑު ޝިރުކެވެ. އެއީ ފަރާތްތަކުން، އެކަލާނގެ ތަބާވާ ވާހަކަވެސް ބޮޑު ސާބިތުވާނެއެވެ.

ލޯބިވުން، ލޯބިވުމަކީ ފަރާތްތަކަށް ޚާއްޞަވާ ކަމެއް ކަމެވެ. އެގޮތުން ލޯބިވުމަކީ ފަރާތްތަކަށް ޚާއްޞަ މަޤާމެއް އެލޯބިވުމުގެ ބޭނުމަކީ ތަބާވުމެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلۡ إِنۡ كُنۡتُمۡ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ اللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡ...﴾[49]

[49] آل عمران: 31

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށް ލޯބިވާކަމުގައި ވާނަމަ، ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ! އޭރުން، الله، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި، ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ..."

ލޯބީގެ ބައިތައް ބަޔާންކުރައްވަމުން އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ 'އަލްޖަވާބުލް ކާފީ' ގެ 134/1 ގައި ވާގޮތުގައިންނެވެ:

(...هُنَا أَرْبَعَةُ أَنْوَاعٍ مِنَ الْمَحَبَّةِ يَجِبُ التَّفْرِيقُ بَيْنَهَا، وَإِنَّمَا ضَلَّ مَنْ ضَلَّ بِعَدَمِ التَّمْيِيزِ بَيْنَهَا.

أَحَدُهَا: مَحَبَّةُ اللهِ، وَلَا تَكْفِي وَحْدَهَا فِي النَّجَاةِ مِنْ عَذَابِ اللهِ وَالْفَوْزِ بِثَوَابِهِ، فَإِنَّ الْمُشْرِكِينَ وَعُبَّادَ الصَّلِيبِ وَالْيَهُودَ وَغَيْرَهُمْ يُحِبُّونَ اللهَ.

الثَّانِي: مَحَبَّةُ مَا يُحِبُّ اللهُ، وَهَذِهِ هِيَ الَّتِي تُدْخِلُهُ فِي الْإِسْلَامِ، وَتُخْرِجُهُ مِنَ الْكُفْرِ، وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللهِ أَقْوَمُهُمْ بِهَذِهِ الْمَحَبَّةِ وَأَشَدُّهُمْ فِيهَا.

الثَّالِثُ: الْحُبُّ لِلهِ وَفِيهِ، وَهِيَ مِنْ لَوَازِمِ مَحَبَّةِ مَا يُحِبُّ، وَلَا تَسْتَقِيمُ مَحَبَّةُ مَا يُحِبُّ إِلَّا فِيهِ وَلَهُ.

الرَّابِعُ: الْمَحَبَّةُ مَعَ اللهِ، وَهِيَ الْمَحَبَّةُ الشِّرْكِيَّةُ، وَكُلُّ مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا مَعَ اللهِ

لَا للهِ، وَلَا مِنْ أَجْلِهِ، وَلَا فِيهِ، فَقَدِ اتَّخَذَهُ نِدًّا مِنْ دُونِ اللهِ، وَهَذِهِ مَحَبَّةُ الْمُشْرِكِينَ...) [50]

މާނައީ: "...މިތަނުގައި ލޯބީގެ ހަތަރު ވައްތަރެއްވެއެވެ. އެވައްތަރުތަކުގެ ދެމެދު ފަރަގުކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުނު މީހުން، މަގުފުރެދުނުކަން ކަށަވަރީ އެވައްތަރުތައް ފަރަގުކޮށް ތަފާތުނުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ:

ފުރަތަމައީ: الله ދެކެ ލޯބިވުމެވެ. އެކަލާނގެ އަޒާބުން ސަލާމަތްވެ، އަދި އެކަލާނގެ ޘަވާބު ލިބިގަތުމަށް ހަމައެކަނި މިލޯބިކަމުން ނުފުދެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މުޝްރިކުންނާއި ޞަލީބަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނާއި ޔަހޫދީންނާއި އެނޫން މީހުންވެސް الله ދެކެ ލޯބިވެއެވެ.

ދެވަނައީ: الله ތަޢާލާ ލޯބިވާވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުމެވެ. ފަހެ އޭނާ އިސްލާމްކަމަށް ވައްދާ، އަދި ކާފަރުކަމުން ބޭރުކޮށްލާ ލޯބިކަމީ މިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله އަށް އެންމެ ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވާނީ މިލޯބިގައި އެންމެ ވަރުގަދަވެ ފުރިހަމަވެގެންވާ މީހާއެވެ.

ތިންވަނައީ: الله އަށްޓަކައި ލޯބިވުމެވެ. މިއީ الله ތަޢާލާ ލޯބިވާވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުން ޖެހިގެންވާ ލޯބިކަމެވެ. އަދި الله އަށްޓަކައި، އެކަލާނގެ (އަށާ ލޯބީގެ) ސަބަބުން ލޯބިވެގެން ނޫނީ الله ލޯބިވާވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުން ސީދާވެ ފުރިހަމަ ނުވާނެއެވެ.

[50] الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي: 1/189–190

ހަތަރުވަނީ: الله އާއި އެކު ލޯބިވުމެވެ. މިއީ ޝިރުކީ ލޯތްބެވެ. ވަރާ الله އަށްޓަކައި، އަދި އެކަލާނގެ (އަން އޮންނަ ލޯބިވަކަށްޓަކައި)، އަދި އެކަލާނގެ ސަބަބުންވާ ލޯބިބަކަންވުމެވެ ނަމި الله އާއިއެކު އެހެން އެއްޗެއްދެކެ ލޯބިވެއްޖެ ކޮންމެ މިހެން ވަރާ الله ފިޔަވައި އެހެން ވަރާތައް (އެކަލާނގެއާއި އެއްވަރުވެގެންނާ) ޝަރީކުކުރުމުގައި ނަގައިފިއެވެ. އަދި މިއީ މުޝްރިކުންގެ ލޯބިވުމެވެ..."

އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

އަދި 'ކިތާބުއްރޫހު'ގެ 254/1 ގައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(وَالْفرق بَين الْحبّ فِي الله وَالْحب مَعَ الله وَهَذَا من أهم الفروق وكل أحد مُحْتَاج بل مُضْطَر إِلَى الْفرق بَين هَذَا وَهَذَا فالحب فِي الله هُوَ من كَمَال الْإِيمَان وَالْحب مَعَ الله هُوَ عين الشّرك...) [51]

މާނައީ: "الله އަށްޓަކައި ލޯބިވުމާއި الله އާއިއެކު ލޯބިވުމުގެ ދެމެދުގައިވާ ފަރަގު، މިއީ އެންމެ މުހިއްމުވެގެންވާ ފަރަގުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކޮންމެ މީހަކުވެސް މިކަމާއި އެކަމާއި ދެމެދު ފަރަގުކުރުމަށް ބޭނުންތެރިވެގެން އަދި ކުއްޔަ، ސަރުރީވެގެން (މަޖުބޫރުވެ ވާޖިބުވެގެންނެވެ.) ވަރާ الله އަށްޓަކައި ލޯބިކުރުމީ އީމާންކަމުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި الله އާއިއެކު ލޯބިކުރުމީ ސީދާ ޝިރުކެވެ..."

އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ.

---

[51] كتاب الروح: 253/1

އަދި މުފައްސިރު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ބޮޑު ޝިރުކުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރޭގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލުންވެއެވެ.

ފަހެ ކަލިމާ ޤުރުބާންކުރުމީ އެންމެ މަތިވެރި އަޅުކަންތައް އަދި (الله އާއި) ޤުރްބަންކުރުމާ ކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އެކަންޏެއް ޚާލިޞްކޮށް އެކަމުގައި ޝަރީކު ކުރުމެއް ނެތި، އެހެން ފަރާތަކަށް އެކަންޏެއް އަޅުކަންކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾ [52]

މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަތިލައްވާށެވެ! (ޤުރުބާން ކުރައްވާށެވެ.)"

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ [53]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާންކުރުއްވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވާނީ، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އަށެވެ."

---

[52] الكوثر: 2

[53] الأنعام: 162

ފަހެ އެކަންތައް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލައިފި ނަމަ، ފަހެ الله ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް އަނބުރާލާ، އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކު އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކު ކުރެވިއްޖެ. އަދި އޭނާ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ނުވާހުއްޖެވެ.

الله تَعَالَىٰ ފިޔަވައި ބުދުތަކަށް ނުވަތަ ޖިންނިންނަށް، ނުވަތަ ގަބުރުތަކަށް، ނުވަތަ ކަޢުބާއަށް، ނުވަތަ ގަހަކަށް، ނުވަތަ ހިލައަކަށް، ނުވަތަ ވަލީ ތަނަކަށް ޤުރުބާންކޮށް ކަތިލައިފި ނަމަ، ފަހެ މިއީ ތަޤައްރުބުވުންވާ الله އަށް ޚާއްޞަ ކުރަންވާތީއެވެ. އަދި އޭނާ އެކަމަކީ އެއްޗެއް ބަރާބަރުވެގެންވާއެވެ. އެކަމަކީ މިހާރު މުޝްރިކުން ކުރާގައި ނުވަތަ ޤުބޫރިއްޔުން ކުރާގައި ނުވަތަ ސޫފީހުންނާއި ކުރާގައިވާހެން އެކަމަކީ އެއްކޮށް ހުރި ނުވާހުއްޖެވެ. އަދި އެކަމަކުގެ ކުރިން އެކަމަކީ މިހާރު މުޝްރިކުން ކުރާގައިވާނަމަ އެކަށީ ދަރުބާރުގެ (ކަމިޔުމުގެ) ސަބަބުން އޭނާ ވަގުތީ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވެގެންވާ މުރުތައްދުވާކަށެވެ. އެހެނީ އެއީ އަޅުކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތިވެރި އެއްއަޅުކަން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ސަޖިދަކުރުމާ ފަދައިންނެވެ.

އަދި ބޮޑު ޝިރުކުގެ ބާވަތަކީ ގިނަވެގެންވާއެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރެވޭ ދަތުރުވެގެންނާ ކަމެއްގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ޙަޟްރަތުން އަރިހުގައި ވޯޓުކުން އެދުންކަމަކީ ކަންކަމެވެ. އެގޮތުން الله ފިޔަވައި މަރުވެފައިވާ ބަލިމީހުންނާއި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ޙަޟްރަތުން އަރިހުގައި ވޯޓުކުރެއްވި، ދަރުވާރުތަކަށް ފުއްދައިދޭ މުޞީބާތްތަކަށް ފިލުވައިދިނުމަށް އެދޭ ފަރާތްތަކުގެ ޙަޟްރަތުން އެދުމު މިހާ، ފަހެ ހަމަކަމަކުން الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި (ބޮޑު ޝިރުކުގެ ބާވަތްތަކުގެ

ދުޢާގައި) الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ނަދުރުބުނުންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ އުއްމަތް ބިންތަކެއްގައި އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންވީ އުއްމަތެއް ބަޔަކު ކަންތައްކުރާފަރާތްތަކުން، الله ފިޔަވައި ބާޠިލު ވަލީވެރިޔަކަށް ނުވަތަ ގަހަކަށް، ނުވަތަ ހިލަގަނޑަކަށް ނަދުރުބުނުމެވެ. (އެފަރާތްތަކުން ކަންތައްކޮށްދޭނެކަމުގައި) ފަދަ ހަމަކަށަވަރުވުން الله އާއި ޝަރީކުކުރުން އިސްލާމްދީނުން ނިކުމެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެއީ އެކަންކުރާ މީހާ ހުރީ އިސްލާމްދީނުގެ މަގުގައިކަމަށް ދަޢުވާކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. ފަދަ އޭނާ އެވެއްޗަކާވިޔަސް ޤުރައިޝުންގެ ކާފިރުން ފެއްޓުނު ކަންތައްކަމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى...﴾ [54]

މާނައީ: "...الله ގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކައިރިކޮށްދިނުމަށްޓަކައި، ތިމަންމެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

ދުނިޔޭގައި މީސްތަކުންނަށް ކުރެވޭނެފަދަ ކަންތައްތަކުގައި އެހީއަށްއެދުމަކީ ސުވާލުކުރުން ކަންކަމުގައި އެދުން ދަންނަވާ، މިބާވަތުގެ ދުޢާގައި އެކަންތައް ނުވެއެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وأما طلب ما يقدر عليه في حياته فهذا جائز سواء سُمي استغاثة أو استعاذة أو غير ذلك.) [55]

[54] الزمر: 3

މާނައީ: "...ދުނިޔޭގައި ހުރި ދިރިހުރުމެއް ހުރި އެކަމަކަށް ކުރެވިދާނެކަމެއް އެދުން ދަންނަވައި، ފަހެ މިކަންތައް ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް 'އިސްތިޣާޘާ'އާ ނުވަތަ 'އިސްތިޢާނަތު'އާ ނުވަތަ އެހެން ނަމެއް ކިޔުނު ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."

ދެވަނަ މަސްއަލަ: ކުޑަ ޝިރުކުގެ.

އެއީ ޝަރީޢަތުގައި ޝިރުކެއްކަމުގައި އައިސްފައިވާ ބޮޑު ޝިރުކަށް ނުފޯރާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެކަމަށް އަރައިގަންނަ މީހާ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާގެ ތައުޙީދު އުނިވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ބޮޑު ޝިރުކަށް މަގުފަހިކުރާ ވަސީލަތްތަކެވެ.

'ރިޔާއު' ދުވަސްވީއިރު ފުރުޞަތު ނަރައިލާ، ކުޑަ ޝިރުކު ހިމެނޭކަމާމެދު ބޮޑު ޝިރުކަށްވުރެ ޖަރީމާއި ނުބައިކަމުގެ ދަރަޖައިން މަތީގައެވެ.

އަދި ސަބަބަކީ ގޮތެއް އެކަންކަމުގައި الله تَعَالَىٰ ގެ މިއާޔަތުގެ ދަލީލު ޝާމިލުވެގެންވުމެވެ:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ...﴾ [56]

[55] الاستغاثة في الرد على البكري: 405/1

[56] النساء: 48

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ..."

އެއީ އާޔަތުގެ ޢާއްމު މާނައަށް ބަލާއިރުއެވެ.

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وقد يقال: الشرك لا يغفر منه شيء لا أكبر ولا أصغر على مقتضى القرآن، وإن كان صاحب الشرك - أي الأصغر- يموت مسلما، لكن شركه لا يغفر له، بل يعاقب عليه وإن دخل بعد ذلك الجنة...) [57]

މާނައީ: "...އަދި ބުނެވިދާނެއެވެ: 'ޤުރުއާނުގައި ލާޒިމުކުރާފަދައިން ޝިރުކުގެ އެއްވެސް ބައެއް -ބޮޑު ޝިރުކުވިޔަސް ކުޑަ ޝިރުކުވިޔަސް- ނުފުއްސަވާނޭއެވެ. އެއީ ޝިރުކުގެ -އެބަހީ ކުޑަ ޝިރުކުގެ- އަހުލުވެރިޔާ މަރުވީ މުސްލިމެއްގެ ގޮތުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާގެ ޝިރުކުގެ ފާފަ ނުފުއްސަވާނޭއެވެ. އަދި ޢަޛާބު، އެކަމުގެ މައްޗަށް އޭނާއަށް ދެވޭނޭއެވެ. އެއީ އެއަށްފަހުގައި އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވަތްކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."މިއެވެ.

[57] الاستغاثة في الرد على البكري: 146/1

ޝައިޚު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އައްސަޢްދީ رحمه الله އެބޭފުޅާގެ ބަޔާންގެ ނިސާސޫރަތުގައި الله تَعَالَى ގެ މިބަސްފުޅާއިމެދު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾[58]

(...من لحظ إلى عموم الآية، وأنه لم يخص شركاً دون شرك أدخل فيها الشرك الأصغر وقال إنه لا يغفر بل لا بد أن يعذب صاحبه، لأن من لم يغفر له لا بد أن يعاقب، ولكن القائلين بهذا لا يحكمون بكفره ولا بخلوده في النار وأنه يعذب عذاباً أبديا ....وإنما يقولون يعذب عذاباً بقدر شركه ثم بعد ذلك مآله إلى الجنة.

وأما من قال إن الشرك الأصغر لا يدخل في الشرك المذكور في هذه الآية، وإنما هو تحت المشيئة فإنهم يحتجون بقوله تعالى: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِالله فَقَدْ حَرَّمَ الله عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ﴾. فيقولون كما أن بإجماع الأئمة أن الشرك الأصغر لا يدخل تحت هذه الآية التي حكم الله بها للمشرك بتحريم الجنة والخلود في النار فلا يدخل في تلك الآية وكذلك لا يدخل في قوله تعالى: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ ، لأن العمل هنا مفرد مضاف ويشمل الأعمال كلها، ولا يحبط الأعمال الصالحة كلها إلا الشرك الأكبر....

---

58 النساء: 48

ويؤيد قولهم أن الموازنة واقعة بين الحسنات وبين السيئات التي هي دون الشرك الأكبر لأن الشرك الأكبر؛ لا موازنة بينه وبين غيره فإنه لا يبقى معه عمل ينفع....) [59]

މާނައީ: "...އަދި އާދަމުގެ ޢާއްމު މާނައަށް ބަލާ ވިޔާ، އަދި އާދަމުގެއި ވަކި ޝިރުކެއް ފިޔަވައި އެހެން ޝިރުކެއް ހުރިބޮޑުކަންތަކުގައި ނުވާކަމުން، އާދަމުގެ ދަރިން ކުރާ ޝިރުކުތަކުން ވަޒަންކުރެވޭ. އަދި ބުނެއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން ކުރާ ޝިރުކުތަކުން ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ކިޔާށޭ، ދެކަމުގެ ހަޤުޤުވެރިޔާއަށް ކަންތަކުން ބަދަލު ލިބޭނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު ފާފަތަކުން ސާފުވާނީ މީހަކު ކަންތައްގެންނުދާ ޢުޤޫބާތް އަންނާނެއެވެ.' އެހެންކަމަކު ކިޔަމަނުން ބުނާ މީހުންނަށް އެނާ ކާފިރުވާނެކަމަށް، އަދި އެނާ ނަތީޖާގެ ދާއިމަށް އަންނާނެކަމަށް ބުނުމު ނުކުރެއެވެ....އެބައިމީހުން ބުނާކަންކަމަކީ އެނާގެ (ކުޑަ) ޝިރުކުގެ މިންވަރުން އެނާއަށް ބަދަލު ލިބޭނެކަމަށެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެނާ ވަސްނާނިކޮށް ސާވަރުގެއެވެ.

ދެންފަހު އާދަމުގެ ބާނީތެރިކަމާ ޝިރުކުގެ ތެރެއަށް ކުޑަ ޝިރުކު ނުވަންނާނެކަމަށް، އަދި ކުޑަ ޝިރުކުވަނީ (الله تَعَالَىٰ ގެ) މަޝީއަތުގެ ދަށުގައިކަމަށް ބުނާ މީހުންނަށް، އެބައިމީހުން ޙުއްޖަތު ދައްކާނީ الله تَعَالَىٰ މިބަސްފުޅުންނެވެ:

[59] الشيخ عبد الرحمن بن سعدي وجهوده في توضيح العقيدة: 1/188-189

﴿... إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِالله فَقَدْ حَرَّمَ الله عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ...﴾ [60]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ތަންނާނުވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހަކު ދެޔޭނެތަނީ ނަރަކައެވެ...."

އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ: 'މުޝްރިކުމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްވެ އަދި ނަރަކައިގައި ދާއިމަށް އޮންނާނޭކަމަށް ﷲ تَعَالَى ޚަބަރުދެއްވާފައިވާ މިއާޔަތުގެ ތަރަން އިމާމުންގެ އިޖުމާއުން ކުރަ ޝިރުކު ނުވަންނަ ގޮތަށް، އެއާޔަތުގެ ތަރަންވެސް ކުރަ ޝިރުކު ނުވަންނަހުއްޓެވެ. ހަމައެފަދައިން ﷲ تَعَالَى ގެ މިބަސްފުޅަތުންވެސް ނުވަންނަހުއްޓެވެ:

﴿...لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...﴾ [61]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ޝަރީކުކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެއިސްކަން ކަށަވަރެވެ..."

އެހެނީ މިއާޔަތުގައި ޢަމަލު އައިސްފައި މިވަނީ މުޠުލަގުކޮށް (އެކަށްކޮށްގެ ޒުވާގައި) މުޟާފުވެގެން (ނިސްބަތްކުރެވިގެން)ނެވެ. އަދި ހުރިހާ ޢަމަލެއް އެބަހުގައި ޝާމިލުވެއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކު ގެނުވި ހުރިހާ ބާޠިލު ޢަމަލެއް

[60] المائدة: 72

[61] الزمر: 65

ބާޠިލުކޮށް ނުވާނެއެވެ....

އަދި އެބައިމީހުންގެ ބަހަށް ބާރުދިނީ ބޮޑު ޝިރުކަށް ނުވާ ހާލަތްތަކާއި ހުރިހާ ކަންތައްތަކާއި އަޤީދާއާއިއުޅުމެވެ. އެހެން ހަމަކަނަވަރުން ބޮޑު ޝިރުކާއި އެހެން ކަމަކާއިމެދު އަމާޒާއި ވަޒަންކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އެހެން ފަދަ ބޮޑު ޝިރުކާއިއެކީ މަންފާކުރާނޭ އެއްވެސް ޢަމަލެއް ބާޠިލުވެގެންނުވާނީއެވެ..."

މިއެވެ.

- ކުޑަ ޝިރުކަށް ޝަރުޢުގެ ނަޞްޞުތަކުން އިސްތިދުލާލްވާ ދަލީލުތަކާއި އަލިއަޅުވާލެވޭތަކެއްޗެވެ:

-އެއީ ކުޑަ ޝިރުކުކަމުގައި ސިފަކުރެވިފައިވާ ނަޞްޞުގައި އައިސްފައިވުމެވެ. އެއީ މުސްނަދުގައި، އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލުގެ އަރިހުން، އަބޫ ދާވޫދުގެ އަރިހުން، މަޙްމޫދު ބިން ލަބީދުގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ވާހަކައިންނެވެ:

("إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ " قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الرِّيَاءُ...) [62]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެންމެ ބިރުވެރިވެލައްވާކަމަކީ ކުޑަ ޝިރުކެވެ.' އަޞްޙާބުން ދަންނަވައިފިއެވެ: 'الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކުޑަ ޝިރުކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ދެއްކުންތެރިކަމެވެ..."

---

62 رواه أحمد: 23630، والطبراني في المعجم الكبير: 4301

-އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: މުޢައްރަފުކޮށް (ال) ނެތި ނަކިރާކޮށް ޝިރުކުގެ ލަފްޒު އައުމެވެ. މިވައްތަރުގެ ތެރޭގައި އިމާމް އަޙްމަދު މުސްނަދުގައި، އަދި އަބޫ ދާވޫދާއި، އައްތިރުމިޛީއާއި، އިބްނު މާޖާ، ސަލަމާ ބިން ކުހައިލުގެ އަރިހުން، ޢީސާ ބިން ޢާޞިމުގެ އަރިހުން، ޒިއްރު ބިން ޙުބައިޝުގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާ ޙަދީޘްގައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، ثَلَاثًا، وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ»[63]

މާނައީ: "ސުންފާލުބެލުމަކީ ދެކުނިފަދަ ޝިރުކެކެވެ. (މިކަލިމަ އެފަދައިން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން އެކަމުގައި ނުޖެހޭ މީހެއްނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله އަށް ތަވައްކުލުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ އެކަންތައް ދުރުކުރައްވައެވެ."

- އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަމަކީ މިއްލަތުން ބޭރުވާ ބޮޑު ޝިރުކެއް ނޫންކަމާއި، އެއީ ކުޑަ ޝިރުކެއްކަމަށް ބަޔާންވެގެން ފަހުމްވެވޭގޮތުން ކަންތައްވެއެވެ.

- އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: ނަފްސުތައް ޖަމާކުރާ އަޅާލުމުން އެއީ ކުޑަ ޝިރުކެއްކަމަށް އެނގޭ ކަންތައްވެއެވެ.

އަދި ކުޑަ ޝިރުކުވަނީ ދެވައްތަރަކަށެވެ:

---

[63] رواه أبو داود: 3910، وابن ماجه: 3538، وأحمد: 4194

ފުރަތަމަ ވައްތަރަކީ: ޚާއްޞަވެގެންވާ ޝިރުކުތައް.

އެއީ ބަހުންނާއި އަމަލުން ފާޅުވާ ޝިރުކުތައް. އެގޮތުން ހުވާކުރުމުގެ ޝިރުކަކީ الله تَعَالَىٰ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރުންފަދަ ކަންތަކެވެ. އެއީ އަޙްމަދުއާއި، އަބޫ ދާވޫދުއާއި، އައްތިރްމިޛީއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން، ސަޢުދު ބިން ޢުބައިދާ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'މީހަކު ކަޢުބާ ގަންދީ ހުވާކުރާއަޑު އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އަށް އިވިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއަހަން އަޑުއެހީމެވެ:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ الله فَقَدْ أَشْرَكَ»[64]

މާނައީ: "الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކޮށްފިމީހާ، ފަހެ ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ."

އަދި 'الله އިރާދަކުރެއްވިގޮތް އަދި ތިބާވެސް އެދުން ގޮތް' ބުނުންފަދަ ކަންތަކެވެ. އެއީ އިމާމު އަޙްމަދުއާއި އިބްނު މާޖާއާއި އައްނަސާއީ 'އަލްކުބްރާ'ގައި، ޙަސަން އަސްނާދު އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

[64] رواه أبو داود: 3251، والترمذي: 1535، وأحمد: 6072

(أَنَّ رَجُلًا، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ، فَقَالَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشِئْتَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَجَعَلْتَنِي للهِ عَدْلًا؟ قُلْ: مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ.") [65]

މާނައީ: "މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަޟްރަތަށް އައިސް އެކަމަކާ ގުޅިގެން ވާހަކަދައްކަވުމުން ބުނެއެވެ: 'الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއި އަދި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާއެވެ.' އެހިނދު ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ކަލޭއަށް ހަމަކުރުއްވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނާއި الله އާއި އެއްވަރު ވަރަބަރުކުރީ ހެދީ ހެއްޔެވެ!؟ ބުނާށެވެ: الله އެކަނި އިރާދަކުރެއްވި ގޮތެވެ."

ހައްޤު ގޮތަކީ: 'الله އެކަނި އިރާދަކުރެއްވި ގޮތް' ނުވަތަ 'الله އިރާދަކުރެއްވިގޮތް **ދެން** ތިބާވެސް އެދެން ގޮތް' ބުނުމެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން: 'الله އާއި **ދެން** އެއްބަޔަކު ތިބާ މީހާ ނުބުނަމަވެސް' ބުނުމެވެ. އެގޮތުން އަހަރެ މަޝީއަތު (ބޭނުންވުމާއި އެދުން) ވަނީ الله تعالى ގެ މަޝީއަތާއި ތަބާވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [66]

މާނައީ: "ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް (އެއްވެސް ކަމެއް) ނުކުރެވޭނެއެވެ."

[65] رواه ابن ماجه: 2117، والنسائي في السنن الكبرى: 10759، وأحمد: 2561

[66] التكوير: 29

މިޝިރުކުގެ އަސްލަކީ މިކަންތައް ކުޑަ ޝިރުކުކަމުގައިވުމެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އެހެން ބޮޑު މީހާގެ ޤަބްރާއި ނިޔަތުގެ މައްޗަށް ބަލާފައި ބޮޑު ޝިރުކަށްވެސް ވާސިލުވެވެންދެއެވެ. އެގޮތުން الله تَعَالَىٰ މަތިވެރިކޮށް މާތްކުރާފަދައިން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް މަތިވެރިކޮށް މާތްކުރުމަކީ އެއާ ޤަބޫލުކުރިނަމަ، ފަހެ އެއާ ބޮޑު ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ.

ދެންފަހެ ދަރަޖާގެ (ކުޑަ) ޝިރުކުތަކަކީ: ބަލާތައް ދުރުކުރުމަށް ނުވަތަ ދުރުކުރުމަށް ދަގަނޑު ބޯޅާއި ފަށި އެޅުވުމާއި، އެސްޓިކަރަށް ބިރުން ތަވީދުތައް އެޅުވުންފަދަ ކަންތަކެވެ. އެއީ އަރަބިން، ދުރާލައިގެ އަދިހުން، އިސްލާމްގެ އަދިހުން މަޝްހޫރުކޮށް ހިނގަމުންދިޔަ ޢަމަލުތަކެއްކަމުގައެވެ:

(مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ.) [67]

މާނައީ: "ތަވީދެއް އެޅުވައިފި މީހާ ފަހެ ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ."

ފަހެ މިތަކެއްޗަކީ ބަލާތައް ފިލުވައި ދުރުކުރުމަށް ސަބަބުތަކެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމަކީ މިހަކު އެކަހި ކުޑަ ޝިރުކެވެ. ދެންފަހެ، އެތަކެތިން އާދޭ ފާއިދާގައި ބަލާތައް ދުރުކުރާކަމަށް ޤަބޫލުކުރިނަމަ ބޮޑު ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ.

ދެވަނަ ފައިދާ: ޖާދޫއަކީ ފަންނަނުވާ ޝިރުކެވެ.

އެއީ ދެއްކުންތެރިކަމާއި އިއްޒަތްތެރިކަންފަދަ ނިޔަތްތަކާއި ޤަބޫލުކުރުމާއި އިހާރަގައިވާ ޝިރުކެވެ. އެއީ الله އަށް ކުއްޖަށްވުމަށްޓަކައި ކުރާވާ ނަމާދު ނުވަތަ

---

[67] رواه أحمد: 17422

ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގަތަ އަވަދެއްކުނުމުގައި، އާނާއަށް މަތިރާ ޤިޔާ ކިޔުމަށްޓަކައި އާނާގެ އަމަލު ރިވެތިކުރުމެވެ. އެއީ މުސްނަދުގައި، ޢާޞިމު ބިން ޢުމަރުގެ އަރިހުން، އަމްރުގެ އަރިހުން، މަޙްމޫދު ބިން ލަބީދުގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ބަޔާންފުޅުގައިއެވެ:

("إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ " قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الرِّيَاءُ...) [68]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޯގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެންމެ ބިރުވެތިވާކަމަކީ ކުޑަ ޝިރުކެވެ.' އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކުޑަ ޝިރުކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ދެއްކުންތެރިކަމެވެ..."

ޝިރުކުގެ މިވައްތަރުން އެއްވެސް މީހަކު ސަލާމަތްވެވޭނެ ގޮތްވެވޭނުނެވެ. އިބްނުލް ޤައްޔިމް ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...فَذَلِكَ الْبَحْرُ الَّذِي لَا سَاحِلَ لَهُ، وَقَلَّ مَنْ يَنْجُو مِنْهُ، مَنْ أَرَادَ بِعَمَلِهِ غَيْرَ وَجْهِ اللهِ، وَنَوَى شَيْئًا غَيْرَ التَّقَرُّبِ إِلَيْهِ، وَطَلَبَ الْجَزَاءَ مِنْهُ، فَقَدْ أَشْرَكَ فِي نِيَّتِهِ وَإِرَادَتِهِ...) [69]

---

[68] رواه أحمد: 23630، والطبراني في المعجم الكبير: 4301

[69] الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي: 135/1

މާނައީ: "ހަރަ އެއީ އަދަން ޗޯސްލެޓްރޭންޓާ ކަސެލީ. (އެބަހީ: ނިމުމެއްނެތާ ގިނަވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ.) އަދި އެކަމުން ސަލާމަތްވެވެންވާ މިފަދަ މަދުވެގެންވެއެވެ. ދަރަ އޭނާގެ ރަމަޟާން الله ގެ ދުނިޔެ އެދި އިޚްލާޞްތެރިވުން ފިޔަވައި އެހެންކަމެއް އެދި، އަދި އެކަލާނގެއަށް ކުއްލިއްޔަތުން ފިޔަވައި އެހެންކަމަކަށް އޭނާ ނިޔަތްގަނޭ، އަދި އެމީހެއްގެ ކިބައިން ދަޢުވާނުމަށް އެދިއްޖެ މިހާ ހަރަ ހަމަކަމަށްރުން އޭނާގެ ނިޔަތާއި ހިތާމައި ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ."ދދ

މިޤާބިލަ ބަހުގެ މަޢުނާގެ އަނދުވެރިން ފާހަގަކޮށްދީފައެވެ:

(...هُوَ مِنْ أَضرِّ غَوَائِلِ النَّفْسِ وَبوَاطِنِ مَكَائِدِهَا، يُبْتَلَى بِهِ الْعُلَمَاءُ، وَالْعُبَّادُ، وَالْمُشَمِّرُونَ عَنْ سَاقِ الْجِدِّ لِسُلُوكِ طَرِيقِ الْآخِرَةِ، فَإِنَّهُمْ مَهْمَا قَهَرُوا أَنْفُسَهُمْ، وَفَطَمُوهَا عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَصَانُوهَا عَنِ الشُّبُهَاتِ، عَجَزَتْ نُفُوسُهُمْ عَنِ الطَّمَعِ فِي الْمَعَاصِي الظَّاهِرَة، وطَلَبَتِ الاِسْتِرَاحَةَ إِلَى إِظْهَارِ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ، فَوَجَدَتْ مَخْلَصًا مِنْ مَشَقَّةِ الْمُجَاهَدَةِ إِلَى لَذَّةِ الْقَبُولِ عِنْدَ الْخَلقِ، وَلَمْ تَقْنَعْ بِاطِّلَاعِ الْخَالِقِ، وَفَرِحَتْ بِحَمْدِ النَّاسِ، وَلَمْ تَقْنَعْ بِحَمْدِ الله وَحْدَهُ، فَأَحَبَّ مَدْحَهُمْ وَتَبَرُّكَهُمْ بِمُشَاهَدَتِهِ، وَخِدْمَتِهِ، وَإِكْرَامِهِ، وَتَقْدِيمِهِ فِي الْمَحَافِلِ، فَأَصَابَتِ النَّفْسَ فِي ذَلِكَ أَعْظَمُ اللَّذَّاتِ وَأَعظم الشَّهَوَاتِ، وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّ حَيَاتَهُ بِالله تَعَالَى وَبعِبَادَتِهِ، وَإِنَّمَا حَيَاتُهُ بِهَذِهِ الشَّهوة الْخَفِيَّةِ، الَّتِي تَعْمَى عَنْ دَرَكِهَا الْعُقُولَ النَّاقِدَةَ، قَدْ أَثْبَتَ اسْمَهُ عِنْدَ اللهَّ مِنَ الْمُنَافِقِينَ، وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ عِنْدَ اللهَّ مِنْ عِبَادِهِ

الْمُقَرَّبِينَ...)[70]

މާނައީ: "...އެކަކަށްވެއް (އެބަހީ: ދެއްކުންތެރިކަން) އެއީ ނަފްސުގެ ފަސާދަކަންތަކާ މުސީބާތްތަކާއި ނަފްސުގެ އެތައްގޮތަކާ ކަރިތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ގެއްލުންބޮޑު އެއްކަމަކަށްވެއެވެ. އިޚްލާޞްތެރިންނާއި ޢަމަލުތެރިންނާއި ޢާލިމުންގެ މަތީގައި ގަދައަށް ހިފައި ކުރިއަށް ދިޔުމަށް އެބަޔަކުގެ ޢަމަލުތަކާއި ޚާއްޞަވެގެންނާ ޢިބާދަތްތަކުގައިވެސް މިކަންތަކުން އިޚްލާޞްކުރުވެފައިވެއެވެ. ފަހު ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގެ ކިޔަންތަ ވަރަކަށް ކަންޖެހޭމީހުން، ޝަހުވަތްތަކުން ދުރުވުން، އަދި ޝުބުހަތްތަކުން ރައްކާތެރިކުރުމަށްވެސް ފުދުވެގެންނާ އެދުންތެރިވުމުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށްވަނީ ނުކުޅުދިނުންނެވެ. އަދި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ޢަމަލުތަކަށް ފުޅުކުރުމަން އަނަފްސުމަތް އެދުންތެރިވުން ހިތްހަމަޖެހުން ހުރައިގަތެވެ. ދެންފަހެ ގަދައަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ޙަރަކާތުން ސަލާމަތްވެ ހަލާކުތަކުންގެ ކައިރީގައި ޤަބޫލުވެގެންވުމުގެ ޚާއްދުތަ ކުރިއަށް މަގު އިންސާނުންގެ ފެނިއެވެ. އަދި ހެޔޮދުވަހުން އިޚްލާޞްތެރިވުމުން އެކަމި އިންސާނުންގެ ޚިޔާނާތްތެރިވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ބަލުދެކެނި ޚިދުމަތް އިންސާނުންގެ އުޅުވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި الله ތަޢާލާގެ ބަލުދެކެނި ޚިދުމަތްކަން އިންސާނުންގެ ނުކުޅެއެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ މަދަހަކުރުމާއި، އަދި މީސްތަކުންނަށް އަނގަ ފެންނާއި އަނގައަށް މީސްތަކުން ހެދުމަތްކުރުވުމަށް ގާތްކަން ހިތްވެދުން އެބައިމީހުން ތަޢާލާތަކަށް އަދި ދުޢާކަން އަދި ބޮޑާކަމުގައި އަނގަ ކުރިއަށް ނުކުޅުވެގެންވުމަށް އިންސާނު ޚިޔާނާތްވެއެވެ. ދެންފަހެ އެކުވެގައި ސަލާމަތް އިންސާނަށް އެންމެ ބޮޑު ޚިޔާނާތާއި އަދި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ

[70] إحياء علوم الدين: 3/275

ޝަހުވަތް ޖެހިގެންދެއެވެ. އެއީ ޢާދަގެ ބަރާބަރުވެސް الله އާއި އެކަލާނގެއަށް
އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި (އެކަނި) ކަމަށް ޢާދަ ހިފާ ބާރުގަދައިއެވެ. އެގޮތުން ކަމުކު
ޢާދަގެ ބަރާބަރުވާކަން ކަރަވަރި، ވިސްނުންތެރިކަން ބޭއްދިބައްވާސް ދުނިޔަގެމަތީ
ކަންތައްތަކާ މުޤާބިލު ވަންހަނާވެގެންވާ ޝަހުވަތުތަކުގައެވެ. އަދި الله ގެ
ރަސޫލުންގައި، މުނާފިޤުންގެ ތެދުގައި ޢާދަގެ ނަމަ ފޮނުވުމުގައިމެވެ. އެއީ ޢާދާއި الله
ގެ ރަސޫލުންގައި އެކަލާނގެ ކުރައްވަންތެރިކަމާ އަޅުކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާ
މިފަދަ ކަމަށް ޢާދަ ހިފާ ބާރުގަދައިއެވެ..." ހުއްޓެވެ.

މިވަމުގެ ޝަރުޙަށް ވަރަށް ނާޖުކު ޒިކުރެވިގެންވާ ވަރަށްބޮޑެވެ. އަދި
މުސްލިމުންގެ ކިބައިން ޝައިޚާނަކަން އެކަމުގައި ބޭނުން ނަސޭހަތް ލިބިގެންވެއެވެ.
ދުނިޔަވީކަމާއި އަޅުކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ފާރުދުރުވެސްމެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ
ދިނަ މުނާފިޤު އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި (ދުވަހުތަކަކުން) މަގުޒުރުދިޔައިއެވެ. އެއީ
މުސްލިމުންގެ މަދުރަސާ ދިޔުމަށް ނުވަތަ އެބައިމީހުން އެއްޗެހިކާ ޒާކުރާވާންކަމުގެ
މައްޗަށް އާދަގެ ހިތް އެދުވައިގެން އިސްލާމްދީންގެ އުޒާ މިހެކެވެ. ފަހު ޢާޖިޒުވެގައި
އާދަގެ އަމަލުތަކުން އެއްވެސް ނަރެދީއް ފައިދާއް އާދައަކަށް ނުވާހުއްޓެވެ. (އަނެއް
މިހާރު) ދެއްކެންވީރަކާއި އިއްވެންވީރަކަން ބިރުން އަޅުކަންކުރުން ދުޅަހެޔޮވެގެން
އުޅޭ މިހެކެވެ. ފަހު މިގޮތުގައި ހިތި މިހުން އެކަމުގެ ވީއަދެން ދިރާވަރޭ:
އެބައިމީހުން މުސްލިމުންގެ މަޖާލީހައި ފޮޓޯ ނުކުންނަށް ހާދަމަން އަމިއްލައަށް
ހޯދާދެވޭސްކުރަމެވެ. ދެންފަހު އެކަންތައްތައް ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް
މަޖާލީހުގެ ކަންތައް އެބައިމީހުން ކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް 'މަޖާލިސް'ގެ
ފިރުނަވެ. އެބައިމީހުން އެކަންތަކުން ދެރުހިނު ދެއްކުންވިރުކަމާއި އިއްވެންވީރަކުގެ

އަހުލުވެރިންނާއި އިދިކޮޅުވުމެވެ. އަދި ބައެއްވަނީ އެތެރެތެރޭގައެވެ. ކިޔަމަންތެރިވެ ހުރި އަމަލުކުރުމުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުމަށް އަމުރުކުރުމާއި، އަދި ހުރި އަމަލެއް ކުރުން ގިނަކުރުމަށް ބާރުއެޅުމުގައެވެ. ފަހެ އިޚްލާޞްތެރިކަމަކީ ދީނުގެ ބިންގަލެވެ، އަދި ދަސްތޫރުންގެ ދަރުމަވަންތަ ބުނެދީފައެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ...﴾ [71]

މާނައީ: "الله އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ބަޔަކު، އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްމެނުވީ އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންނުވެއެވެ..."

- ދެންފަހެ އެބަދަލުއްގެ ވަށްޓަން ދެއްކުންތެރިކަން ހުރައެޅޭ ބަދަލެއް ބާރަކުތަކަން ބެހިގެންވެއެވެ. އެއީ ބާރުޖެ އިބާދަތް ތަރައްޤީ ޤާބިލްކޮށް އުޅުމު ވަތްމާކަމިދައި ބަދަލުކުރުމަށް ބާރުއަޅާކަށެވެ. އޭގެ ހުކުމްތަކަކީ:

ފުރަތަމަ: އަމަލުކުރާމީހާ، އެއަމަލު ފުރަތަމަ އޭގެ އަސްލުން ޝިރުކުގައިވެސް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ފަރުމާކުރުމެވެ. އެގޮތުން ހަމައެކަނި ދުނިޔަވީ ފައިދާ ލިބުމަށް އެކަލާނގެ ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. ފަހެ މިއަމަލަކީ މުނާފިޤުންގެ އަމަލެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ ކިބައިން މިކަންތައް ހާދިސާވެދާނެކަމުގެ ބިރުވެރިކަމެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، އެއީ ހާލިބް ސަލާމް މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

[71] البينة: 5

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [72]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުން الله އަށް އޮޅުވައިލާ ކަހިރުމެވެ. (އެބަހީ: އޮޅުވައިލުމަށްކުރާ ކަހަލަ ޢަމަލުތަކެއް ކުރެއެވެ.) އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އޮޅުވާލާ ކަހިރުއްވާނެއެވެ. އަދި، އެއުރެން ނަމާދަށް ތެދުވާއިރު، ދިލަހިކަމުންނެވެ ކަންދަށްކަމުން ކަންނެތްކޮށް ތިބެ ތެދުވެއެވެ. އަދި، ވަރަށް މަދުން މެނުވީ، އެއުރެން الله ހަނދުމެއް ނުކުރެތެވެ."

އަދި ފަރުޟު ނަމާދާއި ރޯދަގައި މުއުމިނުންގެ ކިބައިން އެކަންތައް ފާޅުވުން ގެއްލިގެންނުވާނެއެވެ. ފަހަރުގައި ވާޖިބު ސުންނަތްތަކުގައި ނުވަތަ ބައެއްގައި ނުވަތަ އެންމެފަހު ހާލު މިރުސްތެރިކަން އެހެން މީހުންނަށް ފެނި ބޭރުފުށުގެ ފާޅުވެވެންޏާ ޢަމަލުތަކުގައި އެކަންތައް ފާޅުވެގެންނުވެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިޢަމަލުތަކުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުންވަނީ މަދުކޮށް ގެއްލިގެންނެވެ. މިފަދައިން ކުރާ ޢަމަލު ބާޠިލުވެގެންވާކަމާ، އަދި އެޢަމަލުގެ ވެރިޔާގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާއާއި ދުއްބާރު ބައްދަލުވެގެންވާކަމާއިމެދު މުސްލިމުމީހާ ޝައްކު ނުކުރާނެއެވެ.

ތަފްސީރު: އޭނާގެ ޢަމަލު الله އަށް ވެފައި، އަދި އޭގެ އަސްލުގައި (ނިޔަތުގައި) ދެއްކުންތެރިކަން އެއްކޮށްފައި ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ސައްހަ ނަސްސުތަކުން ދަލީލު ދައްކާގޮތުގައި މިފަދަ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ. ސަރީހަ

[72] النساء: 142

މުސްލިމުގައި، އަލްޢަލާއު ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަގެ އަރިހުން، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘުލްޤުދުސީއެއްގައި ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ.) [73]

މާނައީ: "الله ތަބާރަކަ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'ތިމަންއިލާހީ ޝަރީކުންތަކުގެ (ބައިވެރިންތަކުގެ) ތެރެއިން ޝިރުކުން (ބައިވެރިކުރުމުން) އެންމެ ދުރުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ތިމަންއިލާހާއި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ބާރުގައި ޢަމަލެއްކޮށްފި މީހާ، ޢަމަލާއި އޭނާގެ ޝިރުކު ތިމަންއިލާހު ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ.'"

ޢަމަލުކުރުމުގައި (އެޢަމަލުގެ ފުރުމުގައިވެސް) ދެއްކުންތެރިކަމުން ކަލެއް މަސްހުނިވެއްޖެއްޔާ އެޢަމަލެއްވާހުރި ބާޠިލުވެގެންނެވެ. މިކަމުގައި ސަލަފުންގެ އަރިހުން ހިތާބުލެވިފައިވާކަން އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންދެއެވެ. އޭގެ ފަހުން އަދި ބައެއް މީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަމާއިމެދު ހިތްވެގެންވިސްނަމަވެސްމެއެވެ.

ތިންވަނައީ: ޢަމަލުގެ އަސްލު الله އަށްޓަކައި، ދެން އެޢަމަލުގެ މައްޗަށް ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ނިޔަތް ވަދެ ހުރަހެޅުމެވެ. ދެންފަހެ އެއީ ހަމައެކަނި ހިތަށް އައިފަދަ ދިޔަ ހިޔާލެއްނަމަ، އަދި އޭނާ އެހިޔާލު ދުރުކޮށްލިނަމަ އެއްވެސް ހިޔާލެއްނެތި ޞައްޙަގައި އެކަމުގެން އެޢަމަލަކަށް އަސަރެއް ނުކުރާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާއާއި އެކުގައި އޭނާ ދެމިހުރެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ޢަމަލު ބާޠިލުވާނެތޯ ނުވާނެތޯ އަދި ޚިލާފުވެއްޖެ އޭނާގެ

[73] رواه مسلم: 2985

ނިޔަތުގެ އަސްލުގެ މައްޗަށޯ، މިކަމުގައި ސަލާމަތުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ ދުރުގައި ޚިލާފުވެގެންވެއެވެ. އިމާމް އަބޫޖަޢުފަރު އިބްނު ޖަރީރުއް ޠަބަރީ އުރިގާތު ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އަދި އަލްހަސަން އައްމީޤުދާރީ އުޅުމުގެ ސަބަބުން އެއްކަލަ ބާބެއް ނުވާނޭކަމަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ފިކުރަކީ ނިޔަތުގެ މައްސަލަ ކަނޑައެޅިފައިނުވާކަމަށެވެ.

- ސަހްލު ބިން ޢަބްދި الله އައްތުސްތަރީ رحمه الله ގެ އަރިހުން މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްދޭކަން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(الرِّيَاءُ عَلَى ثَلَاثَةِ وُجُوهٍ، أَحَدُهَا- أَنْ يَعْقِدَ فِي أَصْلِ فِعْلِهِ لِغَيْرِ الله وَيُرِيدَ بِهِ أَنْ يُعْرَفَ أَنَّهُ لله، فَهَذَا صِنْفٌ مِنَ النِّفَاقِ وتشكك في الايمان.

والثاني: يَدْخُلُ فِي الشَّيْءِ لله فَإِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ غَيْرُ الله نَشِطَ، فَهَذَا إِذَا تَابَ يَجِبُ أَنْ يُعِيدَ جَمِيعَ مَا عَمِلَ.

وَالثَّالِثُ- دَخَلَ فِي الْعَمَلِ بِالْإِخْلَاصِ وَخَرَجَ بِهِ لله فَعُرِفَ بِذَلِكَ وَمُدِحَ عَلَيْهِ وَسَكَنَ إِلَى مَدْحِهِمْ، فَهَذَا الرِّيَاءُ الَّذِي نَهَى الله عَنْهُ.) [74]

މާނައީ: "ދައްކުންތެރިކަންވެސް ތިން ގޮތަކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: އެޢަމަލުގެ އަސްލުގައި الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް އެޢަމަލުކުރުމެވެ. އަދި އެޢަމަލުކުރުނީ الله އަށްކަމަށް (މީސްތަކުންނަށް ގޮތުގައި) އެނގިގެންވުމަށް އޭނާ އެދުމެވެ. ފަހެ މިއީ މުނާފިޤުކަމުގެ ބާވަތެކެވެ. އަދި އީމާންކަމުގައި ޝައްކުކުރުމެވެ.

---

74 تفسير القرطبي: 181/5

ދެވަނައީ: އޭނާ އެކަންތަކުގެ ތެރެއަށްވަންނަނީ الله އަށްޓަކައިއެވެ. ދެންފަހެ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް އޭނާއަށް ބަލާނުލުމީ އޭނާ މުޚުލިޞު ހިތާދިވުމެވެ. ފަހެ މިޔާ ތަޅުބަލުއްޖެނަމަ، އޭނާކަރި ހުރިހާ އަމަލުތަކެއް އަނބުރާ އިޚްލާޞްތެރިކަމުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

ތިންވަނައީ: އޭނާ އަމަލުގެ ތެރެއަށްވަނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކުގައިއެވެ. އަދި އޭނާ އެއަމަލުން ނިކުމެވެސް الله އަށްޓަކައި އެއަމަލާ ހަމަޖެހިއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެކަމި އަމަލުގެ ސަބަބުން އޭނާ އެނގި މަޝްހޫރުވެ، އޭނާއަށް މަދަޙަކުރުން ލިބި ތަޢުރީފުކުރެވުނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މަދަޙަކުރުމާއިން އޭނާގެ ހިތްހަމަޖެހުނެވެ. ފަހެ الله ނަހީކުރެއްވި ދެއްކުންތެރިކަމަކީ މިއީއެވެ."

އެބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

- މުހިއްމުކަމެއް:

ފަހަރުގައި ދެއްކުންތެރިކަމަށް ބިރުން ހެޔޮ އަމަލުތަކުން މަނާވެގެންވެސް ދެއްކުންތެރިކަމަށް ވެދާނެއެވެ. އަލްފުޟައިލު ބުނު ޢިޔާޟް ރަޙިމަހުﷲ، މުޙައްމަދު ބުނު އަބްދަވައިރިގެ ޙަދީޘުން ރިވާކުރެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އަލްފުޟައިލު ބުނު ޢިޔާޟް ވިދާޅުވަނިކޮށް ދިމަށް އަޑުއިވިމެވެ:

(تَرْكُ الْعَمَلِ مِنْ أَجْلِ النَّاسِ رِيَاءٌ، وَالْعَمَلُ مِنْ أَجْلِ النَّاسِ شِرْكٌ وَالْإِخْلَاصُ أَنْ يُعَافِيَكَ اللهُ عَنْهُمَا.)[75]

75 شعب الإيمان: 6469

މާނައީ: "މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ޢަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލުމީ ދެއްކުންތެރިކަމެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ޢަމަލުކުރުމީ ޝިރުކެވެ. އަދި އިޚްލާޞްތެރިކަމަކީ އެދެކަމުން الله ތިބާ ސަލާމަތްކުރެއްވުމެވެ." މިއެވެ.

އަންނަވަވީ ގެންނަވައިފައެވެ:

(ومعنى كلامه ـ رحمه الله ـ أن من عزم على عبادة وتركها مخافة أن يراه الناس، فهو مراء؛ لأنه ترك العمل لأجل الناس، أما لو تركها ليصليها في الخلوة فهذا مستحب إلا أن تكون فريضة أو زكاة واجبة، أو يكون عالمًا يُقتدى به فالجهر بالعبادة في ذلك أفضل...) [76]

މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނު ﵀ ގެ ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ: އަޅުކަމެއްކުރުމަށް ޢަޒުމްކަނޑައަޅާ ދެން މީސްތަކުންނަށް ފެނިދާނެކަމަށް އެއަޅުކަމެއް ދޫކޮށްލައިފި މީހާއީ ފަހެ ދެއްކުންތެރިއެކެވެ. އެހެނީ އޭނާ އެޢަމަލު ދޫކޮށްލީ މީސްތަކުންނަށްޓަކައިއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެޢަމަލު ދޫކޮށްލީ މީސްތަކުންނާއި އެކަހެރިވެގެންވާ ޙާލު އަނަމާދު ކުރުމަށްޓަކައި ކަމަށްވާނަމަ ފަހެ މިކަންތައްވެސް މުސްތަޙައްބުވެގެންނެވެ. ފަރުޟުކަމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ވާޖިބު ޒަކާތެއްކަމުގައި ނުވަތަ ޢާލިމަކު މީސްތަކުން ތަބަޢަވާ އިޤުތިދާއަށްކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާ ދެންވީއެވެ. އެފަދައިން ވާޖިބެއްނަމަ އެއަޅުކަން ފާޅުކުރުން މާތްވެގެންވެއެވެ..."

މިއެވެ.

[76] شرح الأربعين النووية: 15/1

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދެވަނަ ކަންތައް

"އެމީހަކާއި الله އާއި ދެމެދު މެދުވެރިންތަކެއް ހަމަޖެއްސާ، އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކޮށް އަދި އެފަރާތްތަކުން ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް އެދި، އެފަރާތްތަކަށް ވަކީލުކޮށްފި މީހާ އިޖްމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

މިއީ ޤުރައިޝުންގެ މުޝްރިކުން އެކަމަކަށް ވެއްޓުނު އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައެވެ. އެގޮތުން الله އާއި ކުއްތެންވެ ކައިރިކޮށްދޭ މެދުވެރިންތަކެއް، އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާއިރު ހަމަޖެއްސިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން الله تَعَالَىٰ ގެ ޙަޟްރަތަށް ޤުރުބަވެރިކަމަށް އިމާންވާ ބާރުގައިއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބަސް ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى...﴾ [77]

މާނައީ: "...الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކުއްތަންކޮށްދިނުމަށްމެނުވީ، ތިމަންމެން އެބައިމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ...﴾ [78]

---

[77] الزمر: 3

[78] يونس: 18

މާނައީ: "އެއުރެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ...."

އަދި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާގައި އެއްވަރުވެ ހަމަހަމަވެގެންވާ ޤުރައިޝީން ހަމަޖެއްސާ، ރޫޙީއްޔަތުގައި ޝިރުކު ކުރުންވެސް ނުވާނޭކަމެކެވެ.

އަދި ކައުނުގެ ކަންތައް ހިންގުމުގެ ބައެއް ކަންތައް އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް މިލްކުވެގެންވާކަމަށް ބައެއް މުޝްރިކުން ގަބޫލުކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނުބައި ޢަމަލުތައް ޝަރީޢަތް އެބައިމީހުންނަށް ޖާއިޒުކޮށްދިނީއެވެ. އަދި ކޮންމެ ޒަމާނެއްގެ ބަޔަކުގެ ވިސްނުންތަކާއި ގޮތްތަކާއި މިންވަރުން ޝަރީޢާ އެބައިމީހުންގެ ވިސްނުންތަކާއި ކުޅި ކަރަދިނެވެ. އެގޮތުން މައުލޫމާތާއި ފަތުވާތަކުގެ އަހުލުވެރިން މާލިކަން މަޖިލިސްކުރުމުން އެއްބަސްވުމުން ޝަރީޢަތްކުރެއެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ތަރިކަތައް ދުނިޔެތެރޭގައި ގެނދާފަރާތްކުރެވެ. އަދި އަންހެނުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ނަފްސާނީ އަށް އެދުމުން ގޮތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ބާރިވުންތަކާއި ތަރިތަކާއި އެއްޗެހި ތަކެތީގެ ބިޔަޑަކަށް ބައިތަކެއް ބުރަކުރެއްގެންނެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަކީ އެބައިމީހުންގެ ހާޖަތްތައް ފުއްދައިދީ، ދަތިތަކާއި މުޞީބާތްތައް ފިލުވައިދިނުމަށް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ފަރާތްތަކެއްކަމަށް އަދި ގުރުބަތްހޯދަދޭ ތަކެއްކަމަށް ޝަރީޢާ އެބައިމީހުންނަށް ވިސްނައިދީ ގެއްލުންތެރިކޮށްލިއެވެ.

މިޒަމާނުގައި އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންތިބި އެތައް ބަޔަކުވަނީ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކުގެ ތެރެއިން ވެއްޓިފައިއެވެ. އެބައިމީހުންނާއި الله تَعَالَىٰ އާއި ދެމެދު މެދުވެރިންތަކެއް އެބައިމީހުން ލިއެވެ. އެއީ ޤުބޫރީންގެ ގަބުރުތަކުންވެސް އަށިރުކަން ވެއްޓިގެންދިޔަ ޝިރުކެވެ. އެހެންކަމުން މިބައިމީހުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ނަބީކަން މެދުކަން ތަބައްރުކުވާކަން ދައްވާކުރިއެވެ. އެއީ ރަސޫލުންގެ ބޮޑުމަގައި އަންގަ ދުޢާކުރުމަށް މިސްކީނުކަމުގައި އެބައިމީހުން ވާދަކުރާއިރުއެވެ. ފަހެ މިއައްމަތުގެ ނަބީއްޔާ ޝިރުކުގެ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް މިޝްރިކުން އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ، އަދި އެބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އައުލިޔާއުންނަށް އެބައިމީހުންނަށް އެއްޗެއް ގެއްލުމެއް އަދި މަންފާއެއް މިލްކުވެގެންވާ އިލާހުންތަކަކަށް ބަލާނަމަކަށްވާކަމެއް ނެތްކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނީ ކާފިރުންކަމުގައި އަދި މުޝްރިކުންކަމުގައި އެކަލާނގެ ނަންދެއްވިއެވެ.

الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ. وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ...﴾ [79]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން (އިލާހުންނެއްކަމަށް ޝަރީކުންތަކެއްކަމަށް) ދައުވާކުރައްވާމުން ފާހަގަކަން ތިޔަބައިމީހުން

[79] سبأ: 22-23

ގޮވައިބަލާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް ޒައްރެއްގެ މިންވަރުވެސް އެއުރެންނަކަށް މިލްކުވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ ދެތާނގައި އެއުރެންނަކަށް ބައިވެރިވުމެއްވެސްނެތެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު އެއުރެންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ އިޒުނަދެއްވައިފި މީހަކަށްމެނުވީ، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިކަމުން މަންފާއެއް ނުކުރާނެތެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...قُلْ أَفَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾[80]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް) ޚަބަރު ދީބަލާށެވެ! الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމަކަށް އިރާދަކުރެއްވިޔަސް، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ އެގެއްލުން ދުރުކުރާނޭ ތަކެތިކަމުގައިވޭތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލާނގެ، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރަޙްމަތަކަށް އިރާދަކުރެއްވިޔަސް، އެކަލާނގެ ރަޙްމަތް އަހަނުދީ ހިފެހެއްޓޭ ތަކެތިކަމުގައި ތިޔަ ތަކެތި ވޭތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ފުދެއެވެ. ވަކީލުކުރާމީހުން ވަކީލުކުރަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ!"

80 الزمر: 38

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا. كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ [81]

މާނައީ: "އެއުރެން ޢިއްޒަތްތެރިވުމަށްޓަކައި އެއުރެން ﷲ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް ހިފިއެވެ. ހަމަހިގާ އެހެންނަކުން ނުވާނެއެވެ! އެ އިލާހުންތަކަށް އެއުރެން ކުރާ އަޅުކަމަށް އިންކާރުކުރާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންނާއި ދެކޮޅުވެރިވެގެންވާ ޚަޞާމާތްތެރިންތަކެއްކަމުގައި އެއިލާހުންތައްވާހުށީއެވެ."

އެއީ ﷲ އާ ހަމައެކަނި ޚާއްޞަވެގެންވާ އިލާހުކަމާއި، ހެއްދެވުމާއި ރިޒްޤުދެއްވުމާއި ދިރުއްވުމާއި މަރުގެންނެވުމަކީ ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރެވޭނެގޮތެއްނުވާކަމަށް އެބައިމީހުން އިޢުތިރާފު ކޮށްފައިވާ ހާލުގައެވެ. މިއާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުން މުވައްޙިދު މުސްލިމުންކަމުގައި ނުވިއެވެ. އަދި ހަމައެހެން، އެބައިމީހުންވީ މުޝްރިކުންކަމުގައެވެ.

އަދި އިސްލާމްކަމުގެ ނަންއަޅުވައިގެން ތިބި އެތައް ބަޔަކު މިކަމުގެ މައްޗަށް މުޝްރިކުންނަށް ތަބާވިއެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުން ޤަބުރުތަކާއި ޞާލިޙުންނާއި މާތްކޮށް ވަލީވެރިކޮށް، އެބައިމީހުންނާއި ބަރަކާތް ދުޢާކޮށްގެން ކުރުމާއި، އަދި ބާއްޖަވެރިކަމެއް ފުއްދައިދިނުމަށް އެބައިމީގެ ކިބައިން އެދި، އަދި ފުރަޔިޝާންގެ ގާތަރުން

81 مريم: 81-82

ކަންތައްކުރި ފަރަތިން އެތަކެއްޗަކީ الله ޚިޔާލައި ގުދުވިރިންތަކެއްކަމުގައި ހަދައިފި. އަދި الله تَعَالَىٰ އާއި ޝަރީކުކޮށް ބައިވެރިކުރުމެވެ.

އަދި އެކަމުގެ ސަބަބަކީ ހާލިޤުވަންތަ އިލާހާއި މަޚްލޫޤުން އެބައިމީހުން ވައްތަރުކުރުމެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ 'މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ'ގެ 126/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فمن أثبت وسائط بين الله وبين خلقه- كالحُجَّاب الذين بين الملك وبين رعيته بحيث يكونون هم يرفعون إلى الله حوائج خلقه. وأن الله إنما يهدي عباده وينصرهم ويرزقهم، بتوسطهم: بمعنى أن الخلق يسألونهم وهم يسألون الله، كما أن الوسائط عند الملوك يسألون الملوك حوائج الناس؛ لقربهم منهم، والناس يسألونهم: أدبا منهم أن يباشروا سؤال الملك، أو لأن طلبهم من الوسائل أنفع لهم من طلبهم من الملك؛ لكونهم أقرب إلى الملك من الطالب. فمن أثبتهم وسائط على هذا الوجه: فهو كافر مشرك، يجب أن يستتاب فإن تاب وإلا قتل وهؤلاء مشبهون، شبهوا الخالق بالمخلوق، وجعلوا لله أندادا...)[82]

މާނައީ: "...ރަސްރަސްކަލުންނާއި އެމީހުންގެ ރައްޔިތުންނާއި ދެމެދު (އެރަސްކަލުންނަށް ރައްޔިތުންގެ ހާޖަތްތައް އުފުލާދިނުމަށް) ދޮރުވާރަވެރިން ތިބޭހެން، الله އާއި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާއި ދެމެދު ވާސިޠާއިން (ދުރުވެރިންތަކެއް) ވާކަމަށް ޤަބޫލުކޮށް، އެފަރާތްތަކަކީ ޚަލްޤުތަކުންގެ ހާޖަތްތައް الله އަށް އުފުލާދޭ ބައެއްކަމުގައި

[82] مجموع الفتاوى : 135/1

ދީނި، އަދި الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ، އަދި ނަސީބުދެއްވާ ރިޒްޤުދެއްވާހި އެފަރާތްތަކަށް ދުރުވެރިކޮށް ދީންތެރިވުމަކަށްދާނި، ހަރާމްކުރެއްވުން އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން ކަންކަމުގައި އެދުމުން ދީން އެފަރާތްތަކަށް، الله ތަޢާލާއަށް އެކަންކަމަކަށް އެދި އެދިކަމަކަށް ދީނި، އެއީ ރަސްރަސްކަލުންގެ ކާފިރުގައި އުޅުންތަކާއި ގާތްވެގެންވާ ވަސީލަތްތަކުގެ (ގުދުވެރިންތަކުގެ) ގޮތުގައި ބަހައްޓާ ތިބެ ދީން އުޅުން އެރަސްކަލުންގެ ކާފިރުގައި މިސްތަކުންގެ ގާޟީތަކުގެ ވަކަކަންނަވަހުން، އަދި މިސްތަކުންވެސް ރަސްގެފާނަށް އަޅުއަޅުކަމުގެ ގޮތުން ސިފަ ރަސްގެފާނާއި ސަވާދުކަމުގެ ބޭނުމުގައި އެވަސީލަތް ގުދުވެރިކަން ސަވާދުކުރަކަން، ނުވަތަ ސިފަ ރަސްގެފާނާއި ސަވާދުކަމުގެ ބޭނުމުގައި އެވަސީލަތް ގުދުވެރިކަން ސަވާދުކުރުމަށް އޭގެ ފައިދާއި ނަފާ ބޭވާކަން، އެއީ އުޅުންނަށްވުރެ އެފަރާތްތަކުގެ ރަސްގެފާނާއި ގޮތުގެންވާކަން ދީނި، ފަހެ މިދުނި ގޮތަކީ الله އާއި ދޭތެރޭ ވަސީލަތްތައް ޝަރީޢަތްތަކަށް މިގޮތަށް ޝިރުކު ކާފިރުކަމެވެ. އެނާއަށް ތަޢާލާއާއިން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ގަތުލުކުރަވި ހައްޤެވެ. ފަހެ މިއުޅުންނަކީ ވަރަށްގިނަ ކުރުވެރިކަމެކެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ޢިލްމުވެރިންގެ، ފިޤުހުގެ ފޮތްތަކުގައި އުޅުން ވަރަށްބޮޑަށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އަދި الله އެން ޝަރީޢަތްތަކާއި ދޭތެރޭގައެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންނާއި الله އާއި ދެމެދު ގުދުވެރިންތަކާއި ހަމަޖެއްސި މުޝްރިކުންނެވެ، އެބައިމީހުންގެ ވަސީލަތްތަކުގެ ކިބައިން އެބައިމީހުން އެދި ޝަފާޢަތް ތިލާވަން އެދިގަތެވެ. އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކު ކުރުމަށް އެބައިމީހުން ގެންނަ ދެއްޗަތް ބަޔާންކުރައްވާ الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى...﴾ [83]

މާނައީ: "...الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކުއްތަންކޮށްދިނުމަށްމެނުވީ، ތިމަންމެން އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ...﴾ [84]

މާނައީ: "...އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ...."

އެބައިމީހުން ޝިރްކަން އުއްމީދުކޮށްން އެދޭ ޝަފާޢަތަކީ ނަފީވެގެންވާ ބާޠިލު ޝަފާޢަތެކެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ...﴾ [85]

މާނައީ: "އަދި އެމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް އެމީހުން އެއްކުރައްވާނޭ ކަމާމެދު ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް އެ ޤުރްއާނުން އިންޒާރުދީ

---

83 الزمر: 3

84 يونس: 18

85 الأنعام: 51

ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހީތެރިޔަކުވެސް، ޝަފާޢަތްތެރިޔަކުވެސް އެއުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެއީ) އެއުރެން ތަޤްވާވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [86]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުން ހޭދަކުރާށެވެ! (އެއީ) ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެ ދުވަހުގައި ވިޔަފާރި ކުރުމެއް (އެބަހީ: ފިދުޔާދީގެން ސަލާމަތްވާން މަގެއް) ނުވެއެވެ. އަދި، (މަންފާއެއް ކޮށްދެނިވި ރަހްމަތްތެރިކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި، (އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުގެން ދެނިވީ) ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއްވެސް ނުވެވޭނެއެވެ. ކާފަރުންނަކީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ."

އަދި މިފަދަ އާޔަތްތަކުގެ ބިދުޢައިން ޚިޔާލުތަކުގެ އެބައިމީހުން އެއްގޮތް ޝަފާޢަތް އެބައިމީހުންގެ ބިދުޢައިން ޚިޔާލުތަކުގެ ނަގާނުކަމުގައި، އަދި އެކަންތައް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ސަބަބުވެރިކަމެއްކަމުގައި އަދި ހިތާމައެއްކަމުގައި ވާނޭކަމަށް اللّٰه تَعَالَى ޚަބަރުދެއްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނާނޭކަމަށް އެކަލާނގެ އަންގަވައެވެ:

86 البقرة: 254

﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ. وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴾ [87]

މާނައީ: "ފަހެ، ތިމަންމެންނަކަށް އެއްވެސް ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި ގާތް ރަޙްމަތްތެރިއަކުވެސް ނުވެއެވެ."

- الله تَعَالَىގެ ފޮތުގައި އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ސުންނަތުގައިވާ ޝަފާޢަތްތެރިވުން ދެބައިކަށް ބެހެއެވެ:

ފުރަތަމަ: ނަފީވެގެންވާ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާކަމެއްގައި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން އެދޭ ޝަފާޢަތްތެރިވުމެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތްކަރީމާގައި ބަޔާންވެގެންވާ ފަދައިން الله تَعَالَى ވަނީ މިޝަފާޢަތް ނަފީކުރައްވާ ބާތިލުކުރައްވާފައެވެ.

ދެވަނަ: ޘާބިތުކުރެވިގެންވާ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ الله تَعَالَى އިޛުނަދެއްވާފައިވާ ޝަފާޢަތެވެ. އަދި އެއީ الله تَعَالَىގެ ރަޙްމަތުން އެކަނި އެދޭ ޝަފާޢަތެވެ. އަދި އެޝަފާޢަތްވަނީ އީމާންކަމާއި ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހާއްޞަވެގެންނެވެ. އަދި ދެޝަރުތާއިއެކު الله تَعَالَى އެޝަފާޢަތްތެރިވުން ޘާބިތުކުރެއްވިއެވެ:

ފުރަތަމަ: ޝަފާޢަތްތެރިވާ މީހާ، ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް الله تَعَالَى އިޛުނަދެއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ...﴾ [88]

---

87 الشعراء: 100–101

88 البقرة: 255

މާނައީ: "...އެކަލާނގެ އިޛުނަކާ ނުލައި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނީ މީހަކީ ކާކުހެއްތޯ؟..."

ތަފްސީރު: އެމީހަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭ މީހަކާއިމެދު الله تَعَالَى ރުހިވޮޑިގެންނެވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى...﴾ [89]

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް މެނުވީ، އެބޭކަލުން ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވާނެތެވެ..."

އަދި މިތެޝަރުޖު ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾ [90]

މާނައީ: "އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އިޛުނަދެއްވައި ރުހިވޮޑިގަތުމަށްފަހުގައި މެނުވީ، އުޑުތަކުގެ ޝަފާޢަތުން އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭ ކިތައްކިތައް މަލާއިކަތުން އުޑުތަކުގައި ވޭހެއްތޯ؟"

89 الأنبياء: 28

90 النجم: 26

އިސްލާމްދީން ގެއްލޭ ތިންވަނަ ކަންތައް

''މުޝްރިކުން ކާފަރުނުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުސޫލާއި ގޮތް) ޞައްޙަކޮށް ރަނގަޅުކޮށްފި މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.''

اللّه تَعَالىٰ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ އަހުލުކިތާބީން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި) މުޝްރިކުންނާއި، އިލްޙާދުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، މުރުތައްދުވުމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެނޫން މީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ޔަގީންކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. މިއީ ތައުޙީދު ހާޞިލުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ފަހެ ތައުޙީދުގައި ކޮންމެހެންވެސް ދެކަމެއް ހިމެނެންޖެހެއެވެ:

ފުރަތަމަކަމީ: ތާޣޫތަށް ކާފަރުވުމެވެ.

ދެވަނައީ: اللّه އަށް އީމާންވުމެވެ.

ތައުޙީދުގެ ކަލިމަ (لا إله إلا الله) ގެ މާނައަކީ މިއީއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ اللّه ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާއެވެ.

ފަހެ އަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދުގައިވާ (لا إله) އަކީ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ޙައްޤުވެގެން ނަފީކުރުމާއި ތާޣޫތަށް ކާފަރުވުމެވެ. އަދި އަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދުގައިވާ (إلا الله) އަކީ اللّه އަށް އީމާންވެ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުވެތިވެ އަޅުކަންކުރުން އިސްތިޘްނާކުރުމެވެ.

މިދެކަންތައް ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا...﴾ [91]

މާނައީ: "...ފަހެ، ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ الله އަށް އީމާންވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާ އެންމެ ވަރުގަދަ އުރަހެއްގަނޑެއްގައި ހިފަހައްޓައިފިކަން ކަށަވަރެވެ. ކަނޑައިގެންދިޔުމެއް އޮތްކަން ނުވެއެވެ..."

އެހެންކަމުން ފަހެ މުޝްރިކުން ނުވަތަ ޔަހޫދީ ނަޞާރާއިން ކާފިރުންކަމާ މެދު، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ބާޠިލު ޝަރީޢަތްތަކާއި ދީންތަކުގެ އެބައިމީހުންނީ ކާފިރުންކަމުން ދޮގުކުރާމީހާ ހުކުމްކުރެވޭނީ ކާފިރެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ފަހެ، މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުން الله އާއި އެކަލާނގެ ދީނާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ކާފިރުވެގެންވާ، އަދި އެންމެހާ މުސްލިމުންނަކީ އެކަލާނގެ ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބާއްޖަވެރިކަން ދޫކޮށް، އަދި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަން ބުނުން ކުފުރު ކަމެއްކަމާއި މިހެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ އެބައިމީހުން ކާފިރުވެގެންވާކަން ދަނެގެން ހުކުމްކުރުން މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

'އައްޝިފާ' 1071/2 ގައި ޤާޟީ ޢިޔާޟް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَلِهَذَا نكفر من لم يكفر مَنْ دَانَ بِغَيْرِ مِلَّةِ الْمُسْلِمِينَ مِنَ الْمِلَلِ،أَوْ وَقَفَ

[91] البقرة: 256

فِيهِمْ، أَوْ شَكَّ، أَوْ صَحَّحَ مَذْهَبَهُمْ، وَإِنْ أَظْهَرَ مَعَ ذَلِكَ الْإِسْلَامَ وَاعْتَقَدَهُ وَاعْتَقَدَ إِبْطَالَ كُلِّ مَذْهَبٍ سِوَاهُ فَهُوَ كَافِرٌ بِإِظْهَارِهِ مَا أَظْهَرَ مِنْ خِلَافِ ذَلِكَ...) [92]

ޤާޟީ: "...މިކަމަށްޓަކައި މުސްލިމުންގެ މިއްލަތު (ދީން) ފިޔަވައި އެހެން މިއްލަތަކުން ދީންވެރިވެއްޖެމީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި މެދު (ކާފިރުކުރުމަށް ފަސްޖެހި) ހުއްޓުން އަރައިގިމީހާ، ނުވަތަ (އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު) ޝައްކުކުރި މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުޞޫލާއި ޢަޤީދާ) ޞައްޙަކަން ޤަބޫލުކޮށްދި މީހާ، އަހަރުމެން ކާފިރުކުރަމުވެ. އެއީ އެކަންތަކާއިއެކު އޭނާ އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށް، އަދި އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކޮށް، އަދި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި ކޮންމެ މަޛްހަބެއް ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރިޔަސްމެއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ކަންތައް އޭނާ ފާޅުކުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާވަނީ ކާފިރުވެގެންނެވެ..." މިއެވެ.

އަދި ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނީ ސަމާވީ ޝަރީޢަތެއް އަހުލުވެރިންކަމުގައި، އަދި އެބައިމީހުންނީ، އެބައިމީހުން އެތިބި ކަންތަކުގައި އިޖްތިހާދުކުރާ ބައެއްކަމުގައިކަމަށާއި، އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންވަނީ ޙައްޤުގެ މަގުމަތީގައިކަމަށް! ބުނާ މީހާ ކާފިރުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މިފަދައިން ބުނާ މީހާ الله އަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހެކެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން، 'ޔަހޫދީ ދީނަކީ ނުވަތަ ނަޞާރާ ދީނަކީ ނުވަތަ އިސްލާމްދީނަކީ އުޅެން ބޭނުންވާ މީހަކަށް އެކަމުގައި އިޚްތިޔާރު ދީގެންވާތީ އެހުރިހާ އެންމެންނަށްވެސް ޞައްޙަ ޠަރީޤައިއޭ' ބުނާ މީހާވެސްމެއެވެ.

މިބަޔަކީ އިސްވެދިޔަ ބައެއް މުތަޞައްވިފުންކަމުގައިވާ އިބްނު ސަބްޢީންއާއި، އިބްނު ހޫދާއި، އައްތިލިމްސާނީއާއި އެހެން މީހުންގެ ކިބައިން އެނގިގެންވާ ބައެވެ.

92 الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 610/2

އެބައިމީހުންނީ 'މިހާ އިސްލާމްދީނުގައި ހިފަހައްޓާ ފަދައިން ނަސާރާދީނާއި ޔަހޫދީ ދީނުގައި ހިފެހެއްޓުންވެސް ހުއްދަވެގެންނޭ' ބުނާ ބައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުން މިހިފެހެއްޓުން އެއްގޮތްކުރަނީ ހަތަރު މަޛްހަބުގެ އަހުލުވެރިން އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބުތަކުގައި ހިފަހައްޓާގޮތަށެވެ. އަދި ބުނެއެވެ: 'އެހުރިހާ ގޮތްތަކެއްވެސް ހަމަ ﷲ އަށް ވާޞިލުވާން ގުޅުވައިދޭ ގޮތްތަކެކެވެ.'

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްކަން ވެއްޓުމުގެ މުސީބާތްވަނީ އިންތިހާއަށް ފުރިހަ ބޮޑުވެފައެވެ. އަދި ﷲ تَعَالَى އުބަހަކުގެ ހުއްޖަތްތެރިން ގެންނަވާފައިވާ ބަހަކު އެކަމަކަށް ގޮވާލައެވެ. އެގޮތުން، ދީންތަކުގެ މިނިވަންކަމާއި ދީންތައް އެއްބައިވަންތަކަމާއި ދީންތަކުގެ ދެމެދު ކައިރިކޮށް ގާތްކުރުމަށް އެބައިމީހުން ގޮވާލައެވެ. އަދި އެހުރިހާ ދީންތަކަކީވެސް ޞައްޙަކަމުގައި އެބައިމީހުން ދަޢުވާކުރިއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެހެން ކުފުރުގެ މިއްލަތްތަކުގެ ދެމެދުގައި މުޢާރަޟާތެއް އެއްވެސް ނަސާރާ ތަފާތުކުރުންނެތުމުގައި އަދި ބަރާބަރުކަމުގައި، ހަމަހަމަކަމުގައި، އަދި އުއްމަތުކަމާއި މުޖްތަމަޢުތަކުގެ ދެމެދުގައި ބައްޓަރަބޮޑުކަމާއި ހުރިވެރިކަން އުފައްދާ އާލާކުރުމުގައި އެބައިމީހުން ހުރިއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންގެ މިކަމުގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީން މުގުރާ ފުނާޖެހެއެވެ. އަދި މިއީ ފާޅުވެގެންވާ މުރުތައްދުވުމެވެ. އަދި ސާރު ބަޔަކީވެގެންނާ ކާފިރުވުމެވެ.

އަދި އެއީ ބައްޔިތާއި ދިމާއިދިކޮޅުވެ ފުރަތަރު، ރަސޫލުންގެ ދައުވަތާއި މުޚިލުން އެކަހެރިވެގެންވާ ގޮވާލުމެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނާއި ގޮތުގެ އަހުލުވެރިން ކާފަރު ނުކުރުމުގައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރުމުގައި އެބައިމީހުން ގެންގުޅޭ ބިދުޢަތުތަކަކީ ތަރުތީބުވެގެންވާ ކަމެއްވާނެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުން އެއްބައިވަންތަކަމާ

ޤަވާޢިދުތަކާ، އަދި ޙަރްބީކުންގެ ހިމާޔަތްކުރުން ނަޞްރުދިނުމާއި ނުޞުރަތްތެރިކަން ފުޅާވުންކަމުގައި ދަޢުވާކުރާ ބާރުގަދައެވެ.

މިފަދައިން ދަޢުވާކުރާ މީހާ، ފަހެ މިއްލަތުން ބޭރުކުރާ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކާއި އެއްކަލަ، الله ގެ ޖާރީވެގެންވާ ޝަރީޢަތަކީ ޙުކުމްކުރުމުގައި ފުރިހަމަކަމާ، ފުރިހަމަކަމާ އުފެއްދި، އަދި މިސްކީނުކަމުގެ ހިމާޔަތްކުރުމުގައި އެއްވެސް ކުރިއަރާއި ނުކުމެ ނަފްރަތްތެރިކަން އުފައްދާ އެއްޗެއް ބަލައިގަތުމަކީ ޤަވާޢިދުތަކެއް ތިބުމެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް އެންމެ ހާލު ވަރުގަދަކޮށްދިނުން (އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފުރިހަމައި) އެއްކޮށް ގެންގުޅުއްވާ ދައުވާކުރާން ތެރެއިން. މިހާރު ހަމަ ސަރީޙަ އަތުގެކުރުން މިފަދައިން ނުބައިކަމުގެ އިވޭނެ ހަމަގައި ބަރުގެ ދުރުން ހަމަހަމަކުރުމެއްވެސް ވެދާނެ މިކަންނެވެ.

އަދި ދީންކުރާ އެއްބައިވަންތަކަން، ދީންކުރާ މުސްލިމުންނާއި އަދި ދީންކުރާ ކާފިރުން (ޔަހޫދީން ނަޞާރާއިން) ގެންގުޅުމާއި ދައުލަތްތަކާ ބަރާބަރުވުމުގެ ވަރުގަދަ އަސާސް ފެށިގެނެއް ވާޖިބުވާ، ޝަރީޢަތުގެ އަށްމެދު ދީންކުރާނެވެ. އެއީ އިލާހީ ކުރިން ބަލާފައިވާ ކަމެވެ. (ސޫރަތުލް މާއިދާ.) މިދައުލަތަކީ ދީންތަކަން އިންސާނުންގެ، އަދި އެއްވެސް މުސްލިމުންނާއި ދީނުގެ ބަރާބަރު ދައުލަތްތަކާއިއެކު، އަދި ދައުލަތަކީ ނުވާނެކަމުގައި ދީންތެރިކަން މަގުހުރިކަން މަސައްކަތްކުރުމަކީ ދައުލަތެއްނޫނެވެ. އެއީ ދީނީ މުސްލިމުންނާއި އެކުވެރިކަމުގެ ދުވަސްތަކުގައި ގެންދަވަން ކާފިރުން ޔަހޫދީން ނަޞާރާއިން ދައުލަތް ބަރަބަރުކުރެވޭނެކަމެވެ.

ފަހެ އިސްލާމްދީން އެބަޔަކަށް ގެނެސް ބާރުލުމުގެ ވަސީލަތް މުސްލިމުންނަކަށް ނޫނެވެ. އަދި އެނަބީބަރުކަން އެބަޔަކަށް އެސާލިމުން ބަލާ ނަބީގެ، ވަޙީދާނަކުރާގެ ނަބީގެ ފަހަނައަޅާނުދެއެވެ. އަދި ކާފިރު، އެއަށްވުރެ ޓަކައި އެސާލިމުންގެ މަގުފުރުން ނަގައިލި ބެލެވޭނެއެވެ. އެހެން އެސާލިމުން އެނބުރިގެން އޮތުމަށް ފޮރުވިގެންދާކަމެ

އެބައިމީހުން އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ވަރުގަދަ ނަވާރު އިސްތިޤުރާރާ ތަނެއް (އެބަހީ: ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ) އެއްކޮޅުލީގެ އިންތިޒާރުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އުފެދިދާނުންނާއި ހިޔާވަން އެއްވެސް ބެއްދިއެއް ވިސްނުމެއްވެސް އިސްތިމުރާރުނުކުރެ ކުރިއަށްނުވެއެވެ.

الله تعَالىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ...﴾ [93]

މާނައީ: "އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައިވާ މީހުންގައި މިތަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާކަން ކަށަވަރުވެ. އެއީ އެއުރެން، އެއުރެންގެ ޤައުމަށް ބުނިހިނދެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިތަބައިމީހުންނާއި، الله ފިޔަވައި މިތަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން، މިމަންމީހުން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ. މިތަބައިމީހުންނަށް މިމަންމުން ކާފަރުވެއްޖައީމުއެވެ. މިމަންމުންނާއި، މިތަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި އަބަދާވާތްތެރިކަމާއި، ނުރުހުމާއިކަންތަކެއް އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެއްޖައެވެ. އެއްކައުވަންތަ الله އަށް މިތަބައިމީހުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ..."

އަދި އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތް އަރުވާލިއްޔާ މިހެއެވެ:

﴿وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ...﴾ [94]

[93] الممتحنة: 4

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ނަފްސަށް ޖާހިލުވީ (ހަލާކުކޮށްލާ) މީހަކުމެނުވީ މިހަކު ދެނެވި، އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތުން ނުރުހުންވެ މުޅިއަށްބާލާ ދުރުވެގަންނާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟..."[94]

އެހެންކަމުން ފަދަ އިންސާނާ ޢާއްމުގެ ވެރި ރަސޫލު އެއްކަލާނގެއަށް ކުރުމުގައި އެކަން ހާލަތުކޮށްދެނީ ހެއްޔެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެއާއިއެކު އެހެން އެއްޗެއް ފަދައިކަން ދެއްކުމަށް ހަޅުތަކުރިކަމެވެ. އަދި މުޝްރިކުން ކަލާކަތްތަކަށް ކަންނޭނގޭ ގޮތުން އެކަލާނގެއާއި އެއްޗެއް އެއްކޮށް ބައިވެރިކުރާ ޝަރީޢަތުގެ ނަފީކުރެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ކާފިރުވުން ބަޔާންކުރެވޭނެއެވެ.

މުސްލިމް، އެކަލާނގެ ސަބަބުން ދަރުމަތަށް ވާޖިބުގެ ޙައްޤުން، އަދި ތިބާގެ ޙައްޤުން، އެކަލާނގެ ބައްޔަތުގެ ޙައްޤުން ދިމާކުރެވިއެވެ. މިދަލީލެވެ:

الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަން ވެރުކުން ވިދާޅުވިއެވެ:

(مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مَنْ دُونِ اللهِ، حَرُمَ مَالُهُ، وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ.) [95]

މާނައީ: "(لا إله إلا الله) ކިޔާ، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ކާފަރުވެއްޖެ މީހާގެ މުދަލާއި ލޭ ޙަރާމްވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ޙިސާބު ބެލުންވަނީ الله އަށެވެ."

އެހެންކަމުން ވީމާ الله އަށް އީމާންވުމާއެކު الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ކާފަރުވުން އެކުގައިވާންޖެހެއެވެ. އަދި الله އަށް އީމާންވުމާއެކު

94 البقرة: 130

95 رواه مسلم: 23

އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަކާ ކާފަރުވުން ޖަމާޢަތްތަކުން ދުރުވުން އިންސާނާގެ ފިޔަވައި މުދާ ރައްކާތެރިކޮށް ދިނުމުގެ ބޮޑުސަބަބެއްވެސް ކަމުގައިވެއެވެ.

- މިބައިގެ (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުގެ) ޚުލާޞާއަކީ:

الله تَعَالَىއަށް ކާފަރުވާ މީހާގެ ހުކުމުގައި ދަލީލުތައް ގެނެސްދީފައި:

ފުރަތަމައީ: ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި މަޖޫސީންނާއި އެނޫންވެސް އެފަދަ މީހުންފަދަ އަޞްލީ ކާފަރުންނަކީ ކާފަރުކަމުގައި އިއްތިފާޤުވެއެވެ. ފަހެ މިބާގެ ކާފަރުކަމުގައި ޝައްކު ކުރާ ފަރާތެއްވިޔަސް ކާފަރެކެވެ. އަދި އެއާގެ ކާފަރުކަމުގައި މީނާ، ނުވަތަ އެއާގެ މަޒުހަބު ރަނގަޅުކަމުގައި މީނާ، ފަހެ އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފަރެވެ، އިސްލާމްދީނުގެ މިއްލަތުން ބޭރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއާމެދު ހަރުދަނާ އިސްލާމް ޤަބޫލުކުރާ އާދަމުގެ ދަރިއަކު ވެސްނުވާނެއެވެ.

ދެވަނައީ: އެއާ މުސްލިމުންކަމުގައި ވެފައި، ދީން އިސްލާމްކަމުން ބޭރުކޮށްލާ ސަބަބުތަކަށް އަރައިގަތުމެވެ. އޭރު އެއާ އިސްލާމްދީނުގެ މަތީގައި ހުރިކަމުން ދަޢުވާކުރާ ބަހައިގަތްމެވެ. ދެންފަހެ އެއާ އެއަރައިގަތް އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކަށް ބަލާ ބަރީޢަވެގެންނާ، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަރުކާނުގައި އިޤްރާރުވެގެންނާ ކަލިމަތާ، އޭރު ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ފުރައްސާރަކުރުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްދިނުން ނުވަތަ އިސްލާމްދީނުގައި ޝަރީޢަތްގެ އިނގިލިނަން ކަލަކަށް އިންކާރުކުރުމުގެ ކަލަކަށް އަރައިގަނެ، މިއިރުގައި، ފަހެ އެއާ ކާފަރުކަމުގައި މަނާވެގެންނަ މީހާގެ ހުކުމުވަނީ ދަލީލުތައް ހުކުމްގައިވެއެވެ:

ތިންވަނައީ: އެއާ އެއަރައިގަތް ކަމެއް އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައިން ކަމެއް އިނގޭ ހުރިހާ މީހުން. ފަހެ މިބާގެ ހުކުމަކީ އެއާގެ ސަބަބުން ކުރެވޭ. އެއީ އެއާގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރުމަށް ފަހުގައިއެވެ.

ދެވަނައީ: އޭނާ އެއަރައިގަތުމަކީ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަމެއްކަމަށް އިޖުމާޢުވެ އެއްބަސްވެ، އެހެންއެކަމަކު އޭނާއަށް އުޒުރެއް ލިބޭގޮތްނުވާކަމުގެ މައްޗަށް އޭނާ ކާފަރުކުރުމުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ފަހެ މިނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. [96]

---

96 މުއައްލިފުގެ ނޯޓު: ތަރުޖަމާކުރީ މިމައްސަލަ ބިނާވެގެންވަނީ ފުރުވާ ފަންނާއެކުވެގެންވާ ކަންކަމާއި ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކުގެ މައްޗަށް އެންމެގިނަ ޢާލިމުން ތިމަންނާއި ޢިލްމުވެރިން މިޢަލީ ދީނުގެ އިމާމުން ގަބޫލުކުރައްވާ ކަމަށް ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ސަލަފު ޢުލަމާއުން ދީނުގެ އަސާސީ އިންކާރުކުރުމަކީ، ބޮޑު ޝިރުކުކަން، ނުވަތަ ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއާ އޭނާގެ ދީނުން ކަމަށް ބަލައިގަތުން ފުރައްސާރަކުރުމާ މިފަދަ ކާފަރުވުމުގެ ވާޖިބެކޭ އެނގެންވާނެއެވެ. އަދި އެފަދަ މިފަދަ ކާފަރުކުރުން މިފަދައިން ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އެނގެންވާ ކަންތައްތަކަށް އެއްބަސްވެފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ޢަދީ ފަހުން ބިދުޢަތްތަކާއި، ކަމުގެ ނަތީޖާ، އެހެނިހެން ކަމަށް ދޭ ނަތީޖާ ކަމަށް ނުދެވޭނެއެވެ. އޭނާގެ ޖަހިލުކަމާއި ޖަހާލަތާއި ޝަރީޢަތްވަނީ ސަބަބުން ގޮތެއް ދިނުމަށް ބަލާކަމަށް ކާފަރުކަމުގެ ގޮތަކަށް ވެއްޖެނަމަ ޢަމަލުކުރުމުގެ ބާރެއް ވެސް އެކަށީގެންވާ ޖާހިލުކަމާއިބެހޭ ފާހަގަކޮށްލަން ހުށަހެޅިފައިވާނޭކަމަށް ބުނެދެވެއެވެ. ޖާހިލުން، އިސްލާމްކަމުން ދުރުވެގެން ނުވާނޭ ދީނުގެ ފުރިހަމަ ކަމަށް ފުރައްސާރަކުރުމަށް ސިފަކުރާ ކަމާއެކު ކާފަރުކަމުގެ ދިމާލަށް އެކަމަށް ދިއުމަށް ޢަމަލުކުރާ ކަމަކާ ކަންތައްތަކާ ސަބަބުން ބާރުވެސް ދީނުގެ އެކަމަށް ޖާހިލުން ކާފަރުކަމުގެ ދިމާލަށް ކާފަރުންނަކަށް ވެވޭނެކަމަށް ބުނެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގެ މައްސަލަތަކަށް ޢަމަލުކުރާ ކަމަކަށް ބަލާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ފަރުވާލެއް ދީނުގެ އެހެނިހެން ޢަމަލުތަކުގައި ވެސް ކޮށްދޭނެއެވެ. އެގޮތުން ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާ ޖާހިލުން ކާފަރުކުރުމާމެދު ސަލަފުންގެ އަޤީދާގެ ބޮޑެތި ބަސްފުޅުތައް ދެއްކެވުނު ގޮތް ފާހަގަކުރަމާ:

ސުފްޔާނު ބިން ޢުޔައިނާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (الْقُرْآنُ كَلَامُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، مَنْ قَالَ: مَخْلُوقٌ، فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ.) (السنة لعبد الله: 1/ 112)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ކަލާމުފުޅެވެ. އެ (ޤުރުއާނަކީ) މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނިމީހާ ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހާވެސް ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ."

ޙަރިޒު ބިން ޔޫނުސް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ قَالَ: الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ لَمْ يُكَفِّرْهُ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ) (الإبانة الكبرى: 257)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނިމީހާ ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ. އަދި އޭނާ ކާފަރުކަމަށް ނުބުނާމީހާވެސް ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ."

އަބޫ ޒުރްޢާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ زَعَمَ أَنَّ الْقُرْآنَ كَلَامَ اللهِ مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ.) (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة: 2/ 282)

މާނައީ: "الله ގެ ކަލާމުފުޅު ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ދައުވާކުރިމީހާ ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރިމީހާވެސް ވަނީ ކާފަރަކަށެވެ."

ޔަޙްޔާ ބްނު ޔޫސުފު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (قَدِمْتُ الْكُوفَةَ فَلَقِيتُ أَبَا بَكْرِ بْنَ عَيَّاشٍ فَقُلْتُ لَهُ مَا تَقُولُ فِي مَنْ يَقُولُ الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ وَحَكَيْتُ لَهُ كَلَامَ الرَّجُلِ فَقَالَ هُوَ كَافِرٌ، ومَنْ لَمْ يَقُلْ إِنَّهُ كَافِرٌ فَهُوَ كَافِرٌ.) (الكامل في ضعفاء الرجال: 5/ 45، شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة: 2/ 275)

މާނައީ: "އަހުރެން ކޫފާއަށް އައީމެވެ. ދެން އަހުރެންނަށް އަބޫބަކުރު ބްނު އައްޔާޝްއާއި ބައްދަލުވިއެވެ. އެހިނދު އަހުރެން އެހީމެވެ: 'ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް މީހަކު ބުނާނަމަ ތިބާ ބުނަނީ ކީކޭތޯ؟' ދެން (އެފަދައިން ބުނާ) މީހާގެ ވާހަކަ އަހުރެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދިނީމެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާއީ ކާފިރެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކާފިރެކޭ ނުބުނާ މީހަކުވެސް ވެސް ކާފިރެކެވެ."

ޢަލިޤް ބްނު ސަޢްދު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (من قال القرآن مخلوق فهو كافر، ومن لم يقل هو كافر فهو كافر.) (الانتصار في الرد على المعتزلة القدرية الأشرار: 2/ 552)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެކޭ ބުނެފިމީހާ ވެސް ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާއީ ކާފިރެކޭ ނުބުނާ މީހާވެސް ވެސް ކާފިރެކެވެ."

އިމާމް އަޙްމަދު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (من قال القرآن مخلوق فهو كافر ومن شك في كفره فهو كافر.) (طبقات الحنابلة: 1/ 173)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެކޭ ބުނެފިމީހާ ވެސް ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ވެސް ކާފިރެކެވެ."

އަބޫ ސުލައިމާން ދާއޫދު ބްނު ޙުސައިން ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (بلغني أن الحلواني الْحَسَن بن عَلِيّ، قَالَ: إني لا أكفر من وقف فِي القرآن سألت سَلَمَة بن شبيب عَنْ علم الحلواني، قَالَ: يرمى فِي الحش، قَالَ: من لم يشهد بكفر الكافر فهو كافر.) (تاريخ بغداد: 8/ 351)

މާނައީ: "އަލްޙަސަން ބްނު ޢަލީ އަލްޙުލްވާނީ 'ޤުރުއާނާމެދު (މަޚްލޫޤެކޭ އަދި މަޚްލޫޤެއްނޫންކަމެއް ނުބުނެ) ހުއްޓޭ މީހާ އަހުރެން ކާފިރެއް ނުކުރަމޭ' ބުނިކަމަށް އަހުރެންނަށް ހަބަރު ލިބިއްޖެއެވެ. ދެން ސަލަމާ ބްނު ޝަބީބުގެ އަރިހުގައި އަލްޙުލްވާނީގެ އިލްމުގެ ޙާލަތާއިމެދު ސުވާލުކުރީމެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޙައްޝުގެ ފާޚާނާތަކަށް އެއްލައިލާށެވެ!' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކާފިރުމީހާގެ ކާފިރުކަމަށް ހެކިނުވާމީހާ ވެސް ކާފިރެކެވެ."

ޙަރްބު ބްނު އިސްމާޢީލް އަލްކިރްމާނީ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (...والقرآن كلام الله تكلم به ليس بمخلوق، فمن زعم أن القرآن مخلوق فهو جهمي كافر، ومن زعم أن القرآن كلام الله ووقف ولم يقل ليس بمخلوق فهو أكفر من الأول وأخبث قولًا، ومن زعم إن ألفاظنا بالقرآن وتلاوتنا له مخلوقة والقرآن كلام الله فهو جهمي خبيث مبتدع. ومن لم يكفرهؤلاء القوم ولا الجهمية كلهم فهو مثلهم...) (مسائل حرب الكرماني: 3/ 975)

މާނައީ: "...އަދި ޤުރްއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅެވެ. އެކަލާނގެ އުފެއްދެވުމެއް ވާހަކަފުޅެއްނޫނެވެ. އެއީ މަޚްލޫޤެއްނޫނެވެ. ފަހެ ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ދައުވާކުރާ މީހާ ކާފިރު ވެގެންދެއެވެ. އަދި ޤުރްއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ދައުވާކުރާ (މަޚްލޫޤުކަމެއް މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމެއް ނުބުނަން) ހުއްޓިއްޖެމީހާ ފަހެ ފުރަތަމަ މީހާނަށްވުރެ ކާފިރުކަން ބޮޑުވެފައިވާ ނުބައިވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި އަޑުގައިން ޤުރްއާން (ކިޔުމުގައި މިނޫނު) ލަފްޒުތަކާއި އަދި އަޑުގައިން މީލަފްޒުތަކާ ތިލާވަތްތަކުގެ މަޚްލޫޤުކަމުގައި އެކަމަކު ޤުރްއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ބުނެދީފައި ފަހެ ނުބައިވެގެންވާ ބިދުއަތްވެރިއެކެވެ. އަދި މިހެނިހެން އެންމެންނާއި ބެހޭގޮތުން އެންމެން ކާފިރުކަމާ މިހާރަށް ފަހެ އެބައިމީހުން ފަރަހިނގާނެއެވެ..."

އިބްނު ބައްޠާ رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (...ومن قال مخلوق أو قال كلام الله ووقف أو شك، أو قال بلسانه وأضمره في نفسه فهو بالله كافر حلال الدم بريئ من الله والله منه بريئ، ومن شك في كفره ووقف عن تكفيره فهو كافر...) (الإبانة الصغرى: 1/ 112-113)

މާނައީ: "...އަދި (ޤުރްއާނަކީ) މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނެފިމީހާ، ނުވަތަ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ބުނެ ދެން (މަޚްލޫޤެއް އަދި މަޚްލޫޤެއްނޫންކަމެއް ނުބުނެ) ހުއްޓިގެން އަޅައި ނުވަތަ ޝައްކުކުރާމީހާ، ނުވަތަ އޭނާގެ ދުލުން އުފައްދައިން ބުނެ ނަފްސުގައި އޭގެ ޚިލާފަށް ވަންހަނާކުރާމީހާ، ފަހެ އޭނާގެ ލޭ ހުއްދަވާ الله ގެ ބަރީއަތްވެ ބަރީއަވެގެންވާ އަދި الله ބަރީއަވެގެންވާ އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާ، އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކޮށް، އަދި އޭނާ ތަކްފީރުކުރުމަށް (ކާފިރުކުރުމަށް) ފަސްޖެހި ހުއްޓުން އަޅައިފި މީހާވެސް ފަހެ ކާފިރެކެވެ..."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ބިން ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (أجمع العلماء على أن شاتم النبي صلى الله عليه وسلم المتنقص له كافر والوعيد جار عليه بعذاب الله له وحكمه عند الأمة القتل ومن شك في كفره وعذابه كفر.) (الصارم المسلول على شاتم الرسول: 1/ 4)

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެއްޗެހިކިޔާ ބަދުބަސްބުނުން، އެކަލޭގެފާނަށް ޢައިބުކިޔާ މީހާއީ ކާފިރެއްކަމުގައި އޭނާގެ މައްޗަށް الله ގެ އަޒާބު ހިނގާހިނގުމަށް އިންޒާރުދިނުމަށް ޙުކުމްވެގެންވެއެވެ. އަދި އުއްމަތުގެ ގާތުގައި އޭނާގެ ޙުކުމަކީ ޤަތުލުކުރުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއި އޭނާއަށް އަޒާބު (ޢަޒާބުދޭނެކަމާމެދު) ޝައްކުކުރާމީހާ ވީމާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ކުރުނު ބިދުއަ ގެނައި ޖަހްމީން ކާފިރުކޮށް ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާމެދު މިފަދައިން ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތަކަށް ހުރިއިރު ދީނުގެ ޤުރްއާނާއި ސުންނަތަށް ފުރިހަމަ ޢިލްމުލިބިގަތް ޢިލްމުވެރިން، ދީނުގެ ޙުކުމްތަކާއި ހަމަޖެހިފައިވާ ފަތުވާތަކުގެ މިހާރު ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ އެމީހުން ކާފިރުކުރުން، އަދި ކިއެއްތަ، ދީނުގައި އެއްވެސް ބަދަލުގެނައުމާއި ޢަމަލުކުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް އެއް ނަފްސާނީ ބަލިކަމެއްނެތް އެދުންތަކުގައިވާ ޖަމާޢަތަކީ، ނުވަތަ މުރުތައްދުންގެ ޖަމާޢަތަކީ، ނުވަތަ ނަސްރާނީން، ނުވަތަ އަދި ޔަހޫދީން އެވަރު އަށްވުރެއް ދުރުގައިވާ ބައިމީހުން ކާފިރުކުރުން، މުސްލިމުންނަކީ ދެކޭ މީހުންގެ ބަލަދުވަހީ ކާފިރުކުރުމަށްޓަކައެވެ! މިގެ ބަޔާއި މީހުން

ދެންފަހެ އޭނާ އެއަރައިގަތް ކަމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ އުސޫލުގައި ހިމެނޭ ކަމެއް، ނަމަވެސް ދަސްކުރުމުން ނުވަތަ ޢަމަލު ނުވަތަ ކުރަ ނުވަތަ ބައްޓަ ދަސްކުރުމުން ނުވަތަ މުއްސަނދިކަމުގައި، (އޭނާ ކާފަރު ނުވެސް މިހާ) ވެސް ކާފަރު ނުވެސްވާނެއެވެ. والله أعلم.

ޝަރީޢަތާއި މުޢާމަލާތުގެ މަސްއަލަތަކުގައި ކާފަރުކަން ބަލާގޮތް ބަޔާންވެއެވެ. އެކަމަށް ހުކުމް ކުރާނީ ޢިލްމުވެރިންނެވެ. މުއްސަނދިކަމުގައި އެކަމަކު އަޅުގަނޑު މިހާ ކާފަރުނުވާނެ މިހާގެ މުއްސަނދި ބުރުޖެއް ޤައިމުކުރަނީ އުމުރުސަރަ ޢަމަލުކުރުމުގައި ބަޔާންކުރެއްވި ގޮތުގައެވެ. ބަޔާނުން ދުނިޔާގަ މިހާ ކާފަރުކަމުގައި އެކަމުގައި ދަމުތަ ބަރާބަރުކަމުގައި ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކުގައި އެކަމުގައި އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުތަކާއި ބައެއްފަހަރު އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله ލިޔުއްވާފައިވާ (مفيد المستفيد في كفر تارك التوحيد) ފޮތުގެ ދިރާސާ ބަލާލައްވާ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ހަތަރުވަނަ ކަންތައް

"ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ގޮތުމަގު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ މަގު މާފުރިހަމަވެގެންވާކަމަށް، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ހުކުމްފުޅު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ ހުކުމް މާރަނގަޅުވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރުންތި މީހާ، މިސާލަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ހުކުމްފުޅުގެ މައްޗަށް ޠާޣޫތުންގެ ހުކުމް އިސްކުރާ މީހުންފަދަ (ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.)"

ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުފުޅާއި، (ކަމަކަށް) އިޤްރާރުފުޅަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ޙަޟްރަތުން ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައި މުސްލިމުން ޤަބޫލުކުރަން ޖެހެއެވެ. ހަމަ ސުންނަތަކީވެސް ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކެއްކަމުގައި ޤުރްއާނާއި އެއްވަރުވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى. إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [97]

މާނައީ: "އަދި އެކަލޭގެފާނު ހަވާނަފްސަން ވާހަކަފުޅެއް ނުދައްކަވައެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވާ ވަޙީ އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."

އެހެންކަމުން ހަމަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ކޮންމެ ބަސްފުޅާއި، ޢަމަލުފުޅާއި، އިޤްރާރުފުޅުގެ އަސްލަކީ އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން

[97] النجم: 3– 4

ޖިބްރީލުގެފާނު ގެނުވޮޑިގެން އަލިސްފާނިވާ ވަޙީކުރައްވައިދެއްވުމެވެ. އެއީ ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި އެކަލޭގެފާނު އެގޮތަށް ނިސްބަތް ނުކުރެއްވަވާފައެވެ.

'އަޘަރިއާކާލްބު:20 ގައި އަޘަރުބިޔާ، އަންގަވަނީ ބޮޑު ޖަލީލު ބޮޑު ހާދިސް ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«إِنَّمَا هُوَ صَالِحٌ عَنْ صَالِحٍ، وَصَالِحٌ عَنْ تَابِعٍ، وَتَابِعٌ عَنْ صَاحِبٍ، وَصَاحِبٌ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، و رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ جِبْرِيلَ، وَجِبْرِيلُ عَنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ» [98]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް އަލިސްފާނިވާކަން ކަމަވަނީ ޞާލިޙުއް، ޞާލިޙުއްގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ޞާލިޙުއް، ތާބިޢުއްގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ތާބިޢުއް، ޞަޙާބީއްގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ޞަޙާބީއް، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ، ޖިބްރީލުގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ޖިބްރީލު، الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ގެ ކިބައިންނެވެ."

ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ސަނަދަކީ މިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ނަޞީޙަތްދޭށެވެ ޢަމަލަކީ ނަފްސުދުވަން ޝަރުޢުކުރުމުގައި އެއްބާރު ވިދާޅުވެފައެވެ.

އެކަމަށްޓަކައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތަށް ތަބާވީ ނަމުން ސަލަފުން ނަންގަތީމެވެ. މިކަމަކީ މުސްލިމުންގެ ގާތުގައި އެއްބަސްވުމެއް ކަމެކެވެ. ފަހެ

98 الكفاية في علم الرواية:20/1

ބުޚާރީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި 'ކިތާބުއްތަޢުޙީދު'ގައި މިހެން ބާބު ކަނޑައަޅުއްވައެވެ:

(بَابُ ذِكْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَايَتِهِ عَنْ رَبِّهِ) [99]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުގެ ބަސްތަކުން އެކަލޭގެފާނު ރިވާކުރެއްވިކަން ނަންގަނެވުނު ބާބު'

މިކަމުގައި އައްދާރިމީއާއި އަބޫ ދާވޫދު 'އަލްމަރާސީލު'ގައި، އަދި އަލްޚަޠީބު 'އަލްކިފާޔާ' އާއި 'އަލްފަޤީހު ވަލް މުތަފައްޤިހު'ގައި، އަދި އިބްނު އަބްދުލް ބައްރު 'އަލްޖާމިޢު'ގައި، އަދި އަލްމަރްވަޒީ 'އައްސުންނަ'ގައި، އަލްއައުޒާޢީގެ އަރިހުން، ހައްސާނު ބުނު އަޠިއްޔާގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَ جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ، كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ» [100]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޤުރުއާނާއިގެން ޖިބްރީލުގެފާނު ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ފަދައިން، ސުންނަތާއިގެން އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވައެވެ."

---

[99] صحيح البخاري: 156/9

[100] سنن الدارمي: 608، المراسيل لأبي داود: 536، السنة للمروزي: 102

އެހެންކަމުން ސުންނަތަކީވެސް ވަޙީއެވެ. މިއީ އިމާމުގެ ސަރަޚްސީއާއި ފަދަ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ އިސްލާމްދީނުގެ އިމާމުންގެ ގޮތުގައި އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

ޢަސްޤަލާނީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(السُّنَّةُ وَحْيٌ يُتْلَى.) [101]

މާނައީ: "ސުންނަތަކީ ތިލާވަތުކުރެވޭ (ކިޔެވޭ) ވަޙީއެކެވެ."

'ޠަރްޙުއްތަޘްރީބު'ގެ ޖ:505/4ގައި އިބްނު ޙަޖަރުގެ ކިބައިންވެސް އެފަދައިން ނަޤުލުކުރައްވާފައިވެއެވެ.

އަދި ޤުރުއާން ފަދައިން ސުންނަތަކީވެސް ބާވައިލެއްވިގެންވާކަމަށް ސިފަކުރެވޭ އެއްޗެކެވެ.

'އަލްކިފާޔާ'ގެ މުޤައްދިމާ ޖ:2 ގައި އަލްޚަޠީބުލްބަޣްދާދީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَخَلَّصَ الْوَرَى مِنْ زَخَارِفِ الضَّلاَلَةِ بِالْكِتَابِ النَّاطِقِ وَالْوَحْيِ الصَّادِقِ، الْمُنَزَّلَيْنِ عَلَى سَيِّدِ الْوَرَى...) [102]

މާނައީ: "...ޒަޚްރުފުތަކުންގެ ސާރިބާގެ މަޚްލޫޤުން ބާވައިލެއްވިގެންވާ ކިޔާވާ ޞާދިޤާއި ތެދުވެރި ވަޙީއިން މަގުފުރެދުމުގެ ޖަހާލަތުތަކުން ހަލާކުވުމުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ..."

[101] طرح التثريب في شرح التقريب: 15/1

[102] الكفاية في علم الرواية: 2/1

އަދި 'ޠަރްޙުއް ތަޘްރީބު' ގެ ސ: 15/1 ގައި އަލްޢިރާޤީގެ ކިޔައިން ހައިސްތަދިވެއެވެ:

(...وَوَصْفُ السُّنَّةِ بِالْإِنْزَالِ صَحِيحٌ، فَقَدْ كَانَ الْوَحْيُ يَنْزِلُ بِهَا كَمَا يَنْزِلُ بِالْقُرْآنِ...) [103]

މާނައީ: "...އަދި ސުންނަތަކީ ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއްކަމުގައި ސިފަކުރުމީ ސައްހަ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވި ފަދައިން (ސުންނަތުގެ) ވަޙީވެސް ބާވައިލެއްވުންކުރައްވައެވެ..." މިއެވެ.

މިކަންތައް އެނގިއްޖެނަމަ، ދީނުގައި ސުންނަތް ނުވަތަ ސުންނަތުން އެއްޗެއް ރައްދުކުރުން ނުވަތަ އިންކާރުކުރުމީމާ، ފަދަ ޤުރްއާނަށް ނުވަތަ ޤުރްއާނުން އެއްޗެއްކަށް އިންކާރުކުރުން ރައްދުކުރުމާ އެއްގޮތްކަން އެނގިގެންދާނެއެވެ.

އަދި ސުންނަތަކީ އިޖްމާޢުއްމުސްލިމީން ދަލީލުކަމާ މިހާރާ ޤުރްއާނާއި ދަލީލުކަމާ މިހެއެވެ. އެހެނީ ފަދަ އެދެއްކަޓެއްވެސް الله ގެ ހަށިސްކުރުމުންވާ ވަޙީއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ އެންމެ ހެޔޮގޮތުގެ ތަރިކަމެވެ. އޭރު ސަޙީޙް މުސްލިމްގައި ޖާބިރު ﵁ ގެ ހަދީޘްގައި މަރްފޫޢުކޮށް އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(...خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ...) [104]

---

[103] طرح التثريب في شرح التقريب: 15/1

[104] رواه مسلم: 867

މާނައީ: "...އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ބަސަކީ الله ގެ ފޮތެވެ. އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ މުޙައްމަދުގެފާނުގެ ތެދުމަގެވެ..."

އަދި އިސްލާމްދީނަކީ ހުރިހާ ޝަރީޢަތެއް މިތުވަރީ މަންސޫޚުކުރައްވައެވެ. އަދި އެއީ ތެދުމަގު ހުރާ ތަބާވެވޭ އެންމެ ރަނގަޅުވެގެންވާ ޝަރީޢަތަކީ އެދުވަރީއެވެ. އިމާމް އަޙްމަދު އެބޭފުޅާގެ މުސްނަދުގައި މުޙައްމަދު ބިން އިސްޙާޤުގެ އަރިހުން، ދާވޫދު ބިން ހުސައިނުގެ އަރިހުން، އިކްރިމާގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَدْيَانِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟ قَالَ:"الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ") [105]

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ދަންނަވުނެވެ: 'ދީންތަކުގެ ތެރެއިން الله އަށް އެންމެ ލޯބިވާކަން ބޮޑުވެގެންވަނީ ކޮން ދީނެއްތޯއެވެ؟' ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: 'ފަސޭހަވެގެންވާ ޙަނީފިއްޔަތެވެ.'"

މިރިވާޔަތުގެ ސަނަދު ޞައްޙައެވެ.

މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތަކީ އާދައި އެއްވެސް ދުނިކަމެއްނުވާ ފުރިހަމަ ޝަރީޢަތެކެވެ:

[105] رواه أحمد: 2107

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾[106]

މާނައީ: "...މިއަދު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ދީނެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ..."

އަދި އެޝަރީޢަތުގައި ހާމަވެވުނު އެޝަރީޢަތަށް ތަބާނުވާން الله ހާމަކޮށްދެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾[107]

މާނައީ: "ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެންދީނެއް އެދޭމީހާ (ތަސްރާފަވެ!) ދެން، އޭނާގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި، އާޚިރަތުގައި އޭނާ ވާނީ، ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

[106] المائدة: 3

[107] آل عمران: 85

އެހެންކަމުންނެވެ، އެހެނިހެން ޝަރީޢަތްތަކުގެ މަގުތަކުންކުރު މަގެއް -އެއީ ބަދަލުކުރެވިގެންވާ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔާ ޝަރީޢަތްތަކަށް ސަލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވިޔަސް ނުވަތަ الله ފިޔަވައި މީސްތަކުން އަމިއްލައަށް ގާނޫނުތަކެއްކަމުގައި ހެދި ޝަރީޢަތްތަކެއްކަމުގައިވިޔަސް- މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދީނުމަގަށްވުރެ ހުކުމްކުރުންތަކަށް އަދި މީސްތަކުންނަށް ހުއްދަ ބަދަލުކުރެވޭނެކަމަށް، އަދި މީސްތަކުންގެ ދިރިއުޅުމާއި އަމަންއަމާންކަމާއި ރައްކާތެރިކަން މަސްލަހަތު ގާއިމުކުރެވޭނެކަމަށް ޤާބިލުކަން ހުރިކަމަށް، ފަހެ މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުން މިއްލަތުން ބޭރުވެގެންވާ ކާފަރުކަމެކެވެ. އެއީ ހަމަ الله ބާވައިލެއްވި ޙުކުމް ހުރިހާ ނަހަމަ ފަސްޖެހުމެވެ.

الله تَعَالَى ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތަށް ހުކުމްކުރުމަށް ރުޖޫޢަވުމާއި އަދި ކުރައްވާފައިވާ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހުކުމްތަކަށް ބޯލަނބައިގަތުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ފަހެ ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމުގެ ހުކުމްތަކުގެ މައްޗަށް އެހެން ހުކުމެއް އިސްކޮށްފިމީހާ ފަހެ މަތިވެރި الله އަށް ކާފަރުވެގެންވާ މީހެކެވެ.

އެހެނީ ފަހެ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އިތާޢަތްވުން ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ ހުކުމްކުރުން ބޯލެނބުން، އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތަށް (ޤާނޫނުތަކާއި ގޮތް) ތަބާވުން، އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅާއި ނަހީފުޅު ހިފުން، އަދި ޙަލާލުކުރެއްވި ކަންތައްތަކާއި ޙަރާމްކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގައި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރުން ޤަބޫލުކުރުން ތަސްލީމުކުރުމާއި، އަދި ހުކުމްތައް ބަޔާންކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެއާއި ފިޔަވައި އަދި އެހެނިހެން ބައެއްގެ ފުށުގައިވާނެކަމަށް ނުގަބޫލުކުރުމާއި الله ގެ ޙައްޤާއި ސުލްޠާނަތުގެ ޙައްޤުވެސް ހިމެނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުކުމްކުރުމުގައި އިދިކޮޅު ނުވާނުއްޖެވެ:

﴿...إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ...﴾ [108]

މާނައީ: "...ޙުކުމްކުރެއްވުން الله އަށް ނޫނީ ނުވެއެވެ..."

ފަހެ الله ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުން ޙުކުމްކުރުން ޙާކިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި الله تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ ގޮތަށް އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން ޙުކުމްކުރުން ޙުކުމްކުރާ މީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [109]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތްތަކަށް، އީމާންވެގެން ތިބިކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމްލިބިގަންނަން ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިޔުމަށް އެއުރެން އެދެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޗީޒަކަށް ކާފަރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ އެދެނީ، ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރެއްދުވުމަށެވެ."

108 الأنعام: 57

109 النساء: 60

އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައި އެވާ: 'އެބައިމީހުން ދަޢުވާކުރާތީ' އިން ތަކްޒީބުކޮށްދެނީ الله އަށް އީމާންވާކަމަށް އެބައިމީހުން އެކުރާ ދަޢުވާ ދޮގުވެގެންވާކަމެވެ. އެއީ އެދަޢުވާ ތަޞްދީޤުކުރާ ކަންތަކާއި އެބައިމީހުން ހިފުމެވެ، އަދި އެދަޢުވާ ނަފީކުރާ ގޮތަށް އެބައިމީހުން ޢަމަލުކުރުމުންނެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ހުވާކުރައްވާ ބާރުންކުރައްވާފައިވާ އީމާންކަމާއި އެއީ الله تعالى އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވާފައިވާ ތަކެތި ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް ހުކުމްއުފުލާ ދޫކޮށްލުން ޙަރާމްވާކަމެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [110]

މާނައީ: "އެހެންނަކުން ނޫނެވެ! ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވައި ވަޙީކުރައްވަމެވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި ދެބަސްވެ ހިނގާފުން އުފެދޭ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްވެރިޔަކު ކަމުގައި ހަދައިފިނަމަ، އެއުރެން އީމާންވާނެއް ނުވާނެއެވެ. އެހިނދު، ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރެއްވި ކަމާމެދު އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ވާކަމުގައި އެއުރެން ނުދެކޭނަމެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ."

110 النساء: 65

ފަހެ އެކަލާނގެ ހުވާފުޅުކުރައްވާ ބަސްފުޅުގައި ކުރައްވާ އުވަސީ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާ، އަދި އެކަލާނގެ ޙުކުމްފުޅަށް ނުބުރި އަދި ބޭނުންވާ މީހުންގެ ކިބައިން އީމާންކަން ނަފީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

މިތަންގައި އީމާންކަން ނަފީވުމުން ދަލީލުކޮށްދެނީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ޙުކުމްކުރުމުގެ އީމާންކަމްކުރުމުގައި، އަދި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުން ވާޖިބުކަމުގައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ބުނެވިދާނެ ޙުކުމްކުރުމާއި އާޔަ އުފެދިފައިވާ ދީނުގެ ބޭނުމަކީ އަދި الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ތަޢާލާގެ އިޖުތިމާޢީ ވާޖިބުތަކެއްވެއެވެ. (الله ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްތަކާ) ހަމައެކަނި މީސްތަކުންގެ އެންމެ މަސްލަހަތު ބޮޑުވެގެން ފައިދާކުރާ ކަމަށް ޤަބޫލުކުރަމުންނެވެ. ނުލިބޭނެއެވެ.

އަދި އަޅުކަމުންގެ މެދުގައި އުޅޭ ހުރިހާ އަގުއިޚްތިލާފުތަކާއި ދެބަސްވުންތަކާއި، އަދި ދީނުއުޅުމުގެ ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި الله ގެ ޝަރީޢަތުން ޙުކުމްކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަލަންޏާއި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ...﴾ [111]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ މެދުގައި ދެބަސްވި ކަންތައްތަކުގައި..."

111 النساء: 65

އިސްމުލް މައުޞޫލު (ما) އެ ގެނުވައިދޭ ޝަރްޠާއިއެކީގައި ވުމަކީ ޢާއްމުވެގެންވާކަން ދޭހަކޮށްދޭ ޞީޣާއެކެވެ. އެހެންކަމުން ބޮޑާއި، ކުޑަޔާއި، އަބުރާއި، އަދި އެހެނިހެން ހުރިހާ ބައްޔަތުތަކެއްގައި ޙުކުމް ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ.

اللّٰه ގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި އެހެން ޤާނޫނުތަކަކުން އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތަށް ބަދަލުގެނެސްފި މީހާ ހަމަ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ހަމަ اللّٰه ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންގެ ކާފަރުކަމަށް އެކަލާނގެ ވަޙީ ޙުކުމްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ [112]

މާނައީ: "...اللّٰه ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނީ ހަމަ ކާފަރުންނެވެ."

ޢަބްދުއް ރައްޒާޤް ސަނަދުގައި އަލްމުޞައްނަފުގައި، އަދި އިބްނު ޖަރީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި، އަދި އަބޫބަކްރުލްޚައްލާލު 'އަލްސުންނަތު'ގައި، މަރުވަޒީގެ އަދިރުން، އިބްނު ބައްޠާގެ އަދިރުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޔާރުދުގެ އަދިރުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު: ﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ނާޒިލުވި އިބްނު ޢައްބާސްގާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

[112] المائدة: 44

(هِيَ بِهِ كُفْرٌ.) [113]

މާނައީ: "އެއީ އެކަމުންވާ ކުފުރެކެވެ."

އަދި އިބްނު އަބީ ޙާތިމްއާއި، 'އަލްމުސްތަދްރަކު'ގައި އަލްޙާކިމް، އަދި 'އައްސުނަން'ގައި އަލްބައިހަޤީ، އަދި 'ތަޢުޡީމް ޤަދްރިއްޞަލާތި'ގައި އަލްމަރްވަޒިއްޔު، އަދި އިބްނު ޢަބްދުލް ބައްރު 'އައްތަމްހީދު'ގައި ހިޝާމް ބިން ހުޖައިރުގެ ރިވާއިން، ޠާވޫސްގެ ރިވާއިން، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ވިދާޅުވިއެވެ:

(كُفْرٌ دُونَ كُفْرٍ.) [114]

މާނައީ: "ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރެވެ. (ކުފުރަކަށް ނުވާ ކުޑަ ކުފުރެވެ.)"

އިމާމް އަޙްމަދުވެސް ހިޝާމް ބިން ހުޖައިރު ޟަޢީފުކުރައްވާ (ބަލިކަށި ރާވީއެއްކަމުގައި) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި އިބްނު މަޢީނުވެސް ވަރަށް ބާރަށް އޭނާ ޟަޢީފުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އިބްނު ޢުޔައިނާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެހެން މީހެއްގެ ކައިރިން އަހަރުމެންނަށް ނުލިބުނަ އެއްޗެއް މެނުވީ އަހަރުމެން ހިޝާމް ބިން ހުޖައިރުގެ ރިވާއިން ނުނަގަމެވެ.' އަދި އަބޫ ޙާތިމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާގެ ޙަދީޘް ލިޔުއްވާނެއެވެ.' އަދި އަލްޙާފިޡު ބަލިކަށި ރާވީންގެ ތެރޭގައި އޭނާ ހިމެނުއްވިއެވެ. އަދި

[113] تفسير الطبري: 8/466، تعظيم قدر الصلاة: 570

[114] تفسير الطبري: 8/464، تعظيم قدر الصلاة: 575، والحاكم في المستدرك: 3219

އަލްއިޖްމާއު އިބްނު ސައުދު އާލާ އިތުބާރުކުރާކަން ވިދާޅުވެފައެވެ.

އެންމެ ކައިރިކަމުގައި ފުރަތަމަ ބަހެވެ. (އެބަހީ: ހިޝާމް ސަމީރުގެ ނަސްވެތިވެ.)

އަދި ދުވަސް ޚަލީފާއަށް ޤަވާނީން ވަޟުޢީ ޔޫރަޕްގެ އަރިހުން ބަޔާން

ސަރަޙައްދުން ކިޔާލެވިގެންވެއެވެ.

'ތަޙްކީމުލް ޤަވާނީން' ރިސާލާގައި ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް رحمه الله

ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...إن من الكفر الأكبر المستبين، تنْزيل القانون اللعين منْزلة ما نزل به الروح الأمين، على قلب محمد صلى الله عليه وسلم ليكون من المنذرين، بلسان عربي مبين...)[115]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އާޝްކާރާ ބޮޑު ކުފުރުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއްކަމުގައިވަނީ، އަދި އިންޒާރުދޭ ބަޔަކުގެ ތެރެއިން ވުމަށްޓަކައި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ހިތުގައި ވަޙީކުރި ބާވައްލެވި ކަލާމް (ޖިބްރީލް ޢަލައިހިއްސަލާމް) ގެންނެވި ރޫޙުލްއަމީން ބާވައްލެވި ފަދައިން ވެރިކަމުގެ ފަރާތްތަކުން ހަދާ ކަނޑައަޅާ (އެބަހީ: ވަޟުޢީ ޤާނޫނުތައް) ސާފު ޢަރަބި ބަހުން (މި) ޤާނޫނު ބާވައްލެވި ފަދައިން ތަޢާރުފު ކުރުމެވެ..." މިއެވެ.

[115] الدرر السنية: 206/16

ފަހެ، އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ އެތައް ބަޔަކުވަނީ ވަސްވާހި ޝައިޠާނުންނާއި ހަދާ ކާފިރުން ޤަބުރުތަކަށް. ދުޢާ އެބައިމީހުންގެ މަސައްކަތް الله އެބައިމީހުން ފިޔަ ކުރުމުގެ މީހުންނަށް އެގޮތުގައި ހުރިހާ ބުރުތައް ދިމުވަން އަޅުކަމަށް. އަދި އެބައިމީހުންނާއި ހިފާފެ الله ގެ ބުރުތުފުގެން ބުރުތުހާ މީހުންނަށް އެބައިމީހުން އަދަބުދިނުމެވެ. މިއާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުން ދައުވާކުރި ޝަރީޢަތުގެ ދެކޮޅުގައިވާން އިޖްތިހާދުވާކަމުގައި އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތަށް ބަދަލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމެވެ. ފަހެ މިއަދު ދަރިފުޅުންދީ ބޭނުންތެރިން އެފަދައިން އެބައިމީހުން އިޖްތިހާދުވިކަމަސް އެބައިތިރިން އެބައިމީހުން އެފަދައިން އިޖްތިހާދުވާކަމުގައެވެ.

ދިމިހުން ކުރި އެއްބަސްވެގެން ޖަނާޒާކުރިނަމަ އެދިމިހުންނަން އުފެދޭބިދުއަތު މަނާކަ މިހާ ނުވަތަ ވެއްކަމުގެ ބުރުމު އަޅުކަނޑުމުގެ ބަދަލުގައި ހަދިޔާކުރަން ނުވަތަ މުދަލަން (އެހެން) އަދަބެއް ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާ މިހާ ނުވަތަ އެމިހަކު ބޭނުންގޮތަކަށް ޤަބޫލުކުރިން އިޢުތިޤާދުކުރުމުގެ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވާކަމަށް އަދި މުޙައްމަދާ މިހާ ޤަބޫލުކުރުން ފަރުވާކަށް އަދި ބައްޓަވަން ނުބައިވެރިކަމަށް ބުރުތުޖެއްސަވިހާ، ފަހެ އެހިނގާކަމަކީ ބަރަންވެގެންވާ މަގުފުރެދިގެން ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑުއިނގާ ކަންކަމެވެ.

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފުރިހަ ފޮނުވަވާ، އަދި ދެބަސްވުންތަކާއި ދިރިއުޅުމުގެ އެހެނިހެން ކަންތައްތަކުގައިވެސް އެޝަރީޢަތް ބުރުމު ނުއުފުލާ މިޖަހާނުގައި މުސްލިމުންގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައިވާ އެންމެ ނުރައްކާތެރި އަދި މަގުފުރެދި (ބަޙްޘުން) ކަސްދުކުރުވާގެންވުން އެންމެ ސަލަފުވާގެންވާ ކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަމެވެ.

އަދި الله ގެ ހުކުމްތަކާ ޚިލާފަށް ވަޟްޢުކުރެވޭ ޤަވާނީނުތަކަށް ހުކުމް އުފުލުމީ މަރުމަށްވުރެ އަދި ދީނާއި ދުނިޔައިގެ ކަންތައްތަކުގައިވެސް ފުރަތަމަ ބޮޑުކަމެކެވެ. ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(...إذا عرفت أن التحاكم إلى الطاغوت كفر، فقد ذكر الله في كتابه أن الكفر أكبر من القتل، قال: ﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾ ، وقال: ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ ، والفتنة: هي الكفر; فلو اقتتلت البادية والحاضرة، حتى يذهبوا، لكان أهون من أن ينصبوا في الأرض طاغوتا، يحكم بخلاف شريعة الإسلام، التي بعث الله بها رسوله صلى الله عليه وسلم...) [116]

މާނައީ: "...ޠާޣޫތާގެ ކައިރިން ޙުކުމްހޯދުމަކީ ކުފުރެއް ކަމުގައި ތިބާއަށް އެނގިއްޖެނަމަ، ފަހެ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވެއެވެ ކުފުރަކީ މަރާލުމަށްވުރެ ކަލާނގެކަމުގެ ފިތުނައިކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

﴿...وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ...﴾ [117]

މާނައީ: "...އަދި ފިތުނާ ކުރުމަކީ ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެ (ފިތުނައިކަން) ބޮޑުވެގެންވެއެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[116] الدرر السنية: 510/10

[117] البقرة: 217

﴿...وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ...﴾[118]

މާނައީ: "...އަދި ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެ ފިތުނަވެރިކަމުގެ ނުބައިކަން ގަދަވެގެންވެއެވެ..."

ފިތުނައިގެ މުރާދަކީ ކުފުރެވެ. ފަހެ ހަންފުނުގެ ބަދިރާއާއި ހަންތަކާގެ އަހުލުވެރިން ނެގިފާންގެން އެންމެން އެއްބަސްވެ އަންނާރަޝާހު (ހަނގުރާމަކޮށް) ޤަތުލުކޮށްހުރުމުންވެސް، الله تعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަޝަރީޢަތާއިގެން ދޮންނުއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާނޭ ޖެހުނުމެއް ބިރުމަތި ނަގާ ކޮށްގެންހުރުމަކީ (ނުބައިކަން) ކުޑަވެގެންވެއެވެ..." މިއެވެ.

الله ގެ ރުބޫބިއްޔަތާއި އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނެތް ގޮތަކައި އުޅުއްވަވާ އެންމެ ރަނގަޅު ހުކުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުބޫބިއްޔަތުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާ (ޝަރީޢަތް ކަނޑައަޅުއްވާ) ފަރާތަކީ الله އެވެ. މަޚްލޫޤުންގެ ދިރިއުޅުން ރަނގަޅުކޮށްދޭން ކަންތައްތައް އެބައިމީހުންނަށް ވުރެ ބޮޑަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ޙަލާލުކޮށް ޙަރާމްކުރައްވާ ޙައްޤު، ޚާއްޞަ ބަދަލުކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ ދެކެން ޚާއްޞަ ވެގެންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމް ފިޔަވައި ކަންތައްތަކާއި ވާނީ ކަންތައްތަކާއި އަދި ނުބައިކަމުގެ، އެކަލާނގެ ވެރިކަމާ އެކަލާނގެއާއި ގުޅޭ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިޒަމާނުގެ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނާ ސިޔާސީ ފިކުރީ ޖަމާޢަތްތަކާއި ބިދުޢަތްތަކާ (ބެއްލިއަށް ފެންނަނީ ގޮތް ކުރިއަށް ޝުރަޢީ ފަހުންނަށް

[118] البقرة: 191

ރޫޙާނީ ތަޖުރިބާތަކުން)، ދަޢުވާކުރި ގޮތުގައި: ޝަރީޢަތް ބުނުއްވެރިކުރި ސިއްރުސިފަތުން (ހުރިހާ ބާރުމަތީ އެއްކޮށްލާ އެއްބާރުލުންދޭ) އަނިޔާވެރިވުމުގެކަމުގައި އަދި ކުފުރުވެރިކަން ބިދުޢަތްތަކާ ޖެހިގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި الله ގެ ބުނުއްވުމުގައި އެކަލާނގެ ޝަރުޢީ (ޖަލާލަތް ނޫރުން) ބާރުދިނުމުގައި ހުރިހާކަމުގައި، އަދި ތަރުއްޔަތު ބަދަލުވުމުން ދުނިޔޭގައި ތިއްބަވާކަން ނަތީޖާގެ ބަހުރުވާނުންގައި އެބައިމީހުން ދަޢުވާކުރެއެވެ. މިހިސާ ކަންތައްތަކީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންދާ ކަންތަކެއް، އެފަދަކަމެއް ދީނުގެ ބަދަލު ޖާހިލު ތަޤުލީދުކުރުމުގެ ކަންތަކެއް ތެރެއިން އެއްގޮތް ދެއްވާނެވެ الله تَعَالَىٰ ގެ އިލާހުކަން ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ މުއްސަނދި ފާޅުކަން އެނގެނީ ސިފަތައް ބުނުއްވުމުގެ ކަމެކެވެ.

ދެންފަހެ الله ގެ ބުނުއްވުމުގެ ބުނުއްވެރިކަމުން ވަޙީގެ ނުވަތަ ކުފުރުވެރިވުމާ އަދި ހުރިހާ ވަޙީއާ ޚާއްޞަކޮށްދެއްވި އިލާހުގެ ބުނުއްވުމުގެ އެއްމަތަކުން އެކަލާނގެ ހުކުމް ތަނުގަދަވެގެންވާކަށް އިޙްސާންވާއިރު، އަދި އެކަން ބުނުއްވުމުން، ދައުލަތާކުން ނަބީއްޔާ ބުނުއްވުމުގައި އެކަލާނގެ ބުނުއްވުމުގެ ހަދާ، އަދި އެބުނުއްވުމުގައި އެއްގޮތަކުން އެކަން ބުނުއްވުމަކާ ބަދު، އެހެންނަމަވެސް ވަކި ހާއްބަ ޝަރީޢަތާއި (މުއްސަނދިއްގައި) އެކަމުގެ ހަމަޖެހިސަން، އަދި ދީނުގައި މުއާ ނަގާދޭ ޤާނޫނު ޢަމަލު ދަރިވެރިކަމަކަށް ޖެހިއަށް -އެކަން މިދުނިޔާން ބުނުއްވުމުން ބަހާދެވިކަމުގެ ދަންގެޅިވާބާ- (الله ގެ ފާޅުކޮށްދެއްވި ހިސާބަށް) ބުނުއްވުމުގެ މިހާ ދަންނަހާ، ފަހެ މިކަމުގެ ކުރުދަނާ މިސާލެއް ބޭނުމާ ކުރުމެވެ. އެހެންކަމަކު އެކަމާ ބޭނުންޖެހިއެ އަނިޔާވެރިކަމަށް އަރައިގަންނަ މީހުންނެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ފަސްވަނަ ކަންތައް

"ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަނާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި އެއްވެސް ކަމަކަށް ރުޅިއަރައިފި މީހާ -އޭނާ އެކަމަށް ޢަމަލުކުރިކަމުގައިވިޔަސް- ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމަނާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ތެދުދީނާއި ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް ރުޅިއަރާ ނުރުހިއްޖެ މީހާ ފަދަ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއީ އޭގެ އަމަލުކުރިޔަސް އިސްލާމްކަމުން ބޭރުކުރާނޭ ކަމެއް އަދި ނަރަކައިގެ އެންމެ އަޑީގައިވާނޭ އިޢުތިޤާދީ ބޮޑު ނިފާޤުވެރިކަމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައެކެވެ.

އިޢުތިޤާދީ ނިފާޤުވެރިކަމުގެ މިސާލަ މުނާފިޤުން ކުރުމާ ޚާއްސަކަމެއްގައި ވެއެވެ. ޚާއްސަކޮށް އިސްލާމްދީން ހާމަވެ، އަދި ދީނުގެ އަހުލުވެރިން މުސްލިމުން ގަދަވެގެންވާ ދުވަސްވަރުގައެވެ.

އޭގެ މިސާލުތަކުގެ ދިހަ މުނާފިޤުންކަމުގައިވާ ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި ޚަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި އެބައިމީހުންގެ މަގުން ހިނގާ މީހުންނާއި ދެކޮޅުހަދައި ހެއްދެރިކުރުވެގެންވާ މީހުން ކަންތައްތަކަށް ފުރައިގެންނެވެ. އެހެންވެސް ވައްކަމުގެ ބައްދަލު، ރަޙްމަ މީހާގެ ގައިގައި ބައްދަލުވުމާއި، ފަސްދަލުގައި ފަތުރުކުރާ ފާޑުކިޔާ ބަދަލުގައި ފަތުރުކުރުމާއި، ޚިޔާނާތްގެ މަކަރުހީލަތްގެ ދެބައިކުރުވަ އެއްބައިކުރުމަށް މަކަރުހީލަތުން ފަދަ الله ބޭއިހުރުމާއިފާއި ބުރުއްތާކަމާ ނުބުރުނެވެ. ފަދަ މިބައިމީހުންނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ރަސްރަސްކަލުން އެކަންތައްތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ކަންތައްތަކަށް ރުޅިއަރާ، އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންވާ ކާފިރުންނެވެ.

الله ގެ ޝަރީޢަތުން އޭނާ އެރުޅިއަރާކަމަކާއި އެއްގޮތަށް އެއިން މީހަކު ޢަމަލުކުރި ނަމަވެސް އޭނާއަށް އެކަމުން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް އެއްއަނބަކަށްވުރެ ގިނަ އަނބިންނާއި ކައިވެނިކުރުމަށް ނުރުހި، އަދި ޝަރުޢުވެގެންވާ މިކަންތައްތަކާ ރުޅިއަރާ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ. ފަހެ އެއީ އޭނާ އެކަކަށްވެސް ދީނަށް އެންމެހާ ކާފިރުވާނެއެވެ.

ހަމައެފަދައިން ދެއަންހެނުންގެ ހެކިބަސް އެއްފިރިހެނެއްގެ ހެކިބަހާއި އެއްވަރުކަމަށް الله تَعَالَى ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙުކުމަށް ނުރުހޭ މީހާ ނުވަތަ ޝާއިޢުވެގެންވާ ބައެއް ޤައުމުތަކުގައި އައިސްފައިވާ ފައިބުގެ ކަންތައް ބުއްދިއާއި ފުރު އަރާކަމަށް ނުވަތަ މިޖާޒާއި ނުބައްދަލުކަމަށް ދަޢުވާކަން ނުރުހުންވާ މީހުންފަދަ މީހުންވެސްމެއެވެ.

الله تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴾[119]

މާނައީ: "ކާފިރުވީމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަށް ހަލާކާއި، އަބަދަށްވެރިކަން ހުންނެވެ. އަދި، އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ގެއްލުވާލެއްވިއެވެ. އެއީ އެއުރެން، الله ބާވައިލެއްވި ޤުރުއާން ނުރުހުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ."

---

[119] محمد: 8-9

ފަހެ الله تَعَالَى އެބައިމީހުންނަށް ނަންދެއްވާފައި އެވަނީ ކާފިރުންކަމުގައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ އިންނެވެ. އޭގެ ސަބަބަކީ އެބައިމީހުން الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ނުރުހުންވުމެވެ. އަދި ކާފިރުކަމާއިއެކު އެއްވެސް ހެޔޮ ޢަމަލެއް ބާކީ ނުހުންނާނެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުކަން ހުރިހާ ހެޔޮ ޢަމަލެއް އެއި އެކަށްޗަކަށް ބާޠިލުކޮށްލައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވާފައިވަނީ:
(ދީން އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ.)

އިސްލާމްކަމުގެ ނަންދީފައިން ލިބި އެތައް ބަދަލުވަނީ الله ގެ ރުހުމްފުޅުގައި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހިދާޔަތުގެ ތަބާވުން އެބަޔަށް ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުރިމަތިލައިގެން އަރައިގަންނައިއެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތަށް އެކަށީގެން ނުރުހުންވާކަމަށް ބަހާ ހަމަ ނުވާތީ އިސްލާމްގެ ވަންތަކަންތަކުން އެހެންބަޔަކަށް ނުރުހުންވާކަމުން ފަހުރުވެރި ބަލައިއެވެ. އަދި އެހެންމީހުން ރައްދުކުރުމުގައި އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އުރުމަށް ތަބާވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ބަޔަށް ފަހަރު އެހެންމީހަކަށް (އަމަލުކުރުން) ލާޒިމުވެގެންވާ ބުރުމަތަކަށް ނުރުހުންވަނީ ބަސްއެވެ. އަދި އަސްލުބައި ފަހަރު އެހެންމީހަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ ނިޒާމާއި ޖާހިލުކަން ހާއްސަވެގެންވާ ބުރުމަތަކަށްވަނީ ބަސްއެވެ. މިހިސާބު ކަމަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވުމުގެ ތެރެއިންވާ ކަންތަކެވެ.

އެނގޭ އުސޫލު ފާރުއަށް އިޖްމާޢުވާ ބަދަލު އަދި އެކަށީގެންވާ ބަޔާންކަން ގޮތުގައިވާ ބަދަލު ބަޔާންކުރުމުގެ، ޝަރީޢަތުގެ، ދިވެ ކުޑުންފަދަ ފާރުއަށް އަރައިގަންނަ މީހާ، އުސޫލުތަކާއި الله ގެ މަޝްވަރާގެ ދަރުމަތާ، އެކަލާނގެ އިޖާބަތުކުރުވަނަމަ

ހަޔާތްދެއްވާ އަދި އިހުސާނުކުރެއްވިނަމަ ފަރުވާލުމަށްވާނޭ ފަރުވާދީ އުރުދުނުގެޔުން ފަރައިންނެވެ.

އަދި ހަރާމްވެގެންވާ ކަމަކަށް އަރައިގަތުން، އެކަމުގެ ހަރާމްކަމަށް އޭނާ ރުހިއަރާކަން ބަދަލެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެއް ދޫކޮށްލުމުން، އެކަމުގެ ވާޖިބުކަމަށް ރުހިއަރާކަން ބަދަލެއް ނުކުރެއެވެ. މިފަދައިން ވާޖިބުކަމަށް ބަދަލެއް ނުކުރާނެ ފަރު ބޮޑު ފާފަތަކަށް އަރައިގަތުން މިނީ ކާފަރުކަމަށް އޭނާ ނަރަކައިގައި ދެމިހުން ދެމިހުރުމަށްކަން ކަނޑައެޅުމަކީ ގަވާއިދުތަކުގެ މަތީގައި ހިފަހައްޓާފައެވެ.

ބޮޑު ފާފަތަކަށް އަރައިގަތުން މިނީ އިސްލާމްކަމުގެ މަގުގައި ދެމި ހުންނަކަމަށް، އަދި އެކަމަށް އަރައިގަތުމުން ޝަރީޢަތް އޭނާ ރުހިއަރާކަން އޭގައިން ދޫނުކުރުން ބަދަލުނުވާނެ ކަން ބައްޓަންވެގެންވާ ހަދީޘްތަކުން ދަލީލުތަކުން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ބުޚާރީ އެކަކާގުޅޭ ސަހީހުގައި، ޢުމަރު ބިން އަލްޚައްޠާބުގެ އަރިހުން، އެކަކާގުޅޭ ބައްޕާގެ އަރިހުން، އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(أَنَّ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اسْمُهُ عَبْدَ اللهِ، وَكَانَ يُلَقَّبُ حِمَارًا، وَكَانَ يُضْحِكُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَلَدَهُ فِي الشَّرَابِ، فَأُتِيَ بِهِ يَوْمًا فَأَمَرَ بِهِ فَجُلِدَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: اللَّهُمَّ العَنْهُ، مَا أَكْثَرَ مَا يُؤْتَى بِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَلْعَنُوهُ، فَوَاللهِ مَا عَلِمْتُ إِلا إِنَّهُ يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ») [120]

---

[120] رواه البخاري: 6780

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި އަބްދު الله އާ ކިޔުނު މީހަކު އުޅުނެވެ. އަދި އޭނާއަށް ޙަޒަބަކަން ހިމާރު އާ ކިޔައެވެ. އަދި އޭނާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހިނިވެރިކުރުވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ. އަދި ބޯބުއިމުގެ ސަބަބުން ނަބިއްޔާ ﷺ އޭނާގެ ގައިގައި ވަޅި ބައްދު ޖަހައްސަވާފައެވެ. ދުވަސް އެއްދުވަހަކު (އަށްއިއާ) އޭނާ (ހުރަބުއެގެން) ގެނުވި، އޭނާގެ ގައިގައި ބައްދު ޖެހުނެވެ. ދުވަސް ޤަދުމުގެ މީހަކު ބުނެއްޖެއެވެ: 'الله އެވެ! އެކަލޭގެފާނަށް ލަޢުނަތް ލައްވާށިއެވެ! އޭނާގެ ކަމުގައި އާނާ ގެނެވޭ ދަރުމަ ގިނަކަމާއެވެ!' އެހިނދު ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށް ލަޢުނަތް ނުދެއްވާށެވެ! ފަހެ الله ގަސަމުކޮށް ބުނަމެވެ! އޭނާ الله އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ ދެކެ ލޯބިވާކަން ފިޔަވައި އެހެން ކަމެއް އޭނާގެ ކިބައިން ދެނެވަޑައިގެން ނުވަމެވެ."

ފަހެ ބޯބުއިން ބޮޑުފާފައެއްކަމުގައިވިޔަސް އޭނާ ކުފުރުވެރިއެއް ނުކުރެއްވިކަން ޤާޢިމުކުރުން ޙައްދުކުރަން، އެކަލޭގެފާނު ލަޢުނަތް ދިނުންވެސް އަނބުރާ މަނާކުރެއްވިއެވެ.

- މައްސަލަތައް:

ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ވަޙީގެންނެވި ޝަރުޢުހުކުމަކުން ސީދާ އިސްތިހުޒާއުގެ ދީނަށް ނުރުހުންތެރިކަމުގައި ނުވެ، އަނބިމީހާ އޭނާގެ ފިރިމީހާ ވަކިކަން ދެއަނބިން ބަދަން އިންކާރުކުރާ ނުރުހުންވެފައި އަދި ނަފްސާނީކަމާއި ދުނިޔަވީ ގެއްލުންދާނެކަމަށް ހަނގުރާމަތަކުގައި ކުރިމަތިން ނުރުހުންތެރިވެފައި ކަންކަން އޭގެ الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައި ފަދައިންނެވެ:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ...﴾ [121]

މާނައީ: "ހަނގުރާމަކުރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވިއްޖެއެވެ. އެއީ، (އެކަމަކީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުރުހޭވާ ކަމެއް ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

އަދި ފިނިގަދަ ދުވަހެއްގައި ވުޟޫކުރާ މީހާ ވުޟޫކުރުމަށް ނުރުހުންފަދަ ކަންކަން، އެކަމުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ބަދިލުކުރައްވާފައިވެއެވެ:

(...وإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ...) [122]

މާނައީ: "...ނުރުހޭ ހާލަތްތަކުގައި (ދަތިއުނދަގޫތަކުގައި) ވުޟޫ ފުރިހަމަކުރުމެވެ."

ފަހެ މިކަންތަކީ އަޒާބަށް މިތުރުވެގެން ނުވާ ފެއްދި ކަންކަމެވެ. ފަހެ އަނބިމީހާ ސިފައި އެސަރުކުރުމުގެ ދުވަހުން އަދި އިސްލާމްދީނުގައިވާ އެއްބަސް ބުނުމަކަން ނުރުހުންތެރިއެއް ނުވެއެވެ. އެހެންއޮތަސް އެކަނބުލޭގެ ނުރުހުންތަކަށް ކަރަހިޔޭ އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާ ޝަރީޢަތުގެ މައްޗަށް އެއްފަދަ އެއްވަރުކުރާނޭ އެހެން އަންހެނަކާއި އިންނަމަށެވެ.

އަދި ހަނގުރާމަކުރުމާ މީހާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުރުހުނިސް، ނަފްސު އެކަމަކަށް ޖެހިލި ގޮސް ދިރިހުރުމަށް ލޯބިކުރާތީ މަރުވުމަށް

[121] البقرة: 216

[122] رواه مسلم: 251

ނުރުހުންވުމަށްޓަކައިއެވެ. އެހެންއްކަމަކު އޭނާ އިސްލާމްދީނުގައި ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މާތްކަމަށް އިޝާރާތްވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ...﴾ [123]

މާނައީ: "...އެއީ، (އެކަމަކީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުރުހެވޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވަނިކޮށެވެ..."

އެބަހީ: އެކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދަތިކަން ބޮޑުވެގެންވާ އަދި އުނދަގޫކަމަކަށްވަނިކޮށެވެ. އެހެނީ މުޅި ހިތު އެހެންޏާ ޚަމުލާފުވާނަމެވެ. ނުވަތަ އެހެންޏާ ދަތުރުގެ ބުރައުނދަގުލާއި ޒަޚުމްވުންތަކާއި ކަނޑައެޅި ޖަހަރު ބަދަލުކުރުމާއިއެކު ޢަޒުމްވާންއެވެ.

123 البقرة: 216

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ހަވަނަ ކަންތައް

"ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދީނުގެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ޘަވާބަކަށް ނުވަތަ ޢިޤާބަކަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކޮށްފި މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ: ﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾[124]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

الله تَعَالَى ގެ އާޔަތްތަކީ ކުޅިވަރަށްހަދައިގެން ފުރައްސާރައަށްހަދައިގެން ނަގައި ހަދައިފި މީހާއަށް އިހާނެތިކޮށްދެނިވި ވޭނީ އަޛާބެއް އޭނާއަށްވާ ވާހަކަ ބަސްފުޅު އިރުޝާދުވެއެވެ. ވިދާޅުވީއެވެ:

﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾[125]

---

[124] التوبة: 65-66

[125] الجاثية: 9

މާނައީ: "އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެއްޗެއް އޭނާއަށް އެނގިއްޖެނަމަ، އެއެއްޗެއް ފުރައްސާރައަކަށް ހަދައިގެން އުޅެތެވެ. އެއުރެންނަށް އިހާނެތިކުރަނިވި އަޒާބު ހުންނާނެއެވެ."

އަދި ދީނާމެދުގައި އިހާނެތިވެވޭނަމަ އަޒާބު އެބަހުރެއެވެ ބޮއްޖަހާލުމަކީ ކާފަރުވާނެކަމެއް މުޝްރިކުންނާއި ގުޅިގެން ގޮތަށް އަދިސްތަކުންވެއެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އެކަލާނގެ ދަލީލުތަކާއި ބުރަޖެހޭތަކާއި ހަދުދުތަކާއި ނަބިއްޔާއިވެސް.

'އަލްމުޙައްލާ' ބ:299/3 ގައި އިބްނު ޙަޒްމު ބަޔާންކޮށްދެއްވައިވެއެވެ:

(...صَحَّ بِالنَّصِّ أَن كل من اسْتَهْزَأَ بِالله تَعَالَى أَو بِملك من الْمَلَائِكَة أَو بِنَبِي من الْأَنْبِيَاء عَلَيْهِم السَّلَام أَو بِآيَة من الْقُرْآن أَو بفريضة من فَرَائض الدّين فَهِيَ كلهَا آيَات الله تَعَالَى بعد بُلُوغ الْحجَّة إِلَيْهِ فَهُوَ كَافِر...) [126]

މާނައީ: "...الله تَعَالَى އަށް ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ތެރެއިން މަލާއިކަތަކަށް، ނުވަތަ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ނަބިއްޔަކަށް، ނުވަތަ ޤުރްއާނުގެ އާޔަތަކަށް، ނުވަތަ ދީނުގެ ފަރުޟުތަކުގެ ތެރެއިން ފަރުޟަކަށް، -މިހުރިހާ ކަމަކީވެސް الله تَعَالَى ގެ އާޔަތްތަކެވެ- ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާ ޙުއްޖަތު ކައިރިއަށް ބުލޫޣުވުމަށްފަހުގައި ކާފަރެއްކަމުގައި ނަޞްޞުން ޞައްޙަވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ..." މިއެވެ.

126 الفصل في الملل والأهواء والنحل: 3/142

ހަމަ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ އިސްލާމްދީނުން މުރުތައްދުވުމެވެ، އެންމެ ހުރިހާ ޢާލިމުންގެ އިއްތިފާޤުން ކާފިރުވާކަމެކެވެ. އޭގެ ފުރައްސާރަކުރަނީ މަޖާމާކުރާ ވިޔާ ސަމާސާކޮށް ނުވަތަ ކުޅިވަރަކަށް އެކަށްކުރާ ވިޔަސްކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އަދި الله تَعَالَىٰ ގެ ވިދާޅުވުން:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [127]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކުރަނީ ހުޅުސި، الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ޢުޛުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

ވިދާޅުވުން ތަޙްޤީޤުކޮށްދިނީ الله އަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފަރުވެރިކަމުގައިވާއިރު، އަދި ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފަރުވެރިކަމުގައިވާއިރު، އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދީނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތުން އެއްވެސްކަމަކަށް މަލާމާތްކުރުވުން ކުފުރެއްކަމުގައިވެއެވެ. ހަމަ އެއިން އެއްވެސް ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާ އެހެރާ ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހެކެވެ.

އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުން ފުރައްސާރަކުރި މުނާފިޤުންގެ ބަޔަކާއިމެދުގައެވެ. ދެންހަމަ

127 التوبة: 65-66

އުޅަދިޔުމުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް الله ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. އެގޮތުން އިބްނު ޖަރީރާއި އިބްނު އަބީހާތިމް ބާވަތުން، ހިޝާމު ބިން ސަޢްދުގެ ރިވާޔަތުން، ޒައިދު ބިން އަސްލަމުގެ ރިވާޔަތުން، ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވައިފައެވެ:

(قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فِي مَجْلِسٍ، مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ أَرْغَبَ بُطُونًا وَلَا أَكْذَبَ أَلْسِنَةً وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ، لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَزَلَ الْقُرْآنُ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: فَأَنَا رَأَيْتُهُ مُتَعَلِّقًا بِحَقَبِ نَاقَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَنْكُبُهُ الْحِجَارَةُ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « {أَبِاللهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ} ») [128]

މާނައީ: "ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގައި މަޖިލީހެއްގައި މީހަކު ބުންޏެވެ: 'އަހަރުމެންގެ މިޤާރީންނާ، ބަނޑުބޮޑު ދަރިވަޅު (އެބަހީ: ކާއިބޮއި ބަނޑުފުރާލަން ވަރުގަދަ)، ދޮގުހެދުމުގައި ދޮގުވެރި، ހަނގުރާމައިގައި ބިރުގަންނަ ބަޔަކު މިފަދަ ފެނިއެއް ނުދެކެމެވެ.' އެހިނދު އެމަޖިލީހުގައި މީހަކު ބުންޏެވެ: 'ކަލޭ ދޮގުހެދީ ދޮގެވެ! އެހެންނަމަވެސް ކަލޭ މުނާފިޤެކެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަހުރެން ޚަބަރުދޭނަމެވެ.' ދެންފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެކަންތަކުގެ ޚަބަރު ލިބުނު،

128 تفسير الطبري: 543/11 ، وتفسير ابن أبي حاتم: 1829/6

އަދި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުނީވެ. ޢަބްދުالله ބިން ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: ''އޭނާގެ ފައިގައި ހިލައިން ތޫނޫ ގާތު، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޖަމަލުގެ ލަގަނުގައި އޭނާ އެލިގަނެގެން އޮވެ މިހެން ބުނަނިކޮށް އަހުރެން އޭނާ ދެކުނީމެވެ: ''އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންނީ ހަމައެކަނި ސަމާސާކޮށް ދޫހިފިލާ ކުޅިވަރުކުޅުމާ ކަމުގައިއެވެ.' އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވަމުން ގެންދިޔައެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.'!"

الله تَعَالَى ވަނީ އެބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަމަށް ޙުކުމްކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އުޒުރުދެއްކި 'ތިމަންމެންނީ ސަމާސާކޮށް ކުޅިވަރުކުޅޭ ބައެކޭ' ބުނި ދެއްކި އުޒުރު ކަނޑައްވާ (ޤަބޫލުކުރައްވާފަ) ނުވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުންނާއި މުޚާޠަބުކުރައްވާ الله تَعَالَى އެންގެވިއެވެ:

﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [129]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

އެބަހީ: الله އަށް އީމާންވާ މުއުމިނުންތަކެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އީމާންކަން، އޭގެ

[129] التوبة: 66

ހަރުޖުވެރިޔާއީ الله ގެ ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރާ މީހުންކަމުގައި ނުރަކާސްތެވެ. އެކަށައްކަމަކު އެބައިމީހުންގެ އީމާންކަން ބަޠިލުވެގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކުފުރުވެރިވިކަމާ މެދު ކަލާނގެ ކިޔުއްވާ ބަސް ބުނީއެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފިރުކަމުގެ ދަލީލުތަކެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވެއެވެ:

﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا . إِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا... ﴾[130]

މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގެން، އެއުރެން ކަލޭގެފާނު ފުރައްސާރައަށްކަމުގައި ގެންގުޅި ނުހަދައެވެ. (އަދި ބުނެއެވެ.) الله ރަސޫލަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވި ބޭކަލަކީ މިއީހެއްތޯ؟ އެކަލުގެ ދަރުމަޑާން ތިމަންމެން ކަލާނގުތަކުން، ތިމަންމެންގެ އިލާހުންތަކުގެ ކިބައިން އޭނާ ތިމަންމެން މަގުފުރެއްދީމާ ގާތްވަމުއްސެކޭ ކަހަވަރެވެ..."

އަދި އެއީ ގޮތްސަކަރު މުނާފިޤުންގެ ދަލީލުތަކެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވެއެވެ:

[130] الفرقان: 41-42

﴿إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ . وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ. وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ . وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ. وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ﴾[131]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ކުށްވެރި، ފާފަވެރިން (ދުނިޔޭގައި) އީމާންވި މީހުންނާ ދިމާއަށް (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ހިނދުކާ ކުރުމުގައިވެއެވެ. އަދި އެއުރެން އެ މުއުމިނުންގެ ކައިރިންދާހިނދު، ލޮލުގެ އިޝާރާތުން ފުރައްސާރަ ކުރެތެވެ. އަދި އެއުރެންގެ އަހުލުވެރިންގެގާތަށް އެނބުރިދާހިނދު، ހިނިސަމާސާ ކުރަމުންދެއެވެ. އަދި އެއުރެން މުއުމިނުން ދުށާހިނދު ބުނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިބައިމީހުންނީ، މަގު ގެއްލިގެންވާ ބަޔެއްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ، ބަލަހައްޓާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެ ކާފަރުން ފޮނުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ."

މިއާދައްކޮށްކުވެ.

އަދި الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދީނާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުން ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާއި، الله އަށް ކާފަރުވެގެންވާ މީހެކެވެ. އެއީ އޭނާ ބުނި ބަހުގެ ޙަޤީޤަތަށް އޭނާ ގަބޫލު ނުކުރިކަމަށް އޭނާ ދައުވާކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އަދި އޭނާ ނަމާދުކޮށް ރޯދަހިފި ނަމަވެސްމެއެވެ. ފަހެ އެބަހުގެ ސަބަބުން އޭނާ ވަނީ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންނެވެ. އެއީ އެފަދައިން އޭނާގެ ހިތުން ގަބޫލުކުރިޔަސް ނުވަތަ އޭނާގެ ހިތުން އީމާންވެގެންވާކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި މިއާދައްގައި

131 المطففين: 29-33

މިބަޔާންވެގެންވާ މުނާފިޤުން، އެބައިމީހުން (އަމިއްލައަށް އެބަހުގެ ސަބަބުން) ކާފިރުވިކަން އެބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހީކުރީ އެބައިމީހުންނީ އުޅުނު ތިބިގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ. އެކަމަކު މިއާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަންތައް ޒަޢީފުގޮތް ނުހުރިއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން މުޖުތަމަޢުގެ މަސައްކަތް ނުހުރިއެވެ. މިއީ الله تعالىٰގެ ބުނުއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ އިހާނަތްކަމާ ޗަލަކަން އެކަލާނގެ ބުނުއްވުންތަކަށްވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބުނުއްވުންތަކަށް ބަދުގެނެސް ރައްދުކުރާން މިހުށިވެއެވެ.

الله تعالىٰ ވަޙީކުރައްވައިފައި:

﴿...أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [132]

މާނައީ: "..ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހުގައި ކާފިރުވީ..." އާއިމުދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްމަޖްމޫޢު' ޖ:273/7 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...دَلَّ عَلَى أَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا عِنْدَ أَنْفُسِهِمْ قَدْ أَتَوْا كُفْرًا بَلْ ظَنُّوا أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِكُفْرٍ فَبَيَّنَ أَنَّ الِاسْتِهْزَاءَ بِاَللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُفْرٌ يَكْفُرُ بِهِ صَاحِبُهُ بَعْدَ إيمَانِهِ فَدَلَّ عَلَى أَنَّهُ كَانَ عِنْدَهُمْ إيمَانٌ ضَعِيفٌ فَفَعَلُوا هَذَا الْمُحَرَّمَ الَّذِي عَرَفُوا أَنَّهُ مُحَرَّمٌ وَلَكِنْ لَمْ يَظُنُّوهُ كُفْرًا وَكَانَ كُفْرًا كَفَرُوا بِهِ فَإِنَّهُمْ لَمْ يَعْتَقِدُوا جَوَازَهُ...) [133]

132 آل عمران: 106

133 مجموع الفتاوى: 273/7

މާނައީ: "...އެބަސްފުޅުން ތަޠުބީޤުކޮށްދެނީ އެބައިމީހުން އެއަރައިގަތީ ކުފުރެއްކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ ގާތުގައި ނުވާކަމަށެވެ. (ޤަބޫލުނުކުރާ ކަމަށެވެ.) އަދި ހިއްމަ، އެބައިމީހުން ހީކުރީ އެއީ ކުފުރެއް ނޫންކަމުގައިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރެއްވީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ އެކަމުގެ އަހުލުވެރިޔާ އީމާންކަމަށްފަހުގައި ކާފިރުވާނޭކަމެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އޭގައިން ތަޠުބީޤުކޮށްދެނީ އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ބަލިކަށި އީމާންކަމެއްވާކަމަށެވެ. ދެންފަހެ ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ދަނެގެންވާ މިހަރާމްކަންތައް އެބައިމީހުންކުރީއެވެ. އެހެންއަކަމަކު އެއީ ކާފިރުވާނޭކަމެއް ކަމަށް އެބައިމީހުން ހިއެއް ނުކުރެވުނެވެ. އަދި އެކަންތައްވީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކާފިރުވެގެންދިޔަ ކުފުރެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ޤަބޫލުނުކުރާތީއެވެ..." މިއެވެ.

ދަލާލާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރުންވަނީ ދެބާވަތަކަށެވެ:

-ފުރަތަމަ: ސާފު ޞަރީޙަ ފުރައްސާރައެވެ. އެއީ އެބަހަށާއިފުދިގައި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު މުނާފިޤުން ކަންތައްކުރި ގޮތާއިހެންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނި ބަސްކަމުގައިވާ: 'އަހަރުމެންގެ މިޤާރީންނާ، ބަނޑުބޮޑު ދަރިވަރީ (އެބަހީ: ކާއިބޯ ބަނޑުފުރުމަށް ވަރުގަދަ ދަރިވަރުން)، ދޫތަށް ދޮގުވެރި، ހަނގުރާމަގައި ބިރުގަނޑުވެރިން މީ ދިރިހެ ބަޔަކު ނުދެކެމުއެވެ.' އިސްލާ ބަރާބަރުކުރީއެވެ. އަދި އެއީ ދިރާސާއިމުގައި އެބައިމީހުންގެ ގުޅިއިން ބަސް ...

-ދެވަނަ ވައްތަރަކީ: ސާފު ސަރީހަވެގެން ނުވާ ފުރައްސާރައެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ދީން ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ކުށްވެރިކުރުން، ނުވަތަ ﷲ ގެ ޝިޢާރުތަކުގެ ކައިރީގައި އަޑުން ވައްތަރުޖެހުއްސާ ދޫ ނުބައިކުރުންފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި ޤުރުއާން ކިޔެވުނިދާރު ނުވަތަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅެއް އަޑުއިވުނިދާރު އިހާނެތިކޮށްފާ ތަދުރުކުރުމަށްޓަކައިގެ ގޮތުން އަޑުގަދަކޮށް ބަލަން ވާހަކަދެއްކުންފަދަ ކަންކަމެވެ. ފަދަ އިހާނެތިކަން ތަދުރުކުރުމަށްޓަކައި ފުރައްސާރަކުރުމުގެ އެއްކަމެކެވެ. އަދި އެހެންނޫނަސް އެފަދަ ކަންކަމެވެ. މިވައްތަރަކީ އެކަށޭނެގޮތުގައި އައްސޭރިއަށްވާ ކަންތައްތަކެވެ. (އެބަހީ: އޭގެ މިސާލުތަކަށް އެހާގިނަ ގިނަވެގެންވާ ވައްތަރުތަކެވެ.)

ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމާއި ފުރައްސާރަކުރާ މީހުންނާއިއެކު ހިތްހަމަޖެހުމަކީވެސް ﷲ تَعَالَىٰ އިންޒާރުދެއްވައިފައެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾[134]

[134] النساء: 140

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ފޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ، އެއާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާ އަޑު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިވުނުހިނދު، އެއުރެން އެހެން ވާހަކައެއް ދައްކަން ފަށައިފިނދެން ދާންދެން، އެއުރެންނާއެކު، ތިޔަބައިމީހުން ނުތިބޭށެވެ! އެހެން ތިޔަބައިމީހުން ތިބެފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް އެއުރެންފަދަ ބައެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، اللّٰه މުނާފިޤުންނާއި ކާފަރުންގެ އެންމެން ނަރަކައަށް އެއްކުރައްވާނެއެވެ."

އިބްނު ކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި ބ: 567/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...أي إنكم إِذَا ارْتَكَبْتُمِ النَّهْيَ بَعْدَ وُصُولِهِ إِلَيْكُمْ وَرَضِيتُمْ بِالْجُلُوسِ مَعَهُمْ فِي الْمَكَانِ الَّذِي يُكْفَرُ فِيهِ بِآيَاتِ الله وَيُسْتَهْزَأُ وَيُنْتَقَصُ بِهَا وَأَقْرَرْتُمُوهُمْ عَلَى ذَلِكَ، فَقَدْ شَارَكْتُمُوهُمْ فِي الَّذِي هُمْ فِيهِ...) [135]

މާނައީ: "...އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް (އެކަން) ނަހީވެގެންވުން ފޯރުމަށްފަހުގައި ތިޔަބައިމީހުން އެނަހީވެގެންވާ ކަންތަކަށް އަރައިގެން، އަދި اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވުމާ ފުރައްސާރަކުރުމާ ތަނެއްގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކީގައި އިށީނދެގެން ތިބި، އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ރިޟާވެރިވެއްޖެނަމަ ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަންތަކުގައި އޮވާ ކަންތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންވެސް ބައިވެރިވެއްޖެއެވެ..." ވިއެވެ.

---

[135] تفسير ابن كثير: 385/2

އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްކެރިގޯވައިޖި މީހަކު މުސްލިމުންގެ އިޖުމާއުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް އިސްޙާޤު ބިން ރާހުވައިހިއާއި، މުޙައްމަދު ބިން ސަޙްނޫނާއި، އިބްނު ޢަބްދިލް ބައްރާއި، އަބޫބަކުރުލް ފާރިސީއާއި، ޤާޟީ އިޔާޟާއި، އައްސުބްކީއާއި، އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި އެހެނިހެން ބޮޑުވެރިންވަނީ އިޖުމާއު ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

'އައްޝިފާ' ސ:932/2 ގައި އެކަމުގެ މައްޗަށް އުއްމަތުގެ އިޖުމާއު ގެންނަވާ ޤާޟީ އިޔާޟް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައެވެ:

(...اعْلَمْ وَفَّقَنَا الله وَإِيَّاكَ أَنَّ جَمِيعَ مَنْ سَبَّ النَّبِيَّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ عَابَهُ أَوْ أَلْحَقَ بِهِ نَقْصًا فِي نَفْسِهِ أَوْ نَسَبِهِ، أَوْ دِينِهِ أَوْ خَصْلَةٍ مِنْ خِصَالِهِ أَوْ عَرَّضَ بِهِ أَوْ شَبَّهَهُ بِشَيْءٍ عَلَى طَرِيقِ السَّبِّ لَهُ أَوِ الْإِزْرَاءِ عَلَيْهِ، أَوِ التَّصْغِيرِ لِشَأْنِهِ، أَوِ الْغَضِّ مِنْهُ وَالْعَيْبِ لَهُ فَهُوَ سَابٌّ لَهُ. وَالْحُكْمُ فِيهِ حُكْمُ السَّابِّ.... وَكَذَلِكَ مَنْ لَعَنَهُ أَوْ دَعَا عَلَيْهِ، أَوْ تَمَنَّى مَضَرَّةً لَهُ، أَوْ نَسَبَ إِلَيْهِ مَا لَا يَلِيقُ بِمَنْصِبِهِ عَلَى طَرِيقِ الذَّمِّ، أَوْ عَبَثَ فِي جِهَتِهِ الْعَزِيزَةِ بِسُخْفٍ مِنَ الْكَلَامِ، وَهَجْرٍ ومنكر من القول وزور. أو عَيَّرَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا جَرَى مِنَ الْبَلَاءِ وَالْمِحْنَةِ عَلَيْهِ، أَوْ غَمَصَهُ بِبَعْضِ الْعَوَارِضِ الْبَشَرِيَّةِ الْجَائِزَةِ وَالْمَعْهُودَةِ لَدَيْهِ، وَهَذَا كُلُّهُ إِجْمَاعٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَأَئِمَّةِ الْفَتْوَى مِنْ لَدُنِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ الله عليهم إلى هلم جرا.... لَا نَعْلَمُ خِلَافًا فِي

اسْتِبَاحَةِ دَمِهِ بَيْنَ عُلَمَاءِ الْأَمْصَارِ وَسَلَفِ الْأُمَّةِ. وَقَدْ ذَكَرَ غَيْرُ وَاحِدٍ الْإِجْمَاعَ عَلَى قَتْلِهِ وتكفيره...) [136]

މާނައީ: "...ދަންނާށެވެ! އަހަރުމެންނާއި ތިބާއަށް الله ރަޙުމަތްލައްވާށިއެވެ! ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްކޮށްހިލާ، ނުވަތަ ޖަހިބުލިއާ، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުދުވަސް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސަބުދުވަސް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅަކަށް އުނިކަމެއް ގެނައުމާއި، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ފާޑުކިޔުމާ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސް ބުނުމުގެ މަގުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ކުޑައިމިސާލެއްޖެހުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރަފު ކުޑަކުރުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ނިކަމެތިކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ޖަހިބު ފާޑުކިޔުމުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް އެއްގޮތާއި ފަރުވާކުޑަކޮށް ހަގީރުކުރުމަށް މިޔަށް ވުރެ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްކޮށްހިލާ މިހެންވެ. އަދި ކާފަރާއި މުދާގައި ޙުކުމް ކުރެވޭނެ (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޙުކުމްވެ.....ހަމައެފަދައިން އެކަލޭގެފާނަށް ލަޢުނަތް ދެއްވުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ވައްކަން ބަދު ދުޢާކުރުން، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ލިބުން އެދުމަށް ދެރަވެރިވުމަން، ނުވަތަ ނުބައިބަސްބުނުން އެއްކޮށްހިލާތުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް އަކަށީގެންނުވާ ކަމެއް އެކަލޭގެފާނަށް ނިސްބަތްކުރުން، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤުގައި ދުޢާވެރިވުމަށް ފަރާތަކުން (ޙައްޤަން) ހަމަނުޖެހޭ ވާހަކަ ބުނުމަށް ފާގަތިކޮށް ނުވަތަ ނުބައިވެގެންނާ ދުރުވެރި ބަސްތަކެއް ނިސްބަތްކުރުން، ނުވަތަ އިމްތިޙާނުގެ ގޮތުގައި

[136] الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 2/473-475

އެކަލޭގެފާނާއިމެދުގައި ހިނގި ބަލާލިރަކުން ކަމަކުން އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާކޮށް (ޤަދަރުކުޑަކޮށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ގޮތުން) ހުތުރުކޮށް، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަކުރަމުން (ޖަބާރީ) އިންސާނީ ހުރިގޮތާއި (އެކަލާމް ޖާތުން) ހިރިކޮށްގައި ކަމާކާއިހުރި އެކަލޭގެފާނަށް ޤަދަރުކުޑަކޮށް ވާހަކަ މިހާރުވެސްވެއެވެ. މިހުރީ ކަމަކީ ޞަޙާބީންނާއި ޞަޙާބީންގެ ޝަރަފުވެރިކަމާ މިއަދުއި ރަސޫލުންނާ ފަޟީލަތްތަކާއި އިމާމުންގެ އިޖްމާޢުއެވެ.....އެކި ބިންގަޅުގައިވާ އިތުރުވެރިންނާއި ހުއްޓަމުގެ ސަލަފުންގެ މެދުގައި އަންނަގެ ޙާލު ހުއްދަތުގެ ބާވަތްތަކާއި މެދުގައި އެއްބަސް ހިޔާލުތަކާލާއި އަހަރުމެން ނުދަންނަނމެވެ. އަދި އޭނާ ޤަބޫލުކުރާ ކަފުރުކުރާއި މިއަޤީދާ ދެކެނީ އެކަކަކު ފުޅުވުމަށް ދިނަ ބަލައިން އިޖްމާޢު ބާރުގަދަކަމާވެގައިވެއެވެ....." މިއެވެ.

- ޞަޙާބީންނަށް ފުރައްސާރަކުރުން ބަދުބަސްބުނުން އެއްކިބާވިޔަސްގައި ބުނާތަކެއްގައެވެ:

އޭގެ ތެރޭގައި އިޖްމާޢުން ކާފަރުވާ މުރުތައްދުވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އެބަޔަކު ނަބިއްޔާ ވަނީ (އެވަރަށް ނަމަ) ފުރައްސާރަކުރުން ނުވަތަ އެއީނު ބަޔަކުނަމަ ބަދުބަސް ބުނުން ނުވަތަ އެބަޔަކު މުސްލިމުންނަށް ކާފަރުވާކަން ނުވަތަ މުރުތައްދުވާނީ ކަންތައްތަކެވެ، އެބަޔަކުގެ ދަރަޖަ ފިއްލައި އެކަމުގެ ގޮތަކަށް އޭނާ ގާތްކުރާ އެބަޔަކު ކަންތައްތަކެއް ހުތުރުކޮށް ކަންކަމެވެ. މިގޮތުން ކަންތައްތަކީ މިފަދަ ކާފަރުކޮށް އިބްނު އަބޫބަކުރު އަންދަލުސީއާއި، ޢުމަރު އަދި ޢަބްދުއްލާއާއި، އަބްދުސަލާމްއާއި، އިބްނު ޢަލީމްއާއި، އިބްނު ކަލާސްއާއި އެންމެން އިތުރުވެރިންގެ ޤާޟީ ޢިޔާޟް އިޖްމާޢު ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

އެހެނީ މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހާ، އޭނާގެ އެއްއަޅުވެރިޔާއާއި ފުރައްސާރަކުރުމުން އެދިބޭނުންކުރަނީ އެބޭފުޅުންގެ ޝަރުޢުމަކާ ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ އެދިބޭނުންކުރި އެބޭފުޅުންގެ ދީނާއި އެބޭފުޅުންގެ ޞަހާބީންތަކަށެވެ. އެއީ ހުކުމުގައި ސިފަތަކުގައި އެބޭފުޅުން ތަފާތުވެގެންވާއިރު އެހެނިހެން ބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް އޭނާ އެކަން ބާރުއެޅުއްވުނީ.

އަދި ފަހަރެއްގައި އެއީ އެއްބާރުލުންދެނީ ފުރައްސާރަކުރާތީ ބަދުބަސްބުނާ މީހާވެސް ކާފިރުވެދާނެއެވެ. އެއީ އެބޭފުޅުންގެ ހުރިހާ ސިފަ ފިޔަވައި އެބޭފުޅުންގެ ދީނަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބޭފުޅުންގެ ސަޙާބީވެރިކަމަށްޓަކައި އެބޭފުޅަކަށް ބަދުބަސްބުނާ ފުރައްސާރަކުރާ މީހާފަދައިންނެވެ.

- އަދި އޭގެ މިސާލަކީ: ކާފިރުންނާއި ސުޅަވާއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަންކުރާ މީހާ ފާސިޤެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅާ އޭނާއަށް އަދަބުދިނުމަށް މަސައްކަތްކުރުން ޙައްޤުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެބޭފުޅުންގެ ބޮޑާއިން މުއުބަލަކަށް ފުރައްސާރަކުރުމުން ނުވަތަ އެއިން ބަޔެއް ބޭފުޅުންނަށް ފާޙިޝަކަމަށް ނުވަތަ ދަޢުވާކުރާކަން ނުވަތަ އިތުރު މުއުބަބުއް ކަމަށް ނުވަތަ އެފަދަ ކަމަކަށް ތުހުމަތުކުރުންފަދަ ކަންކަމެވެ.

- ދެންވަނަ އިލާހާއި ރަސޫލުގެ އަދުވެރިންނަށް ފުރައްސާރަކުރުމުގައިވާ ދަރަޖަތަކެވެ:

ފުރަތަމައީ: އެބައިމީހުންގެ ޝަރުޢުމަކަށް ފުރައްސާރަކުރުމަކީ މަލާމާތްކުރުމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ހުކުމް ނުވަތަ ސިފަތަކުން ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކުރުމެވެ. މިއީ ބަރުބޮޑުފާފަތަކުންނެވެ. އޭގެ މިސާލުތަކަކީ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ...﴾[137]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ފިރިހެނުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފުރައްސާރަ ނުކުރާހުށިކަމެވެ! އެހެނީ އެ ފުރައްސާރަކުރި މީހުންނަށްވުރެ، އެ ފުރައްސާރަކުރެވުނު މީހުން މާތްކަން ބޮޑުކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފުރައްސާރަ ނުކުރާހުށިކަމެވެ! އެހެނީ އެ ފުރައްސާރަކުރި މީހުންނަށްވުރެ، އެފުރައްސާރަކުރެވުނު މީހުން މާތްކަންބޮޑުކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ޢައިބު ނުކިޔާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަކު އަނެކަކަށް ޢައިބުނުކިޔާށެވެ!) އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ނުބައިކަމުގެ ލަޤަބުތަކުން ނުގޮވާށެވެ!..."

ދެވަނައީ: ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތައުޙީދަށްޓަކައި، އަދި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ އިލްމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނަށް ފުރައްސާރަކުރުމެވެ. މިވައްތަރީ މިއްލަތުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެ ކާފަރުވާކަމެވެ. އެހެނީ އެކަމުގައި އާޔަތުގެ މަސްޚަރާކުރަ އެބައިމީހުން އެއްކުރުވަމުންދާ ﷲ ގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން ފުރައްސާރަކުރުން އަހަރާޖެހުކުރުވިނީ އެބައިމީހުންގެ ޝަރުޢީކަމަކާ ނޫނެވެ.

[137] الحجرات: 11

އެހެންނަކަމަކު އެފުރަސްސަތަ އަވަހާރަވިކަން ކަނޑައަޅާ އެބައިމީހުންގެ އިޚްލާޞް ތިރީގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނެއެވެ.

الله تَعَالَىٰ ވިދާޅުވެފައިވަނީ އިސްލާމްދީނަން ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ޙުކުމު ބަޔާންކޮށް. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [138]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަކީ އިސްލާމް ބާރުވެރިކަމާ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އިބްނު ޖަރީރު ޠަބަރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި ބ:172/10 ގައި، ހިޝާމު ބިން ސަޢުދުގެ އަރިހުން، ޒައިދު ބިން އަސްލަމުގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތެވެ:

(قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فِي مَجْلِسٍ، مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ أَرْغَبَ بُطُونًا وَلَا أَكْذَبَ أَلْسِنَةً وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ، لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

138 التوبة: 65-66

وَسَلَّمَ، وَنَزَلَ الْقُرْآنُ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: فَأَنَا رَأَيْتُهُ مُتَعَلِّقًا بِحَقَبِ نَاقَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَنْكُبُهُ الْحِجَارَةُ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «﴿أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾»[139]

މާނައީ: "ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގައި މަޖްލިސްއެއްގައި މީހަކު ބުންޏެވެ: 'އަހަރުމެންގެ މިޤާރީވަރިންނާ، ބަނޑުބޮޑު ދަހިވެތި (އެބަހީ: ކައިބޯއި ބަނޑު ފުރުމަށް ވަރުގަދަ)، ދޫތަށް ދޮގުވެރި، ހަނގުރާމައިގައި ބައްދަލުވާހިނދު މާ ބިރުގެ ބައެއް ނުދެކެމެވެ.' އެހިނދު އެމަޖްލިހުގައިވީ މީހަކު ބުންޏެވެ: 'ކަލޭ ދޮގުހަދައިފި ދޮގެވެ! އެހެންއަކަމަކު ކަލޭ މުނާފިޤެކެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަހުރެން ޚަބަރުދޭނަމެވެ.' ދެންފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެކަންތަކުގެ ޚަބަރު ލިބި، އަދި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުނެވެ. ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: ''އޭނާގެ ފައިގައި ހިފައިން ތޮޅި ހުރި، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޖަމަލުގެ ކަރަސްގައި އޭނާ އެލިގެންގެން އޮވެ ދިޔަން ބޮޑުނިކޮށް އަހުރެން އޭނާ ދުށީމެވެ: ''އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންނީ ހަމައެކަނި ސަމާސާކޮށް ފުރިހެލާ ކުޅިވަރުކުރާ ކަމުގައިއެވެ.' އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވަމުން ގެންދިޔައެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާކޮށް އުޅުނީ الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި،

139تفسير الطبري: 543/11 ، وتفسير ابن أبي حاتم: 1829/6

އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްދީވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުދުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އިމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ!."

އަދި މުއުމިނުންނަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކުރުމީ ނަރަކައަށް ވަނުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި الله تَعَالَىٰ ވަނީ ހިމަނުއްވާފައެވެ. ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ. إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ. فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ﴾ [140]

މާނައީ: "އެކަލާނގެ ވިދާޅުވާނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނިކަމެތިކަމާއެކު ހިމޭނުވެ އެތާތިބޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގާތު ވާހަކަނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެތެރެއިން ބަޔަކުވިއެވެ. އެމީހުން ބުނެތެވެ. އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ، އަޅަމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައި، އަޅަމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާނދޭވެ! އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ރަޙްމަތްލެއްވުމާ އެންމެހެޔޮ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ދެން އެމީހުންނީ، ފުރައްސާރަކުރުވާ ބަޔަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހެދީއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރުވައިދިނުމުން ހަނދުނެތުނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންވީ އެމީހުންނާމެދު މަލާމާތްކޮށް، ހީ ބޮޑުކޮށް ކުރިއެވެ."

---

[140] المؤمنون: 108-110

އިސްލާމްދީނުން ގެއްލުވާ ހަތްވަނަ ކަންތައް

"ސިޙުރު ހެދުމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ޞަރްފާއި ޢަޠްފުވެސް ހިމެނެއެވެ. ފަހެ އެކަން ކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެކަމަށް ރުހިއްޖެ މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾[141]

މާނައީ: "...ތިމަންމެން ވާނީ ކަނޑައެޅި (އިމްތިޙާނަކަށްޓަކައި މިންވަރުން ބޭއްވިފައިވާ ގޮތުން ދަސްކޮށްދީ ކަޑަޅުވެރިޔާ) އިބްލީސާއަށް ކަލުމަށް، ފަހެ (އެ ދަސްކޮށްދިން) ކާފިރުންވާނޭ ވިދާޅުވާ (ނަބީބަރަކާތުއްލާހު ފަރުމާއި) މާނަ، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެބޭކަލުން އުނގަންނަވައެއް ނުދެއްވައެވެ..."

ޢަރަބިންގެ ބަހުގައި ސިޙުރަކީ އޭގެ ސަބަބު ފޮރުވިގެން ހުރި ވަން ހަރާތުގެ ނަމާ ކޮންމެކަމެކެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ސިޙުރަކީ ކިޔުއްވާ އަޑުގެއްނެވެ. އެއީ އެވަރުގެ ކަލާ ކަންތައް ފޮރުވިގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ފުރައްސާރަކޮށްވެސް ސިޙުރު ކިޔައެވެ. އެއީ ކާފިރުގެ މަރުއްސެވެ. އަދި އެފަދައިން ކިޔުނީ އެބަސް ފޮރުވި، އަދި ހިތުގެ ބައިތަކަށް އެބަސް ހިފައި ތަދުވެދާނޭ ޒުވާނަށް ފުރިވާ ވަސްހަރާތުގެ ނަމާ ކިޔައެވެ. އެއީ ބަދުނު ހިތުގެ ތެރެއިން ބިރުވެރި އަޅާ ޖަހާ އުމްޤާއަށް

ބުނި ފަދައިންނެވެ: 'އޭނާގެ ސަބަބުވަނީ ފޮރުވިފައެވެ.' އެބަހީ: ބިރުންގޮސް އޭނާގެ ފުއްދާވާވަނީ ފޮރުވިފައެވެ.

ސިޙުރަކީ ސިޙުރު ހެދި މީހަކަށް ގެއްލުން ދިނުމަށް ޝައިޠާނުން ބޭނުންކުރާ ވާހިދުކުރުން ކިޔުންތަކާއި އަޖާމުތަކާއި ކުރުމުންތަކެވެ. އަދި ސިޙުރަކީ ހަޤީޤަތްވެފައެވެ. އެގޮތުން އޭގެ ތެރޭގައި ސިޙުރުކުރާ މީހާގެ ހިތާއި ވިސްނުމާއި އިރާދާއަށް އަސަރުކުރުން ދުރުން އެކަށި ވަކިކަމުގެކުން މޫނު އަނބުރާ އެހެންކަމަކަށް ދެރަތަކުން ކަންތައްތަކެވެ. މިކަމަށް ދަލީލަކީ އިސްލާމީ ފިޤުހީ ކިތާބެވެ. އެބަހީ: އަނބިމީހާގެ ކިބައިން ފިރިމީހާ އަނބުރާ ދުރުކޮށްލުމެއް އެފަދަ އިންސާނާ ޖާދޫ ކަންތައްތަކުން އަނބުރާލެވެ. އަދި އިސްލާމީ އާއި އޭގެ އިދިކޮޅެވެ.

ސިޙުރުގެ (ތަޢުރީފު ވަންނަ ކަންތައްތައް އެކަތުން ބާރުވާނެ ކަންތައް ހިމެނޭ ގޮތަށް ހަރުދަނާ) ތަޢުރީފެއް ކަނޑައެޅުމަކީ އިއްތިފާޤުވެފައިނުވާ ހިތާފުވެގެންނެވެ. އެހެން އެކަންތައްތަކީ އޭގެ ވައްތަރުތަކާއި އޭގެ ތަޢުރީފު ވަނީކަ ބުނަތަކާއް ތަފާތުވެ ދިޔަވެގެންނާތީއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި 'އަޝްވާއުލް ބަޔާން' ބ: 444/4 ގައި އައްޝަންޤީޠީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...السِّحْرَ فِي الِاصْطِلَاحِ لَا يُمْكِنُ حَدُّهُ بِحَدٍّ جَامِعٍ مَانِعٍ. لِكَثْرَةِ الْأَنْوَاعِ الْمُخْتَلِفَةِ الدَّاخِلَةِ تَحْتَهُ، وَلَا يَتَحَقَّقُ قَدْرٌ مُشْتَرَكٌ بَيْنَهَا يَكُونُ جَامِعًا لَهَا مَانِعًا لِغَيْرِهَا. وَمِنْ هُنَا اخْتَلَفَتْ عِبَارَاتُ الْعُلَمَاءِ فِي حَدِّهِ اخْتِلَافًا مُتَبَايِنًا...) [142]

---

[142] أضواء البيان: 4/41

މާނައީ: "...ސިޙުރުގެ އިސްތިޢުމާލުގައި (އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ހުރިހާ ވައްތަރާއި ސިޙުރަ ޝާމިލުވާ ހިސާބުން) ޤާއިމު އަދި (އޭގެ ތެރެއަށް ނުވަންނާނެ ހުރިހާ ސިޙުރާއި ވައްތަރުތައް ބޭރުވާ) މާނަދީ ތަޢުރީފުކުރުން ކަނޑައަޅުން ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ އޭގެ ދަރަޖަ ވަރަށް ތަފާތު ވައްތަރުތައް ގިނަވެގެންވާކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި (އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ވައްތަރާއި ނުވަންނަ ވައްތަރުގެ) ތަފުސީލުގައި ޝާމިލުވާނެ ޤާއިމު މާނައި މިންވަރު ތަޢުރީފު ނުކުރެވޭނީއެވެ. މިހިސާބުން ސިޙުރުގެ ތަޢުރީފުން ކަނޑައެޅުމުގައި އިޚްތިލާފުވުމުގެ އިބާރާތްތައް ތަފާތުވެގެންވާ ގޮތުގައި ޒިޔާދަވެގެންދިޔައެވެ..." މިއެވެ.

ޖުމްހޫރުންގެ ކައިރީގައި ސިޙުރަކީ ޙަޤީޤަތެއްކަމާ އެއްބަސްވެއެވެ. އަދި އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ މަޛްހަބަކީ އެއީއެވެ.

އިބްނު ހުބައިރާ رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތް: 'އަލްއިޝްރާފު ޢަލާ މަޛާހިބިލް އަޝްރާފު'ގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

(...أَجْمَعُوا عَلَى أَنَّ السِّحْرَ لَهُ حَقِيقَةٌ إِلَّا أَبَا حَنِيفَةَ، فَإِنَّهُ قَالَ: لَا حَقِيقَةَ لَهُ عِنْدَهُ...) [143]

މާނައީ: "...ސިޙުރަކީ ޙަޤީޤަތެއްކަމާ އެއްބަސްވެވަޑައިގެން އިޖްމާޢުވިއެވެ. އަބޫ ޙަނީފާ ފިޔަވައިއެވެ. ފަހެ އޭނާ ބުންޏެވެ: "އޭނާގެ ގާތުގައި ސިޙުރަކީ ޙަޤީޤަތެއް ނޫނެވެ..." މިއެވެ.

---

143 نقله عنه في تفسير ابن كثير: 371/1

ހަމައެފަދައިން ފިރުޢައުނުގެ ސިހުރުކަން ބަދަލުވެއެއް ނުވާކަމުން ބުނެދެވެ.
އަދި الله تَعَالَىٰ ގެ މިބަސްފުޅުން އެބައިމީހުން ދަލީލެއްކަމުގައި ދެއްވިއެވެ:

﴿...يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى﴾ [144]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ ސިހުރުގެ ސަބަބުން ދުވާހެން އެކަލޭގެފާނަށް ހީވެގެންދިޔައެވެ."

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައި އެވަނީ: 'ހީވެގެންދިޔައެވެ' އެވެ.

އަދި ބައެއް ފަހަރަކީ ސިހުރަކީ ބަދަލުވުމާ އެއްޗެކެވެ. އެކަމުގައި ޝައިޠާނުންނާއި ޖިންނުންނާއި އެއްބާރުލުމުގެ ސަބަބުން އަނިޔާވާގޮތަށް ހަށިގަނޑަށް ވަދެގެން ގެނެވޭގޮތުންނެވެ.

އަދި ސިހުރުގެ ބާވަތްގައި އެކަމުގެ ބަދަލުގެއްލުންވާ ހީވާގޮތަށް ކަންތައް ދައްކާލެވެއެވެ.

އަދި ސިހުރު ދިނަ ވައްޓަފަޅަކީ الله ފަރަވައި ނުބައިވެގެން ޙަރާމްކަމާއި ކާފިރުވާ ކުއްލިވަން އަދި ޝިރުކުކުރުމުގެ މުދާ މާނަވީ ނުވާވާ ކަންތަކެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ، އެކަން ހަރާމްކުރައްވައި ހަލާކުކުރުވާ ކަބީރާ ފާފައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނުނެވެ. އަދި ޝިރުކު ކުރުމާއި އެކަމާއި ގުޅުވާލައްވައިވެ. އެހެމީން ބޮޑުދާއި މުސްލިމުގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިން އެކަށޭނެ ޙަދީޘްކުރައްވައިވެ:

---

[144] طه: 66

(«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ...) [145]

މާނައީ: "ހަލާކުކޮށްލަނިވި ހަތްކަންތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ.' ދެންނެވުނެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކޮންކަންތަކެއްތޯއެވެ؟' ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'الله އާއި ޝަރީކުކުރުމާއި ސިހުރުހެދުމެވެ...''' މިހަދީޘެވެ.

- އަދި ދެގޮތަކުން ސިހުރުހެދުން ޝިރުކުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެންދެއެވެ:

ފުރަތަމަ ގޮތަކީ: އެކަމުގައިވާ ޖިންނީންނާއި ޝައިޠާނުން ބޭނުންކުރުމާއި، އަދި ސިހުރުވެރިޔާ އެދޭ ކަންތަކަށް ވާޞިލުވުމަށްޓަކައި އެފަރާތްތަކަށް ބޭނުންވާ ކަންތަކުން الله ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކާއި ކުއްތަންވުން ވާކަމަށްޓަކައިއެވެ. އަދި ސިހުރަކީ ޝައިޠާނުންގެ ތަޢުލީމުންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿ ...وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ... ﴾ [146]

މާނައީ: "...އެހެންނަމަވެސް، އެޝައިޠާނުން ކާފަރުވިއެވެ. އެއުރެން މީސްތަކުންނަށް ސިހުރުއުނގަންނައި ދިނުމުންނެވެ..."

[145] رواه البخاري: 2766، ومسلم: 89

[146] البقرة: 102

ދެވަނަ ގޮތަކީ: އެކަމުގައިވާ ޣައިބުގެ އިލްމު އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކުރުމާއި، الله ތަޢާލާއަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ކަންތަކާއިމެދު އެކަލާނގެއާއި ދެކޮޅުވެރިވެ އަރައިރުންވުމަށްޓަކައިއެވެ.

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ...﴾ [147]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަށް މެނުވީ، އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވާ އެކަކަށްވެސް ޣައިބުގައިވާކަމެއް ނޭނގޭނެއެވެ..."

އަދި އެކަމުގައި الله އަށް ބައިވެރިޔަކުވާކަމަށް ދަޢުވާކުރުމީ ކުފުރާއި މަގުފުރެދުމެވެ.

އަދި ސިޙުރުހެދުމުގައި އަސްލަކީ އެކަންތައް އެއީ ކާފަރުވާ ޝިރުކުކުރުމެވެ.
އަދި ފަލަކީގައި އެކަމުގައި ތެރޭގައި ކުފުރަށްދާ ކަންތައްވެސް ވާކަށްނެތެވެ.

މިބާބުގައި ސިޙުރު ބެހޭ ދެބަޔަކަށްވެ:

ފުރަތަމައީ: ޝިރުކެވެ. އެއީ ޝައިޠާނުން މެދުވެރިކޮށްގެން ކުރާ ކަންތަކެވެ. އެގޮތުން الله ފިޔަވައި އެއްޗެހިއަށް ޤުރުބާންކުރުމާއި އަޅުކަންކުރުމުން އެބައިމީހުން ކުރެވެނީއެވެ.

ދެވަނައީ: އަނިޔާވެރިކަމާއި ބަދުވަހަނައްޖެހުމެވެ. އެއީ ކުޑިކަޑު ޖެރަވަގަތަ މާއްދާތަކެއް މެދުވެރިކޮށް ހަށިގަނޑުތަކަށް ގެއްލުންދީ އަދި އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ ކަންތައް ހިތަށްއެރުވުމެވެ.

[147] النمل: 65

-ދެންފަހެ ބަހަނާތުގެ އަވަސްކަމާއި ހަރިގަނޑުގެ ބޮޑުވަރާއި އަޑުގެ ބަހަނާތުގެ ތުރި އަވަސްކަމަށް ރުޖޫޢަވާ ކުރިވަރު ސިހުރު (ޖާދޫގަރުން)އާއި، ބަޔާންތެރިންނަށް ބަދަލުކޮށްލާ އޭގެ ބަޔާނާއި ހިލާފަށް އެކަމެއް ޤަބޫލުކުރުވުމުން ހަދާ ޙީލަތަށް އުޅުވާލުމުގެ ސިހުރު ދަންނަވަތެ، މިދެކަންތައްވަނީ އެއްވާސް މަކަރުހަދާ ކުރިއަށްދާއިރުގެ ތަފާތުތަކެވެ. ސިހުރުގެ ތަފާތަކީ މިބާވަތުގެ ވިސްނުންތަކެއް ކަމަށް އެކަންތައް ހަމަ ގޮތުގައި އަވަސްލައި ބަޔާންކުރެވޭ ގޮތުގައި ވަށައިގެން ކުރިއަށް ދިޔުމެވެ. އެހެން ބަހުގެ ގޮތުން ސިހުރަކީ އެކަމުގެ ސަބަބުން ވަށައިގެން ގޮތުގައި ދިމާވުމެވެ. މިކަމަށް ބަޔާންކުރައްވައި އަޙްސަނުވެވަޑައިގަތެވެ:

«إِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحْرًا» [148]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންކުރުމުގައި ސިހުރުވާކަން ކަށަވަރެވެ."

- ރަސޫލުﷺ އިސްވެ ބަޔާންކުރެއްވި ބައި ބަޔާންކުރުމުގައި ސިހުރުވެރިކަމުގެ ގުނަވަނެވެ. އެކަން ކަނޑައެޅިގެން އިރުޝާދުދެއްވީ ދަރަޖަކަށް ހިތްވެރިވެއެވެ:

އެގޮތުން އޭގެ ތަފާތުން ބަޔާން އިރުޝާދުވެރިން ސިހުރުވެރިޔާ ކަށަވަރުކަމަށް ގުނާލެވުނެވެ. އެއީ އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ ބަސްތަކުން ގޮތުގޮތްތަކެވެ. އަދި ޖުމްލަ އިރުޝާދުވެރިންގެ ބަޔާ އެއީއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްތަކުގައިވާ ގޮތަށްނެތެވެ:

148روواه البخاري: 5146

﴿وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَـٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ... ﴾[149]

މާނައީ: "އަދި ސުލައިމާނުގެފާނުގެ ވެރިކަމުގެ ޒަމާނުގައި ޝައިޠާނުންތައް ކިޔަވައި އުގެނު ތަކެއްޗަށް އެއުރެން ތަބާވެއްޖެއެވެ. ސުލައިމާނުގެފާނު ކާފިރުވެވަޑައެއް ނުގަނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެޝައިޠާނުން ކާފިރުވީއެވެ. އެއުރެން މީސްތަކުންނަށް ސިޙުރު އުނގަންނައި ދިނުމުންނެވެ. އަދި ބާބިލުގައިވާ ހާރޫތާއި، މާރޫތާއި ދެމަލާއިކަތުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާވެސް (އެއުރެން ތަބާވެއްޖެއެވެ.) ތިމަންމެން ވާކަން ކަށަވަރީ (އީމާންކަން ހަރުދަނާ މީހުން ވަކިކުރުމުގެ ގޮތުން ދުނިޔެއަށް ބާވައިލެއްވި) އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ފަހެ (އެ ތަސްދީޤުކޮށްގެން) ކާފިރުނުވާށޭ ވިދާޅުވެ (ނަޞީޙަތްތެރިވުމަކަށް ފަހުގައި) މެނުވީ، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެމަލާއިކަތުން އުނގަންނަވައެއް ނުދެއްވައެވެ..."

އަދި އެއާޔަތްތަކުގެ މާނައިން އަހަރުމެނަށް ބަޔާންކުރެވިގެންދަނީ (ސިޙުރަކީ) ކުފުރެއް ކަމުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެންމެ ރަނގަޅުވާހަކައީ ގޮތަކީ އެއީއެވެ.[150]

---

[149] البقرة: 102

[150] ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދި الله ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (...وعند التحقيق ليس بين القولين اختلاف، فإن من لم يكفر لظنه أنه يتأتى بدون الشرك وليس كذلك بل لا

ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނެކަމާއިމެދު އިޚްތިލާފުވެރިން ވެފައިވާ ޚިލާފުގެ މައްސަލަ ބިނާކޮށް ސިޙުރުވެރިޔާ ގަތުލުކުރުމާއިމެދުވެސް ޚިލާފުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އޭނާ ހަދާ ސިޙުރަކީ ކުފުރުއްކަމުގައިވާނަމަ މުރުތައްދުގެ ގޮތުގައި އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ.

އަދި އޭނާ ހަދާ ސިޙުރު ކުފުރަކަށްނުވާނަމަ، އޭނާގެ އުނދަގޫ ދުރުކޮށް އޭނާގެ ނުބައިކަން ނައްޓާލުމާއި އޭނާގެ ފަސާދަކުރުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. މިކަންތައް ތަޢުޒީރެއްގެ ގޮތުން އޭނާ ދިރިހުރުމުން ގެއްލުންވެރިވާ މަޞްލަޙަތުގެ މައްސަލައެވެ.

އިބްނު ޤުދާމާ رحمه الله ، އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތް: 'އަލްކާފީ ފީ ފިޤުހި އަލްއިމާމް އަޙްމަދު'ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَهَلْ يُقْتَلُ بِمُجَرَّدِ فِعْلِهِ وَاسْتِعْمَالِهِ؟ فَقَالَ مَالِكٌ وَأَحْمَدُ: نَعَمْ. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ وَأَبُو حَنِيفَةَ: لَا. فَأَمَّا إِنْ قَتَلَ بِسِحْرِهِ إِنْسَانًا فَإِنَّهُ يُقْتل عِنْدَ مَالِكٍ

يأتي السحر الذي من قبل الشياطين إلا بالشرك وعبادة الشيطان والكواكب، ولهذا سماه الله كفرًا....وأما سحر الأدوية والتدخين ونحوه فليس بسحر، وإن سمي سحرًا فعلى سبيل المجاز كتسمية القول البليغ والنميمة سحرًا، ولكنه يكون حرامًا لمضرته...) (تيسير العزيز الحميد: 1/ 326-327)

މާނައީ: "...(ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނީތޯ ނުވަތަ ނުވާނީތޯ މައްސަލަ) ތަފްސީރުކުރުމުގައި ޢަލަމާއު ދެބަސްވެއެވެ (ދެބަސްވުމެއް)ގެ ދެމެދުގައި އިޚްތިލާފުވެފައިވެއެވެ. އެހެން ފަހަރު ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނުކަމާ މިހާ އެފަދައިން ކާފަރުވާނުކަމަށް އޭނާ ޝިރުކު ކުރުމަކާއި ނުލާ ސިޙުރަކު އަދައިގެނެވިދާނެކަމަކު ނޫނެވެ. އެހެންކަމަކު އެފަދައިން އެކަންތައް ހިނގާނީ. އަދި ހިއްސާއަކީ، ޝައިޠާނުންގެ ޚިދުމަތް ސިޙުރުވެރިޔާއަށް، ޝިރުކުކުރުމާއި ޝައިޠާނާއާއި ތަރިތަކަށް އަޅުކަންކުރުމާއި ފިޔަވައިގެން ދެނެނގަތުމެއް ނުހުންނާނެއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި الله تَعَالَى ސިޙުރަށް ކުފުރުކަމުގައި ނަންދެއްވިއެވެ....ދެން ފަހަ (ޝައިޠާނުންގެ އެހީތެރިކަމެއްނެތި) (ޤުރުއާން) ބޭސްތަކާއި ދުންއަރުވުމާއި އެފަދަ ކަންތަކުން ހަދާ ސިޙުރު ދަންނަން، ފަހަ އެކަންތައްތަކަކީ ސިޙުރުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެކަންތަކަށް ސިޙުރު ކިޔަނަސް އެއީ މަޖާޒީގޮތުންނެވެ. އެއީ ބަލާޣަތްތެރި ބަހާއި ދޮގުހެދުމަކަށް ސިޙުރު ކިޔާ ފަދައިންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަންތަކަކީ ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ސަބަބުން އެކަންތަކަކީ ޙަރާމްކަންތައްތަކެވެ..."

وَالشَّافِعِيِّ وَأَحْمَدَ. وَقَالَ أَبُو حنيفة: لا يُقْتَلُ حَتَّى يَتَكَرَّرَ مِنْهُ ذَلِكَ أَوْ يُقِرَّ بِذَلِكَ فِي حَقِّ شَخْصٍ مُعَيَّنٍ. وَإِذَا قُتل فَإِنَّهُ يُقْتَل حَدًّا عِنْدَهُمْ إِلَّا الشَّافِعِيُّ، فَإِنَّهُ قَالَ: يُقْتَلُ -وَالْحَالَةُ هَذِهِ- قِصَاصًا...)[151]

މާނައީ: "...އަދި ހަމައެކަނި އާންމާގެ (ސިޔާސީގެ) އުޅަމަކަށްޓަކައި، އިސްތިއުމާލުކުރަކަށްޓަކައި އާންމާ ޤަތުލުކުރެވޭނީހެއްތޯ؟ މާލިކުއާއި އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ.' ޝާފިޢީއާއި އަބޫ ޙަނީފާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ.' އެހެންކަމުން އާންމާގެ ސިޔާސީ ބާރުންކޮށްގެން އިންސާނަކު ޤަތުލުކޮށްފިނަމަ ވެސް މާލިކުއާއި ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދުގެ އަރިހުގައި އާންމާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަބޫ ޙަނީފާ ބުނެއެވެ: 'އެކަމަކު އާންމާގެ ކިބައިން ތަކުރާރުވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ ވަކި މީހެއްގެ ޙައްޤުގައި އާންމާ އިޤްރާރުވެއްޖެއްޔާ މެނުވީ އާންމާ ޤަތުލުނުކުރެވޭނެއެވެ.' އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އާންމާ ޤަތުލުކުރެވޭނަމަ އާންމާ ޤަތުލުކުރެވޭނީ ޙައްދެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަހަލަ ހާލަތުގައި މިހާލަތުގައި އާންމާ ޤަތުލުކުރެވޭނީ ޤިޞާޞް ހިސާބުގެ ގޮތުންނެވެ..." މިއެވެ.

ޚުލާޞާއަކީ:

ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން މަރުފޫޢުކޮށް ސިޔާރުކުރިޔާ ޤަތުލުކުރުމަށް ހުކުމް ސައްޙަގޮތުން ވާރިދުވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ އަޙްމަދުގެ މުސްނަދުގައި:60/4ގައި، އަދި އައްޠަބަރާނީ 'އަލްކަބީރު' 161/2 ގައި، އަދި އައްތާރީޚުލްކަބީރު 114/3 ގައި، އަދި އެހެނިހެން ބަޔަކުން އިސްލާމީ ބޮޑު މުސްލިމުން މަތިން އަރިހުން،

[151] نقله عنه في تفسير ابن كثير: 1/371-372

އަލްޙަސަނުލް ބަޞްރީގެ އަރިހުން، ޖުންދުބުގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘް:

«حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ» [152]

މާނައީ: "ސިޙުރުވެރިޔާގެ ޙައްދަކީ ކަނޑިގެ އެއްފަހަރަކުން ޖެހުމެވެ. (ކަތިލުކުރުމެވެ.)"

މަރުފޫޢުކޮށް މިޙަދީޘް ޘާބިތުވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ އިސްމާޢީލުބްނު މުސްލިމްއަލްމައްކީ ޟަޢީފު ރާވީއެކެވެ. އޭނާއަކީ ޙަދީޘުގައި ރިވާކުރުމުގައި އަދި އަޙްކާމުގައި ވެސް ޟަޢީފު ރާވީއެކެވެ. އަދި އިސްނާދުގައި ބަދަލު ހުރިކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

އަދި އައްޞަޙީޙު އަކީ ޖުންދުބުގެ ބަސްކަމުގައި މައުޤޫފުކޮށް ރިވާވެގެންވާ ވެއެވެ. އަދި ޖުންދުބު ވަނީ ޞަޙީޙުކަމަށް ބުނެފައެވެ.

އަދި އައްތިރްމިޛީ ރަޙިމަހުﷲ ވަނީ މިޙަދީޘް ޟަޢީފުކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.

އައްތިރްމިޛީ ރަޙިމަހުﷲ ވިދާޅުވިއެވެ:

(سَأَلْتُ مُحَمَّدًا عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ: هَذَا لَا شَيْءَ...) [153]

---

[152] رواه الترمذي: 1460، والطبراني في المعجم الكبير: 1665، والدارقطني: 3204

[153] العلل الكبير: 237/1

މާނައީ: "އަހުރެން މިހަދީޘްއި ބަޔާންކުރެން މުހައްމަދާއި (އުބައި: ބަޖާލާއި) ސުވާލުކުރެވިފައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޫނެވެ.' މިއެވެ.

އެހެންއެކަމަކު ސަހާބީންގެ ޒަމާނުގައި އަރިހުންވެސް މިކަންތައް ސާބިތުވެގެން އައިސްފައިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އުމަރު ބިން ޚައްޠާބުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްވެއެވެ. އެއީ އަބްދުއްރައްޒާގު 'އަލްމުސައްނަފު' 190/1 ގައި، އަދި އަބޫ ދާވޫދު އެކަށައެޅުއްވި ސުނަނުގެ 3043 ގައި، އަދި އަލްބައިހަޤީ 'އަލްކުބްރާ' 136/8 ގައި، ބަޖާލަތު ބިން އަބްދާ ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

(كَتَبَ عُمَرُ بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنِ اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ، قَالَ: فَقَتَلْنَا ثَلَاثَ سَوَاحِرَ.)[154]

މާނައީ: "އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު ﵁ ލިޔުއްވިއެވެ: 'ކޮންމެ ސިހުރުވެރިޔަކު ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކު މަރަބައިލާތުން ގަތުލުކުރާށެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އަހަރުމެން ތިން ސިހުރުވެރިން ގަތުލުކުރީމެވެ."

އަދި ހަފްސާގެ އަރިހުންވެސް ސާބިތުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީގެ ސުނަނުގެ 136/8ގައި އުބައިދު الله ބިން އުމަރުގެ އަރިހުން، ނާފިއުގެ އަރިހުން، އިބްނު އުމަރުގެ އަރިހުން، ހަފްސާ ބިންތު އުމަރު ﵄ ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

[154] رواه أبو داود: 3043، وأحمد: 1657، والسنن الكبرى للبيهقي: 16498

(أَنَّ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ، رَضِيَ الله عَنْهُمَا، سَحَرَتْهَا جَارِيَةٌ لَهَا فَأَقَرَّتْ بِالسِّحْرِ وَأَخْرَجَتْهُ فَقَتَلَتْهَا، فَبَلَغَ ذَلِكَ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فغَضِبَ، فَأَتَاهُ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: جَارِيَتُهَا سَحَرَتْهَا، أَقَرَّتْ بِالسِّحْرِ وَأَخْرَجَتْهُ، قَالَ: فَكَفَّ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: وَكَأَنَّهُ إِنَّمَا كَانَ غَضَبُهُ لِقَتْلِهَا إِيَّاهَا بِغَيْرِ أَمْرِهِ.) [155]

މާނައީ: "ޙަފްޞާ ބިންތު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ ޖާރިޔާއަކު އެކަމަނާއަށް ސިހުރުހެދިއެވެ. އަދި ސިހުރުހެދިކަމަށް އެއަންހެނާ އެއްބަސްވިއެވެ. އަދި އެސިހުރު ނެރުނެވެ. ދެންފަހު އެކަމަނާ އެޖާރިޔާ ޤަތުލުކޮށްލެއްވިއެވެ. ދެން އެކަންތައް ޢުޘްމާނު رضي الله عنه ގެ އަރިހަށް ފޯރިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަމާއި ކޯފާއިސްކުރެއްވިއެވެ. ދެން އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަމަނާގެ ޖާރިޔާ އެކަމަނާއަށް ސިހުރުހަދައި، އަދި ސިހުރުހެދިކަމަށް އިޢުތިރާފުވެ، އަދި އެސިހުރު ނެރުނެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން ޢުޘްމާނު رضي الله عنه ދުރުވެހުރެއްޖެވަޑައިގަތެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އެކަލޭގެފާނު ކޯފާއިސްކުރެއްވިކަން ކަނޑައެޅި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާއި ނުލާ އެކަމަނާ އެއަންހެނާ ޤަތުލުކޮށްލެއްވުމުން ކަމަށް ފެންނަނަކަށެވެ."

އަދި ޖުންދުބުގެ އަރުހުންވެސް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީގެ ސުނަނު 136/8 ގައި، ޙަސަނުލް ބަޞްރީގެ އަރުހުން، އަބޫ ޢުޘްމާނު އައްނަހްދީގެ އަރުހުން، ޖުންދުބުގެ ވާހަކައިގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައިނެވެ. ޙަސަނުލް ބަޞްރީ، އަބޫ ޢުޘްމާނު އައްނަހްދީގެ އަރުހުން އަޔައްނާރައެވެ. އެގޮތައިން އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ.

[155]رواه مالك في الموطأ: 14، والطبراني في المعجم الكبير: 303، والسنن الكبرى للبيهقي: 16499

އަދި އުލަމާއުންގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ހަދީޘް ޞަޙީޙަ ހިނގައި ޘާބިތުވެގެންވެއެވެ.

އަދި އެހެން ތަނަކުން، އަބްޙާޘު އުލަމާއުންގެ 'ޢިލްމިއްޔާ' 2/222 ގައި، ޙާފިޡު އަބްދުލްޤާދިރުގެ ކިބައިން، އަދި އުޘްމާނުގެ ކިބައިން، ޖުންދުބުގެ އަރިހުން އުފުލައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

އިމާމް އަޙްމަދު ބުނު ޙަންބަލު ވިދާޅުވިއެވެ:

(صح عن ثلاثة من أصحاب رسول الله، صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي قتل الساحر..) [156]

މާނައީ: "اللهُ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންގެ ތެރެއިން ތިން ބޭކަލުންގެ އަރިހުން ސިޙުރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރުމުގެ ޞައްޙަވެގެންވެއެވެ." މިއެވެ.

- މައްސަލައެއް:

ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކުން އެނގޭ ޞައްޙަވެގެންވާނީ ސިޙުރުވެރިޔާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެތޯ. އުލަމާއިން އިޚްތިލާފުން ޚިލާފުވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. އިބްނު ހުބައިރާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(..وَهَلْ إِذَا تَابَ السَّاحِرُ تُقْبَلُ تَوْبَتُهُ؟ فَقَالَ مَالِكٌ، وَأَبُو حَنِيفَةَ وَأَحْمَدُ فِي الْمَشْهُورِ عَنْهُمَا: لَا تُقْبَلُ. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ فِي الرِّوَايَةِ الْأُخْرَى: تُقْبَلُ. وَأَمَّا

---

[156] أحكام أهل الملل: 426/1

سَاحِرُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَعِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ أَنَّهُ يُقْتَلُ، كَمَا يُقْتَلُ السَّاحِرُ الْمُسْلِمُ. وَقَالَ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ: لَا يُقْتَلُ. يَعْنِي لقصة لبيد بن أعصم. وَاخْتَلَفُوا فِي الْمُسْلِمَةِ السَّاحِرَةِ، فَعِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ لَا تُقْتَلُ، وَلَكِنْ تُحْبَسُ. وَقَالَ الثَّلَاثَةُ: حُكْمُهَا حُكْمُ الرَّجُلِ، وَاللهُ أَعْلَمُ...)[157]

މާނައީ: "...އަދި ސިޙްރުވެރިޔާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟ މާލިކުއާއި އަބޫ ޙަނީފާއި އަޙްމަދުގެ އަރިހުން މަޝްހޫރު ރިވާޔަތުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ޤަބޫލުނުކުރެވޭ ހުއްޓެވެ.' އަދި ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދު އަނެއް ރިވާޔަތުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ.' ދެންފަހެ އަހުލު ކިތާބީންގެ ތެރެއިންނާ ސިޙްރުވެރިޔާ ދަންނައެ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނާ ސިޙްރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރެވޭ ފަދައިން އަބޫ ޙަނީފާގެ ކައިރީގައި އޭނާވެސް ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މާލިކުއާއި އަޙްމަދުއާއި ޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޤަތުލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.' އެއީ ލަބީދު ބިން އަޢުޞަމުގެ ވާހަކައަށްޓަކައިއެވެ. އަދި ސިޙްރުހަދާ މުސްލިމު އަންހެނާއާމެދުގައި އެބޭކަލުން ޚިލާފުވިއެވެ. އެގޮތުން އަބޫ ޙަނީފާގެ ކައިރީގައި އެއަންހެނާ ޤަތުލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އޭނާ ބަންދުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އަނެއް ތިން އިމާމުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާގެ ޙުކުމަކީވެސް ފިރިހެނާގެ ޙުކުމެވެ.'والله أعلم..." މިއެވެ.

[157] نقله عنه في تفسير ابن كثير: 372/1

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ އަށްވަނަ ކަންތައް

''މުޝްރިކުންނަށް ވާގިވެރިވެ، މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅަށް އެހީތެރިވުންނަށް އެހީތެރިވެދިނުމެވެ. ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ 158

މާނައީ: ''...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހަދައިފިމާ (ދަންނާނެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެތެވެ.''

މުޝްރިކުންނަށް އެހީތެރިވުމީ، މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅަށް އެހީވުމުންނަށް ނަޞްރުދިނުމީ މިފަދަ ކަމެއް الله ތަޢާލާގެ އިންޒާރުލާއި ވައުދުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ދުނިޔޭގައި އެކަމެއް ޖެހޭނެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި މުއުމިނުންނަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި الله ކާފަރާއި ޔަހޫދުން ނަޞާރާއަށް ބަރީއަވެވެއްޖެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ

158 المائدة: 51

عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴾[159]

މާނައީ: "އަދި އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ފާފަވެރިވުމާއި، ދުޝްމަނުވެރިވުމާއި، ހަރާމްމުދާ ކެއުމަށް އަވަސްވެގަންނަމުން، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ކޮށްއުޅުނު ޢަމަލުތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ! އެއުރެން ފާފަވެރި ބަސްތައް ބުނުމާއި، ހަރާމްމުދާކެއުން އަޅުވެރިންނާއި، އިލްމުވެރިން އެއުރެންނަށް މަނާކުރާނޫނަމަ ކޮންފަދަކަމެއްތޯއެވެ! އެއުރެން ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ!"

އަދި الله تَعَالَى އެކަންތައް ބަޔާންވެފައިވަނީ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އޭގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا . الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴾[160]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބުހުރިކަމުގެ ހަބަރު ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ދެއްވާށެވެ! އެއުރެންނީ، މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފިރުން އެއީ އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަން މީހުންނެވެ. އެ ކާފިރުންގެ ގާތުން

159 المائدة: 62–63

160 النساء: 138–139

ޢިއްޒަތްތެރިކަމުގެކަން އެއުރުން އެދެނީހެއްޔޯ؟ ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި ޢިއްޒަތް ޚާއްޞަވެގެންވަނީ الله އަށެވެ."

އަދި މުޝްރިކުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ނަޞްރުދޭ މީހުންގެ ޙުކުމް، އެމުޝްރިކުންގެ ޙުކުމްފަދައިން ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... ﴾[161]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއި) އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރުން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާ، އެއުރުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

އަދި ސިއްރުގައި ނުވަތަ ފާޅުގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުމާއި، އަދި ތެދުވެރިކަމާއި އެކީ ނުވަތަ ދޮގުވެރިކަމާއި އެކީގައިވެސް އެބައިމީހުންނަށް ނަޞޭޙަތްދެއްވުމަކީ ވައްދުވުމާއި ދީނުގެ ބަސްފުޅުގައި ހަމަހަމަވުމުގެ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ

161 المائدة: 51

أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ [162]

މާނައީ: "މުނާފިޤުވެރިޔަން ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިނުގަންނަވަމުތޯއްތޯ؟ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކުރެ ކާފަރުވެގެންވީ އަޚުންނަށް އެއުރެން ބުނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ރަށުން) ނެރުއްވައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ތިމަންމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދިނުމުގައި ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަންވެއް ނުވާނޫއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރެވިއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދޭނީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނީ، ދޮގުވެރިންކަމަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި ދުނިޔަވީ ފައިދާތަކަކަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންދެކެ ގަންނަ ބިރަކަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި ގުޅިގެން ފުސްސާރައިން އުޅުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި މެދުމަތިރިވ ދޫދީ ހުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ޗެ ހިތާނުން ނުރައްކާ މުސީބާތްތަކަން ބިރުން ނުވަތަ ނަފްސާއި މުދާ ރައްކާތެރިކޮން ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކަ އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެއިރުޤެރިޔަންކަކުގައި ނަސްރުވަން ދަށްކާ ކުރިމަ އުޛުރުތަކުގަތް އެކަށާނަގަވަނީ ކަނޑައެޅާ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى

162 الحشر: 11

أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ... ﴾[163]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ ހިތުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން (އެބަހީ: ޝައްކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިހުންނަ މީހުން) އެއުރެންގެ އެކުވެރިކަން ލިބިގަތުމަށް އަވަސްވެގަންނަތީ، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް މުޞީބާތެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ. ﴾[164]

މާނައީ: "އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން، އާޚިރަތުގެ މައްޗަށް، ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް ލޮބުވެތިކޮށް އިޚްތިޔާރުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކާފަރުވި މީހުންނަކަށް، الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ."

އަދި ކާފަރުންނާއި މުވާލާތްކުރުން އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ނަހީކުރެއްވާފައިވާ ބަސްފުޅު އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ގިނައިން ވެއެވެ. އެއީ ގޮތްތަކާއި މިހުންނަކުމުގައި ނުވަތަ ބީރައްޓެހިންނާއި މިއުޅުމުގައިވެސް ނުވަތަ އަހުލުކިތާބީން ނުވަތަ މުޝްރިކުން ނުވަތަ

---

[163] المائدة: 52

[164] النحل: 107

މުރުތައްދުން އަދި އުސޫލުވެސް ކުޅުމުގެ މިއްޔަތަކުގައި ވިހަސްވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾[165]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ފޮތް ދެވުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަކީ ފުރައްސާރައެއް ކަމުގައްޓާއި، ކުޅިވަރެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ މީހުންނާއި، ކާފަރުން އާއި، އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ... ﴾[166]

މާނައީ: "ﷲ އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ ބަޔަކު، ﷲ އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދުށްމަނިވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ ބަޔަކުކަމުގައިވާތީ ތިބާ

[165] المائدة: 57

[166] المجادلة: 22

ނުފެންނާނޫއެވެ. އެއުރެންނަސް، އެއުރެންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި، ނުވަތަ އަޚުން ކަމުގައި، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

އަދި މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފިރުންނާ އެކުވެރި އެހީތެރި ނަޞްރުވެރިންކަމުގައި ނަގާ މީހާ، އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެން ހުއްޓާ އަދި އެބައިމީހުންނީ ގާތް ރައްޓެހިވެރިންކަމުގައި ނުހިފުން ދުރުވެ އެއްކިބާވުންވެއްޖެނަމަ، އޭނާ އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވި މުނާފިޤު އަހުލުވެރިންނާއި އޭނާ ގެޔިޖާދުރި ދެން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޙައްޤުވި ކަންތައް (އެބަހީ: ޢަޛާބު) އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް ޙައްޤުވެގެންދާނޭކަމަށް ސާފުވެގެންވާ ޙުއްޖަތާއި ވަރުގަދަވެގެންވާ ދަލީލުން އެކަލާނގެ ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅު އިއްވަވައެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴾[167]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފިރުން އެއީ އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! (ފާޅު) ބަޔާންވެގެންވާ ޙުއްޖަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ހުށަހެޅުމަށް އެދެނީހެއްތޯވެ؟"

އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުމަކީ މުނާފިޤުންގެ އަޚްލާޤެއް ބަޔާންވެދޭނެ ގެންނެވިއެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

[167] النساء: 144

﴿ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ... ﴾ [168]

މާނައީ: "މުއުމިނުން، މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފަރުން އެބަ، އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދާހުރިކަމެވެ! އެކަންކަމުން (އެގޮތަށް) ކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، اللهގެ ވާގިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއްގައި އޭނާއަކު ނުވެއެވެ. އެއުރެންގެ ކިބައިން އަންނަ ނުރައްކަލަކުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވުން މަޤްޞޫދުވެއްޖެ ހާލަތެއްގައި މެނުވީއެވެ. އަދި، الله އެކަލާނގެ ނަފްސުން (އިޤާބުން) ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަވައެވެ..."

އަދި އެބައިމީހުން ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންވާކަން ކަނޑައަޅުއްވާ އެންގެވިއެވެ:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ. ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴾ [169]

[168] آل عمران: 28

[169] محمد: 25-26

މާނައީ: "ހަމަކަނަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތެދުމަގު އެނގި ބަޔާންވުމަށްފަހު، އެއުރެންގެ ފުރަގަހަށް އެނބުރި މުރުތައްދުވެގެންދިޔަ މީހުންނަށް ޝައިޠާނާ އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްކިއެވެ. އަދި އަޖަލުތައް ދިގުވާނެކަމުގެ އުއްމީދު އެއުރެންނަށް ދެއްވިއެވެ. އެއީ، الله ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ނުރުހުންވި މީހުންނަށް، އެއުރެން ބުނިކަމަށްޓަކައެވެ. ބައެއްކަންތައްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާނަމެވެ. އަދި އެއުރެން ސިއްރުކުރާތަން ގޮތް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އުސޫލުފުސް އެފަދަ ފާއިދާތަކެވެ.

މިބާބުގައި ފުރުޤާނާއި ސުންނަތުން އައިސްލާމީ ނަޞޭޙަތް ބަދަލުކުރުވާ ގޮތުގެ ކުރިއެރުމެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާ ފުރުޤާނުގައިވާ ދީނުގައިވާ މިބައިގެންނާ އަދިލު ވަރުގަދަ ބާރުތައް ގަބޫލުކުރާ ބާރުތަކުގެ އިސްލާމްދީނާ ފުރުޖެހޭ ކަމާގުޅޭ ގޮތުގެ އެވެ. އެގޮތުން އެކަމުގެ މައްސަލަ އަދިސްލާމީ ފުރުޤާނުގައި ސުންނަތުގެ ނަޞްޞުތަކުން މުސްލިމުންނަށް ބަދަލުކުރެވޭގެންނެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްސަލަ ދަލީލުތައް ދެނެގަންނަވާއެވެ. އެކަންތައް އެހެނިހެން، އެއަދިލު މިއްލަތުގެ އެންމެ ބޮޑުވެރިކަމާ އަދިލުކަމުގެ ބުރުއިންނާ ކަމަކަށްވާނެއެވެ. އެހެން ފަރާ ގާފުރުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވާ، އަދި މުއުމިނުންނާއި ދުށްމަނުވެރިވާ އަހުލުބައިތުވެރިވުން ޝަރީޢަތް ފުނޑާލުމި، ދީން މުޖުރިމުންނެވެ.

ޝައިޚު ހަމަދު ބިން އަތީޤު 'ސަބީލުއްނަޖާތި' ސ: 31 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فأما معاداة الكفار والمشركين، فاعلم أن الله سبحانه وتعالى أوجب ذلك، وأكد إيجابه وحرم موالاتهم وشدد فيها، حتى أنه ليس في كتاب الله تعالى حكم فيه من الأدلة أكثر ولا أبين من هذا الحكم بعد وجوب التوحيد، وتحريم ضده...) [170]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ޢަދާވާތްތެރިވެ ދެކޮޅުވެރިވުން ދަންނަވަން، ފަހެ الله تَعَالَى އެކަންތައް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާކަމާއި، އަދި އެކަންތަކުގެ ވާޖިބުކަން ވަރުގަދަކޮށް ތައުކީދުކުރައްވާފައިވާކަމާއި، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ހަރާމްކުރައްވާ އަދި އެކަމުގައި [illegible] ވަރުގަދަކަން ހަރުކަށި ބަސްފުޅު ވަޙީކުރައްވިކަން ދަންނާށެވެ! އެގޮތުން الله تَعَالَى ގެ ފޮތުގައި ތައުޙީދުގެ ވާޖިބުކަމާއި އޭގެ އިދިކޮޅު ހަރާމްވެގެންވާކަމުން ފަހު، ޙުކުމެއްގައި މިކަމަކަށްވުރެ ދަލީލުތައް ގިނަވެ ބަޔާންވެގެންވާ ކަމެއްނުވެއެވެ..." މިއެވެ.

މިބާބުގައި ކަށަވަރުންވެސްވަނީ ތާރީޚުގައި ކަންފަސޭހަކަމުން ބާރުދެވިފައެވެ. އެގޮތުން ހަވާ ނަސޭހަތުގެ އެދުންތެރިކަން ތަކަބުރުވުމާއި، ދުނިޔަވީ ފައިދާތަކާއި ވެރިކަމާއި ރިޔާސަތަށް ލޯބިކުރުމުގެ ސަބަބުން ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ، އަދި މުއުމިނުންނާއި ދެކޮޅުވެރިވެ ޢަދާވާތްތެރިވުމަކީ [illegible]

[170] سبيل النجاة والفكاك: 14/1

ގިނަބަޔަކަށްވާ ފިތުނައެއްކަމުގައި، އަދި ފަހުގެ މުސްލިމުންނާ ބަލާއެއްކަމުގައި މިބާބުގައި ވެފައިވެއެވެ.

ޔަހޫދާއި ނަޞާރާއި ބުއްދާއި ހިންދޫންފަދަ މުޝްރިކުންގެ ވައްތަރުން ކާފިރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ނަޞީޙަތްދިނުން ހަރާމްވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުވާކަމާއި، އަދި މުއުމިނުންގެ ދުޝްމަނުން ކަމަށްވާ އެބައިމީހުންގެ ދީނަކީ އިސްލާމްދީނަށް ޚިލާފު ބާޠިލު ދީނަކަށްވާތީއެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީ ވަހުއްދަވާފައިވާ އިންޒާރަކީ އެކަލާނގެ އިންޒާރުގެ ބޮޑުކަމެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނަށް ހުރަސްއަޅާ މީހުންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ ...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... ﴾ [171]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަތް (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

މިއާޔަތުގެ މާނަވަނީ ބޭރުފުޅުން ފާޅުވާ ގޮތުގެ މަތިކަށެވެ. އެއީ އަށާވަނަ ހަމައެބައިމީހުންގެ ޙުކުމުގައިއެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް 'އަޙްކާމު އަހްލުއްޛިއްމާ' 67/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

---

[171] المائدة: 51

(...قَدْ حَكَمَ الله – وَلَا أَحْسَنَ مِنْ حُكْمِهِ – أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّى الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى فَهُوَ مِنْهُمْ: ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ...﴾ ، فَإِذَا كَانَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنْهُمْ بِنَصِّ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُمْ حُكْمُهُمْ...) [172]

މާނައީ: "...ފަހެ الله تعَالَى ހުކުމްކުރައްވާފައިވަނީ -އަދި އެކަލާނގެ ހުކުމްފުޅަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ހުކުމެއްނުވެއެވެ- ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ނަޞްރުދީފި މީހަކުވަނީ ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންކަމުގައެވެ. ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ [173] އެހެންކަމުން ފަހެ އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވާ މީހުންވަނީ ފުރުޤާނުގެ ނައްޞުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންކަމަށްވާނަމަ، އެމީހުންނަށްވާނީވެސް އެބައިމީހުންގެ ހުކުމެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އަލްޤުރުޠުބީގެ ތަފްސީރުގައި 217/6 ގައިވެއެވެ:

(...﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ...﴾ أَيْ يَعْضُدْهُمْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ ﴿...فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ بَيَّنَ تَعَالَى أَنَّ حُكْمَهُ كَحُكْمِهِمْ، وَهُوَ يَمْنَعُ إِثْبَاتَ الْمِيرَاثِ لِلْمُسْلِمِ مِنَ الْمُرْتَدِّ، وَكَانَ الَّذِي تَوَلَّاهُمِ ابْنُ أُبَيٍّ ثُمَّ هَذَا الْحُكْمُ بَاقٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فِي قَطْعِ الْمُوَالَاةِ...) [174]

172 أحكام أهل الذمة: 195/1

173 المائدة: 51

174 تفسير القرطبي: 217/6

މާނައީ: "...'ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންނާ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ހިފާފިމާ' އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވާ އެހީތެރިވާ މީހާ 'ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވަނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.' އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވާފައި އޮވަނީ އޭނާގެ ޙުކުމަކީވެސް އެބައިމީހުންގެ ޙުކުމްކަމަށެވެ. މުރުތައްދުއްގެ ކިބައިން މުސްލިމުކަން ވާދުރުވުމާ ޘާބިތުވުން އެކަމުން ވަނާވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވާ މީހާއީ އިބްނު އުބައްޔެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޤިޔާމަތްދުވަހު ހަމައެކަން އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވުން ކަނޑާލުމުގައި މިހުކުމްވެސް ނިމިގެންނެވެ..." މިއެވެ.

އިބްނު ޙަޒްމު 'އަލްމުޙައްލާ' 35/11 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...وَصَحَّ أَنَّ قَوْلَ الله تَعَالَى ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ إِنَّمَا هُوَ عَلَى ظَاهِرِهِ بِأَنَّهُ كَافِرٌ مِنْ جُمْلَةِ الْكُفَّارِ فَقَطْ - وَهَذَا حَقٌّ لَا يَخْتَلِفُ فِيهِ اثْنَانِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ...)[175]

މާނައީ: "...އަދި الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅު ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ ވަނީ ބޭރުފުށުން ޒާހިރުވެގެންވާ މާނައިގެ މައްޗަށްކަން ޞައްޙަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އޭނާއީ ކާފިރުންގެ ބައިގަނޑުގެ ތެރެއިންވާ ކާފިރެއްކަމުގައެވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ދެމީހަކު ޚިލާފުނުވާނޭ ޙައްޤެކެވެ..." މިއެވެ.

175 المحلى بالآثار: 33/12

ޝައިޚު ސުލައިމާނު ބިން ޢަބްދި الله 'އައްދަލާއިލް ފީ ޙުކްމި މުވާލާތި އަހްލިލް އިޝްރާކި' 52 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾... فإذا كان وعد المشركين في السر - بالدخول معهم ونصرتهم والخروج معهم إن جلوا- نفاقاً وكفراً وإن كان كذباً. فكيف بمن أظهر لهم ذلك صادقاً، وقدم عليهم، ودخل في طاعتهم، ودعا إليها، ونصرهم وانقاد لهم، وصار من جملتهم وأعانهم بالمال والرأي؟! هذا مع أن المنافقين لم يفعلوا ذلك إلا خوفاً من الدوائر؛ كما قال تعالى: ﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ... ﴾..)[176]

މާނައީ: "...الله تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ

176 الدلائل في حكم موالاة أهل الإشراك: 1/51-52

أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ [177]

މާނައީ: "މުނާފިޤުވިމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަމުތޯއެވެ؟ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކުރެ ކާފަރުވެގެންތިބި އެއުރެންގެ އަޚުންނަށް އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ރަށުން) ނެރެލައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ތިމަންމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދިނުމުގައި ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަނެއް ނުވާނޫނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކޮށްފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދޭހުށީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނީ، ދޮގުވެރިންކަމަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މުޝްރިކުންގެ ތެރެއަށް ވަނުމަށް ސިއްރުގައި އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެ، އަދި އެމީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަށް އަދި އެމީހުން ރަށުން ބޭރުކޮށްލެވިއްޖެނަމަ އެމީހުންނާއި އެކުގައި ނިކުމެގަތުމަށް ވަޢުދުވުމީ -ދޮގުހަދާ ބާލު އެފަދައިން ވަޢުދުވިއަސް- ނިފާޤުއްކަމުގައި އަދި ކުފުރުއްކަމުގައި ވާނަމަ، ދެންފަހެ ތެދުވެރިކަމާއި އެކީ އެކަންތައް ފާޅުކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް ގޮސް، އެބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތްތެރިކަމުގެ ދަރަން ވަދެ، އަދި އެކަމަށްޓަކާ، އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދީ، އެބައިމީހުންނަށް ބޯލަނބާ، އެބައިމީހުންގެ ޖަމާޢަތުގެ މެދުގައިވެގެން، އަދި މުދަލާއި ބަދުނުން އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދީ ހަދައިފި މީހުން ބާރަށްވުރީ ކޮންފަދައަކުންހުއްޓެވެ!؟

އަދިފަހެ މިފަދައިން މިވަނީ، ދިރާސާކުރުން މުސްތަޤްބަލަކަން ނުބައްލާތަކަން ބިރުން

[177] الحشر: 11

ގެނުވީ މުނާފިޤުންތަކެއްވެސް އެކަންތައް ނުކުރާ ހާލުގައިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ތަރުތީބުންނެވެ:

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ...﴾ [178]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން (އެބަހީ: ޝައްކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިހުންނަ މީހުން) އެއުރެންގެ އެކުވެރިކަން ލިބިގަތުމަށް އަވަސްވެގަންނަތީ، ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޫއެވެ. އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް މުސީބާތެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ..." މިއެވެ.

ދެން الله އާއި އެކަލާނގެ ވަލީވެރިންގެ ޢަދުއްވުންނާއި، އެކަލާނގެ ދީނުގެ ޢަދުއްވުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވާ ވުމާގެ މައްސަލައިގައި الله تعالى ގެ ވަލީވެރިންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ލޯބިވުން ނަސޭހަތްދެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا...﴾ [179]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރި އެހީތެރިޔާއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި އީމާންވީމީހުންކަން ކަށަވަރެވެ..."

ދެން ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ، ދެން މުއުމިނުންގެ ދައްކަން އެބައިމީހުން ނަސޭހަތްދިނުމަކީ އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް ޙަރާމް ކަމެކެވެ.

---

178 المائدة: 52

179 المائدة: 55

އެހެނީ ފަހެ ބަދުރީކުރުގެ މަސްލަހަތަކީ އުއްމަތަކަށް އެދޭ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ މަސްލަހަތެވެ. އަދި ޝިރުކުގެ ފަސާދައަކީ އުއްމަތުގެ ކިބައިން ދުރުކުރުވުން އެންމެ ބޮޑު ފަސާދައެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ، އެދޭ ދުނިޔަވީ ފައިދާއަކަށް، މުދާ ނުވަތަ ވެރިކަމާއި ރިޔާސަތު އަދި އެނޫންކަމެއް ސަލާމަތަކަށް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައިވިޔަސް އަދި ދިރުމަ، ރޫހު (ނަފްސު) ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައިވިޔަސް މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ކާފަރުންނަށް އެހީތެރިވެ ނަސްރުދިނުން ހުއްދަނުވާކަމެކެވެ. އެހެނީ ކާފަރުންނަށް އެހީތެރިވެ ނަސްރުދިނުމަކީ ދީނުން ބޭރުވާ މުރުތައްދުވުންކަމުގައިވަނީ އެނގިގެންނެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އަރުތިޔަބާބީންނާއި އަދި އެނޫންވެސް ގޮތަކުގެ މިއްލަތަކަށް އެހީތެރިވެ ގާތްވެރިވެ، އަދި އެއްވެސް ވައްތަރެއްގެ އެހީތެރިވެދިނުން އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދިނުމެއްގެ މިޔާއި ފަހެ، އެބައިމީހުންފަދަ ކާފަރެއްކަމަށް ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން އިއްތިފާޤުވެގެންވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... ﴾[180]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ބައެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ބައެއިންނާ ވާނެއެވެ..."

---

[180] المائدة: 51

ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚު رحمه الله ، 'އައްދަލާއިލު' ފޮތުގެ މުޤައްދިމާގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(اعلم رحمك الله: أن الإنسان إذا أظهر للمشركين الموافقة على دينهم: خوفاً منهم، ومداراة لهم ومداهنة؛ لدفع شرهم. فإنه كافر مثلهم، وإن كان يكره دينهم ويبغضهم، ويحب الإسلام والمسلمين.

هذا إذا لم يقع منه إلا ذلك. فكيف إذا كان في دار منعة، واستدعى بهم، ودخل في طاعتهم وأظهر الموافقة على دينهم الباطل، وأعانهم عليه بالنصرة والمال، ووالاهم وقطع الموالاة بينه وبين المسلمين، وصار من جنود الشرك والقباب وأهلها، بعدما كان من جنود الإخلاص والتوحيد وأهله. فإن هذا لا يشك مسلم أنه كافر، من أشد الناس عداوة لله ورسوله صلى الله عليه وسلم.

ولا يستثنى من ذلك إلا المكره: وهو الذي يستولي عليه المشركون، فيقولون له: اكفر، أو افعل كذا وإلا فعلنا بك وقتلناك. أو يأخذونه، فيعذبونه حتى يوافقهم. فيجوز له الموافقة باللسان، مع طمأنينة القلب بالإيمان.

وقد أجمع العلماء على أن من تكلم بالكفر هازلاً أنه يكفر فكيف بمن أظهر الكفر خوفاً وطمعاً في الدنيا؟...)[181]

---

181 الدلائل في حكم موالاة أهل الإشراك: 1/29-30

މާނައީ: "الله ތިބާއަށް ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ، މުޝްރިކުންނާއި ބިރުން އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަން ދުރުކުރުމަށް ބޭރުފުށުން އޮޅުވާލާ ގޮތަށް އެމީހުންގެ ދީނަށް އެއްބަސްވާކަން ފާޅުކޮށްފިނަމަ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އޭނާވާނީ އެމީހުންފަދަ މުޝްރިކަކަށެވެ. އެއީ އޭނާ އެމީހުންގެ ދީނަށް ނުރުހި ކުރިޔަސް، އަދި އިސްލާމްދީނާއި މުސްލިމުންދެކެ ނަފްރަތުކުރިޔަސްވެއެވެ.

އަދި މިއީ ހަމައެކަނި އެކަމަށް އޭނާ ކަންކޮޅުނަމަ އޭނާގެ ޙުކުމެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ (މުސްލިމުންގެ ބާރުގަދަ ދުވަހު) އޮތް ބިމެއްގައި ހުރެ، އެކާފަރުންނަށް ދައުލަތުގެ ގެންނެވި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކުއްވަތްތެރިކަމުގެ ދަރަޖަވެރި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ބާތިލްދީނާ އެއްބަސްވާކަން ފާޅުކުރި، އަދި އެބައިމީހުންނާ ނަޞީޙަތްތެރިވެ މުނާފިޤުން އެކުލެވިގެން، އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ، އަދި އެބައިމީހުންނާ މުސްލިމުންނާއި ދެމެދު ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި އެކުވެރިކަމުގެ ގުޅުން ކަނޑާލައި، ކާފަރުންނާ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި ހުރުމާއި އެކު ލޯބިވެރިކަމުގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ތަރުތީބުތަކުގައި ދިރުވާލައި ޝަރުޢުގައި ޤާއިމްވެވާނެ ކަމެއް ކުރުމަކީ އެ ލޯބިވެރިކަމުގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމެއްނެތިތަ ދެކޭގޮތް ބަލާލާ ކަންތައްތަކެއްކަމުގައިބުނާނީތޯއެވެ!؟ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިފަދަ މީހަކީ ކާފަރުއްކަމާއި، މުސްތަޙިއްގެ ދުޝްމަނެއް الله އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް އެންމެ ބޮޑަށް ދުޝްމަނެއް ކަމުގައި ވުމުގެ ދުޝްމަނުތަކާ މިހެއްކަމާއިމެދު މުސްލިމުންގެ ޝަރުޢުގެ ނުކުރާނެއެވެ.

އަދި މުސްތަޙަބްވަނީ މިހާ ގުޅިގެން އެކަމުން އިސްތިއުޒާދުގެން ނެވެއެވެ. (މުސްތަޙަބްވަނީ މިހާރު:) އެމީހުންގެ މައްޗަށް މުޝްރިކުން ގަދަވެގަން، ކާފަރު

ކާފިރުވާނެ ނުވަތަ އެވެނިކަމެއް ކުރާނެ، އެހެންނަމަވެއްޖިނަމަ އަހަރުމެން ކަށަވަރު މިވެނި ހެންހަރާ ޢަމަލުކުރާނީމާ' މިފަދައިން އެމީހަކަށް ބުނެވި، ނުވަތަ އެބައިމީހުން އޭނާ ހިފާ ހަމައަށްކަށްގެން ގެންގޮސް އެއްބަސްވާންދެން އެމީހަކަށް ޢަޒާބުދެއްކޭ މީހެކެވެ. ފަހެ އިމާންކަމަށް ހިތް ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވާކަށް ދުރުން ހާމަކުރުން އެމީހަކަށް ހުއްދަވެގެންވެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ސަވާބާއަކަށް ކުރުމުގެ ފާހަކައެއް ދައްކައިދީ މީހަކު ކާފިރުވާނެކަމަށް އިޖުމާޢުވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ، ގެންގޮސް ހުރި ބަޔަކުގެ ސަބަބުން އަދި ދުނިޔެއަށް ލޯބި ދެއްވުމަށްޓަކައި ކުފުރު ފާޅުކުރަނީ މީހާގެ ހާލަތު ކިހިނެއްތޯ ހިނގާނީ!؟..." މިއެވެ.

ކުފުރުގެ ބިރުން އިމާންކަމުގެ ބިމަށް ހިޖުރަކުރުން الله تَعَالَى ޝަރުޢުކުރެއްވި މިކަމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ފިތުނާ ކުރުމުގެ ސަބަބުން ދީނަށް ޙިމާޔަތްދޭ ކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ޤުދުރަތް ނުވާތީ، އެބައިމީހުން ބިމު ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް މަޤުދިރަތެއް ނެތް، އަދި މުސްލިމުންނަށް ފާޅުކުރައިގެން އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ ޝިޢާރުތައް އެގޮތުންވެސް ކަންކަން އުޅެވިގެންވާކަމަށްޓަކައެވެ.

އިބްނު ޙަޒްމު އަންދަލުސީ 'އަލްމުޙައްލާ' 200-199/11 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(وَقَدْ عَلِمْنَا أَنَّ مَنْ خَرَجَ عَنْ دَارِ الْإِسْلَامِ إِلَى دَارِ الْحَرْبِ فَقَدْ أَبَقَ عَنْ اللهِ تَعَالَى، وَعَنْ إِمَامِ الْمُسْلِمِينَ وَجَمَاعَتِهِمْ، وَيُبَيِّنُ هَذَا حَدِيثُهُ – صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

- «أَنَّهُ بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهُرِ الْمُشْرِكِينَ» وَهُوَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - لَا يَبْرَأُ إِلَّا مِنْ كَافِرٍ، قَالَ اللهُ تَعَالَى {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ} ...)[182]

މާނައީ: "...އަދި އިސްލާމްކަމުގެ ބިމުން ދާރުލް ޙަރުބަށް ނިކުމެއްޖެ މީހާ، ހަމަ ﷲ تَعَالَىގެ ބަސްފުޅުން، އަދި މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުއި، މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތުގެ ކިބައިން ދުރުވެފައިވާކަން އަހަރުމެންނަށްވަނީ އެނގިގެންނެވެ. މިކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެނީ މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ޤާއިމްވެގެން ހުންނަ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން އެކަށޭގޮތުން ﷺ ބަރީއަވެވަޑައިގެންވާކަމަށް ހަދީޘްކުރައްވާފައިވުމުންނެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ކިބައިން މެނުވީ އެކަށޭގޮތުން ބަރީއަވެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ﷲ تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ... ﴾[183]

މާނައީ: "މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި، މުއުމިނުން އަންހެނުންނީ، އޭގެ ބައެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރި އެހީތެރިންނެވެ..."

އަދިވެސް އަބޫ މުޙައްމަދު (އިބްނު ޙަޒްމު) ބުނެފައިވެއެވެ:

(...فَصَحَّ بِهَذَا أَنَّ مَنْ لَحِقَ بِدَارِ الْكُفْرِ وَالْحَرْبِ مُخْتَارًا مُحَارِبًا لِمَنْ يَلِيهِ مِنْ

---

182 المحلى بالآثار: 125/12

183 التوبة: 71

الْمُسْلِمِينَ، فَهُوَ بِهَذَا الْفِعْلِ مُرْتَدٌّ لَهُ أَحْكَامُ الْمُرْتَدِّ كُلُّهَا: مِنْ وُجُوبِ الْقَتْلِ عَلَيْهِ، مَتَى قُدِرَ عَلَيْهِ، وَمِنْ إِبَاحَةِ مَالِهِ، وَانْفِسَاخِ نِكَاحِهِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ، لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لَمْ يَبْرَأْ مِنْ مُسْلِمٍ.

وَأَمَّا مَنْ فَرَّ إِلَى أَرْضِ الْحَرْبِ لِظُلْمٍ خَافَهُ، وَلَمْ يُحَارِبْ الْمُسْلِمِينَ، وَلَا أَعَانَهُمْ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يَجِدْ فِي الْمُسْلِمِينَ مَنْ يُجِيرُهُ، فَهَذَا لَا شَيْءَ عَلَيْهِ، لِأَنَّهُ مُضْطَرٌّ مُكْرَهٌ...) [184]

މާނައީ: "...މިބަޔަކީ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އިޚްތިޔާރުކުރި ގޮތެއްކަމާ ބާރު، ކައިރީގައިވާ މުސްލިމުންނަށް ހަނގުރާމަކުރާ ބާރު ޙަރުބު ކާފިރުންގެ ބަޔަކާއި ޒުލުމްގެ ބިރުގައި، ފިލާ މިއަދުގެ ސަރަޙައްދަށް ކާފިރުވެރިންގެ ވިލާތަށް. އަދި އޭނާގެ މުއްސަނދި ކަމަކަށް ކުޅަދާނަކަން ލިބުން ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ އޭނާ ގަތުލުކުރަން ވާޖިބުވެގެންވާނެއެވެ، އަދި އޭނާގެ މުދާ ހުއްދަވެގެންވާނެއެވެ، އަދި އޭނާގެ ކައިވެނި ކެނޑިގެންވާނެއެވެ އަދި އެހެންވެސް އެފަދަ މުރުތައްދުންގެ ހުކުމް ބުރަވެއް އޭނާއަށް ވާނެއެވެ. އެހެނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވި ކަމެއް ނުވެއެވެ.

ދެން ވީ އަނިޔާވެރިކަމަކުން ބިރުން، އަދި މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަމުންނުދާ އަދި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދީ، އަދި

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ޢާންމުން ހިމާޔަތްކުރި ޙައްޤާތޯރިކަން ދޫނީ މިހާރު ޢާންމުން ނުފެނި، ތާރީޚު ބަރުބަން (ކުރުދުގެ ބިމަކަން) ފިޔަވައި ޙައްޤާތޯރިކަށް މިހާ ދަންނަމަ، މީހާގެ މައްސަލަ އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުވެވޭ. އެހެނީ އާންމުން މަޖުބޫރުވެގެންނާ ޝަރުޢީ ޢީދު ހަރަކާތް މީހުންނެވެ..." އިބްނު ބާޒުގެ ބަސް ނިމުނީއެވެ.

* މުޝާބަހަތުވުން (އެކުވެރިވުން އެއްގޮތްވުން ތަޤުލީދުކުރުން)، ދަރާޖަވެރިވެ ހަދާވާތްތެރިވުމީ އީމާންކަމުގެ އަސްލު ވަރުގަދަ އުފެއްގަނޑެވެ. އަދި ބޭރުފުށުން ކާފިރުންނާއި ވައްތަރުވުންވެސް الله تَعَالَىٰ ރަހަމަތްކުރައްވާ މުޒާރީޢަތްތެރިވުމަށް ހަރާމްކުރެއްވިކަމެވެ. އެއީ އެވައްތަރުވުމާއި އެކީ ބާޠިލްދީނުން ތަޤުލީދުކުރުން އެކުވެރިވެގެންނުވާނޭކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުކަން އަދި ދާނާ، ހައްސަން ބިން ޙަބީބާގެ ޙަދީޘުން، އަދި ޢުމަރު އަލްޤުރައްޝީގެ ޙަދީޘުން، އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ރިވާޔަތްކުރެއްވި ޙަދީޘުގައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(...وَمَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ.) [185]

މާނައީ: "...އަދި ބަޔަކާއި ވައްތަރުވާ މީހާ ފަހެ އެބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ."

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ކުރުދުގެ ބިމުއްގައިވެ، އަދި ބޭރުފުށުގެ ފާރާމުން އެބައިމީހުންނާއި ޖަހާފަދަކުމުން ގެއްލުމެއް ފުރާފޯކާނުކަމަށް ބިރުގަނޑެއްވާ މިހާ މިކަމުގެ ތެރެއިން އިސްތިސްނާވެއްޖެއެވެ. އެގޮތުން ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާއި

185 رواه أبو داود: 4013، وأحمد: 5114

ވައްތަރުވުން އޮންނަން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ފަހަ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެހީތެރިވާ މީހުން ބަލިކަށިވެގެންވާ ހާލު، އަދި ނަސްރުދޭނެ މީހުން މަދުވެގެންވާއިރު މުޝްރިކުންނާއި ހެޔޮލުވެގަތުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންއަކަމު އެކަލޭގެފާނު އެކަމަށް އަމުރުކުރެއްވީ އިސްލާމްދީން ފާޅުވެ، އެދީނުގެ އަހުލުވެރިން ބާރުގަދަވުމަށްފަހުގައެވެ.

އަދި އެކަމުކުން އިމާންކަން ގެއްލުވާލާ ކުފުރުގެ އަހުލުވެރިންނާއި މުވާލާތްކުރުމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއްކަމަކީ: ދީންތައް އެއްބައިވަންތަކޮށް ޔަހޫދީންގެ ތަފާތުތަކާއި ފަރަގުބަޔަށް ފިލުވާލާއި، ދީންތަކުގެ ޚާއްޞަކަމާއި ފާޅުކުރުމަށްޓަކައި ބައްދަލުވުންތަކާއި ކޮންފަރެންސްތަކާއި މަހާސިނގާތަކާއި ޖަމާޢަތް [illegible] ޑާއިލޮގުތަކެވެ. މިކަންތައް ބަރުސާވެގެންވަނީ އިޚްވާނުލް މުސްލިމީނާއި އިބްނު ސަބްޢީންނާއި އިބްނު ހުދުފަދަ ބޫޒީންގެ ދުޒުރީދުންގެ ފަރާތުން އެނިގެންވާ، އަދި މިޖާސްގައި [illegible] [illegible] ފަރާތްތަކުގެ އެކިދީންތަކާ ނުބައިވެގެންވާ ފިޔަވަޅުގެ މައްސަލަތަކެވެ. އެބައިމީހުންނީ ކުރިން އިސްލާމީ މީހުންނާއި ޢިލްމާނީކުރާމީހުންނާއި، އިސްލާމްދީން (ދިރިއުޅުމުގެ ކަންކަމުން އެކަހެރިކޮށް)ބޭރުކުރުމާ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކުން އިސްލާމްދީން ފުހެލުމަން އެއްބަސްވާ މީހުންނެވެ.

- ހަނގުރާމައިގައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމަށް އެދުމާއި ގުޅޭ މައްސަލައެއް.

ދަންނަވަ އެހެން ކާފިރުންތަކާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށްޓަކައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުމީ، އެކަމުގެ ހުއްދަކަމާއިމެދު މަޛްހަބުގެ އަހުލުވެރިންގެ ދެބަސްވާއި

ޚިލާފު އުފެދިގެންވާކަމުކެވެ. އެގޮތުން އެބާރުލުންގެ ތެރޭގައި އެކަންތައް އެއްކޮށް މަނާކުރައްވާ ބާރުލުންވެއެވެ. އަދި އެބާރުލުންގެ ތެރޭގައި ޝަރުތުތަކަކާއި ޟަވާބިތުތަކަކާއި އެކީ އެކަންތައް ހުއްދަކުރައްވާ ބާރުލުންވެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް އިންތިޒާމަށް ބޭނުންތެރިގެންވުމާއި، އެބައިމީހުންގެ މަކަރުވެރިކަމާއި، މުއުމިނުންނަށް އެބައިމީހުން ޒިޔާނާތްތެރިވުމުން އަމާންކަން ލިބިގެންވުންފަދަ ޝަރުތުތަކާއި އެކީގައެވެ.

ދުނިޔަވީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ދެކޮޅަށް ނިކުތް ބަޣާވާތްކުރާ މީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކާފަރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުން ދަރަންނަށް، ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ގިނަ ޢުލަމާއުންވަނީ އެކަންތައް މަނާކުރައްވާފައެވެ. އަދި މިބާވަތުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ކާފަރުންގެ ނުރައްކާތެރި ބާރުގަދަވެގެންދާ، އަދި މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ކާފަރުން މަތިވެ ފާޅުވެގެންދާ، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް މިކަމުންވާ ފައިދާއަށްވުރެ ބޮޑަށް ހުރުމުގެ އަސަރުކުރުންނަމަ މިނަސްގުދާއިން ފައިދާވާނަމަ، ފަދަ މިކަންތައްވަނީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްގޮތުގައި الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެންނެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ [186]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިމާ (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

[186] المائدة: 51

އަދި ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުމުގައި އެއަށްވުރެ ބޮޑުމުގައި ކުދި ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. އެކަންތައް ކާފިރުވެ މުރުތައްދުވެ، މިއްލަތުން ބޭރުވުމާއި ހަމައަށް ނުފޯރައެވެ.

އިބްނު ހަޒްމު އަލްމުޙައްލާ 'އަލްއާޘާރު' 11/200-201ގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وَأَمَّا مَنْ حَمَلَتْهُ الْحَمِيَّةُ مِنْ أَهْلِ الثَّغْرِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ فَاسْتَعَانَ بِالْمُشْرِكِينَ الْحَرْبِيِّينَ، وَأَطْلَقَ أَيْدِيَهُمْ عَلَى قَتْلِ مَنْ خَالَفَهُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ، أَوْ عَلَى أَخْذِ أَمْوَالِهِمْ، أَوْ سَبْيِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ يَدُهُ هِيَ الْغَالِبَةُ وَكَانَ الْكُفَّارُ لَهُ كَأَتْبَاعٍ، فَهُوَ هَالِكٌ فِي غَايَةِ الْفُسُوقِ، وَلَا يَكُونُ بِذَلِكَ كَافِرًا، لِأَنَّهُ لَمْ يَأْتِ شَيْئًا أَوْجَبَ بِهِ عَلَيْهِ كُفْرًا: قُرْآنٌ أَوْ إِجْمَاعٌ، وَإِنْ كَانَ حُكْمُ الْكُفَّارِ جَارِيًا عَلَيْهِ فَهُوَ بِذَلِكَ كَافِرٌ عَلَى مَا ذَكَرْنَا، فَإِنْ كَانَا مُتَسَاوِيَيْنِ لَا يَجْرِي حُكْمُ أَحَدِهِمَا عَلَى الْآخَرِ فَمَا نَرَاهُ بِذَلِكَ كَافِرًا - وَاَللَّهُ أَعْلَمُ...)[187]

މާނައީ: "...ދީނުގަހަ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބާރުގަދަކަމުގެ ހަރުދަވެރިން ތެރެއިން (އަހުލުއްސުންނާއި ގައުމުގެ މައްސަލަތު ޙައްޤު ޖިހާދުކުރާމީހާ) ހިމާޔަތްދޭއެއްގެ ސަބަބުން ބަލާލި ހަނގުރާމަވެރި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދާ، އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އޭނާއާ ޚިލާފުވާމީހުން ގަތުލުކުރުމަށްބަޔާ، ނުވަތަ

187 المحلى بالآثار: 126/12

ޢުޘައިމީނުގެ ދުޢާވައް ނިގުޅައިގަތުމަށްޓަކައި، ނުވަތަ ޢުޘައިމީނުން އަސީރުކުރުމަށްޓަކައި، އެކާފިރުންނަށް ޗާގަދިން މިހާ ދަންނަނެ، ފަހެ ގަދަވެ އިސްވެގެންނެވި އެއްޗަކުމުގައިވެފައި އަދި ކާފިރުން އެއްޗަހެއްނެތި ތެޅަރާ ބަޔަކު ފުދިއްނާކުމުގައި ފީނުމަ، ފަދަ އެއްޗި ފާހަގަކުރުމުގެ އިންތިޒާމްއުކުރުގޮތް ހަވާލުވާނެ ދިނުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފިރެއްކަމުގައި ނިކުމެއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ މަސްލަހަތު ކުރުމު ވާރިސްވާކަމް ފުރާނަގައި ނުވަތަ އިޖާބަދީގައި އަޑުއެހުނުވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މަސްލަހަތު ކާފިރުންގެ ބާރުވެ (ބާރާއި އިސްލާމް އޮވެ) ހިނގާނަމަ، ފަހެ އަހަރުމެން ބަލާނީ ރާއްޖެކުޅަ އިން އޭނާގެ ސަބަބުން ކާފިރުއެކަމުގައިވެއެވެ. ދުނިޔެ އެދުމެދުގިން (މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުން) ހަމަހަމަ ވާގެ އެއްބަސްވުމުގެ މަސްލަހަތު އަޅުން ބައެއްގެ ގުޅުމެއްގެ (ބާރުވެރިކަން) ނިހިގާނަމަ އޭނާގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފިރުވާކަށް އަހަރުމެންނަށް ނުފެނެއެވެ.

والله أعلم..." މިއެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ނުވަވަނަ ކަންތައް

"މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ޚަޟިރުގެފާނު ނިކުމެވުމަށް ތަނަވަސްވެގެންވި ފަދައިން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް ބައެއް މީސްތަކުންނަށް ތަނަވަސްވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކޮށްފިނަމަ ފަހެ ކާފިރުވެއެވެ."

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ނުވަވަނަ ކަންތައްކަމުގައި މުއައްލިފު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް: 'މުޝްރިކުން ކާފަރުނުކުރާ މީހާ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިނަމަ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ގޮތް އޭނާ ޞައްޙަކޮށްފިނަމަ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.' މިނާޤިޟުގައި ޝާމިލުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް ޚަޟިރުގެފާނަށް ތަނަވަސްވެގެންވި ފަދައިން، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް މީސްތަކުންނަށް އެއްވެސް މީހަކަށް ތަނަވަސްކަން ލިބިގެންވާކަމަށް ދެކެއްޖެމީހާ، ފަހެ އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނަކަށް ތަބާވާ މީހުން ފަދަ ކާފަރެއް ނުކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައް ފާހަގަވެގެންވެއެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކުގައި އުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ރިސާލަތު އާންމުކަމާއި މައްޗަށް ބާއްވާގެންވާކަމަށް ދެންނެވި ސުންނަތުގައި އައިސްފައިވާ ނައްޞުތަކަށް އިންކާރުކުރުމާއި އެކަންތައް ބާޠިލުކުރުން އެކުލެވިގެންވެއެވެ. ފަހެ الله تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ފޮނުއްވާފައިވަނީ އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ގާތަށެވެ.

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا...﴾[188]

---

[188] سبأ: 28

މާނައީ: "އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައާއި، ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި، އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ތިމަންއިލާހު ކަލާނގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ..."

އެބަހީ: ޚަލްޤުތަކުންގެ ތެރެއިންވާ ހުރިހާ މުކައްލަފުންގެ ގާތަށެވެ.

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا... ﴾ [189]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލާއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴾ [190]

މާނައީ: "ބަރަކާތްތެރިކަން އިންޒާރުކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވުމަށް، އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ހައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރާ ފުރުޤާން (ޤުރްއާން) ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ، މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވިއެވެ."

އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަކީ ޚާއްޞަނަބިއްޔެއް ކަލޭގެފާނުގެ އަމުދުރުވުން ޤައުމަށްޓަކައި މިހަކަން ޝަރީޢަތުގެ ނަބިއްޔާކަމުގެ އުފާވެރި ހަމަތު ކަލޭގެފާނު ދެއްވިމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ އުޚުރި ނަބިއްޔާކަމުގެ މުހުރެން ނަބަކިއިން އިންދިރުރުއްވަމެވެ.

189 الأعراف: 158

190 الفرقان: 1

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ... ﴾ [191]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ..."

އެބަހީ: الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ޤަބޫލުކުރައްވާ ދީނެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ރަސޫލުކަން ހަވާލުކުރެއްވި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަގު ފިޔަވައި الله ގެ ޙަޟްރަތަށް އެހެންހުރިހާ މަގުތައް ބަންދުކުރެއްވި މިއުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވުމުން، އެކި ޒަމާންތަކުގައި ރަސޫލުކަލުމެން ފޮނުއްވުން ހުރިހާ ރަސޫލުންނަށް ތަބާވުމެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި އެހެން ޝަރީޢަތަކުން ޤަބޫލު ނުކުރާ الله އާއި ބައްދަލުވާންވީހެ، ފަހެ އެކަލާނގެ ދީނުގެ ކިބައިން އެކަށްޗެއް ޤަބޫލުނުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ... ﴾ [192]

މާނައީ: "ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ..."

---

[191] آل عمران: 19

[192] آل عمران: 85

އަދި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ހަމައެކަނި ގަބޫލުކުރެވޭނީ ދީނަކީ އިސްލާމްދީން އެކަނިކަން ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ... ﴾ [193]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ..."

ޞަޙީޙުގައި އަބޫ ހުރައިރާ ﵁ ގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ޙަދީޘުގައިވެއެވެ:

(فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ.) [194]

މާނައީ: "ހަ ކަމަކުން ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު މާތްކުރެއްވުނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޖަވާމިޢުލް ކަލިމް (ގިނަ ފުން މާނަތަކެއް އެކުލެވިގެންވާ ކުޑަ ބަސްފުޅުތަކެއް) ދެއްވުނެވެ. އަދި (ބަދުރުއްވުންގެ ހިތްވަރު) ބިރުގަތުމުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެއްވުނެވެ. އަދި ޣަނީމާ މުދާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޙަލާލުކުރެއްވުނެވެ. އަދި ބިމަކީ ޠާހިރު (ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވާގޮތަށް) މިސްކިތެއްކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ލެއްވުނެވެ. އަދި

[193] آل عمران: 19

[194] رواه مسلم: 523

ތިމަންކަލޯގެފާނު ފޮނުއްވުނީ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ ގާތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނު މެދުވެރިކުރައްވާ ނަބިއްޔުން ޚަތިމުކުރައްވުނެވެ."

އަދިވެސް ސަޙީޙުގައި ޖާބިރު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘްގައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވިއެވެ:

(بعثت إلى الأَحْمَرَ وَالأَسْوَدَ.) [195]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޯގެފާނު ފޮނުއްވުނީ ކަޅުމީހުންނާއި ރަތްމީހުންގެ ގާތަށެވެ. (އެބަހީ: އިންސީންނާއި ޖިންނިންނާއި، އަރަބިންނާއި އަޖަމިން އެންމެހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ ގާތަށެވެ.)"

އަދި އަޙްމަދު، އެކަލޭގެފާނުގެ މުސްނަދުގައި ޖާބިރުގެ އަރިހުން، އައްޝަޢުބީގެ އަރިހުން، ޖާބިރު ބިން ޢަބްދިالله رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވިއެވެ:

(أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِتَابٍ أَصَابَهُ مِنْ بَعْضِ أَهْلِ الْكُتُبِ، فَقَرَأَهُ عَلَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَضِبَ وَقَالَ: " أَمُتَهَوِّكُونَ فِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ بِهَا بَيْضَاءَ نَقِيَّةً، لَا تَسْأَلُوهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَيُخْبِرُوكُمْ بِحَقٍّ فَتُكَذِّبُوا بِهِ، أَوْ بِبَاطِلٍ فَتُصَدِّقُوا بِهِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ مُوسَى كَانَ حَيًّا، مَا وَسِعَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي.) [196]

---

[195] رواه مسلم نحوه: 521

[196] رواه أحمد: 15156

މާނައީ: "ކުފުރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބަޔަކުގެ ކައިރިން ހުރި ގަހެއް ހިފައިގެން އުޅުނު ބަންދު ހަފްތާތެއް، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެދުމެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކިޔާލެވިދާނެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށްވެސް ހެދިއެވެ. އަދި ބުނެދިނެވެ: "އޭ ހަބީބު ދަރިކަލުންނެވެ! (ތަޤުދީސްކުރާ ނަބީބާރިން އެބައިމީހުންގެ ދީނާއި ގުޅޭގޮތުން ހައިރާންކަމާއެކު ދެރަ ރަށްތަކެއް ހެދިއްޖެ ކަނޑައިން ތިޔަބައިމީހުންނެވެ) އެކަމުގައި ބައިރާންކަމާއެކު ދެރަ ރަށްތަކެއް ހުށައެޅިއްޖެއެވެ؟! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުވެސް އެކަލޭގެފާނު އެބުނުއްވާ ފަދައިން ގޮތް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ގޮތެއްގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތެއް މިވަގުތުގައި މޮޅުވެސް ހުރެވެ (ބައިންސްޓެއިންގެ) ބުނެދެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތެއް ކަމަކުން ސިފަތައްތަކުގެންވެ. ދެން އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނެއް ބަދަލުގޮތެއް ހެދުމަށްދޫކޮށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަންތައް ދޫކަނޑާ ނުވެއް އެބައިމީހުން ހެދުމަށްދޫކޮށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަންތައް ތެދުކަށަވަރުވެ. އެފަދައިގެ އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބައިމީހުން ނަފުސްވާ ފަދައިން ގޮތް ވިދާޅުވިއެވެ. މުސާ ދަރިކަލުންނަށް ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިވެސް ނުކުރާނެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެރެވެސްވެގެންނެއްވެ."

ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ފާހިތެވެގެންވާ، ދީނުގައި ކުރެވެނެއްވެސް ސަރަހައްދެއް އެނގޭނީ ޝަރީޢަތުގެ އަޅުވަތެރިކަން ތަޢާލާގެ ބާރުގަދަ އިސްލާމްދީނުގެ ފަރާ ގޮތަށް ދެނެގަނެވޭނެ، ދެން ފަހު މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތުގެ އެކިއެކި ބައިތަކުގެ ޙަޤީޤީ ތަފްސީލުތަކެއް ދެކެވޭނެއެވެ!

އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތަށް އީމާންވެއްޖެ މީހަކު، އެކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތައް އެންމެންގެ މައްޗަށް ޢާއްމުވެގެންވާކަމަށް އީމާންވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އޭނާގެ އީމާންކަމަކުން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

ޞަޙީޙުގައި އަބޫ ހުރައިރާ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގައި اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»[197]

މާނައީ: "މުޙައްމަދުގެފާނުގެ ނަފްސުފުޅު އެފަރާތެއްގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތަށް ޤަސަމް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވަމުވެ! މިއުއްމަތުން އެއްވެސް މީހަކު -ޔަހޫދީއެއްވިޔަސް ނަޞާރާއެއްވިޔަސް- ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާ، ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމަކާއިގެން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާންނުވާ ޙާލު އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ގުނުވީ އޭނާ ނުވެއެވެ."

އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުން ހުއްދަކުރާ މީހަކު ނަރަކައަށް ވަންނާނެހެއްޔެވެ!؟

އިބްނު ޙަޒްމު އަލްއަންދަލުސީ 'އަލްއިޙްކާމު' 109/5 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

---

197 رواه مسلم: 153

(...إنما أوجب النبي صلى الله عليه وسلم الإيمان به على من سمع بأمره صلى الله عليه وسلم فكل من كان في أقاصي الجنوب والشمال والمشرق وجزائر البحور والمغرب وأغفال الأرض من أهل الشرك فسمع بذكره صلى الله عليه وسلم ففرض عليه البحث عن حاله وإعلامه والإيمان به...)[198]

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވުން ވާޖިބުކުރެއްވިކަން ކަށަވަރުވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރު އަޑުއަހައިފި މީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެގޮތުން ދެކުނާއި، އުތުރާއި، އިރުމައްޗާއި، ކަނޑުގެ ޖަޒީރާތަކާއި، ހުޅަނގާއި، ބިމުގެ ހިސާބުން ސަރަހައްދުތަކުގައިވާ ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް، އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ ނަންނަގާފާ އަޑުއިވިއްޖެނަމަ ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ހާލަތާއި ހަބަރުހޯދުމަކީ ކޮބައިކަން ފަރުޟުވެގެންވާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވުން އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ..." މިވާހަކައިން ފާސްފުރުކުރެވުނު ބައި ނިމުނީއެވެ.

އަދި ހުރިހާ ޝަރީޢަތެއް މަންސޫޚުކޮށް ކެންސަލުކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތް ގޮވާލުމަކީ ދުނިޔޭގެ އެކިކަންކޮޅުތަކާއި އަދި ބިންތަކުގެ ރަށްތަކުންނާއި ވިރިހެންނާއި، އާދަމުގެދަރިންގެ އެކި ޖަމާޢަތްތަކާއި ބަރަބެރުންނާއި ބަޖަމުންނާއި، ތުރުކީ އަހުލުވެރިންނާއި، ލިޔައިންނާއި ނުދަންނަހަނދުމަފުށް އެކަލޭގެފާނުގެ ސިއްރުދުވަސްތަކާއި ސަލާމަތުން ފެށިގެންވަންނަ އެވަގުތު ހާދިސާތަކެއްގައި

[198] الإحكام في أصول الأحكام: 5/117

ދުޢާފިރުކުން ތާބިޢުވާގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ﷺ އެތަތަރިން ކަންތައްތަކުރައްވާ الله تَعَالَى އެކަލޭގެފާނަށް ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުފުޅުތަށް ބޭނުމަށް އަދަފުޅުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަވަނަ ކަންތައް

" الله تَعَالَى ގެ ދީނުން މުޅިން އަނބުރާލުމެވެ. އެދީން ނުދަސްކޮށް އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުވެސް ނުކުރުމެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ [199]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުން ދެން އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދިން މީހަކަށްވުރެން އަނިޔާވެރިޔަކު ބޮޑު ކާކުހެއްތޯ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފައްވާނީމެވެ."

ޞަޙީޙުގައި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވެއްޖެކަމަށް، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ހަދީޘް އިސްވެދެންނެވުނެވެ:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ» [200]

މާނައީ: "މުޙައްމަދުގެ ފުރާނަ ނަފްސުފުޅު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ޤަސަމް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވެއެވެ! މިއުއްމަތުން އެއްވެސް މީހަކު -ޔަހޫދީއެއްވިޔަސް

---

[199] السجدة: 22

[200] رواه مسلم: 153

ނަބިއްޔާއާއިމެދުއަހާ- ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާ، ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އުނގަންނައިދޭން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާންނުވާ ހާލު އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މެނުވީ އޭނާ ނުވެއެވެ."

اللہ ގެ ދީނުން މުޅިން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީނުމުން އުނގަންނުގާ މިހާ ކާފަރުވާނޭ މުޅިއަނބުރާލާފައި، މިދީނުގެ އަސާސް އުނގެނުމުން މުޅި އަނބުރާލާފައެވެ. އަދި اللہ ގެ ދީނުން މުޅިން އަނބުރާލާ އުނގަނޭގެ ދީން ދުރުކުރާ ގޮތުގަވެސް، اللہ ދީން ނުވެސް އުނގެނި، އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުވެސް ނުކުރެ، ވަކި މިފަދައިން މުޅިން އަނބުރާ ދުރުކުރުމުން އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. اللہ تعَالىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [201]

މާނައީ: "...އަދި ކާފަރުވީމީހުން، އެއުރެންނަށް އިންޒާރުދެވުނު ކަންތައްތަކުން ފުރަގަސްދީ ތިބިއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ [202]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުން، ދެން އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އަނބުރިގަތް މީހަކަށްވުރެ

---

[201] الأحقاف: 3

[202] السجدة: 22

އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ގޯނާއެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވާހުށީމެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ [203]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! ފަހެ، އެބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ދެކެ الله ލޯބިވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ."

ޢަމަލުކުރުން ގެންނަނުގެންނަ މީހާގެ ކިބައިން الله تَعَالَىٰ ވަނީ އީމާންކަން ނަފީކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އޭނާ (ދުލުގެ) ބަހުން ގެނެސްދެމުންދައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ [204]

މާނައީ: "އެއުރެން ބުނެތެވެ. الله އާއި ރަސޫލާއަށް ތިމަންމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި ތިމަންމެން ކިޔަމަންވެއްޖައީމުއެވެ. ދެން އޭރުންފަހު،

---

[203] آل عمران: 32

[204] النور: 47

އޭގެތެރެއިން ބަޔަކުމީހުން ދުރަގަސްތީ، ހިނގައިދެއެވެ. އަދި އެއުރެން މުއުމިނުން ކުރުގައެއް ނުވެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى . لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى . الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾[205]

މާނައީ: "ފަހެ، އަނދައަނދާފައިވާ ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވީމެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ އަބާއްޔަވެރިޔަކު ފިޔަވައި، އެ ނަރަކައަކަށް ނުވަންނާނެތެވެ. އުމިޔަކީ، ދޮގުކޮށް، އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުން މީހާއެވެ."

ދީން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމާއި އަދި ދޮގުކުރުމުގެ ނުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّى . وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾[206]

މާނައީ: "ފަހެ، އޭނާ ތެދުއްވެސް ނުކުރެއެވެ. އަދި ނަމާދުވެސް ނުކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އޭނާ ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގިޔައެވެ."

[205] الليل: 14-16

[206] القيامة: 31-32

ފަހެ ދީނުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުން އެކަލާނގެ ޙައްޤުވާލައި އުވަނީ އަމަލާއި ދިމާވާގޮތަށެވެ. ތެދުކުރުމާއި ދިމާވާގޮތަކަށް ކަންކުރުމެވެ. ފަހެ ދީނުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމީ، ކިޔަމަންތެރިކަމުން ދީނުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމެވެ.

އިޢުތިޤާދުންނާއި، އިންކާރުކުރުމުންނާއި، އަމަލުތަކުންނާއި، ބަހުން ކާފަރުވާ ފަދައިން، ދީނުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީ ދޫކޮށްލުމުންވެސް ކާފަރުވާނެއެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނަށް ފުރަގަސްދީ، އެދީން ނުދަސްކޮށް، އަދި އެދީނަށް އަމަލުނުކުރާ، އަދި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ކަންތައް ނޭނގޭ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކާއި ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި ކަންތައް އަޅައިގަންނަ ކަންތައްތަކުގެ ދުވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަހައްޓާ ސަލާމަތްވެއްޖެއް، އަދި ދީނުގެ ޙުކުމްތަކުން ނޭނގޭ ހިތްވާ ނޫނީގެ ޙުކުމްތަކާއި ދުނިޔެ އެއްވެސް ފަރާތަކުން ބަލަހައްޓާ، (މިފަދައިން ކަންތައްކުރުން) ފަރުވާލެއްނުވާ ގޮތުގައި ފަރާތުން ކަންނޭނގޭ އަދި ފަރުވާލެއްނުވާ ގޮތުގައި ދަސްކުރަން ޤަބޫލުނުކުރާ ތަޢުލީމު ހޯދުމަށް ގޮތްތެރިކަމެއް ނުލިބުމުގެ ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ ބަދަލުވުން ނޭނގޭ ދިފާޢުވެރިކަމުން ތަޢުލީމުހޯދުމަށް ދިއުމުގައެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ދިރާސާކުރުމުގެ ޙައްޤުތަކުން ތަޢުލީމުގައި ފުރިހަމަ ދީނުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުން، މިސާލަކަށް ކަންތައްތަކާއި ދިމާވާ ފަރާތްތަކުގެ ބައެއް ތަފްސީލު ލިޔުން ތަޢުލީމަށް ޓަކައި ދަސްކޮށް ކިޔަވާ މީހަކީ ކިޔަވާ ނުވަތަ ފަހުން މީހަކު މަސައްކަތްކުރުމުގައި. އެކަން ވަކިކުރުމަށް ގޮތްކަމުގައި ހުރި ކަންކަމުގެ މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން ކާފަރުވާ ގޮތްތަކާއި ފުރިހަމަކޮށް ހިއްސާވާކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ޢަމަލުކުރާ މީހުން ބޮޑުތަރިކައި، ދުނިޔޭގެ ކަންތަކުގައި، މަޖުމޫޢު

އުނދަގޫފަރަތަ ތަކެތި ދުރުކުރުމާއި، (މިސްވާކުކުރުން) ދުއްމުރާކުރުމުން ދުރުވެހުރުމާއި، ޞަދަޤާތްދިނުމާއި، މައިންބަފައިންނަށް ކާރިހުމާއި، އަމާނަތް އަދާކުރުން ފަދަ ކަންތަކެވެ.

އެހެންކަމުން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކުން ސަލާމަތްވެ، އަދި الله ގެ ދީނުން ދުރު އަނބުރާލާކަން ބަޔާންކުރެވޭކަން ކަނޑައި ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޙީއިގެންނާ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުގައި ވާޖިބުވެގެންވާ ވާޖިބުތަކުން ކަމެއްކުރުމުންނެވެ. އެއީ ނަމާދާއި، ޒަކާތާއި، ރޯދައާއި، ޙައްޖު ފަދަ ކަންތަކެވެ. އިމާންތެރިކަމާއިއެކު ޤަވާޢިދުން އެކީ ބާރު އާދޭ ހުރައިން ކަމެއްކަމުގައި މީހާ، الله ގެ ދީނުން ބޭރުކޮށްލާ ދުރު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްމަޖްމޫޢު' 621/7 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فَلَا يَكُونُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا بِاَللهِ وَرَسُولِهِ مَعَ عَدَمِ شَيْءٍ مِنْ الْوَاجِبَاتِ الَّتِي يَخْتَصُّ بِإِيجَابِهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ...) [207]

މާނައީ: "...ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ އެކަނިތަކާއި ޚާއްޞަކޮށްދެއްވި ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ވާޖިބުތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރާ ހާލު މީހާ، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވި މީހަކުކަމުގައި ނުވާހުއްޓެވެ..." މިއެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނުން ދުރު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމުގައި، މިއްލަތުން ބޭރުވާ ދުރު އަނބުރާލުމާއި މިއްލަތުން ބޭރުނުވާ ދުރު އަނބުރާލުންވެއެވެ:

[207] مجموع الفتاوى: 7/ 621

އެގޮތުން މިއްލަތުން ބޭރުކޮށްލާ ދޫން އަނބުރާލުމީ މިތަނުގައި ބައްލަވާ މުޙައްމަދު ބުން ޢަބްދުލް ވައްހާބު ޒިކުރުކުރެއްވި ކަންތަކެވެ. އެކަންތައް އިސްވެ ބަޔާންވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

އަދި މިއްލަތުން ބޭރުކޮށްލާނޭ ދޫން އަނބުރާލުމަކީ: ދީނާއިއްޔާ އީމާންކަމުގެ އަސްލުތަކުގައި، އެހެންނަމަވެސް ވާޖިބުވާ ކަންތައްތައް އަދާނުކުރުން އޭނާ ދޫން އަނބުރާލުމެވެ.

އަދި الله ގެ ދީން ނުދަސްކޮށް އަދި އޭގެމަތިން ޢަމަލުނުކުރުން ދޫން އަނބުރާލާ މީހާ، އޭނާ އެޖަހިފައިން ދެކޭފަދައިން ކަލޭގެފާނު ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން ނުދަސްކުރެއްވީއެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭގެ އިޙްތިރާމްވެރި ޖާހިލުކަން ހުށަހެޅުމަކީ ނޫނެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް، 'މިފްތާޙު ދާރިއްސަޢާދާ' 43/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وكل من أعْرِض عَن الاهتداء بِالْوَحْي الَّذِي هُوَ ذكر الله فَلَا بُد أن يَقُول يَوْم الْقِيَامَة {يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمُشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ} فَإِن قيل فَهَل لهَذَا عذر فِي ضَلَالَة إِذا كَانَ يحْسب أنه على هدى كَمَا قَالَ تَعَالَى {وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ} قيل لَا عذر لهَذَا وأمثاله من الضلال الَّذين منشأ ضلالهم الإعراض عَن الْوَحْي الَّذِي جَاءَ بِهِ الرَّسُول وَلَو ظن أنه مهتد فَإِنَّهُ مفرط بإعراضه عَن اتِّبَاع دَاعِي الْهدى فَإِذا ضل فَإِنَّمَا أتى من تفريطه وإعراضه وَهَذَا بِخِلَاف من كَانَ ضلاله لعدم بُلُوغ الرسَالَة وعجزه عَن الْوُصُول اليها فَذَاك لَهُ

حكم آخر والوعيد فِي الْقُرْآن إِنَّمَا يتَنَاوَل الاول وأما الثَّانِي فَإِن الله لَا يعذب أحدا إِلَّا بعد إِقَامَة الْحجَّة عَلَيْهِ...)[208]

މާނައީ: "...الله ގެ ޢިލްމުކަމުގައިވާ އެކަލާނގެ ވަހީ ބަސްފުޅުން މޫނު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީފި ކޮންމެ މީހަކު، ފަހެ ޤިޔާމަތްދުވަހު ކޮންމެހެންވެސް އޭނާ ބުނާނެއެވެ:

﴿...يَالَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ﴾[209]

މާނައީ: "ތިމަންނާއާ، ކަލޭއާ ދެމެދުގެ ދުރުމިން އިރުމައްޗާއި ހުޅަނގު ދެމެދުގައި ދުރުމިން ކަމުގައިވާނަމަ، ކޮންފަދަހެއްޔެވެ! ފަހެ، ކަލޭއަކީ ހާދަހާ ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިޔެކެވެ."

ދެން ބުނެވިއްޖެނަމަ: 'އޭނާވަނީ ތެދުމަގުކަމުގައި ކަމަށް އޭނާ ހީކުރާނަމަ އޭނާގެ މަގުފުރެދުމަށް އުޒުރު ލިބިގެންވާނެހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:'

﴿...وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ﴾[210]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއުރެން ހީކުރެތެވެ."

---

[208] مفتاح دار السعادة: 44/1

[209] الزخرف: 38

[210] الأعراف: 30

ބުނުއްވާފައެވެ: 'ޒިނާއި، މަގުފުރެދުނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ރިޔާފަދަ،
އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެދުނުގެ އަސްލަކީ ރަސޫލާ ﷺ އެކަންތަކާއިގެން
ވަޑައިގެންނެވި ވަޙީ ބަސްފުޅުން ދޫން އަނބުރާފުރެދުންކަމުގައިވާ މިންނަން އެއްވެސް
އުދުރެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އާނާއި ތެދުމަގު ދިރިހުރެއްވާ މިހެންކަމުގައި
ހިކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އާދަވެސް ތެދުމަގަށް ގޮވާލާ މިހާރަށް
ތަބާވުމުން ފުރަގަސްދީ ދުރު އަނބުރާލައިގެން ފުރުވާލުޤަރުކަށްނުލާފައިވާ
މިހެންކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން އާދާ މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ އެކަންތައް އެވި އާދާގެ
ފުރުވާލުޤަރުމާއި ދުރު އަނބުރާލާމުގެ ސަބަބުންނެވެ. މިއީ އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ
ސަބަބަކީ ރިސާލަތު އެމީހަކަށް ނުފޮނުވާ އަދި ރިސާލަތާއި ހަމައަށް އާދާ ވާޖިބުވުމަށް
ނުކުޅެދިގެންވާ މިހާރައި ހިލާފުކުރުމެވެ. ފަހު އާދާއަށްވާނީ އެހެން ބުރަވުކުރެވެ. އަދި
ޤުރުއާނުގައިވާ ވައިދުގެ ބަސްފުޅު ޝާމިލުވާނީ ފުރަތަމަ ވަށްތަރުގެ މިހާރެވެ. ދެންފަހު
ދެވަނަ (ވަށްތަރުގެ) މިހާ ދަންނަށް، ފަހު ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް
ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވުމަށްފަހުގައި ދެއްވި الله ތަޢާލާ އެއްވެސް މިހަކަށް
އަޛާބުނުދެއްވާހުއްޖެވެ..." މިއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްތައް މުއައްލިފު رحمه الله ނިންމަވާ މިހެން ވިދާޅުވަމުންނެވެ:

"އިސްލާމްކަންގެއްލޭ މިދިހަ ކަންތައްތަކުގައި ސަކަރާތަކަށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ސީރިއަސްކޮށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ބިރުގަނެގެން އެކަންކުރާ މީހާއި އެއްވެސް ފަރަގެއްނުވެއެވެ. މަޖުބޫރުވެއްޖެ މީހާ ފިޔަވައެވެ."

އިސްލާމްކަންގެއްލޭ ހަމަ ކަންތަކުގައި ސަކަރާތަކަށް އެކަންކުރާ މީހާގެ ވާހަކަ ބަޔާންވެ ހިނގައްޖެއެވެ. 'ތިމަންމެންނީ ކުޅިވަރުކުރި ސަކަރާތްކުރި ބައެއް' ބުނި ފުރައްސާރަކުރި މީހުން ކާފިރުވެގެންވާކަމަށް الله تعالى ބުނުއްވުމުގައްޔާ ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ:

﴿ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ... ﴾ [211]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

ފަހެ ސަކަރާތަކަށް ކުޅިވަރަކަށް އެފަދައިން ކަންކޮށްފިމީހާއާއިމެދު މިފަދައިން ހުކުމްވާނަމަ ދެންފަހެ ސީރިއަސްކޮށް އެކަންތައްކުރާ މީހަކަށް އެހުކުމް މާބޮޑަށްވެސް އައުލާވެގެންވެއެވެ. މިއީ އިޖުމާއުވެވިގެންވާ ކަމެކެވެ.

އިބްނު ނުޖައިމު، 'އަލްބަޙްރުއް ރާއިޤު' 134/5 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

[211] التوبة: 66

(...مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلِمَةِ الْكُفْرِ هَازِلًا أَوْ لَاعِبًا كَفَرَ عِنْدَ الْكُلِّ وَلَا اعْتِبَارَ بِاعْتِقَادِهِ...) [212]

މާނައީ: "...ސަމާސާއަކަށް ޓަކައި ނުވަތަ ކުޅިވަރަކަށް ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނެފިމާ ހުރިހާ އެންމެންގެ ކައިރީގައިވެސް ކާފަރުވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާ އިޢުތިޤާދުކުރުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތަކަށް ބެލުމެއްނެތެވެ..." މިއެވެ.

ބިރުގަންނަވައިފާ މިހާ، ޙަޤީޤީ މަޖުބޫރުކުރުވުމަކީ އޭނާ މަޖުބޫރުކުރުވި، އޭނާގެ ކަސްދުކުރާގޮތަށް ކަސްދޭ ޤުރުއާނާ ދީނާ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނުބައިބަސްބުނުންފަދަ ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނުމަށް ނުވަތަ ބުދަކަށް ސަޖިދަކުރުންފަދަ ކުފުރުގެ ޢަމަލެއްކުރުމަށް އޭނާގެ ގޮތުން އެދުވުންފަދަ ޙާލަތަކަށް ނުވާނަމަ ކުފުރުވުމަކަށް އޭނާއަކަށް އެއްވެސް އުޒުރުވެރިވެއެވެ. (ކުފުރުގެ ބަހެއް ނުވަތަ ޢަމަލެއް ކުރުމަށް މަޖުބޫރުކުރެވުނުކަމުގައިވެސް އެކަމަށްރުހުމެއްނުވުން) އޭނާގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހިފައިވުމުގެ ޝަރުޠާއި ލާޒިމުވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [213]

---

[212] البحر الرائق: 134/5

[213] النحل: 106

މާނައީ: "އީމާންކަމަށް، އެމީހާގެ ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު މަޖުބޫރުވެގެންނާއި މިހާ ގެންގުޅި، އީމާންވުމަށްފަހު الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެމީހާ، އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންނުވިޔަސް) ކާފަރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސް ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަށް الله ގެ ގަޟަބުވެރިކަން ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޛާބު، އެއުރެންނަށް ހުށްޓެވެ."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ، 'އައްޞާރިމުލް މަސްލޫލު' ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وبالجملة فمن قال أو فعل ما هو كفر كفر بذلك وإن لم يقصد أن يكون كافرا إذ لا يقصد الكفر أحد إلا ما شاء الله...) [214]

މާނައީ: "...ޖުމްލަކޮށް، ފަހެ ކާފަރުވާފަދަ ބަހެއް ބުނެ ނުވަތަ ޢަމަލެއްކޮށްފިމީހާ އެކަމެއްގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ކާފަރުވުމަށް ޤަސްދުނުކުރިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ الله އިރާދަކުރެއްވި މީހަކު މެނުވީ ކާފަރުވުމަށް ޤަސްދެއްނުކުރާނެތީވެ..."

އެބަސްފުޅުން ޤަސްދުކުރާ މިންވަރަކީ މިއެވެ.

214 الصارم المسلول على شاتم الرسول: 1/177-178

ފަޞްލު

ކާފަރުވުމަކީ ޝަރުޢީ ޙުކުމެކެވެ. އަދި ކާފަރަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ، އެމީހަކު ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ މީހެކެވެ. ފަހެ ކުފުރަކީ މުސްލިމުންގެ ވެރިއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް މީހުގެ ބަސްފުޅުގެ ބަސްދުރުސްތެވެ. އެހެންކަމަކު އެކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅުގެ ވާހަކަތަކުގެ ވެރިއިންވާކަމެކެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނާއިގުޅުން ތަކްފީރުކުރުމަކީ ހުރިހާ ބަޔަކާއި ނިސްބަތްކުރެވޭ ކަމެއް. އަދި އެއީ ކުދި އަދި ބޮޑު ފަރަތްތަކާއި އެކަށައަޅަމުންގެ ސަބަބެވެ. އަދި ފަރަތަކީ ދީނުގެތަކާއި ދީނުގެބައިވާ ހުރިހާ ނިސްބަތްކުރުމެއްގެ ސަބަބެވެ. އެހެންކަމުން ދީނުގެބައިވާ ހުރިހާ ނިސްބަތްކުރެއް ޢިލްމުވެރިން ތަކްފީރުކޮށްފައެވެ. އެކަންތަކުގެ ސަބަބީ އަދި އެކަންތައް ގެދުވަރުކުރާ ކަމަކީ އެއީއެވެ.

އަދި މަދަރުސާތަށް ކިޔާ ކޮންމެ ސިފަތަކީ ފަހެ އިސްލާމާއި ނަޒާތީގެ މުޤާމެވެ. އަދި ނިސްބަތްސޮފެވި ޤައުމްކިޔާ ކޮންމެ ސިފަތަކީ ތަކްފީރުކުރާއި ތަކްފީރުކުރުމުގެ ނަޒާތީގެ މުޤާމެވެ. އެއީ ޝަރުޢީފައިދާއިންނެވެ: '(މުސްލިމުންނަށް ދެއްވިގެންވާ އެންމެ ހުރި ދެއްވުމަކީ ޝެއްދިއްވެ. އަދި އެންމެ ނިސްބަތް މުސްލިމުންގެ ތަކްފީރުކުރުމެވެ.'

ތަކްފީރުކުރުމަށް ދަރަޖަތަކެއްކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އޮޅިއި ބަލާއި ދެލުދި ވާހަ ދުރުމިންވެދައިން އެބައިމީހުންގެ ގުދުވައި ތަކްފީރުކުރުމުގައި ބަލާބެލުމެއްވެވެ. އަދި ކޮންމެ ތަކްފީރަކީ ބުދުރު ޖިބެއްވާ މީހަކުކުރުމައި ނުވެއެވެ.

ދީނާއި މިއްލަތުގެ އަސްލުތަކާއި، އިޚްލާޞްތެރި ކަންތަކުގެ މައިގަނޑުތަކާއިމެދު ޝިރުކުވެ ނާސްތިކުވާ އުފުރެދިފައިވާ މީހުންނަށް ނުވެއެވެ. ފަހެ އަޅުކަމުގައި الله تَعَالَى އެއްކައުވަންތަކަމުން، އެކަލާނގެ ގާތުގައި އަޅުކަންވެވޭ ބާވަތް ހުރިހާ ކަންކަމެއް ދުލާއިބުރަކައި ޝަރުޢީގޮތުގެ ދަލީލުތަކުގެ މައްޗަށް، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އުޞޫލުގެ މަތިން. (އަސްލުގެ.) އެހެންވެސް ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ ބޭނުންތަކުގައި، ޝަރުޢީ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ވަރަށް ބޮޑަށް ހެޔޮކަމުގެ ފާހަގަކޮށްލެވޭނެއެވެ. އަދި ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ދީނުގެ ހުރިހާ ބާވަތްތަކުގައި އަސްލަކީ ތައުޙީދުކަން އުފުލާ ދިރިއުޅުމުގެ ސަބަބެވެ. އަދި ތައުޙީދުގެ ތައުޙީދުކަމަށް އުފުލާ ތައުޙީދުކަން އިސްލާމްވެފައިވާ ކަމުގެ މަސައްކަތް ކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އަލްއިމާމް رَحِمَهُ الله ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތެއްގެ ތަފާސީލެވެ.

އެހެންކަމުން ފަހެ، ޛަބީޙާތަކާއި ކައިރީގައި ދުޢާކުރުން ކުރުމުން އަންނަ ކަންތައްތަކުގައިވާ: މައްދިޔުންނަން ދުޢާކުރުމާއި، އިމުރުންނަން ކަތިލުމާއި، އެދުމުންގެ ބޭބައިން އެހީތެރިކަން އެދުމާއި، ގާތްކުރުމަށްޓަކައި އެދުމުންގެ ބޭބައިން އެދުމާއި، ޝަރުޢީގޮތުގެ އެދުމުންނަށް ކަންތައްތަކުގައި ތައުޙީދު ކުރުމެވެ ތައުޙީދުކަމާއި ނުކުތާއަށް ހުރިހާ ތަފާސީލުތަކުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭނެއެވެ. އެހެނީ މިއީ ޝަރުޢީގޮތުން އިސްލާމްދީނުގައި އެކަށީގެންވާ ބޭނުންތަކެއް ކުރުމަކީ ތިމާގެ ކަންތަކެކެވެ. الله تَعَالَى ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴾[215]

[215] الأنعام: 162-163

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާންކުރުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވެސް، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ (މި އުއްމަތުގެ) މުސްލިމުންކުރެ، އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾[216]

މާނައީ: "الله އާއި އެކު އެހެން އިލާހަކަށް ދުޢާކޮށްއުޅޭ މީހަކު، އެކަމުގެ ދައްކަން އެމީހަކަށް (ބުރުހާނު) އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތެވެ. ފަހެ، އެމީހެއްގެ ޙިސާބު ބެއްލެވުން ވާކަންކަށަވަރީ، އެމީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާހުށީވެ."

ޝަރީޢަތުން ބަދަލުބަސްބުން އެއްޗެހިގޮތުގައި، ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުން ފާޅުކުރުންވެސްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ފަހެ، މިކަންކަމުގައި މީހާގެ ޖާހިލުކަމުގެ އުޒުރުނުދެވޭނެއެވެ. އެއީ ކާފިރުކަމުން އަލަށް ސަލާމަތްވި (އެބަހީ: އަލަށް އިސްލާމްވި) މީހެއް، ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ބަނދަރަކު ހިސާބެއްގައި އުފެދިގެންވި، ނުވަތަ

216 المؤمنون: 117

ކާފަރުންގެ ތެރޭގައި އުޅެބޭޖެއް އުމުރުއްގެ ނަފްސުން ތަރުކުކަން ފުރުވައިދުމަށް ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނާ ހިނދަކު ފިޔަވައިއެވެ.

ހަމައެފަދައިން އިސްލާމްދީނުގެ ފުރުވެގެންނާ ތުރުކަށްތަކާއި، ޖާހިލުކަމާއި ޚިލާފުކުރުމާއި ތަބާވިންފަދަ ފުރުވެގެންނާ ހައްޤުކަށްތަކުގައިވެސް، (އެބަހީ: އެކަށޭތަކެއް ހެޔޮކުރުމުގައި) މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައިވާ މިހެކަން އެކަށޭތަކާއިމެދު ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށްބަލައި އުޒުރު ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ކިބައިން އެކަށޭތަކެއް ފެބޭފަ ނުކުރުވޭހެއްޗެވެ.

ކާފަރުކުރުން އަޅާނ (އިސްލާމްދީ) މިޔައްނަމަ، ނުވަތަ ކަށްފުރުގެ ދުވަ ހިސާބަކު އުޅެބޭޖެހިނަމަ، ނުވަތަ އިޚުލު ހަދާ ޖާހިލުކަމުން ސަލާމަތްވުމަން ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނާ ބަޔަށް އެޅިދާގެ ބިންމަތް ފަރާއިން މުސްލިމުންގެ ބިންމަތާއި ދުރު ބިޔައްގައި އުޅެބޭޖެހި މިހަކު، ނަމާދާއި ޝަކާތުފަދަ ވާޖިބުވެފައި ދުނިޔޭގެ މާނައިމެދު ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށް، އަދި ޙަޖްއިމާއި އޭނާ އެފަދަ ޙަރާމްކަށްތަކާއި ކުރުމަށް ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށް އުޒުރުދޭނެއްޗެވެ. އިމާމުންވަނީ އެތަކެއް ތަނެއްގައި މިކަށްތައް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

އަލްޤަރާފީ 'އަލްއިޙްކާމު ބިޔާނިއިލް އިސްލާމު' 76 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...اعْلَمْ أَنَّ الجَهْلَ نَوْعَانِ:

النَّوْعُ الْأَوَّلُ جَهْلٌ تَسَامَحَ صَاحِبُ الشَّرْعِ عَنْهُ فِي الشَّرِيعَةِ فَعَفَا عَنْ مُرْتَكِبِهِ، وَضَابِطُهُ أَنَّ كُلَّ مَا يُتَعَذَّرُ الاِحْتِرَازُ عَنْهُ عَادَةً فَهُوَ مَعْفُوٌّ عَنْهُ....

النَّوْعُ الثَّانِي جَهْلٌ لَمْ يَتَسَامَحْ صَاحِبُ الشَّرْعِ عَنْهُ فِي الشَّرِيعَةِ فَلَمْ يَعْفُ عَنْ مُرْتَكِبِهِ، وَضَابِطُهُ أَنَّ كُلَّ مَا لَا يُتَعَذَّرُ الِاحْتِرَازُ عَنْهُ، وَلَا يَشُقُّ لَمْ يَعْفُ عَنْهُ وَهَذَا النَّوْعُ يَطَّرِدُ فِي أُصُولِ الدِّينِ وَأُصُولِ الْفِقْهِ وَفِي بَعْضِ أَنْوَاعٍ مِنْ الْفُرُوعِ، أَمَّا أُصُولُ الدِّينِ فَلِأَنَّ صَاحِبَ الشَّرْعِ لَمَّا شَدَّدَ فِي جَمِيعِ الِاعْتِقَادَاتِ تَشْدِيدًا عَظِيمًا بِحَيْثُ إنَّ الْإِنْسَانَ لَوْ بَذَلَ جَهْدَهُ، وَاسْتَفْرَغَ وُسْعَهُ فِي رَفْعِ الْجَهْلِ عَنْهُ فِي صِفَةٍ مِنْ صِفَاتِ اللهِ أَوْ فِي شَيْءٍ يَجِبُ اعْتِقَادُهُ مِنْ أُصُولِ الدِّيَانَاتِ، وَلَمْ يَرْتَفِعْ ذَلِكَ الْجَهْلُ لَكَانَ بِتَرْكِ ذَلِكَ الِاعْتِقَادِ آثِمًا كَافِرًا يَخْلُدُ فِي النِّيرَانِ عَلَى الْمَشْهُورِ مِنْ الْمَذَاهِبِ...)[217]

މާނައީ: "...ދަންނާށެވެ! ޖާހިލުކަން ވާނީ ދެވައްތަރަކަށެވެ:

ފުރަތަމަ ވައްތަރަކީ: ޝަރުޢުގެ ވެރި އިލާހު އެކަންތަކަށް (ލުއިފަސޭހަކަންދެއްވާ) މާފުދެއްވާފައިވާ ޖާހިލުކަމެވެ. އެގޮތުން ޖާހިލުކަމުން އެކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހަކު ކުށްވެރިއެއްނުވެއެވެ. އެކަންތަކުގެ ދަލީލަކީ: އާދަމްކަލުން ޙައްޤާރާތަކުގެ ދުނިޔެވީ މަސްލަހަތު (ކުއްވެރިކަމުގެ ނުލާ) ކަންތައްތަކަށް އަރުވެއްޖެނަމަ.....

ދެވަނަ ވައްތަރަކީ: ޝަރުޢުގެ ވެރި އިލާހު ލުއިފަސޭހަކަމާއި (މާފުދެއްވާފައި) ނުވާ ޖާހިލުކަމެވެ. އެގޮތުން ޖާހިލުކަމުން އެކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހަކު ކުށްވެރިއެވެ. އޭގެ ދަލީލަކީ: އެކަންތަކަކުން ދުނިޔެވީ ސަލާމަތްވުމަށް އުޅުއްވާ ދުނިޔޭގެ ކަންކަމާ ހިދާޔަތުގެ ކަމުގެ އެކަމާއި ގަދަ

217 الفروق للقرافي: 163/2 ނޯޓް: މުޤައްދިމާ ބައްސަލާއްޖޭގާ ގެނެސްފައިވާ ކިތާބު: الإعلام بقواطع الإسلام މިނަން ކިތާބުގެ އަޅުގަނޑު ކިޔައިނަ އެއިސްލާމުގާނޫނުގެ އެސްޕާރަ ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އިބްނު ޙަޖަރު ހައިތަމީއަށް އޮންނަ ކިތާ ބުގައި ނިސްބަތްކޮށްފައިވެއެވެ.

ނުކުރައްވައެވެ. މިވައްތަރު ޢާއްމުވެގެން ހިނގާނީ، ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ފުރޫޢުގެ އަސްލުތަކާއި އަދި ބައެއް ފުރޫޢީ ކަންކަމުގެ ވާޖިބުތަކުގައެވެ. ދެންފަހެ ދީނުގެ އަސްލުތަކާ ދަންނަނީ، ޝަރުޢުގެ ވެރި އިލާހު ހުރިހާ އިޖުމާޢުވެފައިވާ ކަންކަމުގައި ބޭނުވެގެންނާ ހުކުރުކަނިވުމަކާއި ހުކުރުކަނިވުމުގެ ޖެހުން ނުވާހިނދު، އެއީ الله ގެ ސިފަތުގެ ހުރިހާކަމެއް ނުވަތަ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން އިޖުމާޢު ދެކޭ ޤަބޫލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންކަމުގައި ރަސޫލާ ފުރުޞަތު އިސްލާމްއަށް ވެވޭތޯ މަސައްކަތްތެރިވެ ދީނުވެފުޅު އޮޅުވާލައިގެން ހިސާބަކުން ރަސޫލާ ނަބިއްޔާއަށް ޢަމަލުކުރުން ޝަރީޢަތުގެ ވާއްސަވޭ ދިޔައިން އިޖްމާޢުގެ ކަންކަން ފުރާރުކުރުމުގެ ސަބަބުން ފެނެވިފައި، އަޙްކާމުގައި ތަޢައްޘުބުން ދެމިއުޅެން ކާފިރުވާކަމުގައެވެ. އެއީ މަޤްބޫލުކަމުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ ގޮތުގެ މަތީގައެވެ..."

އަދި އިބްނު ރަޖަބު، ޢާލިމުން ޙުއްޖަތް ވަޙީޢާލިމު 83 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَفِي الْجُمْلَةِ فَمَا تَرَكَ الله وَرَسُولُهُ حَلَالًا إِلَّا مُبَيَّنًا وَلَا حَرَامًا إِلَّا مُبَيَّنًا، لَكِنَّ بَعْضَهُ كَانَ أَظْهَرَ بَيَانًا مِنْ بَعْضٍ، فَمَا ظَهَرَ بَيَانُهُ وَاشْتَهَرَ وَعُلِمَ مِنَ الدِّينِ بِالضَّرُورَةِ مِنْ ذَلِكَ لَمْ يَبْقَ فِيهِ شَكٌّ، وَلَا يُعْذَرُ أَحَدٌ بِجَهْلِهِ فِي بَلَدٍ يَظْهَرُ فِيهِ الْإِسْلَامُ، وَمَا كَانَ بَيَانُهُ دُونَ ذَلِكَ، فَمِنْهُ مَا اشْتُهِرَ بَيْنَ حَمَلَةِ الشَّرِيعَةِ خَاصَّةً، فَأَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ عَلَى حِلِّهِ أَوْ حُرْمَتِهِ، وَقَدْ يَخْفَى عَلَى بَعْضِ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ، وَمِنْهُ مَا لَمْ يَشْتَهِرْ بَيْنَ حَمَلَةِ الشَّرِيعَةِ أَيْضًا، فَاخْتَلَفُوا فِي تَحْلِيلِهِ وَتَحْرِيمِهِ...) [218]

[218] جامع العلوم والحكم: 196/1

މާނައީ: "...އަދި ޢާއްމު ޚާއްޞަ: ބާރުކުރައްވާކަމަށްވާނެ ޙާލަތުގައި ގޮތުގެ އެއްވެސް ބަޔާންކުރެއްވި، އަދި ބާރުކުރައްވާކަމަށްވާނެ ޙާލަތުގައި ގޮތުގެ އެއްވެސް ބަޔާންކުރެއްވި ﷲ އާއި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ދެއްކެވިފައިވާ ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭގެ ބައެއް ކަންތައް، އެންމެބޮޑު ކަންތައްތަކަށްވުރެ ފާހަގަކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ވަކި އެކަމުގެ ބާރުގަދަ ވަޝްޓުރުވެ، އަދި ދިރުމާއި ޝަރުޢީގޮތުން ކަންތައްތަކުން އެކަމުގެ އެއްވެސް ބަޔަކު ދޭކޮށްދެއްވާ އެއްވެސް ކަމެއް ކަނޑައަޅާ ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ބާރު ފާހަގަކަމާ ބޮޑު އެކަމުގެ މިނިވަން ހުރިހާ ކަންކަން ހުއްޓުވައިލެއްވި ކަމެވެ. އެކަމުގެ ބާރުގަދަ އެއަށްވުރެ ކަންތައްތަކާ ކަންބޮޑު، ފަދަ އެކަމާބެހޭ ގޮތުގެ ޝަރީޢަތް އަޅުވާ މިނިވަން ގޮތުގައި (އެބަހީ: އިލާހުތަކުގެ ގޮތުގައި) މާތްބަޔަކަށް ޢިބާދަތްކުރުމަކީ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން އެކަމުގެ ބާރުގަދަ ކަމެއް ބާރުކުރައްވަން ނުވަތަ ބާރުކުރައްވަން އިލާހުތަކުން ޢިބާދަތްކުރުމެވެ. އަދި އިލާހުތަކުގެ ގޮތުގައި ނުހިފާ ބައެއް މިނިވަން އެކަންކަން ވަރަށްގިނަ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތް އަޅުވާ މިނިވަން ގޮތުގައިވެސް ޢިބާދަތްކުރުމަކީ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން އެކަމުގެ ރައްދުކުރުމުގައި ބާރުކުރުމުގައި އެބައިމީހުން ހިމެނިގެންވެއެވެ..."

ކަލާމުގެ އަސްލު ބައްޔިނުން ނަބައިބަސްބަސް ވިދާޅުވި ބަސްމުގައި އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'މަޖްމޫޢު ފަތާވާ' 54/4 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَهَذَا إِذَا كَانَ فِي الْمَقَالَاتِ الْخَفِيَّةِ فَقَدْ يُقَالُ: إِنَّهُ فِيهَا مُخْطِئٌ ضَالٌّ لَمْ تَقُمْ عَلَيْهِ الْحُجَّةُ الَّتِي يَكْفُرُ صَاحِبُهَا؛ لَكِن ذَلِكَ يَقَعُ فِي طَوَائِفَ مِنْهُمْ فِي الْأُمُورِ

الظَّاهِرَةِ الَّتِي تَعْلَمُ الْعَامَّةُ وَالْخَاصَّةُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ أَنَّهَا مِنْ دِينِ الْمُسْلِمِينَ؛ بَلْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى يَعْلَمُونَ: أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثَ بِهَا وَكَفَّرَ مُخَالِفَهَا؛ مِثْلُ أَمْرِهِ بِعِبَادَةِ اللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَهْيُهُ عَنْ عِبَادَةِ أَحَدٍ سِوَى اللهِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ وَالنَّبِيِّينَ وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَالْكَوَاكِبِ وَالْأَصْنَامِ وَغَيْرِ ذَلِكَ؛ فَإِنَّ هَذَا أَظْهَرُ شَعَائِرِ الْإِسْلَامِ وَمِثْلُ أَمْرِهِ بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَإِيجَابِهِ لَهَا وَتَعْظِيمِ شَأْنِهَا وَمِثْلُ مُعَادَاتِهِ لِلْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمُشْرِكِينَ وَالصَّابِئِينَ وَالْمَجُوسِ وَمِثْلُ تَحْرِيمِ الْفَوَاحِشِ وَالرِّبَا وَالْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَنَحْوِ ذَلِكَ. ثُمَّ تَجِدُ كَثِيرًا مِنْ رُؤَسَائِهِمْ وَقَعُوا فِي هَذِهِ الْأُمُورِ فَكَانُوا مُرْتَدِّينَ...)[219]

މާނައީ: "...އަދި މިއީ ޒާހިރު ވަންހަނާވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައި ނަމަވެއެވެ. އެފަދަ ކަމެއްކަމާ މިހަކު ކާފަރުވެފަވަން ބުއްދިޔަށް ޔަހޫދީންނާއި ކިތާބުވެރިން ނަސާރާ މަގުބޫލުކަމާ މިހެއްކަމަން ބޭނުމިދާނެއެވެ. އެހެންއްކަމުގެ އެމީހުންގެ ބަޔަކު ބައިގަނޑުވެސް އެއަރާއިގެންނެވި، އެކަންތަކަށް މުސްލިމުންގެ ދީނުގައިވާ ކަންތައްތަކެއް ޔާއިމްދީނާއި އިސްލާމީނގެ (އިސްލާމީނަން އިސްލާމިދާ)ސާފު ކަންތަކަށެވެ. އަދި ހަމައެކަ، މުހައްމަދު ﷺ ރަސޫލުކަމުގައިވާ ފާރުގެ އެކަންތަކާއިގެންކަމާއި އަދި އެކަންތަކާއި ޚިލާފު މީހުން ކާފަރުކަމުގެކަން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށްވެސް އެނގެއެވެ. އަދި الله تَعَالَى އަށް ޝަރީކުކުރާ

219 مجموع الفتاوى: 54/4

އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން އަޅުކަންކުރުމަށް އަމުރުކުރުމާއި އަދި الله ފިޔަވައި މަލާއިކަތުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، އިރު ހަނދާއި ގަސްގަހާއި ބުދުތަކާއި، އެނޫންވެސް އެހެންތަކެތިކަން އަޅުކަންކުރުން ނަހީކުރެއްވުން ފަދަ ކަންކަމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ އިސްލާމްދީންގެ ޝަރުޢުބަޔަކުގެ ބޮޑުއިން އެންމެ ގާއިމު ބޯޑުވެގެންވާ ޝަރުޢުއެވެ. އަދި އެއީ ފަރުޟު ފަސްނަމާދުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމާއި، އަދި އެނަގާދުމަށް ވާޖިބުކުރެއްވުމާއި އެނަގާދުތަކުގެ މަގާދު މަތިވެރިކުރުން ފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ޞާބިއީންނާއި މަޖޫސީންނާއި ބަރާއަތްތެރިވުންފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި ފާޙިޝްކަންތަކާއި، ރިބާއާއި، ރަހާއި، ޖުވާއާއި އަދި އެފަދަ ކަންތައް ބަޔާންވެގެންވުންފަދަ ކަންކަމެވެ. ދެން އެއަށްފަހުވެސް މިބާވަތް ފެނިގެންދިޔަ އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުވުމުގެ ތެރެއިން މިނަ ބަޔަކު މިކަންތަކުގެ އެބަޔަކަށް ވެއްޖިޔަސް، މުރުތައްދުން ކަމުގައިވާ ބަސްތެވެ..."

ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން އައްނަޖްދީ ވިދާޅުވެއެވެ:

(...وأما قوله: نقول بأن القول كفر، ولا نحكم بكفر القائل; فإطلاق هذا جهل صرف، لأن هذه العبارة لا تنطبق إلا على المعين، ومسألة تكفير المعين مسألة معروفة، إذا قال قولا يكون القول به كفرا، فيقال: من قال بهذا القول فهو كافر، لكن الشخص المعين، إذا قال ذلك لا يحكم بكفره، حتى تقوم عليه الحجة التي يكفر تاركها. وهذا في المسائل الخفية، التي قد يخفى دليلها على بعض الناس، كما في مسائل القدر والإرجاء ونحو ذلك مما قاله أهل الأهواء،

فإن بعض أقوالهم تتضمن أمورا كفرية، من رد أدلة الكتاب والسنة المتواترة، فيكون القول المتضمن لرد بعض النصوص كفرا، ولا يحكم على قائله بالكفر، لاحتمال وجود مانع كالجهل، وعدم العلم بنفس النص، أو بدلالته، فإن الشرائع لا تلزم إلا بعد بلوغها؛ ذكر ذلك شيخ الإسلام ابن تيمية، قدس الله روحه في كثير من كتبه. وذكر أيضا تكفير أناس من أعيان المتكلمين، بعد أن قرر هذه المسألة، قال: وهذا إذا كان في المسائل الخفية، فقد يقال بعدم التكفير؛ وأما ما يقع منهم في المسائل الظاهرة الجلية، أو ما يعلم من الدين بالضرورة، فهذا لا يتوقف في كفر قائله...)[220]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ އޭނާގެ ބުނުންތަކުގައިވާ: 'އަބަދުވެސް ކުފުރުގެ ބަސްތަކުގައި އަހަރެމެން ބުނާނީ، އަދި އެބަސްބުނާ މީހާ ކާފިރުވެގެންވާކަން އަހަރެމެން ޙުކުމްނުކުރަމުއެވެ' ފަހެ މިފަދައިން އާއްމުކޮށް އިޖުތިހާދުކުރާމީހުން ސަލަފުވެރިންނާ ޚިލާފުވާނެއެވެ. އެހެން ވަކި މުއައްޔަން މީހެއް ކަމަކަށް ގޮސްފި މިއުޒާތުގައި ބައްދުވެ ދިމާވެގެންނުވެއެވެ. އަދި މުއައްޔަންކޮށް ވަކި މީހެއް ކާފިރުކުރުމުގެ މައްސަލައި އެނގިގެންވާ މައްސަލައެކެވެ. އެބައެއް ބުނުމުން ކާފިރުވާ ބައެއް އޮތް ބުނުންތަކަށް، ފަހެ މިފަދައިން ބަސްބުނާމީހާއި ކާފިރުކަމަށް ބުނެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމަކު ވަކި މުއައްޔަން ޝަޚްޞެއް އެފަދައިން ބުނުމިކަމަ، އެކުއްޖެއް ޙުއްޖަތްޤާއިމްކުން ކާފިރުވާނީ

[220] الدرر السنية: 10/432-433

ބުއްޖަހި އޭނާގެ މައްޗަށް ގާއިމްވެއްޖައުމަށް ދަންނަވަން އޭނާ ކާފަރުވެގެންވާ ބުނެދުނުކުރެވޭނެތީވެ. މިއީ ފަހެ، އެކަންތަކުގެ ތަފްޞީލު ބައެއް މިސާލުތަކުން ފޫރުވިގެންވާ ވަންހަނާވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައިއެވެ. އެއީ ޞަރްފާއި، ޢަޠްފާއި، ހާނަކުރުމުގެ އަހުލުވެރިން (ބިދުޢަވެރިން) ބުނާ އެފަދަ މައްސަލަތަކުގައިއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ބައެއް ބަސްމަގުތަކުގައި ދުރާހާއި ސުންނަތުގައި މުތަވާތިރުވެގެންވާ ކަންކަން ރައްދުކުރުންފަދަ ކުފުރުގެ ކަންކަން އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން ބައެއް ނަޞްބުމާ ރައްދުކުރުން އެކުލެވިގެންވާ ބަސްފުޅާއި ކުފުރުކަމުގައިއެވެ. އަދި އެފަދައިން ބުނާ މީހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ބުނެދުނުކުރެވޭއެވެ. އެއީ ޖާހިލުކަމާއި، ސިޙުރު އެނަޞްބާ ނުވަތަ ސުންނަތުގެ ދަލީލު އެނގިގެންނުވާނެފަދަ ގޮތުގައެވެ (ކާފަރުވުން މަނާކުރާކަމެއް) ވުޖޫދުވެގެންވާދަރަނިކަމުގެ އިޖްމާޢުކަމުގައިއެވެ. (ފުރުބަސްމު އާދިމައްވެ.) ފަހެ ޝަރުޢުބަދައް (އެމީހާއި ހަމައަން) ފުރުމަސްތަހުގައި ގުނާމީ (އެޝަރުޢުބަދައް ކަފޫރުކޮށް ބަމަރުކުރުން) ހާޖިމުންފައެވެ. އެއީ ޝައިހުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތްތަކެއްގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އަދި މިމައްސަލަ ކަނޑައަޅާ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި މިކަމަށްދެވޭ ތަރުއީން މުބައްޔަން ވަކި މިސާލުތަކެއް ބަޔާ ކާފަރުވެގެންވާކަންވެސް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

'މިކަންތައްވާހިނދު ދުރުވިގެންވާ މައްސަލަތަކުގައިއެވެ. އެކަންތަކުގައި ކާފަރުވާނެކަމަށް ބުނަބުނާއެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ބިޔައިން އެފަދަ ފުރުވި ބަޔާންވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައި ނުވަތަ ސަފްރުއީމުން ދީނުގައި

ކޮންމެހެންވެސް އެނގިގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ދަންނަން، މިފަދަ (މައްސަލަތަކުގައި) ބުނާފިހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމާއިމެދު ހުއްޖަތް އެރުމެއް (ފަހުމްކުރުމެއް) ނުވެއެވެ..."

އަދި ހުރިހާ މައްސަލަތަކެއްގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ ގޮތަށް ޖާހިލުކަމުގެ އުޛުރު މުޢުތަބަރުކޮށްދެވޭ މިހާ ނުވަތަ ޖާހިލުކަމުގެ އުޛުރު މުޢުތަބަރުކޮށްނުދެވޭ ނުކުރެވިހާ، ފަދަ ޝަރީޢަތުގެ މަޤާޞިދުތަކާއި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ދަލީލުން ފާހަގަވެގެންވާ ގޮތްތަކާއި، އިމާމުން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ބިނާކޮށް ކަންތަކާއި ހުކުމްކުރައްވާފައެވެ.

އަދި ޖާހިލުކަމުގެ އުޛުރު ނުވަތަ އެނޫން އުޛުރެއް ދީގެންވެސް ހައްޤުވެގެންވާ ހަރުވަރިން، ފަދަ ކާފަރުވާ ކަމަކަށް އާދާ އަރައިގަތުމުން އާދާ މުޢާމަލާތްތަކަށް ކާފަރުކުރުން ހާޒިރުގެންނުވެއެވެ. އަދި ކިއެއްޗަ، މުޢާމަލާތްތަކާ ވަކިމިހަކު ކާފަރުކުރުމުގެ ޝަރުޢީގޮތާއި އެކަން މަނާކުރާ ކަންތައް އާނާގެ ކިބައިން ނަތީޖާގެނެސްދެއެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ [221]

މާނައީ: "...އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިފުމަން ދާންދެން (އެއްވެސް ބަޔަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބުދެއްވާކަށް ނުވަމެވެ."

އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްފަތާވާ' 487/12 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

221 الإسراء: 15

(...التَّكْفِيرَ لَهُ شُرُوطٌ وَمَوَانِعُ قَدْ تَنْتَفِي فِي حَقِّ الْمُعَيَّنِ وَأَنَّ تَكْفِيرَ الْمُطْلَقِ لَا يَسْتَلْزِمُ تَكْفِيرَ الْمُعَيَّنِ إلَّا إذَا وُجِدَتْ الشُّرُوطُ وَانْتَفَتْ الْمَوَانِعُ يُبَيِّنُ هَذَا أَنَّ الْإِمَامَ أَحْمَد وَعَامَّةَ الْأَئِمَّةِ: الَّذِينَ أَطْلَقُوا هَذِهِ العمومات لَمْ يُكَفِّرُوا أَكْثَرَ مَنْ تَكَلَّمَ بِهَذَا الْكَلَامِ بِعَيْنِهِ...)[222]

މާނައީ: "...ތަކްފީރުކުރުން (ކާފިރުކުރުމުގައި) ޝަރުތުތަކާއި މަނާކުރާ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. މުޢައްޔަން ވަކި މީހެއްގެ ކިބައިން އެކަންތައް ނެތިދެވެންވެދާނެއެވެ. އަދި މުޠުލަގުކޮށް ތަކްފީރުކުރުން، މުޢައްޔަނުކޮށް ތަކްފީރުކުރުން ލާޒިމުއެއްނުކުރެއެވެ. ޝަރުތުތައް ހަމަވެ، މަނާކުރާ ކަންތައް ނެތިގެންދާއިރު ދެންވެއެވެ. މިކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެނީ އިމާމު އަޙްމަދާއި އަދި އާއްމުވެގެންވާ މިބަސްތުކޮޅުތަކައް ވިދާޅުވި ދިނަ އިމާމުން، މިތަނަކަތައް ޝާމިލު ދިނަ މީހުން މުޢައްޔަނުކޮށް ވަކިވަކިން ކާފިރެއްނުކުރެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: 498/12

(...وَأَمَّا الْحُكْمُ عَلَى الْمُعَيَّنِ بِأَنَّهُ كَافِرٌ أَوْ مَشْهُودٌ لَهُ بِالنَّارِ: فَهَذَا يَقِفُ عَلَى الدَّلِيلِ الْمُعَيَّنِ فَإِنَّ الْحُكْمَ يَقِفُ عَلَى ثُبُوتِ شُرُوطِهِ وَانْتِفَاءِ مَوَانِعِهِ...)[223]

---

[222] مجموع الفتاوى: 487/12

[223] مجموع الفتاوى: 498/12 ނޯޓް: އިސްލާމްދީނަ ބަސްފުޅުން ބަޔާންވެގެންވާގޮތުގައި މިފަދައިން ކަންތައްވަނީ ޝަރުޢީ ވަންހަނާވެގެންވާ ގޮތަށް ސަމާލުކަމުގައިވެއެވެ.

މާނައީ: "...ދެންފަހެ ވަކި މުޢައްޔަން މީހަކުގެ މައްޗަށް އޮންނާނީ ކާފިރެއްކަމަށް ނުވަތަ ނަތީޖާއަކަށް ވަންނާނެކަމަށް ހުކުމްވެގެން މިކަމެއްކަމަށް ހުކުމްކުރުން ދަންނަވައި، މިކަންތައް ހުއްޖަތް ގެނެވުމަށް މުޢައްޔަން ތަކުފީރުގެ މައްސަލައެވެ. ފަހެ އެ ހުކުމްކުރުން ހުއްޖަތް ގެނެވުމަށް އޭގެ ޝަރުޢީގޮތުން ޤާބިލުވެ، މަނާކުރާ ކަންތައް ނަހީވުމުގެ މައްޗަށް..."

އަދި 'އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ' 244/8 ގައި (މުޙައްމަދު) އިބްނު ޢަބްދުލް ވައްހާބު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...ومسألة تكفير المعيّن مسألة معروفة إذا قال قولاً يكون القول به كفراً، فيقال: من قال بهذا القول فهو كافر، لكن الشخص المعيّن إذا قال ذلك لا يحكم بكفره، حتى تقوم عليه الحجة التي يكفر تاركها...)[224]

މާނައީ: "...އަދި މުޢައްޔަންކޮށް ވަކި މީހަކު ކާފިރުކުރުމުގެ މައްސަލައީ އެނގިގެންވާ މައްސަލައެކެވެ. އެބަހެއް ބުނުމުން ކާފިރުވާފަދަ ބަހެއް އޭނާ ބުނެފިނަމަ، މިފަދައިން ބުނެފިމީހާއީ ފަހެ ކާފިރެއްކަމުގައި ބުނެވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުޢައްޔަން ވަކިމީހާ އެފަދައިން ބުނެފިނަމަ، އެހުއްޖަތް ދޫކޮށްލާ މީހާ ކާފިރުވާނޭ ހުއްޖަތް އޭނާގެ މައްޗަށް ޤާއިމްވުމަށްފަހު މެނުވީ އޭނާ ކާފިރެއްކަމުގައި ހުކުމްނުކުރެވޭނެއެވެ..."

[224] الدرر السنية: 10/432-433 ނޯޓް: އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާއިން އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ މިބަހުގެ ނުކުތުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިއީ ކުރިން އިސްލާމްދީނުގެ ޝައިޚު އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅެކެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް، 'ތަރީޤުލް ހިޖްރަތައިނި' 414 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...أن قيام الحجة يختلف باختلاف الأزمنة والأمكنة والأشخاص فقد تقوم حجة الله على الكفار فى زمان دون زمان وفى بقعة وناحية دون أُخرى كما أنها تقوم على شخص دون آخر، إما لعدم عقله وتمييزه كالصغير والمجنون وإما لعدم فهمه كالذى لا يفهم الخطاب ولم يحضر ترجمان يترجم له...) [225]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ހުއްޖަތް ޤާއިމްވުން، ޒަމާންތަކާއި މަކާންތަކާއި (ތަންތަނާއި) ޝަޚްޞުތައް (މީސްތަކުން) ތަފާތުވާގޮތުން ތަފާތުވެއެވެ. ފަހަރުގައި އެއްޒަމާން ފިޔަވައި އެހެން ޒަމާނެއްގައި، އަދި އެހެން ބިންތައް ފިޔަވައި ވަކި ބިމެއްގައިވާ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ހުއްޖަތް ޤާއިމްވެދާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން އެހެން މީހެއްގެ މައްޗަށް ޤާއިމްވެ އަނެއް މީހާގެ މައްޗަށް ޤާއިމްނުވެދާނެއެވެ. އެއީ އެހެންނަ ޢާއި ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައި އަދި މޮޔައެއްކަމުގައިވުމުން ބުއްދިއާއި ވިސްނުންނެތްކަމަށްބަލައިއެވެ. ނުވަތަ ޚިޠާބުކުރާ ވާހަކަ ފަހުމުނުވުން، އަދި ޢާއިން ތަރުޖަމާކޮށްދޭނޭ ތަރުޖަމާނަކު ހާޟިރުނުވާކަމަށްބަލައިއެވެ..."

އަދި އެމީހަކު އެދިއްޖެނަމަ އެމީހަކަށް ފުރުޞަތު ވިސްނާލަދޭކަން އެމީހެއްގެ ގާތަށް ޤުރުއާން ނުވަތަ ސުންނަތުން ހުއްޖަތް ފޯރާ، ދެން އެއަށްފަހުވެސް އޭނާ އެހުއްޖަތަށް އެނބުރި ބަލާނުލާ އަދި އެއަށް ޢަމަލުވެސް ނުކޮށްފިނަމަ، ފަހެ މިމީހާއަށް

[225] طريق الهجرتين: 1/414

ޗާ ހިތްވެގެންވާކަމަށް އަދި ޢަރުދުންވާކަމަށް ބުނެ ދުދުރުވެ ނުދަސްކުރެއްޖެއެވެ. އެހެނީ އާދައި ފަރުވާކުޑަކޮށް މޫނު އަނބުރާލާ މީހެކެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [226]

މާނައީ: "...އަދި ކާފިރުވީމީހުން، އެއުރެންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ފުރަގަސްދީގެންނެވެ"

ސަވައްސަފަދައް:

އަބްޖަދި: ތައުވީލުކޮށް ނުބައި މާނައެއް ނަގައިގެން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުން ކަމަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާގެ ތައުވީލު ފަދަ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ފަދަ ޝިރުކުކުރުމާއި الله ބައްޖަ ވަޙީއްކަމާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބައްދުފަސައުވުންވާ، އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްކަން ތައުވީލްކަން (ނުބައި މާނައެއް ނަގައިގެން) އަދި އޭނާގެ ހިތަށް ވެރިވާ ޝުބުހާތަކުގެ ސަބަބުން އަދި އެއްވެސް ކަމަކަށް ދަރުވާކޮށްގެން ފެނުނީ އެއްވެސް މީހަކު ކުރިއެގެން އަރައިގެންނާނަގޮވެ. ބުދުވަކަށް އަވިކަންކުރާ މީހުންނަށް ކާނަލުހުގެވެސް ފާދައެވެ. އެކަމަށް ޖަހައި الله ގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކާފިރުން ބުނި ބަސް ބައިސްކުރައްވާ الله ޖައްޗަ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ [227]

---

226 الأحقاف: 3

މާނައީ: "...އަހުރެމެން އިޙްސާންތެރިވުމާއި، އެކުވެރިކުރުން މެނުވީ ތިމަންމެން ޤަސްދެއްނުކުރަމުއެވެ."

އަކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا . وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا . فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا . أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا﴾ [228]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތަކަށް، އީމާންވެގެން ތިބިކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށުމެއް ނުވަނީތޯއެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމްކުރުވަން ބޭނުންވަނީ ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިޔުމަށް އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޗީޒަށް ކާފިރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިފައެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން،

[227] النساء: 62

[228] النساء: 60-63

އެއުރެން މަގުފުރެއްދުމަށެވެ. އަދި الله ތަޢާލާއާއި ރަސޫލާއާއި ޞަޙާބާއި، ރަސޫލާ އަންގަވާ ޗޮކަން ތަބާއަބާން މިޤަބައިލާގެ އަންނާނީ ބުނެލިޔަސް، މުނާފިޤުން، (ނަފުރަތުވެވޭ) ކާފަރުންނަށް ފުރަގަސްދީ ދުނިޔަވީ އިސްތިކުބާރުވެއްޖެއެވެ. ވީމާ، އެއުރެންގެ ޢަޤީދާކުން އިސްލާމަށް ބަރަބަރުމަތައްގެ ސަލަފުން އެއުރެންނަށް މުޖިތަޙިދު ޖަހިލްޖާއިޔާ ކޮންބަޔަކަށްތޯ؟ ދީން، އެއުރެން އިބުރާހީމްގެފާނާއި، އެކުވެރިކުރުން ގެންދި މިމަންގުން ހާސްދައް ނުކުރަމުއް ދަރުނާނާއި، الله ގަންދީ ހުވާކުރަމުން ކާފިރުންގެ އަތިރަން އާދައެވެ. އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ގޮތްތައް الله ދަންނަވޭގޮތާ ދިމާނުވެ. ފަހެ، ކާފިރުން ދުރުހެލިވެވަގައި ގޮސްނަވާނެވެ! އަދި، އެއުރެންނަކީ ވަބުދަލާއި ނަބީބާރަމި ދިއްވައާނެވެ! އަދި، އެއުރެންގެ ނަޞީހަތްކުރުން އަޅުގަނޑު ބަރާބަރުވެސް ބަހަނަގައިގެން އެއުރެންނާ ވާހަކަ ދައްކަވާނެވެ!"

****